

RAADSBSLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2052355	Peper, Marianne	MID-FIN	
ONDERWERP			
Beleidsbegroting 2017-2020			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGelo BESLUIT:

1. De Beleidsbegroting 2017-2020 vast te stellen.
2. Het programmaplan, bestaande uit de programma's, als beleidsinhoudelijk kader vast te stellen.
3. Het college van burgemeester en wethouders voor het jaar 2017 te machtigen tot het uitvoeren van het programmaplan.
4. Voor het jaar 2017 de lasten en baten per programma, inclusief de geraamde mutaties van de reserves binnen de programma's, als financieel kader vast te stellen.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

Het college van burgemeester en wethouders heeft op 27 september de Beleidsbegroting 2017-2020 vastgesteld en aangeboden aan de gemeenteraad. De raad besluit op 8 november a.s. over de begroting. De politieke markt is voorzien op 26 oktober. Op 6 juli jl. heeft de integrale afweging over de Kadernota 2017-2020 in de gemeenteraad plaatsgevonden. De uitgangspunten uit deze vastgestelde nota zijn verwerkt in de Beleidsbegroting 2017-2020. De begroting geeft een overzicht van de plannen voor de komende jaren en de financiële stand van zaken. De belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren zijn de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting. Deze thema's zijn van essentieel belang voor het waarborgen van een aangename en sociale stad. Met een begrotingsomzet in 2017 van circa € 286 miljoen blijven we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren.

Uiteindelijk resteert er een positief begrotingssaldo van € 385.000 in 2017, € 217.000 in 2018, € 1,5 miljoen in 2019 en € 1,9 miljoen in 2020. Op basis van nieuwe landelijke begrotingsvoorschriften, met ingang van 2017, heeft de grootste mutatie ten opzichte van de Kadernota plaatsgevonden in de rentesfeer. Daarnaast wordt voorgesteld de structurele ombuigingstaakstelling van € 50.000 op het Rabotheater met ingang van 2017 terug te draaien.

Echter de eerste signalen zijn er, dat de budgettaire neutraliteit van de transities onder druk staat. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 in het sociaal domein plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief naar aanleiding van de septembercirculaire 2016 van het gemeentefonds. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017.

De lokale woonlasten stijgen gematigd. De lokale belastingdruk voor een eigenaar van een woning neemt toe met 1,5% in 2017 ten opzichte van 2016. Voor de huurder van een woning stijgt de lokale lastendruk met 0,9%.

De gemeentebegroting is dit jaar voor het eerst toegankelijk gemaakt via het financieel portaal. De ontwikkeling van het financieel portaal is de volgende stap in het verder digitaliseren van onze planning- & controlcyclus. Met het portaal willen we ons omvangrijke takenpakket compleet, leesbaar en overzichtelijk weergeven en laten zien waar we als gemeente het geld aan uitgeven. Nieuw ten opzichte van de 'Wat doet Hengelo-app 2015 en 2016' is dat het financieel portaal op maat raadpleegbaar is voor verschillende doelgroepen. Enerzijds kan de begroting op hoofdlijnen worden bekeken, anderzijds op detailniveau. Onze ambitie is om in de nabije toekomst ook de overige planning- & controlproducten, zoals de beleidsrapportages en de jaarverslagen, te ontsluiten via dit financieel portaal.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGelo,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2052355	Peper, Marianne	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Beleidsbegroting 2017-2020			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Op grond van de artikelen 190 en 191 van de Gemeentewet biedt het college van burgemeester en wethouders jaarlijks, voor aanvang van het nieuwe begrotingsjaar, een ontwerpbegroting en meerjarenramingen ter vaststelling aan de gemeenteraad aan.

Kadernota 2017-2020

De Kadernota is het startpunt voor een nieuw begrotingsproces. Op 6 juli jl. heeft de integrale afweging in uw gemeenteraad plaatsgevonden, waarna de Kadernota is vastgesteld (zaaknummer 2023377). Deze kaderstelling hebben wij gehanteerd bij het opstellen van de nieuwe Beleidsbegroting 2017-2020.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren zijn de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting. Deze thema's zijn van essentieel belang voor het waarborgen van een aangename en sociale stad. Met een begrotingsomzet in 2017 van circa € 286 miljoen blijven we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren.

Financieel perspectief

Na de Kadernota 2017-2020 is de begroting op detailniveau geactualiseerd. Hierbij is ook rekening gehouden met de gewijzigde wet- en regelgeving in het kader van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

De definitieve uitwerking leidt tot het volgende financieel perspectief voor de komende jaren:

Financieel perspectief 2017-2020				
				- = nadeel; bedragen * € 1.000
	2017:	2018:	2019:	2020:
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2017-2020	604	49	-183	23
Renteresultaat/algemene reserve grondexploitatie/kapitaallasten	- 496	- 248	1.395	1.392
Rabotheater	- 50	- 50	- 50	- 50
Samenwerkingsverbanden (GBT, regio Twente)	127	148	135	121
Leges/tarieven/belastingen	335	335	335	435
Overige kleine verschillen	- 135	- 17	- 85	16
Begrotingssaldo 2017-2020	385	217	1.547	1.937

Uiteindelijk resteert er een positief begrotingssaldo van € 385.000 in 2017, € 217.000 in 2018, € 1,5 miljoen in 2019 en € 1,9 miljoen in 2020. Opgemerkt wordt dat op dit moment nog diverse scenario's ten aanzien van de (financiële) toekomstbestendigheid van het Rabotheater verder worden uitgewerkt. Daarnaast blijven de uitgaven op grond van de Wmo en Jeugd(zorg) de komende jaren onvoorspelbaar en onzeker. Dit zal kunnen betekenen dat de budgettaire neutraliteit van de transities onder druk staat.

Renteresultaat/Algemene reserve grondexploitaties

Het renteresultaat is met name behoorlijk nadelig beïnvloed door de verlaging van de rente voor de "eigen" gemeentelijke grondexploitaties naar 2% in plaats van 3,75%. Er vindt een lagere doorbelasting van de rente plaats aan de grondexploitaties, waarvan de positieve effecten binnen de grondexploitaties blijven ("gesloten circuit"). Door het gewijzigde BBV waren we genoodzaakt om de rente van deze grondexploitaties aan te passen aan de door de commissie BBV voorgeschreven disconteringsvoet van 2%.

Het grote nadelige renteresultaat wordt genivelleerd door (per saldo) de lagere toevoeging aan de algemene reserve grondexploitatie uit de algemene middelen. Dit leidt tot een aanzienlijk voordelig effect. Het voordeel is het gevolg van een lagere gehanteerde rente van 2% in plaats van 3,75%. Conform de bestendige gedragslijn wordt dit nieuwe percentage ook toegepast over de rentevergoeding aan de algemene reserve grondexploitatie. Daarnaast is door de structurele verbetering binnen het grondbedrijf als gevolg van de lagere rente de structurele dotatie van € 1 miljoen komen te vervallen.

Rabotheater

Op 10 juni 2015 heeft de raad, bij de integrale afweging in de Kadernota Maatschappelijke Takenverkenning 2016-2019, besloten tot een bezuiniging van € 50.000 op het Rabotheater. Met een amendement tijdens de begrotingsbehandeling 2016 op 4 november 2015, heeft uw raad besloten tot een incidentele verlaging van het bezuinigingsbedrag voor het jaar 2016 met € 25.000.

Tijdens dezelfde begrotingsbehandeling in november 2015 heeft de raad aan de hand van de rapportage onderzoek 'Rabotheater financieel toekomstbestendig' (zaaknummer 1092237) gedebatteerd over de (financiële) toekomstbestendigheid van het Rabotheater. Belangrijkste conclusie van dat onderzoek was dat in de huidige vorm het Rabotheater financieel niet toekomstbestendig is, met name als gevolg van ontbrekende dekking voor onderhoud en vervangingsinvesteringen. Met behulp van een extern adviesbureau heeft daarop een second opinion plaatsgevonden en wordt daarnaast onderzocht welke alternatieve scenario's er zijn voor een financieel gezonde theaterfunctie in Hengelo. Op basis van voorgaande is helder dat een financieel gezonde theaterfunctie niet haalbaar is zonder een heroverweging van het raadsbesluit tot bezuiniging van € 50.000. Wij stellen voor om deze structurele taakstelling van € 50.000 terug te draaien.

Begrotingswijziging Sociaal domein (onderdelen Jeugd en Wmo)

In de nasleep van de jaarrekening 2015, vindt momenteel een verdergaande controle van de jaarcijfers van aanbieders plaats. Op basis de bevindingen tot nog toe, hebben wij signalen dat de uitvoering van de taken in het sociaal domein, en in het bijzonder de Wmo en Jeugdhulp, in 2016 in mindere mate budgettair neutraal zou kunnen verlopen dan op basis van de jaarrekening 2015 aannemelijk leek.

Wanneer tevens rekening wordt gehouden met de extra budgettaire kortingen voor de jaarschijf 2017 en de septembercirculaire 2016 van het gemeentefonds, moet worden geconstateerd dat bijsturing zeer waarschijnlijk en zelfs noodzakelijk is. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief naar aanleiding van de septembercirculaire. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017.

Gildebor

De definitieve besluitvorming rondom Gildebor (samenwerken SWB, Hof van Twente en de gemeente Hengelo voor onderhoud openbare ruimte) is bij de afronding van de begroting nog niet in een zodanig vergevorderd stadium dat deze al in deze in de voorliggende begroting kan worden verwerkt. Bij de besluitvorming over Gildebor (naar verwachting in het 4e kwartaal van 2016) zal een afzonderlijke begrotingswijziging worden voorgelegd aan uw raad. Uitgangspunt is dat dit budgettair neutraal verloopt, met in achtname van de ingevulde taakstelling (O6.1.9 Onderhoud SB/SWB) uit de Kadernota Maatschappelijke takenverkenning 2016-2019.

Besluitvorming herstructurering Hart van Zuid

Inmiddels is er een hoofdlijnenakkoord bereikt met Van Wijnen. Dit akkoord is in financiële zin verwerkt in deze begroting. Het hoofdlijnenakkoord is in het raadsvoorstel "Besluitvorming herstructurering Hart van Zuid" uitgebreid toegelicht (zaaknummer 2028451).

Algemene reserve

Onze algemene reservepositie wordt, op basis van eerder vastgesteld beleid, verder versterkt door de jaarlijkse toevoeging van ruim € 2 miljoen.

Woonlasten

De lokale belastingdruk voor een eigenaar van een woning neemt toe met circa 1,5% in 2017 ten opzichte van 2016. Voor de huurder van een woning stijgt de lokale lastendruk met 0,9%. In het raadsadvies "Belastingtarieven 2017" (zaaknummer: 2051636) is het totaalpakket aan belastingmaatregelen toegelicht.

Financieel portaal gemeente Hengelo

De gemeentebegroting is dit jaar voor het eerst toegankelijk gemaakt via het financieel portaal. De ontwikkeling van het financieel portaal is de volgende stap in het verder digitaliseren van onze planning- & controlcyclus. Met het portaal willen we ons omvangrijke takenpakket compleet, leesbaar en overzichtelijk weergeven en laten zien waar we als gemeente het geld aan uitgeven. Nieuw ten opzichte van de 'Wat doet Hengelo-app 2015 en 2016' is dat het financieel portaal op maat raadpleegbaar is voor verschillende doelgroepen. Enerzijds kan de begroting op hoofdlijnen worden bekeken, anderzijds op detailniveau. Onze ambitie is om in de nabije toekomst ook de overige planning- & controlproducten te ontsluiten via dit financieel portaal.

Persbericht

Een persbericht volgt ook bij het definitieve raadsbesluit.

Vervolgtraject

Na vaststelling is de Beleidsbegroting 2017-2020 digitaal op de het financieel portaal beschikbaar. Na de vaststelling door uw raad zal deze eventueel worden aangevuld met eventuele aangenomen moties en/of amendementen. Vervolgens wordt de begroting aangeboden aan het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel in het kader van het financieel toezicht.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

1. De Beleidsbegroting 2017-2020 vast te stellen.
2. Het programmaplan, bestaande uit de programma's, als beleidsinhoudelijk kader vast te stellen.
3. Het college van burgemeester en wethouders voor het jaar 2017 te machtigen tot het uitvoeren van het programmaplan.
4. Voor het jaar 2017 de lasten en baten per programma, inclusief de geraamde mutaties van de reserves binnen de programma's, als financieel kader vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

De samenvatting van de belangrijkste financiële mutaties treft u aan in hoofdstuk 4 van de Beleidsbegroting 2017-2020.

BIJLAGE(N)

Beleidsbegroting 2017-2020.

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

Beleidsbegroting 2017 – 2020

CONCEPT

1. INLEIDING	3
2. LEESWIJZER.....	4
3. RAADSADVIES EN RAADSBSLUIT.....	5
4. DE FINANCIËN VAN DE GEMEENTE HENGLO.....	9
4.1 MEERJAREN-PERSPECTIEF 2017-2020	9
4.2 TRANSFORMATIE IN HET SOCIALE DOMEIN	18
4.3 TRANSFORMATIE IN DE BINNENSTAD.....	19
4.4 GROTE PROJECTEN	19
5. PROGRAMMAPLAN	23
5.1. CENTRALE THEMA'S.....	24
5.1.1 TRANSITIES.....	24
5.1.2 BINNENSTAD	26
5.2. PROGRAMMA'S.....	28
PROGRAMMA 1 ECONOMIE, WERK EN INKOMEN	28
PROGRAMMA 2 ONDERWIJS EN JEUGD.....	36
PROGRAMMA 3 WELZIJN EN ZORG	41
PROGRAMMA 4 SPORT EN CULTUUR.....	47
PROGRAMMA 5 RUIMTELIJKE ONTWIKKELING EN MOBILITEIT	52
PROGRAMMA 6 BEHEER OPENBARE RUIMTE EN DUURZAAMHEID.....	58
PROGRAMMA 7 BESTUUR, VEILIGHEID EN OPENBARE ORDE	65
PROGRAMMA 8 FINANCIËN	72
6. PARAGRAFEN	77
6.1 LOKALE HEFFINGEN	78
6.2 WEERSTANDSVERMOGEN EN RISICO BEHEERSING	90
6.3 ONDERHOUD KAPITAALGOEDEREN	102
6.4 GRONDBELEID.....	111
6.5 FINANCIERING.....	118
6.6 VERBONDEN PARTIJEN	122
6.7 BEDRIJFSVOERING.....	152
6.8 INVESTERINGEN.....	164
7. FINANCIËLE TOELICHTING	169
7.1 RECAPITULATIE BATEN EN LASTEN PER PROGRAMMA.....	171
7.2 DE FINANCIËLE TOELICHTING PER PROGRAMMA	172
7.3 OVERZICHT VAN ALGEMENE DEKKINGSMIDDELEN	199

8. BIJLAGEN	201
8.1 RESERVES EN VOORZIENINGEN	202
8.2 LASTEN EN BATEN NAAR PRODUCT	208
8.3 EMU-SALDO	212
8.4 OVERZICHT VAN INCIDENTELE BATEN EN LASTEN 2017-2020	213
8.5 OVERZICHT VAN VERBONDEN PARTIJEN EN VERTEGENWOORDIGING	214
8.6 MEERJARIG INVESTERINGSOVERZICHT	221
8.7 NIEUWE EN OPLOPENDE TAAKSTELLINGEN	222
8.8 OVERZICHT SUBSIDIES	223
8.9 NIEUW BELEID	226
8.10 LASTEN EN BATEN PER TAAKVELD	227

1. Inleiding

De Beleidsbegroting 2017-2020 geeft een overzicht van de plannen voor de komende jaren en de financiële stand van zaken. De Beleidsbegroting 2017-2020 is de optelsom van het bestaande beleid en het nieuwe beleid uit het raadsbesluit over de Kadernota 2017-2020 inclusief de financiële effecten als gevolg van de meicirculaire 2016 van het gemeentefonds.

Financieel op orde

Onze gemeente is financieel op orde. Voor het eerst sinds 2008 ligt er een begroting waarin geen nieuwe bezuinigingsmaatregelen worden genomen. Dat geeft rust en vertrouwen. Samen met onze partners blijven we werken aan een energiek en aangenaam Hengelo! De komende jaren blijven we aan de slag met belangrijke thema's in onze stad. Denk aan de landelijke instroom van nieuwkomers. De veranderingen in de zorg. Ontwikkelingen op gebied van werk en inkomen, waaronder de bijstand en schuldhulpverlening. En de aanpak van onze binnenstad. Daarbij lukt het ons om de woonlasten voor onze inwoners nagenoeg op het huidige niveau te houden.

Vernieuwde begroting

Het is wettelijk vastgelegd dat gemeenten, provincies en waterschappen jaarlijks begrotings- en verantwoordingsstukken moeten opstellen. Voor gemeenten en provincies is de regelgeving hieromtrent vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Het BBV is in 2016 herzien en dat heeft gevolgen voor de Beleidsbegroting 2017-2020. De belangrijkste wijzigingen worden toegelicht in hoofdstuk 4 en paragraaf 6.7 en komen tot uiting in de gehele begroting. Een concreet voorbeeld is dat gemeenten verplicht 39 beleidsindicatoren op moeten nemen in hun begroting. Daarom hebben we alle indicatoren die onze begroting kent kritisch onder de loep genomen om dubbelingen met en relevantie ten opzichte van de verplichte beleidsindicatoren te wegen. Het resultaat is dat er slechts enkele beleidsindicatoren zijn opgenomen naast de verplichte beleidsindicatoren.

Het financieel portaal

De gemeentebegroting is dit jaar voor het eerst toegankelijk gemaakt via het financieel portaal: <http://financien.hengelo.nl/>. Dit portaal is beschikbaar na vaststelling van de begroting door ons college.

De ontwikkeling van het financieel portaal is de volgende stap in het verder digitaliseren van onze planning- & controlcyclus. Met het portaal willen we ons omvangrijke takenpakket compleet, leesbaar en overzichtelijk weergeven en laten zien waar we het geld aan uitgeven. Nieuw ten opzichte van de 'Wat doet Hengelo-app 2015 en 2016' is dat het financieel portaal op maat raadpleegbaar is voor verschillende doelgroepen. Van inwoners die misschien op hoofdlijnen in de begroting kijken tot verenigingen, organisaties en raadsleden die in detail (een onderdeel van) de begroting tot zich willen nemen. Onze ambitie is om in de nabije toekomst ook de overige planning- & controlproducten, zoals de beleidsrapportages en de jaarverslagen, te ontsluiten via dit financieel portaal.

Hengelo, 27 september 2016

Burgemeester en wethouders van de gemeente Hengelo

2. Leeswijzer

Na de Inleiding en Leeswijzer treft u in hoofdstuk 3 het raadsadvies en het bijbehorende ontwerpraadsbesluit aan. De Beleidsbegroting bestaat daarna uit de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 4

In hoofdstuk 4 wordt de financiële positie van de gemeente Hengelo weergegeven en het financieel meerjarenperspectief geschetst. Ook komen hier de nieuwe beleidsintensiveringen aan de orde. Daarnaast worden de grote projecten beschreven. Naast een aantal grote (gebiedsontwikkelings)projecten wordt specifiek aandacht besteed aan twee bijzondere projecten: Lange Wemen en Hart van Zuid.

Hoofdstuk 5

In hoofdstuk 5 worden de begrotingsprogramma's beschreven. De programma's vormen de kern van de begroting. Per programma worden de maatschappelijke trends, de speerpunten uit het coalitieakkoord en de belangrijkste wijzigingen per 2017 weergegeven.

Hoofdstuk 6

In hoofdstuk 6 worden de Paragrafen beschreven. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting op specifieke onderwerpen zoals het weerstandsvermogen en risicobeheersing, het grondbeleid, het onderhoud van kapitaalgoederen en de lokale heffingen.

Hoofdstuk 7

Hoofdstuk 7 geeft een financiële toelichting op de programma's en een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen.

Hoofdstuk 8

In hoofdstuk 8 worden alle bijlagen weergegeven, waaronder de baten en lasten per product.

3. Raadsadvies en raadsbesluit

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2052355	Peper, Marianne	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Beleidsbegroting 2017-2020			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Op grond van de artikelen 190 en 191 van de Gemeentewet biedt het college van burgemeester en wethouders jaarlijks, voor aanvang van het nieuwe begrotingsjaar, een ontwerpbegroting en meerjarenramingen ter vaststelling aan de gemeenteraad aan.

Kadernota 2017-2020

De Kadernota is het startpunt voor een nieuw begrotingsproces. Op 6 juli jl. heeft de integrale afweging in uw gemeenteraad plaatsgevonden, waarna de Kadernota is vastgesteld (zaaknummer 2023377). Deze kaderstelling hebben wij gehanteerd bij het opstellen van de nieuwe Beleidsbegroting 2017-2020.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Uitdagingen

De belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren zijn de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting. Deze thema's zijn van essentieel belang voor het waarborgen van een aangename en sociale stad. Met een begrotingsomzet in 2017 van circa € 286 miljoen blijven we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren.

Financieel perspectief

Na de Kadernota 2017-2020 is de begroting op detailniveau geactualiseerd. Hierbij is ook rekening gehouden met de gewijzigde wet- en regelgeving in het kader van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten.

De definitieve uitwerking leidt tot het volgend financieel perspectief voor de komende jaren:

Financieel perspectief 2017-2020				
				- = nadeel; bedragen * € 1.000
	2017:	2018:	2019:	2020:
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2017-2020	604	49	-183	23
Renteresultaat/algemene reserve grondexploitatie/kapitaallasten	-496	-248	1.395	1.392
Rabothheater	-50	-50	-50	-50
Samenwerkingsverbanden (GBT, regio Twente)	127	148	135	121
Leges/tarieven/belastingen	335	335	335	435
Overige kleine verschillen	-135	-17	-85	16
Begrotingssaldo 2017-2020	385	217	1.547	1.937

Uiteindelijk resteert er een positief begrotingssaldo van € 385.000 in 2017, € 217.000 in 2018, € 1,5 miljoen in 2019 en € 1,9 miljoen in 2020. Opgemerkt wordt dat op dit moment nog diverse scenario's ten aanzien van de (financiële) toekomstbestendigheid van het Rabotheater verder worden uitgewerkt. Daarnaast blijven de uitgaven op grond van de Wmo en Jeugd(zorg) de komende jaren onvoorspelbaar en onzeker. Dit zal kunnen betekenen dat de budgettaire neutraliteit van de transitie onder druk staat.

Renteresultaat/Algemene reserve grondexploitaties

Het renteresultaat is met name behoorlijk nadelig beïnvloed door de verlaging van de rente voor de "eigen" gemeentelijke grondexploitaties naar 2% in plaats van 3,75%. Er vindt een lagere doorbelasting van de rente plaats aan de grondexploitaties, waarvan de positieve effecten binnen de grondexploitaties blijven ("gesloten circuit"). Door het gewijzigde BBV waren we genooddacht om de rente van deze grondexploitaties aan te passen aan de door de commissie BBV voorgeschreven disconteringsvoet van 2%.

Het grote nadelige renteresultaat wordt genivelleerd door (per saldo) de lagere toevoeging aan de algemene reserve grondexploitatie uit de algemene middelen. Dit leidt tot een aanzienlijk voordelig effect. Het voordeel is het gevolg van een lagere gehanteerde rente van 2% in plaats van 3,75%. Conform de bestendige gedraglijn wordt dit nieuwe percentage ook toegepast over de rentevergoeding aan de algemene reserve grondexploitatie. Daarnaast is door de structurele verbetering binnen het grondbedrijf als gevolg van de lagere rente de structurele dotatie van € 1 miljoen komen te vervallen.

Rabothheater

Op 10 juni 2015 heeft de raad, bij de integrale afweging in de Kadernota Maatschappelijke Takenverkenning 2016-2019, besloten tot een bezuiniging van € 50.000 op het Rabotheater. Met een amendement tijdens de begrotingsbehandeling 2016 op 4 november 2015, heeft uw raad besloten tot een incidentele verlaging van het bezuinigingsbedrag voor het jaar 2016 met € 25.000.

Tijdens dezelfde begrotingsbehandeling in november 2015 heeft de raad aan de hand van de rapportage onderzoek 'Rabothheater financieel toekomstbestendig' (zaaknummer 1092237) gedebatteerd over de (financiële) toekomstbestendigheid van het Rabotheater. Belangrijkste conclusie van dat onderzoek was dat in de huidige vorm het Rabotheater financieel niet toekomstbestendig is, met name als gevolg van ontbrekende dekking voor onderhoud en vervangingsinvesteringen. Met behulp van een extern adviesbureau heeft daarop een second opinion plaatsgevonden en wordt daarnaast onderzocht welke alternatieve scenario's er zijn voor een financieel gezonde theaterfunctie in Hengelo. Op basis van voorgaande is helder dat een financieel gezonde theaterfunctie niet haalbaar is zonder een heroverweging van het raadsbesluit tot bezuiniging van € 50.000. Wij stellen voor om deze structurele taakstelling van € 50.000 terug te draaien.

Begrotingswijziging Sociaal domein (onderdelen Jeugd en Wmo)

In de nasleep van de jaarrekening 2015, vindt momenteel een verdergaande controle van de jaarcijfers van aanbieders plaats. Op basis de bevindingen tot nog toe, hebben wij signalen dat de uitvoering van de taken in het sociaal domein, en in het bijzonder de Wmo en Jeugdhulp, in 2016 in mindere mate budgettair neutraal zou kunnen verlopen dan op basis van de jaarrekening 2015 aannemelijk leek.

Wanneer tevens rekening wordt gehouden met de extra budgettaire kortingen voor de jaarschijf 2017 en de septembercirculaire 2016 van het gemeentefonds, moet worden geconstateerd dat bijsturing zeer waarschijnlijk en zelfs noodzakelijk is. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief naar aanleiding van de septembercirculaire. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017.

Gildebor

De definitieve besluitvorming rondom Gildebor (samenwerken SWB, Hof van Twente en de gemeente Hengelo voor onderhoud openbare ruimte) is bij de afronding van de begroting nog niet in een zodanig vergevorderd stadium dat deze al in deze in de voorliggende begroting kan worden verwerkt. Bij de besluitvorming over Gildebor (naar verwachting in het 4e kwartaal van 2016) zal een afzonderlijke begrotingswijziging worden voorgelegd aan uw raad. Uitgangspunt is dat dit budgettair neutraal verloopt, met in achtneming van de ingevulde taakstelling (O6.1.9 Onderhoud SB/SWB) uit de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019.

Besluitvorming herstructurering Hart van Zuid

Inmiddels is er een hoofdlijnenakkoord bereikt met Van Wijnen. Dit akkoord is in financiële zin verwerkt in deze begroting. Het hoofdlijnenakkoord is in het raadsvoorstel "Besluitvorming herstructurering Hart van Zuid" uitgebreid toegelicht (zaaknummer 2028451).

Algemene reserve

Onze algemene reservepositie wordt, op basis van eerder vastgesteld beleid, verder versterkt door de jaarlijkse toevoeging van ruim € 2 miljoen.

Woonlasten

De lokale belastingdruk voor een eigenaar van een woning neemt toe met circa 1,5% in 2017 ten opzichte van 2016. Voor de huurder van een woning stijgt de lokale lastendruk met 0,9%. In het raadsadvies "Belastingtarieven 2017" (zaaknummer: 2051636) is het totaalpakket aan belastingmaatregelen toegelicht.

Financieel portaal gemeente Hengelo

De gemeentebegroting is dit jaar voor het eerst toegankelijk gemaakt via het financieel portaal. De ontwikkeling van het financieel portaal is de volgende stap in het verder digitaliseren van onze planning- & controlcyclus. Met het portaal willen we ons omvangrijke takenpakket compleet, leesbaar en overzichtelijk weergeven en laten zien waar we als gemeente het geld aan uitgeven. Nieuw ten opzichte van de 'Wat doet Hengelo-app 2015 en 2016' is dat het financieel portaal op maat raadpleegbaar is voor verschillende doelgroepen. Enerzijds kan de begroting op hoofdlijnen worden bekeken, anderzijds op detailniveau. Onze ambitie is om in de nabije toekomst ook de overige planning- & controlproducten te ontsluiten via dit financieel portaal.

Persbericht

Een persbericht volgt ook bij het definitieve raadsbesluit.

Vervolgtraject

Na vaststelling is de Beleidsbegroting 2017-2020 digitaal op de het financieel portaal beschikbaar. Na de vaststelling door uw raad zal deze eventueel worden aangevuld met eventuele aangenomen moties en/of amendementen. Vervolgens wordt de begroting aangeboden aan het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel in het kader van het financieel toezicht.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

1. De Beleidsbegroting 2017-2020 vast te stellen.
2. Het programmaplan, bestaande uit de programma's, als beleidsinhoudelijk kader vast te stellen.
3. Het college van burgemeester en wethouders voor het jaar 2017 te machtigen tot het uitvoeren van het programmaplan.
4. Voor het jaar 2017 de lasten en baten per programma, inclusief de geraamde mutaties van de reserves binnen de programma's, als financieel kader vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

De samenvatting van de belangrijkste financiële mutaties treft u aan in hoofdstuk 4 van de Beleidsbegroting 2017-2020.

BIJLAGE(N)

Beleidsbegroting 2017-2020.

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

(ruimte

voor

raadsbesluit)

4. De financiën van de gemeente Hengelo

In dit hoofdstuk worden de financiën van de gemeente Hengelo voor de begrotingsjaren 2017 tot en met 2020 beschreven. Er wordt onder andere ingegaan op het meerjarenperspectief 2017-2020 en het nieuwe beleid op basis van de Kadernota 2017-2020. Hierbij zien we als uitdagingen voor de komende jaren met name de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting. Deze thema's zijn van essentieel belang voor het waarborgen van een aangename en sociale stad. Met een begrotingsomzet in 2017 van circa € 286 miljoen zijn we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren. Hieronder vallen ook de grote (gebiedsontwikkelings)projecten. De ontwikkelingen in het meerjarenperspectief worden in dit hoofdstuk op hoofdlijnen beschreven. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de overige ontwikkelingen en risico's, de financiële positie, de belasting- en tariefmaatregelen en de grondslagen voor de ramingen van het bestaand beleid (d.w.z. de begrotingsuitgangspunten die zijn gehanteerd bij het opstellen van de begroting).

4.1 Meerjarenperspectief 2017-2020

4.1.1 Maatschappelijke takenverkenning 2016-2019

De voorliggende begroting is de eerst volgende begroting die voor ligt na de uitgebreide maatschappelijke takenverkenning die in 2015 is gehouden en waarvan de uitwerking plaats vond in de Beleidsbegroting 2016-2019. De maatschappelijke takenverkenning behelsde een samenhangend pakket van investeringen in de stad en bezuinigingsmaatregelen om de meerjarenbegroting op orde te krijgen. De structurele doorwerking heeft ook zijn effect in de nu voorliggende begroting. Het pakket behelsde ruim € 1 miljoen aan nieuwe beleidsinvesteringen, € 5,7 miljoen aan structurele bezuinigingsmaatregelen en € 1,9 miljoen aan belasting- en tariefmaatregelen.

4.1.2 Structureel sluitende begroting

Het financieel toezicht op de gemeente wordt door de provincie Overijssel uitgevoerd. De provincie houdt toezicht op de manier waarop de gemeenten met hun geld omgaan. De gemeenteraad is verantwoordelijk voor een structureel sluitende gemeentebegroting. De begroting moet structureel en reëel in evenwicht zijn, dat betekent dat structurele lasten gedekt worden door structurele (reële) baten.

Sociaal domein

In de nasleep van de jaarrekening 2015, vindt momenteel een verdergaande controle van de jaarcijfers van aanbieders plaats. Op basis de bevindingen tot nog toe, hebben wij signalen dat de uitvoering van de taken in het sociaal domein, en in het bijzonder de Wmo en Jeugdhulp, in 2016 in mindere mate budgettair neutraal zou kunnen verlopen dan op basis van de jaarrekening 2015 aannemelijk leek.

Wanneer tevens rekening wordt gehouden met de extra budgettaire kortingen voor de jaarschijf 2017 en de septembercirculaire 2016 van het gemeentefonds, moet worden geconstateerd dat bijsturing zeer waarschijnlijk en zelfs noodzakelijk is. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief naar aanleiding van de septembercirculaire. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017.

Gildebor

De definitieve besluitvorming rondom Gildebor is bij de afronding van de begroting nog niet in een zodanig vergevorderd stadium dat deze al in deze in de voorliggende begroting kan worden verwerkt. Bij de besluitvorming over Gildebor (naar verwachting in het 4^e kwartaal van 2016) zal een afzonderlijke begrotingswijziging worden voorgelegd aan uw raad. Uitgangspunt hierbij is dat dit budgettair neutraal verloopt, met in achtneming van de ingevulde taakstelling O6.1.9 Onderhoud SB/SWB uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019.

Besluitvorming herstructurering Hart van Zuid

Inmiddels is er een hoofdlijnenakkoord bereikt met Van Wijnen. Dit akkoord is in financiële zin verwerkt in deze begroting. Het hoofdlijnenakkoord is in het raadsvoorstel "Besluitvorming herstructurering Hart van Zuid" uitgebreid toegelicht (zaaknummer 2028451).

Financieel perspectief

Na de Kadernota 2017-2020 is de begroting op detailniveau geactualiseerd. Hierbij is ook rekening gehouden met de gewijzigde wet- en regelgeving in het kader van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Deze wijzigingen worden op hoofdlijnen toegelicht in de paragrafen 4.1.8. en 6.7.8.

De definitieve uitwerking leidt tot het volgend financieel perspectief voor de komende jaren:

Financieel perspectief 2017-2020				
		- = nadeel; bedragen * € 1.000		
	2017:	2018:	2019:	2020:
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2017-2020	604	49	-183	23
Renteresultaat/algemene reserve grondexploitatie/kapitaallasten	-496	-248	1.395	1.392
Rabotheter	-50	-50	-50	-50
Samenwerkingsverbanden (GBT, regio Twente)	127	148	135	121
Leges/tarieven/belastingen	335	335	335	435
Overige kleine verschillen	-135	-17	-85	16
Begrotingssaldo 2017-2020	385	217	1.547	1.937

Renteresultaat/algemene reserve grondexploitatie/kapitaallasten

Het renteresultaat is met name behoorlijk nadelig beïnvloed door de verlaging van de rente voor de "eigen" gemeentelijke grondexploitaties naar 2% in plaats van 3,75%. Er vindt een lagere doorbelasting van de rente plaats aan de grondexploitaties, waarvan de effecten binnen de grondexploitaties blijven ("gesloten circuit"). Door het gewijzigde BBV waren we genooddaakt om de rente van deze grondexploitaties aan te passen aan de door de commissie BBV voorgeschreven disconteringsvoet van 2%. In de paragraaf 6.5 "Financiering" wordt dit uitgebreid toegelicht onder het onderdeel "Gemeentefinanciering". De aanpassing van de rente naar 2% geldt ook voor de erfpachtgronden. Voor de overige investeringen blijft de omslagrente gehandhaafd op 3,75%.

Een ander effect ten opzichte van de meerjarenbegroting 2016-2019 heeft voornamelijk te maken met de aanpassing van de financieringsbehoefte voor de grondexploitaties (hoge boekwaarden o.a. de besluitvorming rondom de herstructurering Hart van Zuid), de verdere uitfasering van de nieuwbouw van het Stads kantoor naar de jaren 2017 en 2018 en de actualisatie van de overige investeringskredieten. Bij de overige kredieten is gekeken naar het verwachte jaar van realisatie/in gebruik name. Dit houdt een verschuiving van kapitaallasten in tussen de verschillende begrotingsjaren, dit geldt zowel voor de rente dan wel afschrijving op diverse producten. De grootste afwijking betreft de verschuiving in de ICT-vervangingsinvesteringen. De effecten binnen de producten waarbij sprake is van een "gesloten circuit", zoals grondexploitaties, onderwijshuisvesting, riolering worden binnen die onderdelen opgevangen. Dit leidt met name in de meerjarenramingen tot een geleidelijke afname van de nadelen in het renteresultaat. In bijlage 8.6 treft u een totaaloverzicht van alle geplande investeringen in de periode 2017-2020.

Tevens wordt op dit moment bij de herfinanciering optimaal geprofiteerd van de lage rentestand. Verder is sprake van kleine fluctuaties in het renteresultaat sociale woningbouw. Er worden geen nieuwe geldleningen meer aan de woningbouw verstrekt in verband met de achtervangovereenkomst tussen het Waarborgfonds Sociale Woningbouw en Welbions.

Het grote nadelige renteresultaat wordt genivelleerd door (per saldo) de lagere toevoeging aan de algemene reserve grondexploitatie uit de algemene middelen. Dit leidt tot een aanzienlijk voordelig effect. Het voordeel is het gevolg van een lagere omslagrente van 2% in plaats van 3,75%. Conform de bestendige gedragslijn wordt dit nieuwe percentage ook toegepast over de rentevergoeding aan de algemene reserve grondexploitatie. Daarnaast is door de structurele verbetering binnen het grondbedrijf als gevolg van de lagere rente de structurele dotatie van € 1 miljoen komen te vervallen.

Resumerend zien de bovenstaande effecten er als volgt uit voor de komende jaren:

	- = nadeel; bedragen * € 1.000			
	2017:	2018:	2019:	2020:
Renteresultaat	-3.478	-3.297	-1.850	-1.445
Toevoeging aan algemene reserve grondexploitatie	3.267	3.376	3.537	3.496
Kapitaallasten	-285	-327	-292	-659
Per saldo	-496	-248	1.395	1.392

Bovenstaande tabel laat zien dat het nadelig renteresultaat afloopt van bijna € 3,5 miljoen naar ruim € 1,4 miljoen in 2020. Daarentegen is er sprake van een voordelig resultaat op de toevoeging aan de algemene reserve grondexploitatie van bijna € 3,3 miljoen in 2017 oplopend tot ongeveer € 3,5 miljoen in 2020. Daarnaast fluctueren de kapitaallasten de komende jaren. Per saldo leiden deze ontwikkelingen tot een negatief resultaat in 2017 van bijna € 0,5 miljoen oplopend tot een positief resultaat van bijna € 1,4 miljoen in 2020. Dit hadden wij bij de aanbidding van de Kadernota 2017-2020 aan uw raad nog niet kunnen voorzien in verband met de late beschikbaarheid van de gerectificeerde notitie rente van de commissie BBV in juli 2016.

Rabothheater

Op 10 juni 2015 heeft de raad, bij de integrale afweging in de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019, besloten tot een bezuiniging van € 50.000 op het Rabothheater. Met een amendement tijdens de begrotingsbehandeling 2016 op 4 november 2015, heeft uw raad besloten tot een incidentele verlaging van het bezuinigingsbedrag voor het jaar 2016 met € 25.000.

Tijdens dezelfde begrotingsbehandeling in november 2015 heeft de raad aan de hand van de rapportage onderzoek 'Rabothheater financieel toekomstbestendig' (zaaknummer 1092237) gedebatteerd over de (financiële) toekomstbestendigheid van het Rabothheater. Belangrijkste conclusie van dat onderzoek was dat in de huidige vorm het Rabothheater financieel niet toekomstbestendig is, met name als gevolg van ontbrekende dekking voor onderhoud en vervangingsinvesteringen. Met behulp van een extern adviesbureau heeft daarop een second opinion plaatsgevonden en wordt daarnaast onderzocht welke alternatieve scenario's er zijn voor een financieel gezonde theaterfunctie in Hengelo. Op basis hiervan is helder dat een financieel gezonde theaterfunctie niet haalbaar is zonder een heroverweging van het raadsbesluit tot bezuiniging van € 50.000. Wij stellen voor om deze structurele taakstelling van € 50.000 terug te draaien.

Samenwerkingsverbanden (GBT, regio Twente)

Na de Kadernota 2017-2020 zijn o.a. de begrotingen van het Gemeenschappelijk Belastingkantoor Twente (GBT) en de regio Twente vastgesteld, waardoor we voor deze organisaties voor verplichte (lagere) uitgaven in 2017 e.v. staan. Dit leidt per saldo tot een voordeel. De lagere bijdrage aan de regio Twente heeft te maken met lagere geraamde kosten voor Netwerkstad in de regiobegroting. Ook de samenwerking met verschillende gemeenten binnen het GBT leidt wederom tot efficiencyvoordelen.

We houden in deze begroting nog geen rekening met de bijdrage aan de Agenda van Twente vanaf 2018. De huidige agenda loopt in 2017 af. Op het moment dat er een nieuwe agenda noodzakelijk wordt geacht moeten we dit zorgvuldig integraal kunnen afwegen tegen andere taken.

Leges, tarieven en belastingen

Op grond van de herziene BBV-voorschriften dient er met ingang van 2017 een onderscheid gemaakt te worden tussen direct aan een product toe te rekenen personele lasten en de overhead. De overhead dient afzonderlijk in beeld te worden gebracht op de centrale overheadproducten.

Op basis van de herziene BBV wet- en regelgeving worden in de begrotingsprogramma's dus alleen de lasten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Het centraal begroten van de kosten van overhead betekent dat het niet langer mogelijk is om uit de producten alle tarieven te bepalen. De toerekening van overhead is bij de diverse heffingen extracomptabel in beeld gebracht om de tarieven voor de diverse heffingen te kunnen bepalen.

Het aandeel dat met ingang van 2017 onder de nieuwe BBV-definitie van overhead is gebracht is hoger dan de opslag in het uurtarief in de begroting 2016. In 2016 waren de overheadkosten als opslagkosten in het uurtarief verdisconteerd. Onder de definitie overhead vallen nu veel meer lasten dan voorheen, zoals de "oude" producten communicatie, algemene personele aangelegenheden, maar ook alle leidinggevenden. De nieuwe definitiebepaling heeft met name consequenties voor de bepaling van de leges omgevingsvergunningen, omdat aan omgevingsvergunningen met name personeelslasten (uren) worden toegerekend en weinig overige lasten. In paragraaf 4.1.8 en de paragraaf 6.7.8 wordt uitgebreid ingegaan op de nieuwe definitie overhead. Om het tarief te bepalen moet extracomptabel, conform de bestendige gedragslijn, de hogere overhead-opslag worden meegenomen. Gelet op het feit dat hier sprake is van hogere lasten betekent dit impliciet dat er een hogere legesopbrengst gegenereerd moet worden.

Door de aanpassing van de hogere woningbouwprognoses, in de lijn van de ladder van duurzame verstedelijking, ten opzichte van de behoedzame ramingen in de begroting 2016-2019 (als gevolg van de crisis) hoeven de tarieven voor de omgevingsvergunningen maar gematigd te worden verhoogd in de Legesverordening 2017.

Daarnaast is in de begroting voor de (nieuwe) jaarschijf 2020 rekening gehouden met de areaaluitbreiding voor de opbrengst onroerende zaakbelastingen (€ 100.000).

Begrotingssaldo 2017-2020

Uiteindelijk resteert er na de bovengenoemde aanpassingen een positief begrotingssaldo van circa € 385.000 in 2017, € 217.000 in 2018, € 1,5 miljoen in 2019 en € 1,9 miljoen in 2020.

4.1.3 Nieuw beleid

Op basis van de Kadernota 2017-2020 is voor nieuw beleid aan netto-lasten bijna € 70.000 in 2017 beschikbaar gesteld. In bijlage 8.9 vindt u een totaaloverzicht van de nieuwe beleidswensen waarvoor wel of niet is gekozen in de Kadernota. De gekozen wensen zijn verwerkt in deze Beleidsbegroting.

Het nieuw beleid komt vooral ten goede komen aan de speerpunten uit ons coalitieakkoord: de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van onze begroting. Deze thema's zijn van essentieel belang voor het waarborgen van een aangename en sociale stad.

Bij de transformatie zetten we in op algemene collectieve voorzieningen om op grotere schaal individueel maatwerk en dure zorgtrajecten te voorkomen. Hierbij zien we een belangrijke rol weggelegd voor Wijkkracht. Om de transformatie in het sociaal domein te bewerkstelligen beschikken we over middelen uit het innovatiefonds. Naar aanleiding van de aangenomen motie 'gebruik innovatiebudget' uit de Kadernota 2017-2020 zetten we ons in om het innovatiebudget in 2017 en verder te gebruiken voor innovatieve ideeën uit de Hengelse samenleving.

In de binnenstad investeren we in het verder aankleden van de openbare ruimte. Bijvoorbeeld door het vervangen van de vlonder in het Prins Bernard plantsoen en het voortzetten van de bloembakken.

Verder investeren we op het gebied van sport in het vervangen en het aanleggen van een aantal kunstgrasvelden. Hier staat een huurverhoging tegenover.

Naar aanleiding van de motie 'Stortquotum afval' handhaven we voorlopig het gratis storten van 50 kilo afval bij het afvalbrengpunt. Aangezien de afvalbegroting een gesloten begroting is worden de extra kosten van deze motie gedekt uit de inkomsten uit de afvalstoffenheffing, die de inwoners betalen.

Het nieuw beleid wordt verder toegelicht in de programma's.

4.1.4 Geen nieuwe bezuinigingsmaatregelen

In deze begroting worden geen nieuwe bezuinigingsmaatregelen genomen, anders dan de maatregelen die voortkomen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. De maatschappelijke takenverkenning was het intensieve traject in 2015 met de stad en de gemeenteraad waarin we de meerjarenbegroting op orde hebben gekregen. De bezuinigingsmaatregelen uit de takenverkenning die veranderen ten opzichte van 2017 zijn opgenomen in de programma's.

4.1.5 Belasting- en tariefmaatregelen

Ontwikkeling lokale lasten

In de Kadernota 2017-2020 waren de indicatieve belastingtarieven voor 2017 gepresenteerd. Nu de begroting op detailniveau is uitgewerkt is er een lichte daling van het totale woonlasten te zien ten opzichte van deze Kadernota. Met name door het neerwaarts bijstellen van het gemiddeld aantal ledigingen valt de (gemiddelde) afvalstoffenheffing iets lager uit.

Woonlasten 2017

Onderstaande tabel laat de tarieven voor 2016 en de effecten van de voorgestelde belastingtarieven 2017 zien bij een gemiddelde WOZ-waarde, een gemiddeld tarief afvalstoffenheffing (op basis van gemiddeld afvalaanbod) en het tarief voor rioolheffing:

	2016:	2017:
OZB eigenaar	€ 258,23	€ 265,28
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishoudens)	€ 250,94	€ 247,64
Rioolheffing	<u>€ 205,68</u>	<u>€ 212,88</u>
TOTAAL	€ 714,85	€ 725,80

Per saldo neemt de lokale belastingdruk voor een eigenaar van een woning toe met circa 1,5% in 2017 ten opzichte van 2016. Voor de huurder van een woning stijgt de lokale lastendruk met 0,9%. In het raadsadvies "Belastingtarieven 2017" (zaaknummer: 2051636) is het totaalpakket aan belastingmaatregelen toegelicht.

Voor de periode vanaf 2018 volgen we momenteel nauwlettend de ontwikkelingen in de afvaltarieven en dividenduitkeringen van Twence Holding B.V.

4.1.6 Overige ontwikkelingen en risico's

Risico's

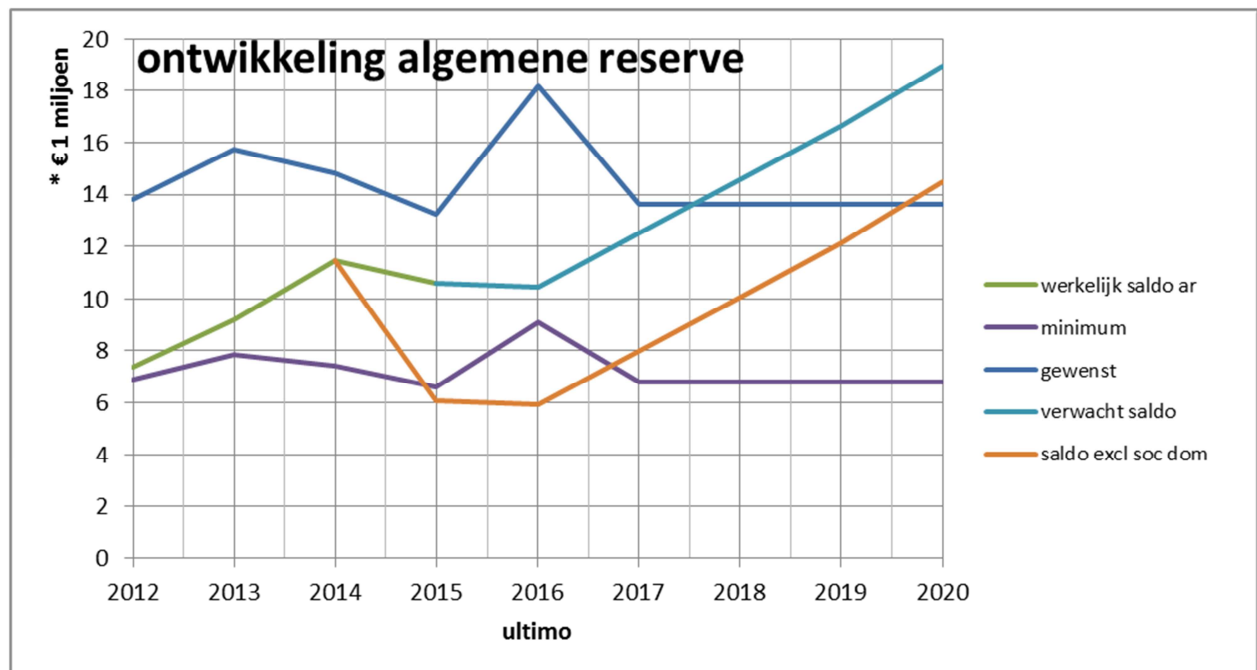
Regelmatig informeren wij uw raad omtrent mogelijke ontwikkelingen en risico's. Onderwerpen die aan de orde kwamen zijn Lange Wemen, de verzelfstandiging van Warmtenet, de drie transities in het sociaal domein en de herziene grondexploitaties. De laatste risicoprofielanalyses hebben, met uitzondering van de risicoprofielen van Warmtenet en Hart van Zuid, in vergelijking met het jaarverslag 2015 geen aanzienlijke wijzigingen aan het licht gebracht. Wel is er meer zicht ontstaan op de risico's bij de transities in de Jeugd en de Wmo. De interne beheersing van risico's is de afgelopen jaren stelselmatig verbeterd, waardoor de benodigde weerstandscapaciteit kon dalen. Deze trend heeft zich in 2016 voortgezet vanwege de risicopercepties rondom Warmtenet, waarvoor inmiddels voorzieningen zijn getroffen en Lange Wemen/nieuwbouw stadskantoor.

Financiële positie

Op basis van de notitie "Koersvast in krappe tijden" is de versterking van de algemene reserve in gang gezet. De vastgestelde beleidsregel uit 2012 luidde dat de komende jaren de algemene reserve zal groeien naar een gewenst niveau van 50% van het risicoprofiel.

Het gewenste en minimumniveau van de algemene reserve is voor 2016 in de onderstaande grafiek nog gestoeld op het benodigde weerstandsvermogen op basis van de Beleidsbegroting 2016 (stand eind september 2015). Nadien heeft de besluitvorming rondom de verkoop van Warmtenet plaatsgevonden en verwerkt in het jaarverslag 2015, waardoor het benodigde weerstandsvermogen in 2017 aanzienlijk is verminderd ten opzichte van (Beleidsbegroting) 2016. Dit verklaart de pieken in de onderstaande grafiek voor het gewenste en minimumniveau aan algemene reserve voor het jaar 2016.

Op basis van de jaarrekening 2015 is de werkelijke stand van de algemene reserve per 31 december 2015 € 10,6 miljoen. Dit ligt al boven het vereiste minimumniveau van € 6,8 miljoen (25% van de benodigde weerstandscapaciteit van € 27,2 miljoen in 2017). Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat binnen de algemene reserve een bedrag van circa € 4,5 miljoen is geormerkt als 'Algemene Reserve Zorg'.

Rekening houdend met de mutaties, waarover reeds besluitvorming in uw raad heeft plaatsgevonden, wordt er naar huidig inzicht een stand per 31 december 2020 verwacht van bijna € 19,0 miljoen (inclusief ongeveer € 4,5 miljoen 'Algemene Reserve Zorg'). Het gewenste niveau van de algemene reserve is € 13,6 miljoen (zijnde 50% van het risicoprofiel). De conclusie is dat we met de ingezette koers het doel halen.

Separaat aan deze begroting bieden wij u een nota "Evaluatie reserves en voorzieningen 2016" (zaaknummer 2032910) aan. Er vindt een doorlichting van alle reserves plaats om mogelijk incidentele middelen vrij te spelen om de algemene reserve verder te versterken. Deze mutaties zijn nog niet verwerkt in deze begroting, omdat over deze nota eerst besluitvorming plaats moet vinden in uw gemeenteraad.

De algemene reserve grondexploitatie laat een stijging zien van € 2,0 miljoen per 1 januari 2016 oplopend tot € 9,2 miljoen per 31 december 2020. Dit lijkt een positief beeld, maar de we vinden het ook belangrijk om de risico's omtrent de grondexploitaties in beeld te blijven houden. In de paragraaf 6.4 "Grondbeleid" worden de top 10 risico's beschreven, zoals het convenant dat de gemeente met de provincie heeft afgesloten over de ladder van duurzame verstedelijking.

4.1.7 Grondslagen voor de ramingen bestaand beleid

De grondslagen voor de ramingen bestaand beleid, voor het opstellen van de Beleidsbegroting 2017-2020, zijn grotendeels door de vaststelling van de Kadernota 2017-2020 besloten. In de begroting zijn de volgende grondslagen van toepassing:

Prijscompensatie

Bij de prijscompensatie is een percentage van 1,2% gehanteerd.

Looncompensatie

De huidige CAO-afspraken gelden vanaf 1 januari 2016 tot 1 mei 2017. Deze voorziet in loonstijgingen van 3% per 1 januari 2016 en 0,4% per 1 januari 2017. In de begroting is vanaf 2017 nog rekening gehouden met algemene loonstijgingen na 1 mei 2017. Deze middelen zijn op een algemene stelpost in de begroting geraamd in afwachting van een nieuwe CAO vanaf 1 mei 2017.

Subsidies

Voor de subsidies geldt de gebruikelijke weging van 2/3e looncompensatie en 1/3e prijscompensatie. Op basis van de bovengenoemde percentages komt de uiteindelijke stijging voor subsidies in 2017 uit op 1,67%, mits ze geen onderdeel uitmaken van bezuinigingsmaatregelen.

Huren

Navenant stijgen de ontvangen huurbedragen in 2017 met de inflatiecorrectie van 1,2%. Wel kunnen er andere afspraken met verenigingen, instellingen etc. zijn gemaakt over huurverhogingen buiten de prijscompensatie om. Ook kunnen huren zijn aangepast in het kader van eerdere bezuinigingsmaatregelen.

Belastingen, heffingen en tarieven

Voor tarieven geldt in principe volledige kostendekkendheid. Bij belastingen, heffingen en tarieven wordt voor de begroting 2017 uitgegaan van een inflatiecorrectie van 1,2%, waarbij geen sprake is van kostendekkendheid. Kostendekkende heffingen zijn bijvoorbeeld de afvalstoffen- en rioolheffing. Bij de gemeentelijke woonlasten (OZB, riool- en afvalstoffenheffing) wordt gestreefd naar een gematigde ontwikkeling van de totale reële lokale lastendruk. Er is vastgehouden aan het principe dat in ieder geval wordt gecorrigeerd voor nominale ontwikkelingen (inflatie 1,2%). In het raadsadvies "Belastingtarieven 2017" (zaaknummer: 2051636) is het totaalpakket aan belastingmaatregelen toegelicht.

Constance lonen en prijzen

In de meerjarenramingen 2018-2020 is, zoals gebruikelijk, uitgegaan van constante lonen en prijzen.

Omslagrente

Vanaf 2017 handhaven we het percentage voor de omslagrente van 3,75%, met uitzondering van grotendeels de 'eigen' gemeentelijke grondexploitaties, waar een rente van 2% wordt gehanteerd. Door het gewijzigde BBV waren we genoodzaakt om de rente van de grondexploitaties aan te passen aan de door de commissie BBV voorgeschreven disconteringsvoet van 2%.

Investeringsen

Op investeringen is de nota Activabeleid van toepassing, die begin 2012 is vastgesteld in de raad. De afschrijving start op 1 januari van het jaar ná ingebruikname van een goed c.q. na afronding van een investering. Dit betekent dat er niet wordt afgeschreven en in het jaar van afronding c.q. ingebruikname van een investering. Deze nota wordt op korte termijn geactualiseerd, omdat het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is herzien, want met ingang van 2017 moeten nieuwe investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut ook worden geactiveerd. Dat wil zeggen dat ze niet meer in een keer mogen worden afgeschreven, maar worden afgeschreven op basis van een redelijke afschrijvingstermijn.

Op basis van de nota Spelregels voor investeringen gemeente Hengelo (zie ook de raadsbrief van 4 februari 2014) worden de rentelasten, vanaf de start van een investering, in werkelijkheid op maandelijkse basis toegerekend. Op begrotingsbasis wordt vanaf 2015 voor de geraamde investeringen in de eerste jaarschijf een half jaar rente als exploitatielast meegenomen. Daarna wordt telkens over het gehele jaar rente toegerekend.

De vervangingsinvesteringen maken onderdeel uit van het bestaand beleid. Zoals gebruikelijk gaan we ook bij de vervangingsinvesteringen uit van een jaarlijkse index, die is gebaseerd op de prijsindex van de afgelopen 10 jaren. De gemiddelde index is 1,2%.

Bevoegdheden investeringen

Gebleken is dat de bevoegdheden bij investeringen niet altijd helder zijn. Daarom hebben we dit hieronder nogmaals uitgewerkt. De investeringen worden altijd vastgesteld door de gemeenteraad. Het college gaat over het vrijgeven van investeringen, tenzij er een aanmerkelijk financieel, beleidsinhoudelijk of maatschappelijk belang is en/of de raad heeft aangegeven dat een raadsbesluit noodzakelijk is om de investering vrij te geven. Het college advies voor de vrijgave wordt gebaseerd op een onderbouwde kostenbegroting. Het college legt verantwoording af over de investeringen aan de raad middels de herziening grondexploitatie en/of planning en control documenten (beleidsrapportage en jaarrekening).

Voor de autorisatie van investeringen in bouwgrondexploitatie stelt de raad jaarlijks de herzieningen grondexploitaties vast. Door bij vaststelling van de jaarlijkse herzieningen het krediet binnen de eerstvolgende vier jaarschijven van de geactualiseerde, vastgestelde grondexploitaties vrij te geven, wordt het budgetrecht van de raad ingevuld.

Bevoegdheden bij investeringen	
Vaststellen	Gemeenteraad
Vrijgeven	College
Uitvoeren	College
Aanwenden	Budgethouders
Doorschuiven	College

Gemeentefondsuitkering

De gemeentefondsuitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2016 van het gemeentefonds (inclusief de rectificaties van het ministerie tot medio juni 2016). Dit is ook een verplichting in het kader van het financieel toezicht door de provincie.

Zonder de rectificaties was de ontwikkeling van de gemeentefondsuitkering op basis van deze meicirculaire al verwerkt in het verwachte begrotingssaldo op basis van de Kadernota 2017-2020. De mogelijke financiële gevolgen van de septembercirculaire 2016 zullen wij uw gemeenteraad, zoals gebruikelijk, in een raadsbrief doen toekomen.

Onvoorzien

In de begroting 2017-2020 is een jaarlijks bedrag van € 166.000 geraamd voor de post onvoorzien.

Arealen en autonome ontwikkelingen

De onderhoudsbudgetten voor wegen, groen en riolering zijn aangepast voor volumemutaties conform de Areaalnota. De kostenuitzetting voor rioleringen verloopt budgettair neutraal voor de begroting. Uitgangspunt bij rioleringen is 100% kostendekkendheid.

Onder autonome ontwikkelingen verstaan wij ontwikkelingen die door ons niet te sturen of te beïnvloeden omstandigheden zijn en zullen leiden tot onvermijdbare uitgaven of verminderingen van inkomsten in de begroting.

4.1.8 Wijzigingsbesluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is op een aantal punten ingrijpend gewijzigd. Deze wijzigingen moeten met ingang van de Begroting 2017 worden doorgevoerd. Het is de bedoeling dat de wijziging bijdraagt aan een verbeterde interne sturing door provinciale staten en de raad, alsmede aan een betere vergelijkbaarheid tussen provincies en tussen gemeenten. In de Kadernota 2017-2020 bent u op pagina 22 tot en met 24 op hoofdlijnen geïnformeerd over deze wijziging. Hieronder wordt daar nogmaals op ingegaan. Gelet op de impact op de begroting wordt er voor de raadsleden een presentatie verzorgd waarin de belangrijkste wijzigingen worden toegelicht.

Naar aanleiding van het Wijzigingsbesluit zijn er een aantal richtinggevende notities door de commissie BBV gepubliceerd over Grondexploitaties 2016, Faciliterend grondbeleid, Rente en Overhead. De laatste twee notities zijn door de commissie BBV in juli 2016 gerectificeerd. In aanvulling op het wijzigingsbesluit doet de commissie BBV in de aanvullende notities aanbevelingen en stellige uitspraken over aspecten die niet geregeld worden met het besluit, maar waar in de praktijk wel veel vragen over zijn c.q. discussie over is.

Het Wijzigingsbesluit richt zich op:

1. een uniforme indeling in taakvelden;
2. een uniforme basisset van beleidsindicatoren;
3. een uniforme basisset van financiële kengetallen;
4. verbeterde informatie over verbonden partijen;
5. vernieuwing van de accountantscontrole;
6. inzicht in de overheadkosten;
7. overige aanpassingen;

De belangrijkste gevolgen voor de begroting en jaarstukken worden per onderdeel uitgebreid toegelicht in de paragraaf 6.7.8 Herziening Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De toelichting op de notitie overhead en met name op de definitie overhead wordt hierin ook gegeven. De wijzigingen in het kader van de notitie rente worden beschreven in de paragraaf 6.5 Financiering.

4.2 Transformatie in het sociale domein

In 2015 zijn nieuwe taken uit de Participatiewet, de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Jeugd(zorg) op de gemeente afgekomen. We zetten in op een transformatie van het sociaal domein. De integrale probleemaanpak rondom één gezin of persoon staat daarbinnen centraal. Er worden nieuwe werkwijzen ontwikkeld. Daarbij willen we inzetten op preventie met als gevolg, dat onze focus verschuift van maatwerkvoorzieningen naar collectieve voorzieningen.

De transformatie-agenda 'Hengelo sociaal met lef' is een actieplan over hoe we samen met onze partners in het sociaal domein aan de slag zijn en gaan met vernieuwen. De agenda benoemt vier brede thema's waarop we willen inzetten in het sociaal domein, met daaronder ontwikkelpunten

- Focussen op levensloop
- Doorontwikkelen algemene en preventieve voorzieningen
- Integraler ondersteunen
- Versterken zelf- en samen- redzaamheid

De kosten die in 2017 worden gemaakt ten behoeve van de al lopende (lef-)projecten, die worden gedekt uit het innovatiebudget, zullen ook in de begrotingswijziging voor Jeugd en Wmo worden verwerkt. Daarbij wordt een link gelegd met de extra inzet op Wijkkracht, zoals besloten met de Kadernota 2017-2020, en met de motie Gebruik innovatiebudget, zoals besloten in de raadsvergadering van 6 juli jl.

4.3 Transformatie in de binnenstad

In de binnenstad willen we een transformatie doorvoeren. In de binnenstad komen veel ontwikkelingen samen en de urgentie om te handelen is hoog. De beleidsinvesteringen bevatten diverse maatregelen die bijdragen aan de versterking van de binnenstad. Op die manier hopen we de komende jaren te realiseren dat de binnenstad van Hengelo de huiskamer van onze stad wordt. Een belangrijk speerpunt daarbij is dat de hele stad mee kan doen. We bieden nadrukkelijk (beleids-)ruimte aan partijen uit de stad om een visie en initiatieven te ontwikkelen. We staan daarbij voor: 'omarmen, waarderen en aansluiten'.

In 2017 zetten we in de binnenstad onder andere in op het herinrichten van het kernwinkelgebied Enschedesestraat – Lange Wemen – Pastoriestraat en het zorgen voor voldoende woningaanbod. In het centrale thema Binnenstad wordt hier verder op ingegaan.

4.4 Grote projecten

Hengelo kent een aantal grote (gebiedsontwikkelings)projecten die vaak een aanzienlijke tijd doorlopen. Met deze gebiedsontwikkelingen kan Hengelo erin voorzien dat de economische groei gefaciliteerd wordt en dat Hengelose bedrijven en bewoners voldoende ruimte hebben om zich te ontwikkelen en bedrijven en bewoners van buiten de gemeente zich in Hengelo kunnen vestigen.

Op deze manier wordt er naar gestreefd een duurzaam aanbod te hebben van kwalitatief hoogwaardige woon- en werklocaties met een divers aanbod van verschillende vestigingsmilieus.

4.4.1 Wonen

Hengelo kent een aantal grote woningbouwlocaties zoals: Broek Noord, Veldwijk Noord, Dalmeden, 't Rot/Landmanserve, Medaillon en Hart van Zuid. Naast de woningbouw in deze grote projecten vindt er ook binnen andere projecten woningbouw plaats en zijn er ook diverse "kleine" initiatieven in de stad waarin woningen worden toegevoegd. Soms door nieuwbouw op lege plekken, maar vaker als gevolg van de transformatie van andere functies zoals scholen en kantoren.

In de komende jaren spelen we in op ontwikkelingen die door de toenemende belangstelling voor nieuwbouwwoningen en kavels op gang komt. Daarbij zetten we vooral in op een verbreding van het aanbod, met nieuw aanbod in bestaand stedelijk gebied. Hierbij valt te denken aan het tot ontwikkeling brengen van locaties zoals de Marskant, Seahorse, Gezondheidspark, Wemenpark (Badhuis/Ariënschool) en de herstructurering van de Hengelose Es.

Tevens wordt in overleg met Welbions ingezet op een divers aanbod in het gebied Veldwijk Noord nadat in 2015 het winkelcentrum is opgeleverd. Hierbij dient ook het belang in de sociale woningbouw voorop te worden gesteld. In 2016 is begonnen met de aanleg van het bijbehorende park en tevens is de omgeving van het FBK stadion verbeterd waardoor het aantrekkelijker wonen is.

Om Hengelo als aantrekkelijke woonstad op de kaart te houden is het belangrijk dat de beleving van de binnenstad verbetert. Hierbij moet worden ingespeeld op de ontwikkeling dat binnensteden een minder dominante winkelfunctie hebben maar veel meer gemengde functies. Om die reden wordt samen met eigenaren in de binnenstad ingezet op een toename van het woningaanbod door transformatie van bestaande panden zoals de Telgenflat.

4.4.2 Bedrijventerreinen en kantoren

Ook voor bedrijventerreinen geldt dat de belangstelling van bedrijven voor nieuwbouw en uitbreiding weer langzaam toeneemt. Hengelo kent een divers aanbod aan bedrijventerreinen die in eigen beheer van de gemeente wordt uitgegeven en daarnaast een aantal locaties dat wordt ontwikkeld door particuliere eigenaren, zoals het HTSP bij Thales.

Voor 2017 ligt het zwaartepunt op de acquisitie van bedrijven, zowel in regionaal dan wel lokaal verband. Dit geldt voor bestaande maar ook voor in ontwikkeling zijnde bedrijventerreinen Oosterveld, Hart van Zuid kanaalzone, Westermaat Campus, Westermaat de Veldkamp en XL Businesspark om de verkoopdoelstellingen te behalen die als basis voor de grondexploitatie dienen.

Gezien het ruime aanbod van bestaande kantoorlocaties en de leegstand in bestaande kantoren wordt er de komende periode niet actief gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe kantoorlocaties.

Naast de reguliere bedrijventerreinen kent Hengelo nog een bijzonder terrein met een specifiek profiel, het Gezondheidspark. In de afgelopen jaren is gebleken dat de zorg gerelateerde belangstelling voor dit gebied achterblijft bij de verwachtingen. Enerzijds komt dit door grote veranderingen in wet- en regelgeving voor de partijen binnen de gezondheidszorg. Anderzijds valt ook op dat partijen voor wie het Gezondheidspark bedoeld was, soms kiezen voor andere locaties. De belangstelling voor woningen in dit gebied is echter groot. In de komende jaren is een heroriëntatie nodig op de doelstellingen van het Gezondheidspark en wordt vooral gewerkt aan de mogelijkheden om het deel van Gezondheidspark dat bestemd is voor wonen tot ontwikkeling te brengen.

4.4.3 Infrastructuur

De gemeente Hengelo kent een aantal grote infrastructuurprojecten zoals de: F35, Enschedesestraat, Kuipersdijk en enkele herinrichtingen, zoals de Deurningerstraat, Mozartlaan en Ketelstraat.

4.4.4 Bijzondere projecten: Lange Wemen, Hart van Zuid, Business Park XL, Warmtenet en Twentebad

In Hengelo spelen twee grote gebiedsontwikkelingen die bijzondere aandacht vragen. Dit zijn Lange Wemen en Hart van Zuid.

Lange Wemen

In 2016 heeft de gemeenteraad besloten dat nieuwbouw van het stadskantoor binnen het gebied Lange Wemen losgekoppeld kan worden van de andere ontwikkelingen. Het stadskantoor zal naar verwachting in de tweede helft van 2018 worden opgeleverd. De realisatie van het winkelprogramma in Lange Wemen is als gevolg van de gewijzigde omstandigheden voorlopig in de ijskast gezet.

Hart van Zuid

Binnen Hart van Zuid zijn diverse projecten in voorbereiding en uitvoering. Het winkelcentrum Esrein is in 2015 opgeleverd. Van groot belang in Hart van Zuid is de voorbereiding van de doortrekking van de Laan Hart van Zuid en de brug. De verbouw van een deel van de MTS is gerealiseerd en het WTC heeft zich gevestigd. Er wordt met verschillende potentiële medehuurders gesproken. Tevens is het Vereenigingsgebouw verkocht om te worden omgebouwd naar hotel en horecacentrum. Door de doortrekking van de Laan van Hart van Zuid de komende periode krijgt de aanliggende gebiedsontwikkeling tevens een nieuwe stimulans.

Naast de inhoudelijke voortgang in het project, is er ook een wijziging in de samenwerking. In 2016 is er met onze samenwerkingspartner op hoofdlijnen een akkoord bereikt over een herijking van de samenwerking. Enkele hoofdpunten uit het akkoord zijn:

- De gemeente gaat de grondexploitatie volledig voor eigen rekening en risico voortzetten
- Van Wijnen heeft een gefaseerde afnameplicht voor een vijftal deelgebieden

Eén van de redenen om de samenwerkingsvorm aan te passen is om de gebiedsontwikkeling meer slagvaardiger aan te pakken. Op 4 oktober zal hierover besluitvorming in uw gemeenteraad plaatsvinden.

Business Park XL

Business Park XL is een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Almelo, Borne, Enschede, Hengelo en de provincie Overijssel. Met een totale netto omvang van 130 hectare en een ligging centraal in Twente direct aan de A35 en het Twentekanaal is BXL bij uitstek geschikt voor grote ruimtevragers uit de sectoren industrie, groothandel en logistiek. In het najaar van 2016 komt er duidelijkheid over een aantal belangrijke voorwaarden voor het succes van BXL:

- het wordt duidelijk of alle grondverwervingen gerealiseerd zijn;
- de planologische belemmeringen zijn weggenomen;
- zicht op vraag uit de markt voor grote kavels.

Daarna kan de locatie naar verwachting vanaf 2017, na een wat moeizame start, echt uitgroeien tot logistieke hotspot voor grootschalige bedrijven van buiten de regio Twente.

Warmtenet

In 2015 heeft uw gemeenteraad het college opdracht gegeven om op zoek te gaan naar externe partners om samen met hen een bedrijf op te richten waarin de activiteiten van Warmtenet Hengelo worden ondergebracht.

Dit heeft uiteindelijk op 22 juni 2016 geleid tot een raadsbesluit om in te stemmen met de overdracht van het Warmtenet aan een tweetal B.V.'s waarin de gemeente Hengelo participeert voor 5%, samen met Alliander en Ennatuurlijk. Deze twee B.V.'s zijn het Warmtebedrijf Hengelo B.V. dat de levering van warmte aan de klanten en de opwek van de warmte verzorgt en Warmtenetwerk Hengelo B.V. dat zorg draagt voor het transport van de warmte via de nieuw aan te leggen backbone.

De aanleg van de backbone is eveneens onderwerp van de overeenkomst tussen de gemeente en beide bedrijven. Afgesproken is dat de backbone wordt aangelegd in opdracht van het nieuw opgerichte bedrijf Warmtenetwerk Hengelo BV. De risico's ten aanzien van de aanleg worden in een verhouding van 65%, 25% en 10% gedragen door respectievelijk de gemeente, Alliander en Ennatuurlijk. De aanleg van de backbone is gestart in de zomer van 2016 en wordt in 2017 grotendeels afgerond.

Over de aanbesteding van de backbone en de financiële consequenties die daaruit voortvloeien bent u geïnformeerd in de raadsbrief van 15 september jl.

Na afronding van de realisatie van de backbone resteert er voor de gemeente Hengelo nog slechts een kleine deelname van 5% in zowel Warmtebedrijf Hengelo BV als Warmtenetwerk Hengelo BV. Naar verwachting kan het nieuwe Warmtenet door de genomen maatregelen bovendien rendabel draaien waardoor de feitelijke risico's voor de gemeente na aanleg van de backbone zijn verdwenen.

Twentebad

2017 staat in het teken van fase II in de renovatie van het Twentebad. Fase II betekent de renovatie van het 50 meter sportbad en het plaatsen van een nieuwe (deels flexibele) overkapping. Aan het einde van fase II beschikt Hengelo over het enige overdekte 50 meter sportbad van Overijssel. Specifiek voor langebaanzwemmen is er in Oost-Nederland straks één trainingslocatie: Hengelo. Ter illustratie: uitgezonderd open water zijn alle afstanden op de Olympische Spelen langebaan (50m) wedstrijden.

De realisatie van dit bad creëert ruimte voor extra verhuur/inkomsten aan breedtesport en schoolzwemmen en maakt de zomerperiode minder kwetsbaar voor slecht weer. Daarnaast zorgt clustering van (vereniging)zwemsport in dit bad voor ruimte voor meer bezoek aan activiteiten in het hoofdgebouw (zorg/activiteiten/recreatie). Na fase II is het tijd om het 25 meter wedstrijdbad en instructiebad te renoveren, zonder daarbij al te veel overlast voor de gebruikers te veroorzaken.

Gelijktijdig wordt in belangrijke mate geïnvesteerd in verdere verduurzaming van het Twentebad.

5. Programmaplan

5.1. Centrale thema's

5.1.1 Transitie's

Een groot aantal taken binnen het sociaal domein is per 1 januari 2015 van het Rijk overgedragen naar de lokale overheid. Dit zijn de decentralisaties en worden ook wel transitie's genoemd. De taken die overgedragen zijn, betreffen de jeugd(zorg) de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en de Participatiewet. Daarnaast is het Passend Onderwijs ingevoerd. Het rijk wilde daarmee de hulpverlening goedkoper en dichterbij de inwoner brengen met minder en eenvoudigere regels.

In de begrotingsprogramma's staat meer informatie over de activiteiten en werkzaamheden die bij de nieuwe taken horen. In dit centrale thema wordt ingegaan op de onderdelen van de transitie's die op meerdere begrotingshoofdstukken van toepassing zijn. Hiermee wordt de aandacht verlegd naar de transformatie waarbij integraliteit voorop staat. Door integraal te werken, over de verschillende hoofdstukken heen, kan 'winst' worden geboekt. Dat is nodig gezien de opgelegde korting door de rijksoverheid, maar ook inhoudelijk biedt het meerwaarde.

Voor gedetailleerdere informatie over de transitie's wordt verwezen naar het beleidsplan 'Met respect ... op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning'. De transformatie is verder uitgewerkt in de transformatie-agenda 'Hengelo sociaal met lef'.

Transformatie

Samen met partners in het sociaal domein wordt op een nieuwe wijze samengewerkt. Hierbij kan worden opgemerkt dat de transitie's nog niet de gewenste effecten hebben zoals beschreven in 'Met respect...'. Dit houdt in dat op sociaal gebied flink vernieuwd moet worden om richting het vastgestelde wensbeeld te komen.

In Hengelo wordt geprobeerd om voor inwoners zo snel mogelijk, zo licht mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis een antwoord te vinden op hun (hulp)vraag. Inwoners bepalen zelf wat nodig is en doen zoveel mogelijk zelf, met behulp van hun netwerk. Indien zij er zelf met lichte ondersteuning niet uitkomen dan krijgen zij professionele ondersteuning op maat die past bij hun mogelijkheden en specifieke situatie.

Dit doet de gemeente niet alleen, maar samen met de mensen zelf, hun omgeving, de gemeente, zorgaanbieders en welzijnsorganisaties. Allen dragen hun steentje bij om de zorg en ondersteuning in Hengelo echt te vernieuwen. De veranderingen en vernieuwingen die hiervoor nodig zijn worden de 'transformatie' genoemd.

Omdat niet alles tegelijk kan worden vernieuwd moeten er keuzes worden gemaakt. Waar wordt door de gemeente Hengelo op ingezet en hoe wordt dit georganiseerd? Dat verwoordt de gemeente in de transformatie-agenda.

Transformatie-agenda

De transformatie-agenda 'Hengelo sociaal met lef' is een actieplan waarin wordt beschreven hoe er samen met de partners in het sociaal domein wordt samengewerkt om te vernieuwen. De agenda benoemt vier brede thema's waarop wordt ingezet in het sociaal domein, met daaronder ontwikkelpunten:

1. Focussen op levensloop
 - Toeleiding naar werk vanuit uitkering en onderwijs
 - Langer zelfstandig (of in gezin) blijven wonen
 - Overgang leeftijdsgrenzen wetgeving versoepelen

2. Doorontwikkeling algemene en preventieve voorzieningen
 - Dag- en vrijetijdsbesteding voor bepaalde doelgroepen met externe partijen en inwoners voorliggend organiseren
 - Meer algemene ondersteuning bij problematiek inwoners
 - Stimuleren gezonde en actieve leefstijl
 - Meer expertise bij voorliggende voorzieningen
 - Stimuleren positief opvoed- en opgroei-klimaat
3. Integrale ondersteuning
 - Vergroten integraliteit beleid en uitvoering gemeentebreed
 - Faciliteren vindplaatsen en verwijzingen
 - Ontschotten geldstromen
4. Versterken zelf- en samenredzaamheid;
 - Stimuleren en ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers
 - Versterken van de 'Noabergedachte' (bij professionals en inwoners)

Om de ontwikkelpunten te realiseren wordt komend jaar ingezet op acties die bij deze ontwikkelpunten horen. Sommige van deze acties zijn al concreter dan andere acties. Dit is onderdeel van het leerproces: door te doen wordt ervaring opgedaan en dit leidt vervolgens tot nieuwe inzichten. De transformatie-agenda is dynamisch en zal tijdens de uitvoering aangepast en aangevuld worden.

Lef-projecten

Om écht voor vernieuwing te kunnen zorgen is lef nodig. Daarom is ervoor gekozen om, samen met partners, direct aan de slag te gaan met een aantal onderdelen van de transformatie-agenda. Dit zijn de 'lef-projecten'. Er zijn vijf lef-projecten benoemd die in 2017 verder uitgewerkt worden:

- Doe-boerderij: opzetten van een voorliggende doe-boerderij
- Voor-zorg: dag- en vrijetijdsbesteding voorliggend organiseren
- Hoe ouders worden? Voorbereiden op ouderschap
- VSO PRO (net)werkt! Toeleiding naar werk van de doelgroep VSO PRO (Voortgezet Speciaal Onderwijs / Praktijkonderwijs)
- Samen de vraag centraal: integraliteit gemeente en verwijzers

Budget

In de nasleep van de jaarrekening 2015, vindt momenteel een verdergaande controle van de jaarcijfers van aanbieders plaats. Op basis de bevindingen tot nog toe, hebben wij signalen dat de uitvoering van de taken in het sociaal domein, en in het bijzonder de Wmo en Jeugdhulp, in 2016 in mindere mate budgettair neutraal zou kunnen verlopen dan op basis van de jaarrekening 2015 aannemelijk leek.

Wanneer tevens rekening wordt gehouden met de extra budgettaire kortingen voor de jaarschijf 2017 en de eerste signalen omtrent de komende septembercirculaire, moet worden geconstateerd dat bijsturing zeer waarschijnlijk en zelfs noodzakelijk is. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief n.a.v. de septembercirculaire. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017. Deze wijziging is inclusief de kosten die in 2017 gemaakt worden ten behoeve van de al lopende (lef-)projecten die worden gedekt uit het innovatiebudget. Daarbij wordt een link gelegd met de extra inzet op Wijkkracht, zoals besloten met de Kadernota 2017-2020, en met de motie Gebruik innovatiebudget, zoals besloten in de raadsvergadering van 6 juli jl.

5.1.2 Binnenstad

'Het komt niet vaak voor dat we het in Hengelo ergens over eens zijn, laat staan over een lastig onderwerp als onze Binnenstad. Laten we deze kans grijpen en met elkaar de volgende stappen zetten. Elke seconde telt ...!' Citaat uit de visie 'Toekomstbestendige Binnenstad Hengelo 2015' (TBH).

Het coalitieakkoord 2014-2018 heeft van de aanpak van de Hengelose binnenstad een sector- en portefeuille-overstijgend thema gemaakt. De opgave luidt 'naar een vitale en toekomstbestendige binnenstad van Hengelo'. De ernst en urgentie van wat er in de binnenstad speelt, vraagt om een andere aanpak.

Er gebeurt veel tegelijk als het gaat om de binnenstad. Inmiddels is er een lange lijst van zaken onder handen. Er is geen vastomlijnd plan, maar veel meer een agenda en een proces waarbij wordt aangesloten op initiatieven vanuit de binnenstad. Enkel door samen te werken met verschillende partners in de stad kan vooruitgang worden geboekt in de ontwikkelingen in de binnenstad.

Dit is leidend voor de aanpak van de gemeente Hengelo. Er wordt onderzocht hoe flexibel mogelijk ingespeeld kan worden op nieuwe initiatieven. Hierbij wordt een zekere drang van buiten verwacht in het afdwingen van beleidsruimte. Soms is het nodig dat het college hiervoor enige speelruimte moet hebben en dat naar de raad moet kunnen verdedigen. Deze aanpak moet zichtbaar gemaakt worden voor alle Hengeloërs omdat iedereen met een goed idee bij kan dragen aan het beter maken van de binnenstad.

De gemeente heeft hierbij enkele speerpunten opgesteld. De stad herinrichten naar een compactere binnenstad, dit geldt vooral voor de hoofdwinkelstraten. Hierbij wordt geprobeerd om samen met de binnenstadspartners de binnenstad warmer, gezelliger en aantrekkelijker te maken. De gemeente doet haar best om bezoekers langer te laten verblijven in de binnenstad.

Stedelijke herverkaveling, actief wegbestemmen en verevenen. Deze uitdaging nemen we aan in samenhang met de landelijke Retailagenda. Concrete maatregelen uit de visie TBH zoals 'Win je winkel' en allerlei maatregelen die bijdragen aan de kwaliteit van de openbare ruimte zoals het verbeteren van de bewegwijzering en verlichting. Daarnaast zal het wonen in de binnenstad op andere wijze worden ingevuld (ter vervanging van Wonen boven Winkels) en behouden we het straatmeubilair.

Welke middelen zijn er voor de Binnenstad?

Het geld voor de binnenstad komt uit verschillende bronnen. Op de eerste plaats uit het bestaande Investeringsbudget Binnenstad van € 1 miljoen voor de periode 2015-2018. Het Investeringsbudget Binnenstad is met name bedoeld als hefboom voor grotere investeringen. Het budget is tactisch te combineren met andere investeringen, zoals voor beheer en onderhoud. Investeren doet de gemeente samen met partners zoals Regio Twente, Netwerkstad Twente, provincie Overijssel en (externe) investeerders. Hieronder worden de nieuwe beleidsinvesteringen voortkomend uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 voor de binnenstad opgesomd:

• Voortzetten Puienfonds	€ 100.000 jaarlijks
• Schoonmaken op zondagen	€ 40.000 jaarlijks
• Faciliteren evenementen	€ 30.000 jaarlijks
• Vereveningsfonds Binnenstad	€ 400.000 eenmalig
• Gratis parkeren koopzondagen	€ 50.000 jaarlijks
• Actieplan Fietsen 2015-2018	€ 1.000.000 totale investering eenmalig

In de Kadernota worden extra middelen voor het beheer en aankleding van de openbare ruimte uitgetrokken. Deze middelen zijn mede bestemd voor het vervangen van de vlonder in het Prins Bernard plantsoen en het voortzetten van de bloembakken, die samen met de St. Centrummanagement Hengelo in het voorjaar in de binnenstad worden geplaatst.

Waar zetten we in 2017 op in?

De gemeente Hengelo zet in 2017 onder andere in op:

- Subsidie verwerven voor projecten uit de Spontane Binnenstad
- Herinrichten van het kernwinkelgebied Enschedestraat – Lange Wemen – Pastoriestraat
- Projecten stadsentrees
- Diverse beeldende kunstprojecten in de binnenstad
- Zorgen voor voldoende woningaanbod
- Uitvoering geven aan het terrassenbeleid
- Nieuwe horeca initiatieven zoals De Pastorie
- Profileren en branding kernwinkelgebied

5.2. Programma's

Programma 1 Economie, Werk en Inkomen

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder ten Heuw
Betrokken sector(en):	Sociaal en Fysiek
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter, Henk Jan Tromp

De gemeente werkt aan een energiek Hengelo voor werken en ondernemen. Hierbij wordt de lokale economie (de bedrijven) gestimuleerd en gefaciliteerd door een actieve en betrokken houding. De wens is om burgers zoveel als mogelijk inkomen uit werk hebben. Er wordt gestreefd om zoveel mogelijk burgers werkgelegenheid te bieden door enerzijds de voorwaarden voor de vestiging van bedrijven aantrekkelijk te maken, anderzijds individuele begeleiding te bieden voor mensen bij de toeleiding naar werk en maatschappelijke participatie. Geprobeerd wordt om armoede te bestrijden en schulden te voorkomen dan wel te saneren door schuldbemiddeling. Doel daarbij is de burger zo goed mogelijk in staat te stellen zo volwaardig mogelijk deel te nemen aan de samenleving.

Feitenkaarten

11. Economie

12. Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid

13. Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening

Maatschappelijke trends

- Er ontstaan in toenemende mate kortdurende dienstverbanden en dienstverbanden met een niet fulltime omvang. Het is belangrijk dat de regels van de gemeente daar goed op aansluiten en de daaruit voortvloeiende last voor klanten zo gering mogelijk is.
- Doordat het aantal statushouders toeneemt moet de gemeente anticiperen op het gebied van huisvesting, inburgering en uitkeringsverstrekking.
- Ook neemt het aantal oudere werklozen toe. Oudere werklozen komen, ondanks de aantrekkende economie, door hun leeftijd moeilijk weer aan het werk.
- Het aantal bewindvoeringstrajecten en bijbehorende kosten blijven stijgen.
- Bij mensen met schulden zien we een stijging van de problematische schulden alsmede de hoogte van de schulden.
- Er wordt in de maatschappij steeds meer aandacht gevraagd voor de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen die opgroeien in armoede.
- Toename functiemenging. Steeds vaker vinden er (wisselende) combinaties van activiteiten op één plek plaats: wonen-werken, horeca-detailhandel, kantoren-bedrijven, etc. Onze regelgeving, op het gebied van bijvoorbeeld bestemmingsplannen en APV, loopt achter op de wensen van de maatschappij en de ontwikkelingen. Het vormgeven en uitvoeren van economisch beleid wordt daardoor complexer.
- Veranderend winkelgedrag. Door het toenemende internetgebruik ontstaat er minder en een andere behoefte aan fysieke winkels. De openingstijden van winkels worden flexibeler. De behoefte aan gemaksdiensten (bezorgen, ontzorgen) neemt verder toe.

- Toename van leegstand winkel-, bedrijfs- en kantorenvastgoed. Als gevolg van reorganisaties, bedrijfssluitingen en –verplaatsingen neemt de leegstand toe. Voor verouderde, incurante panden en zelfs ook nieuwere panden dreigt langdurige leegstand. Werk- en winkellocaties dreigen hierdoor te verpauperen.
- De aansluiting van onderwijs op de huidige arbeidsmarkt is onvoldoende. Dat vertaalt zich in een mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De vraag naar (technisch) geschoolde arbeidskrachten neemt toe en het aantal banen voor lager opgeleiden neemt relatief gezien af.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Economie

- Binnenstad: doorgaan met het instrument Bedrijfsinvesteringszone (BIZ) voor vastgoedeigenaren, werken aan het imago en de identiteit van de stad (citymarketing, evenementenkalender, horecavisie), aanpak winkelleegstand.
- Expat Center Twente als een rendabel onderdeel van de WTC-organisatie.
- Bedrijventerreinen: revitalisering bestaande locaties (Twentekanaal en Westermaat-Zuidwest) en verdere ontwikkeling van specifieke profielen zoals HTS Park Twente.
- Economische samenwerking: sectorale aanpak in Twente, samenvoegen gemeentelijke EZ-taken en –afdelingen, strategisch programmeren van werklocaties op regionale schaal.

Uitkeringen, schuldhulpbemiddeling en minimabeleid

- Het opstellen van een meerjarenperspectief over hoe de voorzieningen van het armoedebeleid kunnen worden verbonden met participatiedoelen.
- Het invoeren van een kindpakket.
- Meer inzetten op preventie en korte intensieve schulddienstverleningstrajecten.
- Het voortzetten van de huidige relatie met de Voedselbank en het Jeugdsportfonds.
- Het verder vormgeven van onze wettelijke taken met betrekking tot de ondersteuning van starters en ondernemers via de uitvoering van het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen door het ROZ.

Werkgelegenheid en Sociale Werkvoorziening

- Het aanpakken van de mismatch tussen vraag en aanbod met betrekking tot de jeugdwerkloosheid.
- Het investeren in regionale samenwerking tussen de 4 O's (onderwijs, onderzoek, ondernemers en overheid).
- Het organiseren van de werkgeversdienstverlening.
- Het intensiveren van de samenwerking met het UWV, via regionale afstemming op het werkplein.
- Het onderzoeken van de uitbouw van het Werkplein naar een regionaal ondernemersplein.
- Het organiseren van SWB Leerwerkplekken voor mensen die kunnen werken maar daarin nog ontwikkeld moeten worden.

- Het inzetten op een betere aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt.
- Het maken van afspraken met uitkeringsgerechtigden inzake het vormgeven van hun inzet voor de maatschappij.
- Het bestrijden van laaggeletterdheid.
- Het stimuleren van de beweging naar werken buiten de muren van de Sociale werkvoorziening (SW).
- Het bieden van een veilige werkplek aan de huidige SW-geïndiceerden.
- Het toepassen van het instrument loonkostensubsidie met een aanvulling tot minimaal het minimumloon.
- Het invulling geven aan beschut werken voor mensen die hierop aangewezen zijn.
- Hengelo treedt op als centrumgemeente voor gemeenten in Twente en de Achterhoek op het gebied van ondersteuning van starters en ondernemers.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen in 2017?

Economie

Op het gebied van economie en arbeidsmarkt wordt steeds meer op Twentse schaal gewerkt. De uitgangspunten en actielijnen voor deze samenwerking zijn opgesteld in het document Twente Werkt. De coördinatie ligt bij de Twenteboard, die vijf actielijnen heeft uitgezet: 1. een sterke sector High Tech Systemen en Materialen, 2. groei van het MKB, 3. nieuwe bedrijvigheid, 4. duurzame arbeidsmarkt en 5. werk door investeringen.

Gemeentelijke inbreng vanuit economie richt zich vooral op de actielijnen 2 en 3 (groei van het MKB en nieuwe bedrijvigheid) zowel beleidsmatig als vanuit het accountmanagement. In 2017 zal uitvoering gegeven worden aan het plan Business in Twente (acquisitie van bedrijven). Het thema internationalisering krijgt extra aandacht (internationale school, WTC, Expatcenter, Twente Branding). Besluitvorming over de programmering van bedrijventerreinen zal naar verwachting in het voorjaar van 2017 plaatsvinden. In 2017 wordt eveneens de programmering van kantoren geanalyseerd en gekeken naar de ontwikkelingen in de detailhandel.

Op Twentse schaal wordt steeds intensiever gewerkt aan de promotie van en de instroom in de techniek (techniekpact, Twente goes Techno) en aan de bevordering van innovatie en export samen met het WTC Twente en Kennispark Twente. Het WTC Twente, dat nu gevestigd is in het WTC Business District in Hart van Zuid, heeft een aanzuigende werking op internationaal opererende bedrijven en instellingen. De gesprekken over de nieuwe Agenda van Twente zullen in 2017 worden afgerond.

Op lokaal niveau is er veel aandacht voor functieverandering van bestaand vastgoed, in de binnenstad en ook daarbuiten. Veel aandacht gaat naar de binnenstad met de horecavisie en het actieplan binnenstad als belangrijke onderdelen.

Het accountmanagement richt zich vooral op de begeleiding bij de uitgifte en herontwikkeling van verschillende bedrijvenlocaties (zoals Westermaat en het Gezondheidspark) en daarnaast op de binnenstad door inzet op acquisitie, leegstand en ondersteuning bij evenementen.

Verder is de gemeente verantwoordelijk voor de markt en kermis. De markt is in de afgelopen jaren nagenoeg kostendekkend gemaakt. Voor 2017 staan de volgende concrete acties gepland:

- De gemeente investeert jaarlijks € 100.000 extra in de samenwerking op het gebied van economie en arbeidsmarkt in Twente.
- De geactualiseerde regionale bedrijventerreinvisie worden vastgesteld en de programmering van kantoren wordt geanalyseerd.
- Verbinden van de acquisitie van accountmanagement met acquisitie op regionale schaal en met de werkgeversbenadering.
- Er wordt uitvoering gegeven aan een nieuwe Horecavisie. Deze visie is een belangrijke pijler voor de ontwikkeling van de binnenstad.
- In samenwerking met het gezamenlijke havenbedrijf wordt de voorbereiding van de werkzaamheden aan het Twentekanaal in Hengelo gestart, zodat het Twentekanaal toegankelijk wordt voor grotere schepen.
- Lange Wemen: met focus op het ontwikkelen van de detailhandelsvisie en bedrijfscontacten.
- Hart van Zuid: met inzet op programmaontwikkeling (o.a. WTC-businessdistrict) en bedrijfscontacten met gevestigde en nieuwe ondernemers (WTC-businessdistrict, Kanaalzone).
- Diverse werklocaties: (her)ontwikkeling en kaveluitgifte (van o.m. Oosterveld, Westermaat, De Veldkamp, Westermaat Expo, Westermaat Plein en Gezondheidspark).
- Ontwikkeling en uitgifte van XL Business Park.

Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid

Het kindpakket is ingevoerd en er wordt ingezet op het nog beter bereiken van de doelgroep. Hierbij wordt vooral gebruik gemaakt van intermediairs en in het bijzonder Wijkkracht. Het kindpakket wordt actief onder de aandacht gebracht bij de doelgroep. Daarnaast wordt een pilot gestart waarbij aan een kleine groep mensen de vrijheid wordt gegeven het voor hen beschikbare budget voor participatie vrij te besteden. De gemeente gaat actief op zoek naar de doelgroep om zo het gebruik van regelingen te stimuleren. De mensen die tot de doelgroep behoren krijgen hierbij meer vrijheid in de besteding van de vergoeding voor sportieve, maatschappelijke en culturele activiteiten. Vanuit het Beleidsplan Schuldhulpverlening 2016-2020 worden de volgende pilots op het gebied van preventie of schuldhulpverlening gestart:

- Werk met schuldhulpverlening
- Verplichte schuldhulpverlening
- Financieel beheer op maat
- Nazorg na schuldhulpverlening

Op het gebied van vroegsignalering worden signalen van betalingsachterstanden bij Welbions (huur) en Menzis (collectieve polis voor minima) gecombineerd en opgepakt door Wijkkracht, in samenwerking met BudgetAlert. Dit wordt eerst in een pilot voorbereid en bij succes ingevoerd in de hele stad. Via de verbinding met het economisch domein en korte lijnen met intermediairs als banken, accountants en de Belastingdienst, wordt voor zowel starters als bestaande ondernemers vanuit het ROZ op proactieve wijze uitvoering gegeven aan de Bijstand voor zelfstandigen (Bbz). De gemeente is daarnaast betrokken bij de gewenste doorontwikkeling van het instrument Bbz.

Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening

Er wordt ingezet op het LEF-project "aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt" dat is gericht op VSO-PRO-Entree-schoolverlaters. Hengelo neemt deel aan- en voeren het regionale project 'Jeugdwerkloosheid' uit dat is gericht op uitstroom van jongeren naar werk. Dit geldt ook voor regionale projecten als Twents Arbeidsmarktplan, Twenteboard en Sectorplan 'Twente Werkt'. Omdat de arbeidsmarkt bestaat uit diverse sectoren wordt daartoe een sectorale werkwijze toegepast. Samen met de provincie wordt gewerkt aan de uitwerking van de Duitslandstrategie. Het doel van die strategie is dat de Duitse arbeidsmarkt aantrekkelijker wordt voor Nederlanders die dichtbij de grens wonen. Tevens wordt een marktbeveiligingsplan 2017 opgesteld dat is gericht op werkgeversdienstverlening via Werkplein Twente en waarbij de uitvoering door de gemeente Hengelo wordt gedaan. Er wordt een governancestructuur ontwikkeld voor de samenwerking tussen UWV en 14 gemeenten die participeren in het Werkplein Twente.

De gemeente sluit een prestatiecontract af met het Sociaal Werkvoorzieningsbedrijf Midden Twente op basis van de individuele behoeften en mogelijkheden van de werkzoekenden. Het aantal mogelijkheden voor maatschappelijke participatie in relatie met de Wmo wordt uitgebreid. Daarnaast wordt samen met maatschappelijke partners het aanbod voor taalonderwijs uitgebreid. De mogelijkheid om SW-geïndiceerden en mensen die onder de Participatiewet vallen te detacheren naar werkgevers wordt onderzocht.

Ook wordt een praktijkdiagnose (regionaal) georganiseerd om een beeld te krijgen wie in aanmerking moet komen voor nieuw-beschut onder de Participatiewet. In het kader van de banenafspraken worden voldoende matches in Twents verband van mensen met een arbeidshandicap en banen gerealiseerd. Er worden op werkgeversgerichte instrumenten toegepast om het aantal plaatsingen te vergroten waarbij deze instrumenten actueel worden gehouden. In het kader van de banenafspraken wordt ingezet op een structuur om statushouders aan het werk te helpen of anders te laten participeren in de samenleving.

Aandacht wordt besteed aan het intensiveren van de inburgering van statushouders die gericht is op integratie in de samenleving. Er wordt beleid opgesteld met als doel om deeltijd- en kort durende dienstverbanden in combinatie met bijstandsverlening beter te ondersteunen. Daarbij worden regels en administratieve lasten die dit beleid in de weg staan aangepast.

Aan de centrumfunctie van het ROZ voor gemeenten in Twente en de Achterhoek wordt proactief vorm gegeven door een breed pakket aan dienstverlening. Daarbij wordt ondernemerschap gestimuleerd binnen het onderwijs en verbinding gelegd met het economisch domein. Tevens wordt het sociaal ondernemerschap aangejaagd. In de maatschappelijke takenverkenning 2016 -2019 is de keuze gemaakt om het ROZ op afstand te plaatsen. De voorbereidingen hiervoor zijn in gang gezet. Dit krijgt zijn beslag in 2017.

Kengetallen	
Bedrijven aantrekken en relatiemanagement door accountmanagers	6.500 bedrijfscontacten 550 bedrijfsbezoeken (2015)
Het aantal vestigingen van bedrijven (per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar)	104,2 (2015)
Haven: aantal kiloton bulk en TEU gelost en geladen	Kiloton TEU geladen: 46.786 Kiloton TEU gelost: 47.211 (2015) Kiloton bulk geladen: 1.999.820 Kiloton bulk gelost: 1.054.833 (2015)

Bruto Gemeentelijk Product (aantal banen per inwoner, vermenigvuldigd met de toegevoegde waarde van die banen)	29,1 (2013)
Functiemenging (de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken))	55,1 (2015)
Aantal banen (per 1000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	884,2 (2015)
Aantal werkloze jongeren (Percentage werkloze jongeren 16-22 jaar)	1,24% (2012)
Netto arbeidsparticipatie (Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	64,7% (2015)
Personen met een bijstandsuitkering* (per 10.000 inwoners)	484,7 (2015)
Het aantal kinderen in uitkeringsgezinnen (percentage kinderen tot 18 jaar)	5,8% (2012)
Personen met een lopend re-integratietraject (per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	122,4 (2015)
Ingekochte re-integratietrajecten	377

*Dit zijn alle personen die leven van een sociaal minimum

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Economie, Werk en Inkomen? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Evaluatie Bedrijventerreinenvisie (2013)
- Horecavisie (2013)
- Detailhandelsvisie (2012)
- Kantorenvisie (2012)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente (2013)
- Nota Vrijetijdseconomie Hengelo (2011-2021)
- Twente Werkt (2014)
- Met respect...(2014)
- Op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning
- Nota Schuldhulpverlening 2016 – 2020

De volgende nota's worden nog door de raad behandeld in 2016:

- Nota Armoedebelief Hengelo 2016 – 2020
- Nota Handhaving Sociaal Domein
- Nieuwe nota Sterker aan het werk 2017 en verder

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Hierbij wordt enkel ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2016.

1.1.4 Organiseren en aansturen van de Lambertuskermis (€ 60.000)

Er wordt een besparing van € 10.000 gerealiseerd door het budget voor inhuur van derden af te ramen. Daarnaast wordt vanaf 2017 een besparing van € 50.000 gerealiseerd doordat met extra marketing verwacht wordt dat de inkomsten (staangelden) toenemen. Zoals u in de financiële analyses (paragraaf 7.2) kunt lezen wordt deze taakstelling niet in zijn geheel gehaald.

1.1.9 Nieuwbouw stadskantoor (€ 536.000)

Nu de raad heeft ingestemd met de start van de nieuwbouw kan de eerder voorgestelde bezuinigingsopbrengst worden gerealiseerd vanaf 1 oktober 2018.

1.2.1 Verhogen omzet ROZ (€ 250.000)

De besparing door het verhogen van de omzet van het ROZ loopt op van € 225.000 in 2016 naar € 250.000 in 2017. Dit wordt gerealiseerd door het ROZ te verzelfstandigen en diensten daarna anders in te kopen.

1.3.4 Werkplekken bekostigen bij SWB bedrijven (€ 275.767)

De bezuiniging van € 236.000 op de gemeentelijke bijdrage aan SWB is niet haalbaar gebleken. Om te voorkomen dat dit voor de gemeente Hengelo leidt tot een kostenuitzetting is overeengekomen om deze bezuiniging vooralsnog in te vullen door een aframing van € 158.000 op het budget trajecten bij de SWB en een aframing van € 78.000 op het budget voor trajecten sociale activering. Met betrekking tot de motie 'inbesteden SWB' hebben wij u middels een raadsbrief van 7 juni 2016 geïnformeerd (zaaknummer 2027432). Verder is er € 39.767 bezuinigd op de formatie.

Financiën

11 : Economie

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
11A	Subsidiëren van Bureau Hengelo voor stadspromotie en evenementen.	442	
11B	Beleid maken voor de haven, toezicht en handhaving hierop en het innen van havengelden.	396	454
11C	Organiseren en aansturen van de markt en kermis.	260	363
11D	Beleid maken over de economische structuur in Hengelo.	660	234
11E	Relaties onderhouden met bestaande en nieuwe bedrijven via accountmanagers.	207	
11F	Subsidiëren van recreatieparken in regionaal verband.	214	
Totaal		2.178	1.050

12 : Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
12A	Bijstand verstrekken en andere uitkeringen verstrekken aan oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werklozen en zelfstandigen.	43.233	38.469
12B	Schuldbemiddeling bieden aan inwoners met schulden.	1.325	
12C	Bijzondere bijstand verstrekken aan huishoudens met een laag inkomen en noodzakelijke uitgaven.	2.285	204
12D	Individuele inkomenstoeslagen verstrekken aan huishoudens die langer dan drie jaar een laag inkomen hebben.	1.385	
12E	Bevorderen van maatschappelijke participatie door het verstrekken van vergoedingen voor sport- en culturele activiteiten.	850	
Totaal		49.077	38.673

13 : Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
13A	Beleid ontwikkelen gericht op terugkeer van bijstandsgerechtigden naar de arbeidsmarkt, bevordering van wijkconomie en adviseren en faciliteren van starters en zzp-ers.	1.109	
13B	Workshops, participatietrajecten en re-integratietrajecten voor bijstandsgerechtigden inkopen en uitvoeren.	2.917	50
13C	Coördineren en organiseren van activiteiten om taal-, reken- en ICT-vaardigheden van inburgeraars te vergroten.	573	356
13D	Werkplekken bekostigen bij of via SWB of andere SW-bedrijven voor inwoners met een indicatie sociale werkvoorziening.	12.270	
Totaal		16.870	406

Programmatotaal

1 Economie, Werk en Inkomen

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-71.315	-71.052	-68.080	-68.679	-68.911	-69.766
	BATEN (excl. mutaties reserves)	37.255	37.648	40.129	41.096	42.138	43.466
	Totaal	-34.060	-33.404	-27.951	-27.583	-26.774	-26.300
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-45	-45	-45	-45	-45	-45
	Totaal	-45	-45	-45	-45	-45	-45
Resultaat na bestemming		-34.105	-33.448	-27.996	-27.628	-26.819	-26.345

Programma 2 Onderwijs en Jeugd

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Bruggink
Betrokken sector(en):	Sociaal
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter

De gemeente streeft er naar de ontwikkeling van jeugdigen en volwassenen te bevorderen en de jeugd te laten opgroeien tot zelfredzame inwoners. Het beleid hierop wordt vormgegeven binnen het programma Jeugd en de 2 pijlers 'opgroeien en ontwikkelen' en 'opvoeden en zorg'. Vanaf 1 januari 2015 is de gemeente naast de taak van het preventieve jeugdbeleid en de jeugdgezondheidszorg ook verantwoordelijk voor alle jeugdhulp voor jeugdigen tot 18 jaar.

Feitenkaarten

21. Opgroeien en ontwikkelen

22. Opvoeden en zorg

Maatschappelijke trends

- Vanwege de decentralisatie van de jeugdzorg krijgen de gemeente steeds meer zicht op de ondersteuningsbehoefte van jeugdigen en gezinnen. Ook wordt ernaar gestreefd om optimale ondersteuning te bieden aan inwoners in de eigen omgeving.
- Er zijn minder voorzieningen voor kwetsbare jongeren waardoor zij aansluiting missen met de arbeidsmarkt en zorg.
- Een toename van asielzoekers en statushouders zorgt ervoor dat aanvullende voorzieningen moeten worden georganiseerd op het gebied van onderwijs en zorg.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Opgroeien en Ontwikkelen

- Investeren in samenwerking tussen verschillende schoolbesturen (i.v.m. passend onderwijs en huisvestingsvraagstukken).
- Sport, muziek, cultuureducatie en techniekonderwijs zoveel mogelijk naar scholen brengen.
- Inzetten op de groep jongeren die buiten de boot vallen omdat ze geen entree-opleiding hebben.
- Integrale Kind Centra als basisvoorziening.

Opvoeden en Zorg

- Uitgaan van een positief opgroei- en opvoedklimaat met primaat bij ouders en opvoeders.
- Nieuwe jeugdzorgtaken inkopen samen met andere gemeenten in Twente via raamcontracten.
- Inzetten op preventie en afspraken maken met huisartsen en scholen over doorverwijzing en inzet van jeugdhulp.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen in 2017?

Opgroeien en ontwikkelen

De gemeente richt zich in 2017 op:

- Het doorontwikkelen en uitbreiden van de voorschoolse voorzieningen in Hengelo, waarbij in lijn met de IKC ontwikkeling in Hengelo, de schoolbesturen een nadrukkelijke rol hebben in de kwaliteit van het voorschoolse en de basisschool. Aanvullend op de mogelijkheden die er zijn voor kinderen waarvan de ouders een beroep kunnen doen op de kinderopvangtoeslagen,

faciliteert de gemeente voor zoveel mogelijk andere kinderen ook hoogwaardige peuterplekken (VVE) in de gemeente.

- Realisatie van het Vmbo in de wijk Medaillon.
- Over de huisvesting Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) wordt eind 2016 een IHP opgeleverd. Na besluitvorming zal hieraan zo snel mogelijk uitvoering worden gegeven.
- De start van het nieuwe Voortijdig School Verlaten (VSV) convenant 2017-2020 dat de regio sluit met het ministerie van Onderwijs. Hierin is extra aandacht voor de doelgroep kwetsbare jongeren (jongeren uit VSO, praktijkonderwijs (PRO) en van de entree opleiding van het ROC).
- Het afsluiten van een nieuw convenant voor cultuureducatie, zie hiervoor programma 4.
- Sportstimulering, zie hiervoor programma 4.
- Het integraal aanbesteden van vervoer, waaronder ook leerlingenvervoer.

Opvoeden en zorg

In 2017 wil de gemeente Hengelo de basisvoorzieningen voor jeugd in het voorveld verstevigen door:

- het realiseren van voldoende kwalitatieve opvoed- en opgroevoorzieningen (o.a. voorbereid ouderschap en preventie (vecht)scheiding).
- het faciliteren van goed toegeruste jeugdprofessionals en organiseren van een effectieve samenwerking tussen deze professionals (Loes, jgz, Wijkkracht, onderwijs, POH Jeugd).
- uitvoering te geven aan het project jeugdhulp en sport.
- uitvoeren van het LEF-project (zie centrale thema transities) de doe-boerderij (concept zorgboerderij).
- op basis van de evaluatie van de pilot praktijkondersteuning jeugd bij huisartsen, dit verder implementeren.
- de school als vindplaats voor zorgsignalen beter benutten door de schoolondersteuningsteams (po) en zorgadviesteams (vo) en verder samen met het onderwijs te ontwikkelen.
- het extra budget dat is vrijgemaakt voor de versterking en doorontwikkeling van Wijkkracht (nieuw beleid in de Kadernota 2017-2020) o.a. benutten om te kijken of de Wijkteams in een aantal situaties voorliggend de hulpvraag van jeugdigen kunnen beantwoorden. Concreet denken wij aan een koppeling van Wijkkracht met LOES, Kickstart en met de Praktijkondersteuners Jeugd die bij de huisartsen zitten.

Ten aanzien van Jeugdhulp:

- op basis van de evaluatie van de lokale toegang, de toegang jeugd en gezin verbeteren (o.a. samenwerking intern en samenwerking met externe partners in het voorveld en gedwongen kader).
- jeugdhulp innovatief in het onderwijs inzetten ter voorkoming van inzet van zware zorg (onderwijs-zorgarrangementen).
- stimuleren en faciliteren integrale aanpak en innovatie van jeugdhulppartners, onder andere door gezamenlijke voorbereidingen voor getransformeerde inkoop vanaf 2018 (regionaal).
- regie en dossiers meer bij cliënten neerleggen, op basis van het familiegroepsplan (Jeugdwet).
- integrale inzet op kwetsbare jongeren van 16-27 jaar (18-/18+ problematiek) (lokaal en regionaal).

- uitwerking geven aan regionaal actieplan duurzame gezinsvormen, zoals pleegzorg en gezinshuizen.

Kengetallen	
Aantal jongeren dat gebruik maakt van jeugdhulp (Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp t.o.v. alle jongeren tot 18 jaar)	8,9% (2015)
Aantal jongeren met een beschermingsmaatregel (percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel t.o.v. alle jongeren tot 18 jaar)	1,3% (2015)
Aantal jongeren met een reclasseringsmaatregel (Percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel t.o.v. alle jongeren (12-22 jaar)	0,7% (2015)
Verwijzingen naar Halt (per 10.000 inwoners in de leeftijd 12-17 jaar)	253,5 (2014)
Het percentage jongeren (12-21 jaar) met een delict voor de rechter (t.o.v. het totaal aantal jongeren tussen de 12-21 jaar)	2,49% (2012)
Harde kern jongeren (per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar)	0,7% (2014)
Percentage achterstandsleerlingen (4-12 jaar t.o.v. alle leerlingen 4-12 jaar)	7,9% (2012)
Omvang absoluut verzuim (niet ingeschreven op een school) (per 1.000 leerlingen)	4 (2014)
Omvang relatief verzuim (wel ingeschreven, maar ongeoorloofd aanwezig) (per 1.000 leerlingen)	38 (2014)
Aantal vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar))	1,7% (2014)
Aantal peuterplaatsen in voorschoolse voorziening	630 (2015)
Aantal VVE kindplaatsen	200 (2015)

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Onderwijs en Jeugd? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Met Respect... Op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning
- Sterk Profiel III
- De GGD in tijden van verandering (HHM, mei 2015)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Er wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2016.

Programma onderwijshuisvesting (€ 10.000)

Er wordt bezuinigd door het verhogen van het eigen risico bij de aanbesteding van de verzekering voor de opstal van schoolgebouwen en door twee noodgebouwen af te stoten. In 2018 loopt deze bezuiniging op naar € 30.000.

Beleid maken voorschoolse periode en primair onderwijs (€ 88.090)

Bezuinigd wordt er door de bijdrage aan de schoolkrant te verminderen en minimaal noodzakelijke informatie te verstrekken vanuit de gemeente. Daarnaast wordt de verantwoordelijkheid voor de verdere vorming van de Integrale Kind Centra bij de betrokken partijen gelegd. Vanaf 2017 loopt de bezuiniging met € 13.000 op doordat de specifieke behoefte aan extra schoolgym verzorgd wordt door Hengelo Sport.

Onderwijsbegeleiding (€ 100.000)

Er wordt gekort op de middelen voor onderwijsbegeleiding door minder te investeren in taal, rekenen en opbrengst gericht werken. De bezuiniging loopt op van € 25.000 in 2016 naar € 100.000 vanaf 2017.

Leerlingenvervoer (€ 50.000)

Er wordt bezuinigd door te werken met centrale opstapplaatsen, door te zoeken naar alternatieven voor het aangepast vervoer.

Peuterspeelzaalwerk (€ 250.000)

Vanaf 2016 is er € 15.000 bezuinigd op het budget voor de speel-o-theek. Vanaf 2017 wordt hiernaast € 235.000 bezuinigd op het peuterspeelzaalwerk door dit onder te brengen bij de Wet kinderopvang. Hierdoor kunnen tweeverdieners gebruik maken van de kinderopvangtoeslag en de gemeentelijke subsidie worden bezuinigd.

Jeugd- en jongerenwerk (€ 172.300)

De bezuiniging op het professioneel jeugd- en jongerenwerk wordt verhoogd van € 100.000 in 2016 naar € 150.000 in 2017. In 2018 loopt de bezuiniging verder op naar € 200.000. Verder is vanaf 2016 ook bezuinigd op het vrijwillig jeugdwerk (€ 35.000) en het activiteitenbudget jeugd (€ 6.300). De huisvestingssubsidie voor Innocent is in stand gehouden (€ - 19.000).

Financiën

21 : Opgroeien en ontwikkelen

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
21A	Uitvoeren van wettelijke taken rond het openbaar onderwijs zoals bestuurlijke en financiële taken.	228	222
21B	Opstellen van een programma onderwijshuisvesting samen met schoolbesturen over nieuwbouw en aanpassing van gebouwen voor primair, voortgezet en speciaal onderwijs.	13.876	7.498
21C	Beleid maken voor voorschoolse periode en primair onderwijs om onderwijsachterstanden te voorkomen en te bestrijden zoals voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en Integrale Kindcentra (IKC).	1.508	1.073
21D	Inkoop van onderwijsbegeleiding ter verbetering van de zorgstructuur in de voorschoolse periode, primair, voortgezet en speciaal onderwijs.	117	
21E	Leerplicht controleren en begeleiden van jongeren om voortijdige schooluitval te voorkomen.	359	237
21F	Beleid maken voor individueel en groepsleerlingenvervoer, aanvragen hiervoor toetsen en vervoer inkopen.	924	6
21G	Coördineren en organiseren van activiteiten om taal- en rekenvaardigheden voor volwassenen te bevorderen.	31	0
21H	Bekostigen van peuterspeelzaalwerk.	649	
21I	Uitvoeren wettelijke toezichtstaken rond kinderopvang en peuterspeelzalen.	682	54
21J	Subsidiëren van algemeen jeugd- en jongerenwerk, zoals jongerencentra en scouting en specifiek jeugd- en jongerenwerk gericht op jongeren die buiten de boot dreigen te vallen zoals ambulant jongerenwerk.	2.119	
Totaal		20.494	9.091

22 : Opvoeden en zorg

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
22A	Organiseren en bekostigen van informatie, advies en preventie rond opvoeden en zorg.	979	
22B	De GGD financieren voor uitvoering van het basispakket Jeugdgezondheidszorg.	1.909	
22C	Inkopen van Jeugdhulp zoals bij opvoed- en opgroei problemen, psychische problemen en verstandelijke beperkingen.	14.492	0
22D	Inkopen van beschermingsmaatregelen en jeugdreclassering na uitspraak van de kinderrechter.	2.954	
Totaal		20.334	0

Programmatotaal

2 Onderwijs en Jeugd

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-40.016	-37.214	-34.895	-35.175	-34.680	-34.576
	BATEN (excl. mutaties reserves)	2.778	1.999	2.063	2.063	2.065	2.065
	Totaal	-37.238	-35.216	-32.832	-33.111	-32.615	-32.512
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-5.503	-5.399	-5.933	-6.174	-6.270	-6.361
	Onttrekkingen aan de reserves	6.426	7.344	7.028	7.351	7.233	7.122
	Totaal	923	1.946	1.095	1.177	962	761
Resultaat na bestemming		-36.315	-33.270	-31.736	-31.934	-31.653	-31.750

Programma 3 Welzijn en Zorg

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Bron
Betrokken sector(en):	Sociaal
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) maakt gemeenten verantwoordelijk voor het ondersteunen van de zelfredzaamheid en participatie van mensen met een beperking, chronische of psychosociale problemen. Ook als ze (door ouderdom) geconfronteerd worden met beperkingen. Daarnaast verzorgen gemeenten het beschermd wonen en de opvang voor mensen met psychische of psychosociale problemen en opvang van mensen die als gevolg van huiselijk geweld niet in de thuissituatie kunnen blijven. De ondersteuning is gericht op het zo lang mogelijk in de eigen omgeving kunnen blijven wonen, ook als mensen ouder worden. De insteek is dat eerst de eigen kracht en het eigen netwerk (familie, vrienden, burens) worden ingezet. Wanneer dit niet kan of niet genoeg is, wordt gekeken welke algemene voorzieningen kunnen bijdragen in de ondersteuning en uiteindelijk kan aanvullend een Wmo maatwerkvoorziening worden ingezet. Voor mensen die echt niet (meer) in hun thuisomgeving kunnen wonen is er zorg beschikbaar via de Wet langdurige zorg (Wlz). De veranderingen in de Wmo maken deel uit van het grotere geheel van veranderingen in de langdurige zorg. De Wmo is daarbij de kapstok en de basis voor het beleidsprogramma voor wonen, welzijn en zorg. Dit programma bestaat uit de volgende twee programmalijnen:

- Maatwerk zorg, dat zich vooral richt op de (door de gemeente geïndiceerde) maatwerkvoorzieningen.
- Thuis in de buurt, dat zich vooral richt op de algemene en preventieve voorzieningen.

Feitenkaarten

31. Maatwerk zorg

32. Thuis in de buurt

Maatschappelijke trends

- Terugtrekkende overheid: De rol van de gemeente verandert. Aan de ene kant krijgt de gemeente er meer taken bij door toenemende decentralisatie vanuit het Rijk (bijvoorbeeld Wmo en Jeugdhulp). Aan de andere kant wil de gemeente deze nieuwe verantwoordelijkheden oppakken vanuit een regierol. Hengelo wil ruimte geven aan het eigen initiatief en de verantwoordelijkheid van haar inwoners en instellingen.
- Extramuralisering: De ZZP's ofwel zorgzwaartepakketten (een AWBZ-normering voor de zorg/ondersteuning, die iemand nodig heeft die niet zelfstandig kan wonen) worden afgebouwd. Dit betreft zowel verpleging en verzorging (vaak ouderen) als de sector verstandelijk en lichamelijk gehandicapten als de geestelijke gezondheidszorg. Sinds 2013 komen mensen met een lichte zorgvraag al niet meer in aanmerking voor een verblijf in een zorginstelling. De komende jaren zullen ook mensen met een zwaardere zorgvraag thuis moeten blijven wonen.
- Vergrijzing: In Hengelo is net als elders sprake van vergrijzing. Dit plaatst de gemeente onder andere voor de uitdaging te zorgen voor voldoende en bereikbare voorzieningen voor ouderen en mensen met een beperking en voor (betaalbare) levensloopbestendige woningen en woningen voor alleenstaande. Ook is de versterking van de preventieve gezondheidszorg van belang. Het biedt ook kansen, want er zijn veel ouderen die zich inzetten als vrijwilliger in onze stad.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Thuis in de buurt:

- Hechten aan spreiding van voorzieningen in de buurt. Rekening houden met de leefbaarheid in de wijk en met het feit dat steeds meer van mensen wordt verwacht dat ze langer thuis blijven wonen.
- Meer inzetten op algemene collectieve voorzieningen in plaats van op grote schaal individueel maatwerk.
- Meer samenhang aanbrengen in de programmering voor jeugd en volwassenen.
- Inzetten op gebruik van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed door gesubsidieerde instellingen en verenigingen. Dit geldt in het in het bijzonder voor de wijkwelzijnsaccommodaties.
- Stimuleren van de instandhouding van speeltuinen.

Maatwerk zorg

- Samen met partners op zoek naar sociale innovaties om de decentralisatie goed te laten landen. De schotten tussen de verschillende vormen van zorg en ondersteuning moeten zoveel mogelijk verdwijnen.
- Zelf de toegang bepalen tot deze voorzieningen en de keuzevrijheid van de inwoners en daarmee de inzet van algemene en maatwerkvoorzieningen.
- De gemeente heeft oog voor de onrust onder ouderen over mogelijk gedwongen verhuizingen uit het verzorgingshuis als gevolg van de zorg thuis, buiten instellingen. Hierbij wordt in kaart gebracht welke problematiek dit met zich mee brengt met het oog op een mogelijk beroep op Wmo-voorzieningen.
- Er wordt gezocht naar combinaties van allerlei vormen van voorzieningen voor vervoer.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen 2017

Thuis in de buurt

Wijkkracht is met ingang van 1 maart 2016 een zelfstandige stichting waarin de 'oude' organisaties Scala, SWOH, SIZT en Carint Maatschappelijke Dienstverlening zijn opgenomen. De samenvoeging in van Wijkkracht bleef niet beperkt tot de wijkteams. Ook de stedelijke diensten van de betrokken organisaties zijn onderdeel geworden van Wijkkracht. Dit betreft de diensten:

- Skillz jongerenwerk
- Hulpdienst Hengelo
- Bureau Sociaal Raadslieden
- Servicepunt Vrijwilligers

Als gevolg van verdere rijksbezuinigingen op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2017 en 2018 is het noodzakelijk intensief in te zetten op de verschuiving van maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen. De gemeente Hengelo hecht aan spreiding van deze voorzieningen in de buurt en aan meer samenhang in de programmering voor jeugd en volwassenen. Ook in de transformatie-agenda komt dit tot uiting. De focus ligt op innovatie en samenwerking.

In een aantal van de in de transformatie-agenda benoemde LEF-projecten wordt voor Wijkkracht ook een rol voorzien. De gemeente gelooft in de kracht van Wijkkracht als algemene voorziening aan de voorkant. De basis daarvoor is echter nog te smal, zowel qua aanbod als in zichtbaarheid in de wijk. Daarnaast willen de gemeente, met het oog op het versterken van de algemene voorzieningen, graag dat ook de volgende taken opgepakt kunnen worden door Wijkkracht:

- Op basis van signalen uit de wijken, moet het wijkteam in samenspraak met onder andere welzijnsinstellingen komen tot een afgestemd programma van diensten en activiteiten.
- Meedenken over (en eventueel faciliteren van) buurtdiensten en bewonersinitiatieven (bijvoorbeeld wanneer er behoefte blijkt te zijn aan een boodschappendienst in de wijk).

Voor de versterking en doorontwikkeling van Wijkkracht wordt in 2017 en 2018 extra budget vrijgemaakt (nieuw beleid in de Kadernota 2017-2020). Concreet zet Wijkkracht in 2017 en 2018 extra in op:

- Dag- en vrijetijdsbesteding in de wijken: de verwachting is dat met het programmeren (en accommoderen) van dag- en vrijetijdsbesteding in de wijken goede (voorliggende) algemene voorzieningen gerealiseerd kunnen worden als alternatief voor of in aanvulling op een maatwerkvoorziening (begeleiding Wmo).
- Doorontwikkeling MBO sociaal werk: reguliere thuisbegeleiding is in 2015 een maatwerkvoorziening geworden en is meegenomen in de aanbesteding. Wijkkracht is in 2015 een pilot MBO sociaal werker gestart om lichte thuisbegeleidingsvragen voorliggend op te kunnen pakken en daarmee het beroep op de maatwerkvoorzieningen te verminderen. Deze pilot wordt geëvalueerd en afhankelijk daarvan wordt dit in 2017 verder ingezet.
- Koppeling werk en inkomen: we wensen dat in 2017 onderdelen van het domein werk en inkomen aangehaakt worden bij het wijkteam, bijvoorbeeld schuldhulpverlening of de 'zorg' voor kwetsbare jongeren (VSO).
- Koppeling Jeugd: de samenwerking van Wijkkracht met de gemeentelijke toegang is tot op heden meer gericht op het Zorgloket en het team Wmo dan op het team Jeugd & Gezin. Concreet denken wij aan een koppeling van Wijkkracht met LOES, Kickstart en met de Praktijkondersteuners Jeugd die bij de huisartsen zitten. Dit vraagt om investering in opleiding van de Wijkkracht-teams.
- Koppeling geestelijke gezondheidszorg (ggz): in een aantal Hengelose wijken wonen relatief gezien veel ggz-patiënten die mogelijk geholpen zijn met lichte ondersteuning dicht bij huis door Wijkkracht.

Verder wordt in 2017 ingezet op:

- Uitvoeren actieplannen mantelzorg en vrijwilligerswerk: het ondersteunen van mantelzorgers en vrijwilligers. Jonge mantelzorgers en vrijwilligers kunnen bijvoorbeeld ondersteuning krijgen van Wijkkracht consulenten en maatschappelijke stages vanuit scholen worden gestimuleerd.
- Bestuursopdracht Maatschappelijk vastgoed: in de bestuurlijke opdracht 'Programmeren en accommoderen welzijn en zorg' is beschreven en aangegeven dat accommodaties als zorgsteunpunten en wijkcentra een belangrijke rol spelen in de verschuiving van maatwerk naar algemene voorzieningen. Zorg inhoudelijk is dit opgepakt in de bestuurlijke opdracht 'Dag- en vrijetijdsbesteding in de wijken'. De beide opdrachten zijn met elkaar verbonden. Via deze opdrachten heeft de gemeente in 2016 in beeld gebracht voor welke doelgroepen voorliggend welke algemene voorziening nodig is en waar dit mogelijk is. Ook is in beeld gebracht welke maatwerkvoorzieningen meer in de wijken geaccommodeerd kunnen worden. Er ligt een plan voor 2017 om hieraan uitvoering te geven. Het beantwoorden van de vervolgvraag wordt uitgewerkt via de volgende lijnen:
 - o Onderzoek naar doelgroepen, aanbod, locaties en kosten.
 - o Initiëren van pilots en samenwerkingsvormen.
 - o Opstellen van een subsidieregeling Wmo en Jeugdhulp.
- De ontwikkeling van een stimuleringsregeling Lang zult u wonen. De gemeente richt zich op preventie en subsidiemogelijkheden voor woningeigenaren.

- Opgavegericht werken: meer dan ooit is het van belang de juiste dingen te doen en de dingen juist te doen. Opgavegericht werken is een methodiek die daarbij helpt. Samen met partners in de stad (Welbions, Wijkkracht, politie) wordt de focus gelegd op:
 - o Signaleren
 - o Kiezen
 - o Doen
 - o Monitoren
- Uitvoering geven aan de motie 'Gebruik innovatiebudget' waarbij mogelijk een platform geboden wordt waar Hengelose inwoners laagdrempelig de kans krijgen om innovatieve ideeën (voor zorg en welzijn) te delen en deze, indien geschikt en mogelijk, uit te voeren.

Maatwerk zorg

- Inkoop maatwerk: in 2016 is er een nieuwe aanbesteding geweest voor de maatwerkvoorzieningen ondersteuning zelfstandig leven (OZL) en ondersteuning maatschappelijke deelname (OMD). Ten opzichte van 2016 zijn de tarieven aangepast en is een vereenvoudiging van het toekenningssysteem doorgevoerd. Vanaf 2017 wordt er gewerkt met nieuwe contracten en naar verwachting deels ook nieuwe aanbieders op dit terrein.
- Verder werken aan een doorontwikkeling van de inkoop en uitvoering naar een meer geïntegreerde en resultaatgerichte aanpak vanaf 2018. De uitkomst van o.a. een pilot over de relatie tussen hulp bij het huishouden en andere vormen van ondersteuning moet daar input voor geven. Daar hoort ook bij de wisselwerking met voorzieningen en initiatieven in het voorliggende (welzijns)veld.
- Wmo monitor en toezicht op kwaliteit: er wordt gewerkt aan een concretere invulling van het toezicht op kwaliteit en het doen van resultaatmetingen. Dat is ook weer belangrijk voor de inkoop van zorg. Dit gebeurt deels op regionaal niveau en deels lokaal (handhaving bij fraude of anderszins misbruik). In 2016 is een pilot gedraaid rondom de handhaving en toezicht op de Wmo. In de komende periode wordt met de aanbevelingen aan de slag gegaan. Een andere stap is het opbouwen van een Wmo monitor door Kennispunt Twente (als bouwsteen voor een brede regionale monitor sociaal domein). Zicht op de cijfers over ingezette uren, de verhouding pgb en zorg in natura, trends in het beroep dat op de Wmo wordt gedaan geeft houvast in de discussie over kwaliteit en resultaatmeting.
- Vervoer: in 2017 wordt uitwerking gegeven aan de nieuwe invulling van maatwerkvervoer in combinatie met andere vormen van doelgroepenvervoer op Twents niveau. Streven is hier medio 2017 al de eerste stappen in te zetten. Dit betekent ook dat er gekeken wordt naar initiatieven in het voorliggende veld en aanvullend op het openbaar vervoer.
- Clientondersteuning: er wordt gewerkt aan doorontwikkeling van de onafhankelijke cliëntondersteuning door naast professionals ook vrijwilligers in te zetten. Aandachtspunt voor 2017 is de cliëntondersteuning voor mensen die qua zorgvraag op het grensvlak van de verschillende wetten zitten. Zoals bijvoorbeeld mensen die van zorg via de Wmo over moeten gaan naar de Wet Langdurige Zorg.
- Maatschappelijke opvang en beschermd wonen: in 2017 vindt besluitvorming plaats over de bestaande maatschappelijk opvang woonvoorzieningen verhuizen naar de nieuwe locatie van Humanitas onder Dak. Verder gaat in 2017 de aandacht uit naar het bundelen van voorzieningen op de nieuwe locatie van Humanitas onder Dak.
- Vanaf 2020 ligt de verantwoordelijkheid voor beschermd wonen bij alle gemeenten in plaats van bij de centrumgemeente. Dit betekent dat in 2017 gestart wordt met voorbereidingen, bijvoorbeeld op het gebied van afspraken maken met aanbieders.
- Veilig Thuis
- Het verder ontwikkelen van de samenwerking tussen Veilig Thuis en de lokale toegang. Dit wordt financieel toegelicht in programma 2.

Kengetallen	
Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo (per 10.000 inwoners)	820 (2015)
Demografische druk (de verhouding tussen het aantal personen tussen 0-15 jaar en het aantal personen tussen 15-65 jaar)	55,0% (2016)

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Welzijn en Zorg? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Sociale Visie Hengelo 2020
- Beleidsnota 'Met respect.....'
- Vitale Coalities (gezondheidsbeleid 2014)
- Actieplan mantelzorg (in ontwikkeling)
- Actieplan vrijwilligerswerk (in ontwikkeling)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Er wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2016.

Inzet stadsdeelregie en wijkgericht werken (€ 43.500)

Vanaf 2016 is bezuinigd op het budget voor onvoorziene kosten voor bewonersparticipatie (€ 11.000). Vanaf 2017 wordt het budget voor buurtbonnen teruggebracht naar € 50.000. Dat levert een bezuiniging op van € 32.500.

Subsidiëren samenlevingsopbouw en servicepunt vrijwilligers (€ 13.000)

Er wordt bezuinigd op de huisvestingssubsidie voor het Servicepunt Vrijwilligers Hengelo. Deze bezuiniging loopt op van € 13.000 in 2017 naar € 26.784 in 2018.

Financiën

31 : Maatschappelijke ondersteuning en geïndiceerde zorg

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
31A	Subsidiëren van maatschappelijke opvang, begeleiding, bemoeizorg en preventieve GGZ.	1.108	
31B	Huishoudelijke hulp financieren voor mensen met een Wmo-indicatie.	7.690	867
31C	Vervoersvoorzieningen zoals collectief vraagafhankelijk vervoer financieren voor mensen met een Wmo-indicatie.	1.555	350
31D	Hulpmiddelen verstrekken aan mensen met een Wmo-indicatie.	3.100	
31F	Beoordelen en financieren van WMO-begeleiding zowel individuele begeleiding als groepsbegeleiding (dagbesteding en -opvang).	9.667	
31G	Beleid maken voor individuele WMO-voorzieningen en het uitvoeren van WMO-indicaties (inclusief medische advisering).	1.483	643
Totaal		24.604	1.859

32 : Wijkwerk, welzijn en gezondheidszorg

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
32A	Informeren, adviseren en ondersteunen van cliënten bij het zorgloket (in samenwerking met wijkteams).	2.126	
32B	Subsidiëren van beheer, activiteiten en exploitatie van wijkwelzijnsvoorzieningen zoals buurtcentra en speeltuinen.	2.654	587
32C	Inzetten van stadsdeelregisseurs als vaste contactpersonen tussen de gemeente en wijkbewoners en subsidiëren van bewonersparticipatie zoals bewonersorganisaties en buurtbonnen.	544	
32D	Financieren van de GGD voor publieke gezondheidszorg, zoals epidemiologie, gezondheidszorgbevordering en infectieziektenbestrijding.	853	
32E	Subsidiëren van Stichting Welzijn Ouderen Hengelo (SWOH), Seniorenplatform en een aantal ouderenbonden.	721	
32F	Subsidiëren van het antidiscriminatiebureau Artikel 1.	44	
32G	Subsidiëren van het Servicepunt Vrijwilligers.	339	
32H	Subsidiëren van de Stichting Informele Zorg Twente (SIZT).	210	
32I	Subsidiëren van activiteiten ter bevordering van de emancipatie van laagopgeleide vrouwen.	5	
32J	Subsidiëren van de WMO-cliëntenraad en gehandicaptenorganisaties.	70	
32K	Subsidiëren van algemeen maatschappelijk werk en thuisbegeleiding.	1.027	
Totaal		8.594	587

Programmatotaal

3 Welzijn en Zorg

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-33.215	-36.748	-33.197	-32.947	-33.387	-33.397
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.241	2.419	2.447	2.447	2.447	2.447
	Totaal	-29.975	-34.329	-30.751	-30.500	-30.940	-30.950
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves						
	Onttrekkingen aan de reserves	-925					
	Totaal	-925					
Resultaat na bestemming		-30.900	-34.329	-30.751	-30.500	-30.940	-30.950

Programma 4 Sport en Cultuur

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Bruggink
Betrokken sector(en):	Samenleving en Stedelijk Beheer
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter en Herman Tinselboer

De gemeente Hengelo streeft ernaar dat sport voor iedereen toegankelijk is, veilig en laagdrempelig. De burgers zijn in grote mate zelf verantwoordelijk voor hun eigen sport- of beweeggedrag waarbij wordt uitgegaan van de eigen kracht van sportaanbieders. De gemeente zet in op ondersteuning van maatschappelijk actieve sportverenigingen. Sportbeleid is nauw verweven met andere beleidsterreinen.

De gemeente streeft naar een kwalitatief sterke, duurzame en diverse culturele infrastructuur. Belangrijk is dat de inwoners weten wat hun stad aan kunst en cultuur te bieden heeft, daar in geschoold kunnen worden en er volop aan deel kunnen nemen. De gemeente speelt hierin verschillende rollen: regisseur, subsidieverlener, opdrachtgever, vastgoedverhuurder.

Feitenkaarten

41. Sport

42. Cultuur

Maatschappelijke trends

- Terugtrekkende overheid: hoewel deelname aan sport en cultuur als een belangrijke activiteit wordt gezien, is deelname hieraan primair een eigen verantwoordelijkheid en een eigen keuze. De rol van de overheid beperkt zich tot het stimuleren, regisseren en waar mogelijk faciliteren en ondersteunen.
- Eigen kracht: sportaanbieders en amateurkunstverenigingen zijn in beginsel zelf verantwoordelijk voor hun eigen bestaan: voor hun organisatie, activiteiten aanbod, (financiële) beleid en accommodatie. Dit vereist een competent bestuur, een goede organisatie, actuele kennis en een stevig vrijwilligersapparaat.
- Daarnaast wordt van sportaanbieders verwacht dat zij zich (meer) openstellen voor en inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen die zich voordoen.
- Verandering van de sportcultuur: minder teamsport en meer individuele sport. Mensen kiezen op sportgebied sneller voor een individuele sport, die (ook) in ongeorganiseerd verband (in de openbare ruimte) beoefend kan worden. Dit maakt dat de buitenruimte zich hier (meer) op moet inrichten.
- Focus op multi-inzetbaarheid van accommodaties.
- Verandering van vrijwilligers: minder tijd, flexibel, kortdurend en vaker in groepsverband.
- Vergrijzing en ontgroening.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Sport

- Inwoners zijn in grote mate zelf verantwoordelijk voor hun eigen sportgedrag; een aanvullende rol voor de overheid betreft het stimuleren van sport en bewegen bij alle inwoners, jong en oud.
- Het voldoende professioneel toerusten van besturen van sportverenigingen (governance-vraagstuk).

- Realisatie van Sports Centre Hengelo is van belang in samenwerking met Welbions en FC Twente. De gemeente investeert in de ondergrond en de velden en berekent dit door in de huurprijs. Er moet een passende oplossing komen voor de bestaande verenigingen.
- Er wordt gekeken naar de optimalisatie van het gebruik van de huidige accommodaties.
- Investerings worden gedaan op basis van kostendekkende huur, rekening houdend met het capaciteits- en behoeftevraagstuk, zelfwerkzaamheid door en financiële positie van de vereniging.
- De gemeente verstrekt in beginsel geen leningen of garanties (o.a. aan sportverenigingen).

Cultuur

- De uitvoering van de huidige cultuurvisie is de basis van het cultuurbeleid.
- Voor educatie is een prominente rol weggelegd met name in scholen en wijken. Het gaat dan niet alleen om kunst-, cultuur- en muziekeducatie maar ook om techniekonderwijs en de bibliotheek in de school.
- Programmering beeldende kunst door een onafhankelijke programmacommissie.
- Met lokale beeldende kunstenaars op zoek naar een tijdelijke expositieruimte in de binnenstad.
- Samenwerking tussen Hengelose culturele instellingen is van groot belang, ook met die in Enschede. De oplossing van huisvestingsvraagstukken maakt hier deel van uit.
- Governance Code Cultuur vormt een hulpmiddel voor de invulling van een goed en transparant bestuur en toezicht van de instellingen.
- Met de Horecavisie zal de discussie rondom paracommercie binnen culturele instellingen worden afgerond.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen in 2017?

Sport

In het najaar van 2016 wordt de kadernota Sport en Bewegen vastgesteld. Als nadere uitwerking hiervan worden drie uitvoeringsprogramma's gemaakt: sportstimulering, verenigingsondersteuning en sportaccommodatiebeleid. In 2017 wordt uitvoering gegeven aan deze programma's:

- In 2017 wordt gestart met de bouw van de overkapping van het 50 meter buitenbad. Ook worden de benodigde werkzaamheden verricht aan de technische installaties.
- Een pilot uitvoeren op een school op het gebied van bewegend leren.
- Specifieke aandacht vragen voor werving en behoud van vrijwilligerskader van sportverenigingen via een themabijeenkomst Sport
- Het stimuleren van sportverenigingen om hun bredere maatschappelijke rol (verder) op te pakken.
- Een toekomstplan maken voor het beheer en onderhoud van het FBK-stadion in samenwerking met de stichting FBK-Games en de lokale atletiekvereniging.
- Uitwerken wens van binnensportverenigingen om zelf (deels) een binnensportaccommodatie te beheren, onderhouden of exploiteren.
- Overgaan op een meer gebruiksvriendelijk verhuursysteem voor sportaccommodaties.

- Op basis van hernieuwde criteria voor verhuur van binnensportaccommodaties komen tot een goede zaalindeling.

Verder in 2017:

- Het onderhoud van alle sportaccommodaties en het beheer van buitensport accommodaties wordt naar verwachting vanaf 1 januari 2017 ondergebracht bij Gildebor.
- Als onderdeel van het nieuw beleid (voorstel N.4A) uit de Kadernota 2017-2020 wordt een nieuw kunstgrasveld op sportpark 't Wilbert gerealiseerd. Dit als gevolg van capaciteitsprobleem bij Achilles '12.

Cultuur

De subsidie uitvoeringsregelingen Cultuur worden gewijzigd:

- Voor toetreding van een nieuwe amateurkunstvereniging wordt het subsidieplafond van de basissubsidies Amateurkunst verhoogd (Kadernota 2017-2020). Ook worden de basissubsidies opnieuw berekend en bijgesteld. De uitgangspunten hierbij zijn het aantal openbare uitvoeringen en de vergoeding voor de artistiek leider(s) van de amateurkunstverenigingen. De nieuwe subsidiebedragen gaan gelden voor een periode van twee jaar (2017 en 2018).
- In samenspraak met de culturele kernvoorzieningen worden nieuwe subsidie- en prestatieafspraken gemaakt.

Verder in 2017:

- De structurele bezuinigingstaakstelling van de Bibliotheek Hengelo wordt structureel verlaagd met € 50.000 op basis van de Kadernota 2017-2020. Dat wil zeggen dat in 2017 de taakstelling blijft gehandhaafd op het niveau van 2016, namelijk € 75.000 en de bijgestelde taakstelling is vanaf 2018 jaarlijks € 150.000. Bibliotheek Hengelo geeft verder invulling aan de bezuinigingstaakstelling en het verhogen van de eigen inkomsten, onder meer door nieuwe dienstverlening in het sociaal domein. De bibliotheek helpt mensen hun weg te vinden in de maatschappij en daar actief aan deel te nemen. De nieuwe dienstverlening krijgt vorm in goed overleg met de gemeente en in samenspraak met (lokale) partners en klanten van de bibliotheek. Voorbeelden: Hulpwijzer Hengelo (digitale sociale kaart van Wijkkracht), Taalpunt (bestrijding van laaggeletterdheid) en spreekuren van de Belastingdienst en het UWV.
- HEIM/CREA en Muziekschool fuseren tot één organisatie voor kunst, muziek, techniek en erfgoed. De organisatie werkt toe naar een gemeenschappelijke huisvesting.
- Metropool en Atak werken stapsgewijs verder aan hun gemeenschappelijke visie om te komen tot één sterke podiumorganisatie onder één aansturing, met als doel het aantrekken van duurzaam meer bezoekers door een aantrekkelijk en divers aanbod van popmuziek in Oost-Nederland.
- Samen met de gemeente Enschede werkt de gemeente Hengelo de financiële en inhoudelijke kaders uit ten aanzien van gezamenlijke subsidiëring.
- De structurele bezuiniging van € 50.000 op de subsidie aan het Rabotheater wordt teruggedraaid. Verder wordt gewerkt aan het toekomstbestendig maken van de theaterfunctie in Hengelo.
- Het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit wordt voortgezet in de periode 2017-2020. Het college heeft hiertoe een intentieverklaring samen met het rijk ondertekend.
- De kunst- en cultuurvisie Hengelo 2014-2020 wordt tussentijds geëvalueerd.
- Het aanjaagbudget beeldende kunst is na een opstartperiode van twee jaar definitief opgenomen in de subsidie-uitvoeringsregelingen.

- Er wordt verder gewerkt aan de kunstopdracht voor de nieuwbouw van het Stadskantoor in het kader van de 1% regeling.

Kengetal	
Percentage niet sporters (t.o.v. het totaal aantal inwoners)	50,6% (2014)

Het onderdeel cultuur heeft geen kengetallen die landelijk verplicht zijn gesteld. Bij de tussentijdse evaluatie van de kunst- en cultuurvisie bekijken we welke streefwaarden voor Hengelo van belang zijn.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Sport en Cultuur? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Kunst- en Cultuurvisie Hengelo 2014-2020
- Kwartier maken voor de Collectie Hengelo (2008)
- Vitale Coalities (2014)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Er wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2016.

Ondersteuning uitvoering sportactiviteiten (€ 44.000)

Vanaf 2016 is bezuinigd op de subsidie sportstimulering, het budget werkzaamheden schoolsportactiviteiten, de subsidie sporttechnisch kader en diensten van derden voor eenmalige activiteiten en sportstimulering. Vanaf 2017 wordt ook de erfpacht van de jachthaven gedeeltelijk doorbelast aan de Twentse Watersportvereniging (€ 5.000).

Subsidiëren Bibliotheek Hengelo (€ 75.000)

De subsidie van de bibliotheek wordt in 2017 gekort met € 75.000 (hetzelfde niveau dan in 2016) oplopend tot € 150.000 in 2018 en verder.

Subsidiëren kunst- en cultuureducatie op scholen (vanaf 2017 € 6.500)

Een bezuiniging wordt vanaf 2017 behaald door een minimale gemeentelijke bijdrage aan het landelijke programma Cultuureducatie met Kwaliteit te verstrekken.

Financiën

41 : Sport

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
41A	Stimuleren van sport op scholen, in wijken en in gemeentelijke accommodaties.	890	536
41B	Ondersteunen van sportverenigingen.	23	
41C	Het beheren en onderhouden van sportaccommodaties zoals zwembaden, sportparken en sporthallen.	6.023	2.204
Totaal		6.935	2.740

42 : Cultuur

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
42A	Subsidiëren van de bibliotheek.	2.427	53
42B	Subsidiëren van de muziekschool.	1.273	157
42C	Subsidiëren van CREA/HEIM.	931	
42D	Subsidiëren van het Rabotheater.	1.567	
42E	Subsidiëren van amateurverenigingen.	193	
42F	Financiering kunst- en cultuureducatie op scholen.	70	48
42G	Beheren en onderhouden gemeentelijk kunstbezit.	121	
42H	Subsidiëren van ateliers en beeldende kunst.	52	
42I	Subsidiëren van musea en monumenten.	61	
42J	Subsidiëren van de lokale omroep.	41	
42K	Subsidiëren van diverse culturele activiteiten zoals carillon, 4 mei en Koningsdag.	54	
42L	Subsidiëren van het poppodium Metropool.	1.452	649
Totaal		8.243	908

Programmatotaal

4 Sport en Cultuur

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-17.736	-15.378	-14.851	-14.996	-14.601	-14.586
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.857	3.430	3.648	3.679	3.701	3.763
	Totaal	-13.878	-11.948	-11.203	-11.317	-10.901	-10.823
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-328	-328	-328	-328	-328	-328
	Totaal	-328	-328	-328	-328	-328	-328
Resultaat na bestemming		-14.206	-12.275	-11.531	-11.645	-11.228	-11.151

Programma 5 Ruimtelijke Ontwikkeling en Mobiliteit

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouders Bron en Elferink
Betrokken sector(en):	Fysiek
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Henk Jan Tromp

De gemeente zorgt ervoor dat er in Hengelo woningen, kantoren, winkels en bedrijfsruimtes gebruikt en gebouwd worden en dat infrastructuur wordt aangelegd. Dit draagt bij aan een duurzaam, leefbaar en veilig woon-, werk- en leefklimaat van Hengelo. Om dit te bereiken wordt er nauw samengewerkt met de vier O's (Onderwijs, Onderzoek, Overheid en Ondernemers) in Twente, woningcorporatie Welbions en andere gemeenten. De gemeente richt zich daarbij op de vragen van de klanten en is daarbij flexibel. Hier vindt een afweging plaats tussen het individuele en het algemene belang. Er is aandacht voor de samenhang tussen visie en beleid, strategie en programmering en ontwikkeling waarbij dat steeds meer samen wordt gedaan met de (georganiseerde) burgers, bedrijven en maatschappelijk organisaties.

Feitenkaarten

51. Ruimtelijke ontwikkeling

52. Omgevingsvergunning

53. Bereikbaarheid

Maatschappelijke trends

- Het soort huishoudens verandert sterk, de komende dertig jaar neemt het aantal 65-plussers toe. Door de ontgroening, de afname van de bevolking in de actieve levensfase, de toename van het aantal ouderen die bovendien ouder worden, veranderen de huishoudens aanzienlijk van samenstelling. Door huishoudverdunding neemt het aantal huishoudens toe. Dit geldt met name voor het aantal eenpersoonshuishoudens.
- Naast nieuwbouw is vooral het verbeteren en transformeren van de bestaande woningen, kantoren, winkels en maatschappelijk vastgoed van belang. Vanwege de toename van het aantal huishoudens, de wijzigende kenmerken van de bevolking en huishoudens is er nieuwbouw nodig. Daarbij is regionale afstemming wenselijk. Omdat de nieuwbouw jaarlijks maar één procent van de voorraad verbetert, en de verbetering, aanpassing, transformatie, verduurzaming op deze wijze te langzaam gaat, is tegelijkertijd een nog belangrijker opgave het realiseren van aanzienlijke verbeteringen in de bestaande woon- en leefomgeving.
- Minder grootschalige ontwikkelingen, meer inbreiding en beheer: de huidige beperkte mogelijkheden voor grootschalige gebiedsontwikkeling leiden tot een meer dynamische, innovatieve en vraaggerichte woning- en utiliteitsbouw in de stad. Flexibiliteit, adaptiviteit en 'go with the flow' kenmerken de wenselijke ontwikkelrichting.
- Een minder sterke groei van de mobiliteit dan in het verleden. De afgelopen decennia is de mobiliteit, vooral door een vergroting van de verplaatsingsafstanden, sterk gegroeid. Voor de toekomst kan uitgegaan worden van een meer bescheiden groei van de mobiliteit dan in het verleden. Naast een meer bescheiden groei treedt naar verwachting een verschuiving van de mobiliteit op met veel meer kriskras bewegingen in de regio. De toename van de automobilititeit vlak na 2020 in meer of minder mate af.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Ruimtelijke ontwikkeling

- Pilot Spontane Binnenstad
- Strategisch programmeren: wonen, bedrijven en kantoren
- Ontwikkelagenda: uitvoeren van de samenwerkings- en investeringsafspraken

- Skatepark realiseren
- Cultureel Erfgoed, herbestemming Badhuis-Ariënschool
- Flexibele bestemmingsplannen en experimenteergebieden
- Weusthagpark voltooien
- Woonwensen centraal en ruimte voor de actieve woonconsument
- Verduurzaming woningvoorraad (green deal over energie en toegankelijkheid)
- Arrangementen voor wonen, zorg en welzijn (uitrollen woonservicegebieden)
- Betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen (i.r.t. herijken convenant Welbions)
- Herijken van het convenant met Welbions
- Hart van Zuid: realisering lopende projecten en herijking samenwerking

Bereikbaarheid

- Enschedesestraat opnieuw inrichten
- Herinrichting Haaksbergerstraat als gemeentelijk aandeel in ontwikkeling van High Tech Systems Park
- Actieplan voor de fiets: inclusief afronden F35, oplaadpunten, verwijderen obstakels etc.
- Openbaar Vervoer: regeling voor ouderen vernieuwen
- Herstructurering Westtangent
- Differentiatie in het parkeerbeleid (experimenten)

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen in 2017?

Ruimtelijke ontwikkeling

- Strategisch programmeren wonen: conform de woonvisie wordt toegewerkt naar minder harde bestemmingsplannen waardoor ruimte in de programmering ontstaat voor nieuwe initiatieven gericht op het versterken van de kwaliteit van de bestaande stad (transformatie, herstructurering). Hiervoor worden in 2017 volgende acties opgepakt:
 - o Actief intrekkingenbeleid (vergunning en bestemming) ontwikkelen voor projecten die niet van de grond komen en projecten die niet meer aansluiten bij de behoefte.
 - o Regionale Planmonitor ontwikkelen waarbij periodiek zicht is op de beschikbare plancapaciteit conform de ladder voor duurzame verstedelijking.
 - o Actualisering uitgangspunten Regionale Woon Programmering (RWP) en nieuwe inzichten verwerken in het gemeentelijk woningbouwprogramma.
 - o Toepassen van een kwalitatief afwegingskader voor nieuwe initiatieven en jaarlijks vaststellen van de kwalitatieve wegingsfactoren.
 - o Onderzoek kwaliteit suburbane woonmilieus verwerken in de programmering.
- Strategisch programmeren bedrijven en kantoren: in regionaal verband wordt gewerkt aan de programmering van werkgebieden. Begin 2017 wordt de regionale programmering voorgelegd ter besluitvorming.

- Ontwikkelagenda: uitvoeren van de samenwerkings- en investeringsafspraken. De projecten uit de ontwikkelagenda voor Hengelo zijn in uitvoering genomen, Enschedesestraat en ontsluiting HighTechcampus Haaksbergerstraat. In netwerkstadverband wordt in 2017 prioriteit gegeven aan de samenwerking op het gebied van economie, binnensteden en het lobbydossier mobiliteit.
- Skatepark realiseren: er is een subsidie door de provincie toegezegd voor de stadsentrees. Deze wordt deels ingezet voor het Industrieplein. Samen met o.a. NS, de skaters en het waterschap Vechtstromen worden afspraken gemaakt worden over de inzet van beschikbare middelen.
- Cultureel Erfgoed, herbestemming Badhuis-Ariënschool: de ontwikkelaar heeft het plan om het gebied te ontwikkelen tot woningbouwlocatie. Er is een subsidie door de provincie toegezegd voor de stadsentrees. Deze wordt deels ingezet voor het de herinrichting van de Drienerbeek zodat de beekzone opnieuw kan worden ingericht en een functie kan krijgen voor de toekomstige bewoners in het gebied.
- Flexibele bestemmingsplannen en experimenteergebieden: daar waar mogelijk werken wij met flexibele bestemmingsplan.
- Weusthagpark voltooien.
- Verduurzaming woningvoorraad (green deal over energie en toegankelijkheid): gemeente gaat door met het energieloket en sluit zich aan bij het regionale programma duurzaam thuis Twente. Hierbij wordt gebruik gemaakt van vrijwillige wooncoaches.
- Arrangementen voor wonen, zorg en welzijn (woonservicegebieden) ontwikkelen in Klein Driene, Berflo Es en vanaf 2017 ook binnenstad. Zie programma 3 Thuis in de buurt voor meer informatie.
- Er worden afspraken gemaakt met de woningcorporatie over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van sociale huurwoningen.
- Er wordt ingezet op doorstroming van scheefwoners naar onder andere middeldure huurwoningen. Hiervoor worden kansrijke locaties aangewezen. Ook wordt onderzoek gedaan om vervolgens panden aan te wijzen voor de tijdelijkheid of door transformatie goedkope en betaalbare huurwoningen worden gerealiseerd.
- Ook doet de gemeente onderzoek en wijst locaties of panden aan om voor tijdelijkheid of transformatie goedkope en betaalbare huurwoningen te realiseren.

Omgevingsvergunningen

- Bouw en ruimtelijke ordening: er wordt de komende jaren een stijgend aantal bouwinitiatieven verwacht waarvoor een omgevingsvergunning vereist is. Dit ondanks dat de afgelopen jaren de mogelijkheden voor vergunningsvrij bouwen zijn uitgebreid. Regelgeving is complexer geworden waardoor ook bouwplannen die niet vergunningplichtig zijn aan de gemeente voor toetsing worden voorgelegd. Hierdoor wordt een verdere toename van het werkaanbod verwacht waar geen evenredige stijging van de bouwleges tegenover zal staan. Op langere termijn zal mogelijke wetgeving over de private kwaliteitsborging in de bouw van invloed zijn op het aantal vergunningaanvragen dat een bouwtechnische toetsing vereist.
- Milieu: het aantal vergunningplichtige milieubedrijven neemt door aanpassing van wetgeving verder af. De uitvoering van de milieutaken gebeurt vooralsnog onder het regime van het netwerk Regionale Uitvoeringsdienst Twente (RUD). In 2017 zal het netwerk RUD overgaan in een gemeenschappelijke regeling. De gemeente blijft het bevoegd gezag voor de meeste milieu inrichtingen maar de uitvoering zal door de RUD gebeuren. Met name voor de zeer specialistische milieutaken zal uitvoering door de RUD de continuïteit en kwaliteit van de uitvoering van milieuregelgeving borgen.

- Flora en Fauna: op het gebied van Flora en Fauna treden enkele wetswijzigingen in werking waardoor de gemeente vanaf 2017 het loket voor Flora en Fauna wordt. Dit betekent extra werk waarvan op dit moment onduidelijk is of hiervoor en in welke mate ook dekking vanuit het rijk beschikbaar wordt gesteld.
- Kap: eind 2016 of begin 2017 treedt een nieuwe bomenverordening in werking. Het uitgangspunt van de nieuwe bomenverordening is dereguleren waar mogelijk, maar waardevol groen beschermen.

Bereikbaarheid

- Start realisatie kruispunt Kuipersdijk – FBK – Marathonlaan
- Start realisatie Laan Hart van Zuid noordelijk en zuidelijk deel, zie voor meer informatie hoofdstuk 4.
- Afname parkeercapaciteit (o.a. rondom Stadhuis in relatie tot openingstijden Thiemsbrug)
- Evaluatie exploitatie en beheer parkeergarage De Beurs
- Experimenteren met parkeren (invoering shop en go, gratis kort parkeren op meerdere parkeerplaatsen in de Hengelse binnenstad)

Kengetallen	
Nieuw gebouwde woningen (per 1.000 woningen)	3,8 (2013)
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig (t.o.v. het totaal aantal ongevallen met een ziekenhuisopname tot gevolg)	18% (2014)
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser (t.o.v. het totaal aantal ongevallen met een ziekenhuisopname tot gevolg)	16% (2014)

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Omgevingsvisie Overijssel (2009)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente
- Structuurvisie Hengelo 2030
- Regionale woonvisie (2015)
- Woonvisie Hengelo 2012-2020
- Regionaal verkeers- en vervoersplan
- Bedrijven en kantorenvisie Netwerkstad (2011)
- Stadsrandenvisie Netwerkstad Twente (2011)
- Beleidsnota Cultureel erfgoed 2014-2022
- Beleidsnota Autoparkeren Hengelo 2008-2012 en de evaluatie parkeerbeleid 2010

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. We gaan alleen in op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of veranderen ten opzichte van 2016.

Structuurvisie opstellen (€ 43.000)

Vanaf 2017 brengen we de regionale samenwerking terug (Netwerkstad en Regio Twente), stoppen we met ambtelijke inzet voor de Wij-landen en brengen we de ambtelijke inzet bij initiatieven in de stad terug.

Toezicht en handhaving (€ 0)

De bezuiniging op toezicht en handhaving (€ 233.000 in 2017 en € 283.000 vanaf 2018) is niet gerealiseerd en ongedaan gemaakt in de Kadernota 2017-2020.

Financiën

51 : Ruimtelijke ontwikkeling

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
51A	Structuurvisie opstellen.	245	0
51B	Ruimtelijke visies en strategieën op planologisch gebied maken en stedenbouwkundige plannen ontwerpen.	501	
51C	Bestemmingsplannen maken.	328	77
51D	Woonvisie opstellen gericht op voldoende woningen en een evenwichtige en rechtvaardige verdeling van woningen	492	
51E	Beleid maken en adviseren voor onderhoud van monumenten, archeologie en cultuurhistorie.	47	45
51F	Basisregistratie adressen en gebouwen (BAG), de topografische kaart Hengelo en geografische databases beheren en onderhouden en vastgoed- en geo-informatie inwinnen, beheren, analyseren en presenteren	360	1
Totaal		1.973	123

52 : omgevingsvergunningen

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
52A	Omgevingsvergunningen verstrekken zoals rond bouw, verontreiniging, brandveiligheid en bomen kappen.	1.311	2.329
52B	Toezicht houden op naleving van omgevingsvergunningen en handhaven.	679	31
Totaal		1.990	2.360

53 : Bereikbaarheid

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
53A	Beleid maken over verkeer en vervoer, verkeersvoorzieningen ontwerpen en verkeersadvies geven.	788	131
53B	Beheren en onderhouden van bebordingen en straatnaamborden.	386	24
53C	Beleid maken over openbaar vervoer (OV) en onderhouden van OV-systemen.	454	
53D	Beheren en exploiteren van blauwe zones, het betaald parkeergebied en parkeergarage De Beurs.	1.257	1.521
Totaal		2.885	1.675

Programmatotaal

5 Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-8.951	-9.127	-6.848	-6.676	-6.535	-6.526
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.933	3.762	4.158	4.035	3.974	3.974
	Totaal	-5.018	-5.364	-2.690	-2.641	-2.562	-2.553
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves		-400	0	0	0	0
	Totaal		-400	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-5.018	-5.764	-2.690	-2.641	-2.562	-2.553

Programma 6 Beheer Openbare Ruimte en Duurzaamheid

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Elferink
Betrokken sector(en):	Fysiek, Stedelijk Beheer en Middelen
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Henk Jan Tromp, Herman Tinselboer, Pieter Kistemaker

De openbare ruimte is de directe leefomgeving van de Hengelose inwoner. Er wordt gestreefd naar gezonde, veilige en leefbare wijken. Het is de taak van de gemeente om een wijk leefbaar te maken én te houden. Een duurzaam Hengelo functioneert volgens het principe van de circulaire economie. De gemeente past dit uitgangspunt toe in eigen activiteiten en stimuleert en ondersteunt maatschappelijke initiatieven. Ook wordt met de aanleg van een warmtenet wordt een belangrijk deel van de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen verwezenlijkt. Warmtenet zet onbenutte restwarmte en andere hernieuwbare energie in om fossiele brandstoffen te vervangen. De gemeente is verantwoordelijk voor een doelmatige inzameling en transport van afvalwater, het oplossen van stedelijke grondwaterproblemen en de afvoer van (afgekoppeld) hemelwater te regelen.

Feitenkaarten

61. Onderhoud openbare ruimte

62. Afval, milieu en duurzaamheid

63. Riool

Maatschappelijke trends

- Het veranderende klimaat zorgt ervoor dat extreme regenbuien vaker en heftiger zullen voorkomen. Dit leidt tot wateroverlast, hinder en schade door water op straat en overstorten van relatief ongezuiverd water op de beken. Daarnaast zorgen de warmere en drogere zomers voor schade aan landbouw, economie, natuur, hittestress, de extra impact van fijnstof op de gezondheid in tijden van droogte of het vaker voorkomen van insectenplagen.
- De vraag naar een Klimaat Actieve Stad zal de komende jaren toenemen. In een Klimaat Actieve Stad worden klimaatadaptatie (inspelen op de klimaatverandering) en klimaatmitigatie (voorkomen of verminderen van de effecten van de klimaatverandering) in samenhang beschouwd.
- De rol van gemeenten in Nederland is aan het veranderen. De gemeente trekt zich meer terug en gaat van een uitvoerende rol meer naar een faciliterende en ondersteunende rol toe. Daarmee wordt een groter beroep op inwoners gedaan om samen Hengelo leefbaar te houden.
- Bewoners hebben vaker behoefte om (delen van) de openbare ruimte te gebruiken voor moestuinen of gezamenlijke stadstuinen.
- Er is een overgang van een groei- naar een beheergemeente. De nadruk zal meer komen te leggen op aanpassing, vervanging en grootschalige renovatie van het bestaande areaal.
- Claimcultuur: steeds meer worden schades van derden in de openbare ruimte bij de gemeente neergelegd. Gebrekkig onderhoud kan leiden tot meer schades en claims.
- Door de vergrijzing maken steeds meer bewoners op leeftijd gebruik van de openbare ruimte. Dit stelt eisen aan het onderhoud.
- De openbare ruimte wordt steeds meer gebruikt als recreatieruimte voor lopen, fietsen, sporten. Denk aan Nordic Walking, skeeleren, hardlopen. Dit stelt andere eisen aan de openbare ruimte.

- Door het toenemende gebruik van e-bikes en andere elektrische vervoersmiddelen en de hogere snelheden hiervan veranderen de eisen die aan wegen, paden en trottoirs worden gesteld zowel voor de inrichting als het onderhoud.
- De maatschappelijke vraag naar ecologisch onderhoud van het groen wordt sterker en het openbare groen wordt belangrijker voor de flora en fauna, denk bijvoorbeeld aan de bijensterfte.
- Werkzaamheden in het beheer en onderhoud van de openbare ruimte worden landelijk steeds meer ingezet voor arbeidsontwikkeling van mensen met een arbeidsbeperking.
- Een maatschappelijke trend die ook van belang is, is de bewustwording van duurzaam leven en dat een duurzame leefomgeving noodzakelijk is.
- Na het klimaatakkoord van Parijs is een duidelijke kentering te zien om maatregelen te treffen om de CO₂-uitstoot terug te dringen. Dit geldt zowel voor overheden als voor het bedrijfsleven. Ook moet het gebruik van nieuwe grondstoffen beperkt worden en haast gemaakt worden met het uitbreiden van mogelijkheden om duurzame energie op te wekken.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

- Groen is belangrijk voor de leefbaarheid van de stad. De hoofdgroenstructuur is de ruggengraat van het groen in de stad. Er is gekozen voor een slimme en flexibele benadering zonder het kader van de hoofdgroenstructuur los te laten. Waar mogelijk wordt meegewerkt aan zelfbeheer door inwoners. Hierbij wordt geprobeerd een oplossing te vinden voor het illegaal grondgebruik.
- Aandacht voor het klimaatbestendig maken van de stad. Hierbij moet worden gedacht aan tijdelijke waterberging in de openbare ruimte en de inrichting van stuwgebieden in de riolering die bij hevige neerslag het water bovenstrooms langer vasthouden. Verder is er aandacht voor beekherstel (o.a. Omloopleiding, BerflobEEK, Drienerbeek en delen van de Veldbeek).
- Inzichten op gebied van spelen veranderen. Er is sprake van een verschuiving naar meer natuurlijk spelen en een grotere nadruk op ontmoeting. Er komt meer aandacht voor informele speelruimte. In het nieuwe speelbeleid wordt een grotere rol aan onze inwoners gegeven om zelf speelvoorzieningen te realiseren of te onderhouden.
- De gemeente wil de verspilling van grondstoffen en energie tegengaan. Ook wil de gemeente bevorderen dat zowel bedrijven als burgers als instellingen overgaan op hergebruik van materialen en grondstoffen en het opwekken van duurzame energie (circulaire economie).
- De aanleg van de backbone van Warmtenet, waarbij de restwarmte van AkzoNobel wordt gebruikt door grote industriële gebruikers met ondersteuning van de gemeentelijke overheid. Daarbij moet het aanbod van restwarmte langjarig gegarandeerd zijn en de bijbehorende risico's moeten inzichtelijk en aanvaardbaar zijn. In het geval van verzelfstandiging van Warmtenet is er inmiddels een positieve staatssteuntoets verkregen. Bovendien moet voldaan worden aan de voorwaarden van de rentabiliteit en voldoende draagvlak bij grote industriële afnemers.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen in 2017?

In 2017 wordt aan een aantal grote projecten gewerkt zoals Dalmeden en Medaillon, het Watertorenpark en Hart van Zuid. Dit is toegelicht in hoofdstuk 4. De projecten leiden tot een verdere uitbreiding van de arealen openbare ruimte, de budgetten voor beheer en onderhoud worden hier op aangepast.

Gildebor: op 1 januari 2017 start naar waarschijnlijkheid de nieuwe organisatie voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte: Gildebor. Gildebor is een samenwerking van de gemeentes Hengelo, Hof van Twente en SWB. Gildebor is onderdeel van de GR SWB. Speerpunten zijn de kwaliteit van de openbare ruimte, mensen met een arbeidsbeperking ontwikkelen naar regulier werk, een vitale organisatie en kostenvoordelen realiseren.

Er wordt een onderzoek uitgevoerd om te bezien of er (mede gezien de effecten van de gewijzigde BBV) aanpassing benodigd is in de gehanteerde systematiek m.b.t. het onderhoud van de kapitaalgoederen. Het gaat hierbij om de kosten van onderhoud en vervanging van alle kapitaalgoederen in de openbare ruimte in de gemeente Hengelo waaronder ook de bijzondere objecten waar op dit moment niet op wordt afgeschreven.

Onderhoud openbare ruimte

De volgende grote reconstructies vinden plaats in 2017:

- Enschedesestraat: de riolering wordt vervangen en de straat wordt heringericht. Het HOV tracé wordt ingepast en de verlichting vervangen door nieuwe LED verlichting.
- Deurningerstraat: herinrichting met vrijliggende fietspaden en vervanging en verzwaring van de riolering om wateroverlast tegen te gaan. De bomenstructuur wordt vernieuwd en er wordt nieuwe LED verlichting geplaatst.
- Watertorenlaan: herinrichting en wijziging van het profiel waarbij het tracé van de F35 wordt ingepast en een gedeelte van de nieuwe Veldbeek wordt aangelegd.
- Kuipersdijk: het wegprofiel wordt aangepast en de oversteek van de F35 gerealiseerd.

Riolering en waterhuishouding

- Het riool van de Enschedesestraat wordt vervangen in combinatie met de aanleg van de HOV Hengelo-Enschede en de versterking van de groenstructuur.
- Het verzwaren van het riool van de Mozartlaan en de Deurningerstraat en de vervanging van de riolen in de Ketelstraat, Breemarsweg - en Deldenerstraat.
- Vanwege de klimaatverandering wordt de openbare ruimte ingericht voor waterberging. In het kader van het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) is met behulp van een rioleringsmodel een wateroverlastlandschapskaart (WOLK) opgesteld. Op deze kaart zijn locaties aangegeven die risico lopen op wateroverlast. Voor deze locaties worden oplossingen aangedragen zoals het inrichten van groenstroken voor tijdelijke waterberging.
- De gemeente wil grondwateroverlast oplossen onder andere bij de Adamsweg en Oude Postweg. De Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan wordt heringericht zodat de beek meer ruimte krijgt en er meer waterberging ontstaat. De oevers worden natuur vriendelijk ingericht.
- Aanleggen van (delen van) de Veldbeek.
- Er zijn veel klachten gemeld over grondwateroverlast. Deze klachten worden nader geïnventariseerd en er wordt nader onderzoek gedaan naar oorzaken en mogelijke oplossingen.

Milieu, afval en duurzaamheid

Afval

In 2017 worden stappen ondernomen richting het doel: Afvalloos Hengelo. Om dit te realiseren wordt gewerkt met een gefaseerde invoering van omgekeerd inzamelen. Het uiteindelijke doel is 50 kg. restafval per inwoner per jaar in 2030 (100 kg. in 2020). De invoering van omgekeerd inzamelen in Hengelo omvat de volgende drie fasen:

1. Verpakkingenton voor laagbouw (is gerealiseerd per 1 januari 2016)
2. Milieueilanden en –pleinen (grotendeels (bovengronds gerealiseerd in 2016)
3. Ondergrondse containers restafval (in uitvoering t/m 31-12-2017)

Concreet worden in 2017 de volgende acties ondernomen:

- Fase 3: De grijze container voor restafval wordt afgeschaft om inzamelkosten te besparen. In de hele stad wordt een netwerk van ondergrondse restafvalcontainers gerealiseerd. Verwacht wordt om per 1 januari 2017 een begin te kunnen maken met de herschikking van een aantal bestaande containers. Dat gebeurt wijk-per-wijk. Vanaf 1 januari 2018 zijn alle inwoners van Hengelo aangesloten op een ondergrondse container.
- Communicatie en bewustwording zijn belangrijke factoren bij het bereiken van een Afvalloos Hengelo. Centraal staat de vraag: hoe maak je bewoners ervan bewust dat hun gedrag moet veranderen? Er wordt hierbij samengewerkt met zowel Welbions als Twente Milieu.
- Er wordt extra ingezet op toezicht en handhaving om afvaldump tegen te gaan.
- Recycle- en herstelfunctie op het milieupark: het voornemen is het huidige Milieupark te combineren met een Herstel en Recyclebedrijf. Daarin moeten functies van Kringloop en afvalscheiding van grof huishoudelijk materiaal geïntegreerd worden tot een nieuwe organisatie, te weten: 'TwenteGoed BV'.
- Naar aanleiding van de motie 'Stortquotum afval' handhaven we voorlopig het gratis storten van 50 kilo afval bij het afvalbrengpunt aan de Wegtersweg. Dit leidt tot een verhoging van het vaste tarief van de afvalstoffenheffing met € 6. Dit betekent dat ongeveer 1.100 ton huisvuilzakken aangeleverd blijven worden bij het Milieupark. Circa 9.100 ton fijn restafval wordt huis aan huis ingezameld door mini's en ondergrondse containers. Het in stand houden van het stortquotum betekent minder aanbiedingen in de huisvuilinzameling dan geraamd, dus een lagere dekking uit het variabele tarief op fijn restafval. Daarnaast zijn de kosten voor het ophalen en verwerken van met name verpakkingen gestegen. Een iets hoger aanbiedtarief (het variabele tarief) van fijn restafval zal het gevolg zijn. Voor de tarieven 2017 wordt verwezen naar de raadsadvies "Belastingtarieven 2017" (zaaknummer 2051636).

Duurzaamheid

- De duurzaamheidstaken worden anders georganiseerd. In plaats van een team duurzaamheid is er straks een coördinator duurzaamheid die een groter beroep doet op de organisatie. In 2017 moet de nieuwe structuur van waaruit de duurzaamheid taken en ambities definitieve vorm krijgen en geïmplementeerd worden.
- In 2016 is het Energie Actieplan ter besluitvorming voorgelegd en in 2017 verder gerealiseerd. Het Energie actieplan bevat concrete onderzoeken en projecten op het gebied van duurzame energie.
- Het kader voor de laadpalenstructuur voor elektrische laadpalen is vastgesteld. Daarmee is helder geworden waar in Hengelo de mogelijkheden zijn voor het plaatsen van laadpalen. Met de subsidie van de provincie zijn er afspraken gemaakt met een marktpartij die op aanvraag van particulieren laadpalen gaat plaatsen binnen dit vastgestelde kader. Deze implementatie wordt in 2017 afgerond. Vervolgens wordt gezocht naar mogelijkheden om de plaatsing van meer laadpalen te versnellen en te vergroten om in de toekomst aan de verwachte vraag te kunnen voldoen.
- Binnen de VNG ondersteuningsstructuur is een regionale aanpak ontwikkeld en uitgevoerd om huiseigenaren te bewegen hun huis te verduurzamen. De doelstelling voor de gemeente Hengelo is ruim 3.000 woningen voor 2020 te verduurzamen.

- In samenwerking met het Vastgoedbedrijf wordt gekeken naar de mogelijkheden voor het verduurzamen van het gemeentelijk maatschappelijk vastgoed.
- Het Rijk heeft besloten dat alle asbestdaken voor 2024 vervangen moeten zijn. Hiervoor wordt in verschillende categorieën gewerkt: Agrariërs, andere bedrijven, maatschappelijk vastgoed en particulieren. Hiervoor zijn verschillende subsidies beschikbaar en de verwachting is dat dit uitgebreid gaat worden.

Milieu

In de uitvoering van het bodembeleid staat het convenant Bodem en ondergrond 2016-2020 centraal. Er vindt een verschuiving in het landelijke beleid plaats van saneren naar een duurzaam en efficiënt beheer van de bodem- en ondergrond. Hierbij is sprake van een overgang van verschillende sectorale beleidsvelden tot één beleid voor het bodem- en watersysteem. Daarnaast ontwikkelt zich in het landelijke beleid een steeds nauwere samenhang tussen het ruimtelijke beleid en het beheer van de ondergrond. Deze ontwikkelingen worden ondersteund door de herziening van de bodemregelgeving en passen in de veranderingen die de Omgevingswet met zich mee brengt. Hierbij wordt samengewerkt met andere overheden. Zo wordt er gewerkt aan een regionale visie op ondergrond. Daarnaast wordt samen met andere gemeenten uitgewerkt hoe de bijdragen van bodem en ondergrond aan de maatschappelijke opgaven in de omgevingsvisie verankerd kunnen worden.

Op grond van de Wet milieubeheer moet uiterlijk 30 juni 2017 een geactualiseerde versie van de geluidbelastingkaart van de gemeente Hengelo zijn vastgesteld. Deze geluidbelastingkaart heeft betrekking op de geluidbelasting van woningen en andere geluidgevoelige bestemmingen door gemeentelijke wegen en industrieterreinen. Aan de hand van deze geluidbelastingkaart moet voor 18 juli 2018 een actieplan geluid worden vastgesteld. De voorbereiding daarvoor start in 2017.

Kengetallen	
IBOR niveau binnenstad en winkelcentra	hoog (2015)
IBOR niveau bedrijventerreinen	laag (2015)
IBOR niveau overig	basis (2015)
Aantal elektrische auto's in Hengelo	594, waarvan 559 hybride (2015)
Aantal openbare laadpalen voor elektrische auto's	28 (2015)
Aantal bezoekers kinderboerderij	50.000 (2015)
Speelplekken	400 (2015)
Omvang huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	158 (2014)
Hernieuwbare elektriciteit (aandeel nieuwe energie als percentage van het totale energieverbruik in de gemeente)	26,8% (2013)

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2013-2017 (vastgesteld in 2013);
- Gemeentelijk Grondwaterplan (vastgesteld in 2013);
- Gemeentelijk Waterplan (vastgesteld in 2006).
- Notitie 'Hengelo Verduursamen'
- Energiescan (2013)
- Nota Snippergroen
- Groenplan Hengelo
- Beleidsplan Ondergrond (2012)
- Nota bodembeheer gemeente Hengelo 'Twents beleid voor oale grond' (2011)
- Bodemkwaliteitskaart gemeente Hengelo (2011)
- Keuzescenario afvalloos Hengelo (2015)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Hierbij wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2016.

Verlichting (€ 5.400)

Het temporiseren van het duurzaam vervangen van de openbare verlichting zorgt per jaar voor een bezuiniging van € 4.250, oplopend tot € 13.605 in 2019.

Onderhoud SB/SWB (€ 50.000)

Vanaf 2017 wordt een bezuiniging behaald door de uitvoeringseenheden beheer en onderhoud van Hof van Twente, de gemeente Hengelo en de SWB te bundelen in één integrale publiekrechtelijke organisatie Gildebor. De bezuiniging loopt op tot € 275.000 in 2019.

Duurzaamheid (€ 193.503)

Er wordt bezuinigd door de duurzaamheidstaken anders te organiseren. Duurzaamheid wordt meer weggezet in de organisatie en daar wordt sturing aangegeven voor één coördinator. In 2016 werd een bezuiniging van € 94.000 behaald op duurzaamheid. Vanaf 2017 wordt € 193.503 bezuinigd.

Financiën

61 : Onderhoud openbare ruimte

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
61A	Wegen, straten en pleinen onderhouden.	3.313	179
61B	Verwijderen van afval, schoonhouden van de openbare ruimte (inclusief straatmeubilair) en bestrijden van gladheid.	2.137	724
61C	Wegen, paden en openbare ruimte voorzien van voldoende licht.	995	82
61D	Bomen en groenvoorziening in de openbare ruimte beheren en onderhouden.	4.298	25
61E	Subsidiëren van de kinderboerderij.	233	
61F	Beheren en onderhouden van twee begraafplaatsen.	646	513
61G	Gemeentelijke speelvoorzieningen beheren en veilig houden.	540	
61H	Beheren en onderhouden van openbare toiletvoorzieningen.	89	2
Totaal		12.251	1.525

62 : Afval, milieu en duurzaamheid

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
62A	Ophalen van afval en grondstoffen.	2.680	
62B	Verwerken van afval en grondstoffen.	4.635	2.545
62C	Kwijtschelden van afvalstoffenheffing voor minima.	400	
62D	Exploiteren van het Milieupark.	929	
62E	Uitvoeren van afvalinspecties door stadstoezicht.	222	
62F	Afvalstoffenheffing ontvangen.	288	8.116
62G	Beleid maken en adviseren over milieu, bodem, geluid en duurzaamheid.	1.526	289
62H	Toezicht houden op milieuregelgeving en uitvoering bodemsaneringen.	724	42
Totaal		11.403	10.992

63 : Riool

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
63A	Riool, grondwater en afvoer van (afgekoppeld) hemelwater beheren.	6.925	78
63B	Beheren en onderhouden van waterlopen en vijvers.	43	
63C	Rioolheffing ontvangen.	310	8.657
63D	Kwijtschelden van rioolheffing voor minima.	575	
Totaal		7.853	8.736

Programmatotaal

6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-53.061	-36.204	-30.575	-30.827	-30.961	-31.324
	BATEN (excl. mutaties reserves)	27.109	27.037	21.002	21.372	21.637	21.972
	Totaal	-25.952	-9.166	-9.573	-9.455	-9.323	-9.352
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-864	-5.272	-932	-932	-932	-932
	Onttrekkingen aan de reserves	1.162	249	251	251	251	251
	Totaal	298	-5.022	-682	-682	-682	-682
Resultaat na bestemming		-25.653	-14.188	-10.255	-10.137	-10.005	-10.034

Programma 7 Bestuur, Veiligheid en Openbare Orde

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Burgemeester Schelberg en wethouder Bruggink
Betrokken sector(en):	Fysiek, Dienstverlening en Middelen
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Henk Jan Tromp, Martin Fleeer en Pieter Kistemaker

De gemeente Hengelo wil de leefbaarheid en veiligheid in en om huis bevorderen. Het is belast met het leveren van producten en diensten rondom identiteit. Ook draagt het zorg voor de informatievoorziening richting haar inwoners en zorgt ervoor dat het politieke besluitvormingsproces op een democratische en interactieve wijze vorm wordt gegeven.

Feitenkaarten

71. Leefbaarheid en veiligheid

72. Diensten publiekszaken

73. Bestuur en bedrijfsvoering

Maatschappelijke trends

- Uit de recente veiligheidsanalyse blijkt dat de leefbaarheid en veiligheid feitelijk redelijk constant lijkt te zijn. Echter, in omliggende en vergelijkbare steden verbetert de leefbaarheid en veiligheid. De relatieve leefbaarheids- & veiligheidspositie van de gemeente Hengelo is dus aan het verslechteren.
- Vluchtelingenvraagstuk: de toestroom van vluchtelingen is een landelijk vraagstuk waar ook in Hengelo invulling aan wordt gegeven. Er zijn recent twee opvanglocaties geopend. Door het vluchtelingenvraagstuk neemt het aantal eerste inschrijvingen en het aantal verhuisbewegingen van (minder goed gedocumenteerde) vreemdelingen flink toe. Een groeiend aantal buitenlandse brondocumenten wordt ingeleverd t.b.v. de basisregistratie personen (BRP). Deze inwoners zijn minder vaardig in het voldoen aan de wettelijke verplichtingen. Er moeten dus meer controles worden ingericht om de BRP actueel te houden.
- Transformatie zorg: de transitie en transformatie brengen meer casuïstiek onder gemeentelijke regie. Hieronder ook complexe casuïstiek met, in sommige gevallen, een uitstraling naar de openbare orde. Door de uitbreiding van de gemeentelijke verantwoordelijkheid op het gebied van jeugd en zorg is het aantal bevoegdheden van de burgemeester toegenomen, zoals het geval was bij het overleden kindje aan de Javastraat.
- Ondernijning van bevoegd gezag, openbaar bestuur en rechtsstaat: belangrijke voorbeelden hiervan zijn de landelijke aanpak van motorclubs als Hells Angels en Satudarah en de gecoördineerde aanpak van drugsproductie in Brabant. Onderzoek in het kader van de hennepcultuur in Tilburg heeft aangetoond dat deze vorm van criminaliteit een sterk ondernijmend effect heeft op individuen en de samenleving. Ook de PGB-fraude is een belangrijke vorm van ondernijning. Door aanpakken in andere steden en regio's, de sterkere landelijke aansturing van de politie en het Openbaar Ministerie, vraagt dit om een actievere rol van gemeenten.
- Polarisatie in de samenleving: in maatschappelijke debatten is een verscherping en polarisatie waar te nemen. Ook mondiale ontwikkelingen zoals de strijd tegen terreur heeft zijn weerslag op lokale gemeenschappen. In Hengelo lijkt het nog betrekkelijk rustig te zijn maar in naburige gemeenten verscherpt het debat.

- Evenementenveiligheid: recente gebeurtenissen, zoals het monstertruckdrama, vragen om meer aandacht voor professionalisering van evenementenorganisatoren en overheden. De komende tijd is er aandacht nodig om de nieuwe en aanscherpte verantwoordelijkheden op een goede manier te borgen zonder daarbij in een regelreflex te schieten.
- De effecten van het landelijk ingevoerde stelsel van Basisregistraties worden steeds merkbaarder. De laatste tijd is er in de politiek en de media veel aandacht geweest voor toeslagenfraude. Ook hebben veel burgers problemen met de Belastingdienst doordat oude bewoners zich niet tijdig uitschrijven van het betreffende adres. De oude bewoner wordt dan door de Belastingdienst gezien als toeslagpartner. Twee voorbeelden waaruit blijkt dat de basisregistratie personen op orde moet zijn. De druk vanuit politiek en maatschappij om meer invulling te geven aan deze verantwoordelijkheid neemt toe. Door het groeiende belang van het stelsel van basisregistraties neemt het aantal in- en externe terugmeldingen ook toe. Hengelo moet meer moeite doen om de administratieve werkelijkheid in overeenstemming te brengen met de feitelijke werkelijkheid door meer administratieve controles, maar vooral door meer adresonderzoeken op locatie.
- Ontwikkelingen in het personen- en familierecht: door de recentelijk veranderde wetgeving op het gebied van lesbisch ouderschap en transgenders is de advisering op het gebied van het personen- en familierecht ingewikkelder geworden. Ook is er opnieuw een staatscommissie aan het werk om nog meer veranderingen in het personen- en familierecht voor te bereiden.
- Burgers, bedrijven en instellingen verwachten dat vragen goed en snel beantwoord worden en dat ze daarmee op één punt terecht kunnen. Het liefst ook buiten de reguliere openingstijden en bij voorkeur op meerdere manieren: in persoon, per telefoon, internet, e-mail of via social media. De voorkeur wordt bepaald door het type product. Standaardproducten zoals het aanvragen van een uittreksel of aanvragen van een uitwegvergunning zullen vooral via het digitale kanaal afgenomen worden. Hierbij is de snelheid en duidelijkheid van levering het belangrijkste. De burgers, bedrijven en instellingen verwachten van de gemeente dat de geholpen worden bij het bepalen van welke producten ze in een bepaalde situatie nodig hebben. Dit houdt in dat dat de burgers, bedrijven en instellingen niet langer zelf hiernaar opzoek moeten gaan. Dit zal persoonlijk en, daar waar mogelijk, digitaal plaatsvinden.
- Burgers, bedrijven en instellingen begeven zich steeds meer in digitale sociale netwerken. Het starten van een publieke opinie is eenvoudig. Deze sociale netwerken zorgen voor andere wijzen van communiceren met de burgers, bedrijven en instellingen.
- De rol van de gemeente verandert naar een verbinder tussen partijen in plaats van initiator of regisseur. Het leveren van producten en diensten via co-creatie met de burgers, bedrijven en instellingen zal meer de praktijk dan uitzondering worden.
- Digitalisering, met name het informatiserende onderdeel, heeft een enorme vlucht genomen. Daardoor hebben burgers, bedrijven en instellingen hogere verwachtingen en stellen zij meer eisen aan de digitale dienstverlening van gemeenten. Ook de Digitale agenda 2020 en het Programma Digitaal 2017 stellen richtlijnen en afspraken op het gebied van digitale dienstverlening. Een gestructureerde en samenhangende aanpak is noodzakelijk.
- De rol van de gemeente komt de komende jaren steeds meer te liggen bij het voeren van de regie om mensen te activeren en te ondersteunen op weg naar zelfredzaamheid, waarbij de menselijke maat een belangrijk uitgangspunt is.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Leefbaarheid en Veiligheid

- Benutten van de mogelijkheden die een nauwe verbinding tussen het veiligheidsbeleid en het sociaal domein biedt.
- Naar beneden brengen van het aantal woninginbraken, bijvoorbeeld door preventie.

- Aanpak georganiseerde criminaliteit en inzet op samenwerking met partners om ondermijning van individuen en de samenleving te voorkomen.
- Inbedding en sturing van de transities, BOA-taken, vorming van Politie Oost Nederland en OM Oost Nederland.

Diensten publiekszaken

De gemeente communiceert offensief en proactief: schriftelijk en mondeling, online én offline.

Bestuur en bedrijfsvoering

- Met kracht de koers van de gemeente Hengelo voortzetten in de regionale en stedelijke samenwerking. Een actieve houding en focus op inhoudelijke thema's en opgaven zijn daarbij essentieel. De wereld om ons heen verandert snel en het is de kunst als stad en regio om daarop in te spelen en invloed te hebben op deze veranderingen.
- Hiervoor is het voeren van een actieve lobby en deelname aan en onderhoud van strategische netwerken en partnerschappen een belangrijke voorwaarde, waarbij gekeken wordt naar kracht en meerwaarde. Meer dan voorheen zal intensiever samengewerkt moeten worden met maatschappelijke partners en andere overheden op regionaal, provinciaal, eureginaal en (inter)nationaal niveau om de opgaven en ambities van Hengelo en Twente te realiseren.
- Een belangrijk onderdeel hierbij is het initiëren en voorbereiden van lobby- en daarmee samenhangende financierings- en subsidietrajecten om kennis en middelen te verwerven voor de realisatie van prioritaire programma's en projecten van Hengelo en Twente.
- Actieve inzet is ook gewenst op profilering en promotie van Hengelo en Twente om de sociaal economische positie te versterken. Het wordt steeds belangrijker om te laten zien waar de gemeente het verschil kan maken. De gemeente Hengelo vormt een onderdeel van een groter geheel waarin samen met partners en andere overheden het verschil te maken.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen in 2017?

Leefbaarheid en veiligheid

Er wordt nieuw integraal veiligheidsbeleid vormgegeven voor 2017 – 2021. Daarin kunnen gemeenteraad en college prioriteiten stellen om daarmee de doelstelling in het collegeprogramma proberen te realiseren. Speerpunten van dit nieuwe beleid worden na de zomer 2016 door de raad vastgesteld. Mogelijk komen onderstaande onderwerpen terug:

- Verdere digitalisering van de handhaving door BOA's van alle domeinen, alsmede de koppeling van de informatie die door de gemeentelijke BOA's in beeld komen.
- Nieuwe beleidslijn voor BIBOB-beleid aangaande de omgevingswet, vastgoed en subsidies.
- Drank- en horecawet evaluatie, vervolgens beleid aanpassen en acties benoemen.
- Beleid Veilig Publieke Taak. Er zijn veel collega's met klantcontacten, zoals baliemedewerkers, regisseurs, BOA's en bestuurders. Beleid omtrent de veilige publieke taak is nu fragmentarisch en behoeft afstemming gezien de maatschappelijke ontwikkelingen.
- Radicalisering en extremisme vragen de dagelijkse aandacht, zowel in de voorlichting als ook in het voorkomen van radicalisering. De ervaring met de uitreizende inwoner maakt dat we blijvend aan dit onderwerp moeten werken. Om ontwikkelingen in de gemeenschap te volgen is het van belang goede wijknetwerken te hebben, de contacten met de zelforganisaties te onderhouden en vanuit de scholen en Wijkkracht de zorg en de informatie goed te bundelen.
- Ondermijning: Ook in Hengelo leiden zaken als mensenhandel, huisvesten van illegalen, pgb fraude, criminele samenwerkingsverbanden, grootschalige hennepcultuur etc. tot ondermijning van individuen en van de samenleving. Opvang vluchtelingen: dit is een zorgvuldig proces met veel aandacht voor omwonenden en Hengelo in het geheel. Zowel de tijdelijke opvang in

grotere opvanglocaties als het langdurig huisvesten en inburgeren van statushouders zal de komende periode aandacht vragen.

- Evenementenveiligheid: vanuit de gemeente moet duidelijk gekozen worden welke evenementen op welke wijze worden gefaciliteerd en welke verantwoordelijkheid toe hoort te komen aan de organisatoren. Vanuit de gemeente wordt voor dit kritische proces een bewuste inzet van de vergunningverlening, toezicht, handhaving en crowd management gevraagd. Waarbij een dienstverlenende houding naar de organisatoren hand in hand moet gaan met de adviserende en vergunningverlenende rol van de gemeente. De veiligheid van de bezoekers van het evenement staat daarbij voorop.
- Veiligheid in woonbuurten.
- Aanpak woninginbraken.
- Brede inzet op jeugd en zorg: de gemeente heeft al veel zicht gekregen op het gehele zorgdomein. Hierdoor is goede efficiënte inzet van middelen mogelijk, maar ontstaat ook zicht op misbruik en fraude. De komende tijd vraagt het aandacht om hier een goede balans in te vinden.

Diensten publiekszaken

Basisregistratie: vanuit het rijk is er meer aandacht voor de kwaliteit van basisregistraties. Dat zorgt dat wij:

- Het stelsel van basisregistraties regelmatig uitbreiden met nieuwe basisregistraties.
- Vaker onderzoek (moeten) doen naar buitenlandse brononderzoeken. Er is sprake van grote toestroom van vluchtelingen die vaak ongedocumenteerd of met gebrekkige documenten naar Nederland komen. De identiteitsvaststelling en inschrijving van deze personen in de basisregistratie personen is veel complexer dan van de gemiddelde immigrant. De Rijksoverheid heeft dit onderkend, gezien onder andere het project Naar Betrouwbare Persoonsgegevens. De Rijksoverheid vraagt aan gemeenten om te investeren in de kwaliteit van het personeel door scholing en het aanschaffen van de juiste hulpmiddelen ten behoeve van een goede brondocumentencontrole. Er wordt met name een beroep gedaan op de grotere gemeenten in een regio, om zo mogelijk kleinere gemeenten in dit werk te ondersteunen. Ook in Twente wordt een samenwerking op dit gebied opgezet.
- Meer adresonderzoeken doen om de adreskwaliteit in de basisregistratie te verbeteren. Dat houdt in dat iedereen op het adres ingeschreven moet staan waar hij daadwerkelijk woont. Dit is noodzakelijk voor het toekennen van de juiste toeslagen.

Dienstverlening: in 2016 is het bestaande dienstverleningsconcept geactualiseerd. Naar aanleiding van de actualisering van het bestaande dienstverleningsconcept is het denken in dienstverleningsformules geïntroduceerd. Met deze dienstverleningsformules biedt de gemeente burgers zekerheden waardoor we werkzaamheden beter gestuurd worden. Daaruit voortvloeiend is het Programma (digitale) Dienstverlening opgesteld. Vanuit dit programma krijgen in 2017 diverse projecten onderdak. Dit gebeurt vanuit de volgende thema's:

- Houding & Gedrag
- Fysiek
- Organisatie & Processen
- Informatie

Bestuur en bedrijfsvoering

In het kader van lobby, strategie en subsidieverwerving wordt in 2017 ingezet op de volgende netwerken, projecten en programma's:

- Binnen de Regio Twente zijn in het BO Belangenbehartiging een 16-tal lobbydossiers vastgesteld. Hengelo is hierin bestuurlijk en ambtelijk trekker van mobiliteit, infrastructuur en logistiek. Dit is een logische keuze omdat Hengelo een belangrijk knooppunt vormt. De lobby en strategie wordt verder gekoppeld aan de verdere ontwikkeling van de TEN-T Noordzee Baltische Staten corridor (Amsterdam - Berlijn spoorlijn, verruiming Twentekanalen).
- Een ander lobbydossier richt zich op innovatie waarbij Kennispark, Technology Based Twente en Hart van Zuid de basis vormen. De verdere ontwikkeling van het WTC business district en CST vormen hierin ook belangrijke ingrediënten. Het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid en werkgelegenheid staat hierbij voorop.
- Er wordt gewerkt aan een bovenregionale samenwerking om meer subsidies aan te trekken. Samen met de subsidieadviseurs wordt er een vertaalslag gemaakt naar kansrijke trajecten.
- Het resultaat van bovenstaande activiteiten voor Hengelo is een sterke sociaal economische positie binnen Twente en focus op projecten die in de diverse bovenlokale agenda's passen zoals de nieuwe Agenda van Twente.

Als het gaat om bestuurlijke samenwerking in de regio staan in 2017 de volgende concrete zaken op het programma:

- Het verder vormgeven van onze samenwerkingskoers met als essentie dat de inhoudelijke opgave voorop staat en de vorm waarin die samenwerking wordt gegoten afhankelijk is van die inhoudelijke opgave. Dat kan diverse samenwerkingsverbanden opleveren. Daarbij is het wel van belang om de bestuurbaarheid van het totaal van de samenwerkingsverbanden in de gaten te houden. Te veel verschillende samenwerkingsconstructies heeft het risico in zich van bestuurlijke drukte en daardoor verlies van effectiviteit en efficiency.
- De doorontwikkeling van de stedelijke samenwerking in Twente. In hoeverre het construct Netwerkstad Twente daarin nog een rol vervult, wordt samen met de partners bekeken.
- De dialoog en besluitvorming over een eventueel vervolg op de regionale Agenda van Twente. Deze dialoog wordt intern gevoerd tussen college en gemeenteraad en regionaal, via onder meer de Twenteraad. Hierin hebben alle gemeenteraadsleden van de 14 Twentse gemeenten zitting. Het proces is in 2016 gestart met een evaluatie van de huidige Agenda van Twente, die loopt vanaf 2007 tot en met 2017. Bij het gesprek over een vervolg speelt ook de financiering van een eventuele nieuw investeringsprogramma vanzelfsprekend een rol.
- In 2017 geven Twentse gemeenten verder invulling aan het Twentebedrijf. Dit is een intergemeentelijke organisatie waarin samenwerkingsinitiatieven op het gebied van bedrijfsvoering worden ondergebracht. In samenspraak met de andere Twentse gemeenten wordt bepaald welke taken in welk tempo via het Twentebedrijf worden uitgevoerd.

De ambtelijke organisatie van de gemeente Hengelo is volop in ontwikkeling. Na enkele jaren van bezuinigingen ligt de focus nu sterk op de toekomst. Er vinden ontwikkelingen plaats in alle domeinen. Zo wordt er onder andere gewerkt aan één centrale toegang, een nieuwe visie op dienstverlening, Gildebor en de fysieke keten.

De directie heeft als leidraad voor de houding van de gemeente Hengelo drie kernwaarden benoemd:

1. De logica van de Hengeloër als uitgangspunt nemen.
2. Lef hebben, daar hoort keuzes maken bij, daadkracht tonen.
3. Dingen voltooien, door goed samen te werken.

Kortom, we laten de ontwikkelingen in onze organisatie aansluiten bij de ontwikkelingen buiten en zetten de Hengeloër centraal.

Kengetallen	
Winkeldiefstallen (het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners)	1,9 (2015)
Geweldsmisdrijven (het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners)	5,6 (2015)
Diefstallen uit woning (het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners)	3,7 (2015)
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (aantal per 1.000 inwoners)	6,7 (2015)
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	9,42 (2017)
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	9,04 (2017)
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	€ 764,30 (2017)
Overhead (percentage van de totale lasten)	9,56% (2017)
Externe inhuur (percentage van totale loonsom + kosten externen)	1,1% (2017)

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Bestuur, Veiligheid en Openbare orde? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Integraal veiligheidsbeleid Hengelo 2013-2016
- Internationale agenda van Twente
- Omgevingsvisie Overijssel (2009)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente (2013)
- Structuurvisie Hengelo 2030
- Sociale Visie Hengelo 2020
- Twente Werkt (2014)
- Overijssel werkt
- Economische Motor Twente
- S3 strategie
- Europa 2020
- Dienstverleningsconcept Publieksplein
- Gemeente Hengelo heeft Antwoord©
- Samenwerkingsplaat (2013)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Hierbij wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2016.

Verkiezingen (€ 2.700)

Het aantal stembureaus wordt verminderd en daardoor wordt in 2017 € 2.700 bezuinigd. Dit loopt op tot € 18.900 in 2019.

Financiën

71 : Leefbaarheid en veiligheid

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
71B	Financieren van de Veiligheidsregio voor brandweertaken en ter voorbereiding op en bestrijding van rampen en crises.	6.018	
71C	Adviseren van de burgemeester rond alle wettelijke taken op het gebied van openbare orde, leefbaarheid en veiligheid.	453	
71D	Beleid maken en uitvoeren met betrekking tot toezicht en handhaving in de openbare ruimte zoals afhandelen van overlastmeldingen, handhavingsverzoeken en gevonden voorwerpen.	1.025	97
71E	Financieren van noodopvang van dieren en destructie van dode dieren.	197	
71F	Financieren van ruiming van conventionele explosieven.	6	
Totaal		7.698	97

72 : Diensten Publiekszaken

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
72A	Vastleggen, bijhouden en verstrekken van gegevens van inwoners uit de Basisregistratie Personen (BRP). Informatie verschaffen via KCC en website. Uitvoeren van naturalisatieprocessen.	998	
72C	Voltrekken van huwelijken en geregistreerde partnerschappen.	64	
72D	Opmaken en verstrekken van identiteitsbewijzen (reisdocumenten en rijbewijzen) en akten van de burgerlijke stand zoals bij geboorte, huwelijk en overlijden.	1.307	1.788
72E	Verkiezingen organiseren.	108	9
72F	Uitvoeren van de Wet op de Lijkbezorging.	37	
Totaal		2.514	1.797

73 : Bestuur en Bedrijfsvoering

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
73A	Bedrijfsvoering is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van het primaire proces (overhead).	27.838	3.160
73B	De leden van het college van B&W betalen.	1.349	
73C	De leden van de gemeenteraad betalen.	933	
73D	De gemeenteraad ondersteunen middels griffie en de Rekenkamer.	307	
73E	Bestuurlijk samenwerken in Netwerkstad, Regio Twente, Euregio en VNG-verband en dit bekostigen.	892	
Totaal		31.319	3.160

Voor het 'Overzicht van overheadkosten' (specificatie van activiteit 73A) wordt verwezen naar de paragraaf 7.2 'De financiële toelichting per programma , Analyse programma 7 Bestuur, veiligheid en openbare orde'.

Programmatotaal

7 Bestuur, Veiligheid en Openbare orde

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-18.342	-18.314	-41.531	-40.814	-39.762	-39.854
	BATEN (excl. mutaties reserves)	1.707	1.982	5.054	4.770	3.697	3.590
	Totaal	-16.635	-16.332	-36.476	-36.045	-36.065	-36.263
Resultaat na bestemming		-16.635	-16.332	-36.476	-36.045	-36.065	-36.263

Programma 8 Financiën

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouders ten Heuw en Bruggink
Betrokken sector(en):	Middelen en Dienstverlening
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Pieter Kistemaker en Martin Fleer

Voor de realisering van het gemeentelijk beleid zijn middelen nodig: mensen, geld en grond. Het streven is om deze middelen zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten. Het grondbedrijf is een middel om doelen te realiseren die de gemeente heeft geformuleerd in het kader van de ruimtelijke ordening. Het vastgoedbedrijf streeft ernaar om de doelstellingen te realiseren die de gemeente heeft geformuleerd. Een van die doelstellingen is om het eigendom centraal te stellen bij het vastgoedbedrijf en verhuur tegen minimaal kostprijs dekkende huur. Het verwerven van externe subsidies betekent dat de gemeente minder eigen middelen hoeft in te zetten voor het realiseren van haar beleidsdoelen. De gemeente verwerft actief subsidie ten behoeve van de realisatie van de gemeentelijke opgaven en ambities. Dit houdt in dat de gemeente een regierol op zich neemt voor de externe verwerving en inzet van middelen. Dit wordt gedaan door de samenhang te zoeken met de lobbytaakstelling en anderzijds de verbinding te leggen met de inhoudelijke afdelingen.

Feitenkaarten

81. Grond en Vastgoed

82. Algemene dekkingsmiddelen

Maatschappelijke trends

- Het vertrouwen van de consument in de woningmarkt komt terug. Het risico bestaat dat er niet aan de vraag voldaan kan worden in bepaalde segmenten.
- Er is in toenemende mate aandacht voor het verduurzamen van vastgoed.
- Door toenemende en veranderende regelgeving op het gebied van grondexploitaties (BBV, de ladder van duurzame verstedelijking en VPB) neemt de flexibiliteit in handelen af.
- Subsidies moeten vooral in het sociaal domein worden gevonden.
- Europese speerpunten voor Twente zijn gericht op mobiliteit, innovatie, economische aantrekkingskracht, duurzaamheid, maatschappelijke uitdagingen en arbeidsmarktproblematiek.
- Toenemend aantal samenwerkingsverbanden door de geografische ligging van Hengelo.
- De onvoorspelbaarheid van het rijksbeleid en demografische ontwikkelingen hebben grote invloed op de financiële huishouding van gemeenten.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

- De gemeente heeft bouwrijpe kavels gekocht om voldoende aanbod van gemeentelijke kavels te creëren. Hierdoor kunnen burgers naar hun eigen wensen bouwen.
- De behoedzame en transparante aanpak met betrekking tot de grondexploitaties wordt voortgezet en jaarlijks worden daarvoor de herzieningen gepresenteerd.
- De gemeente wil een efficiëntere huisvesting bij de verschillende beleidsvelden. Dit wordt gerealiseerd door al het vastgoed onder te brengen bij het vastgoedbedrijf.
- Een structureel sluitende meerjarenbegroting.
- Een sterke budgetdiscipline.

- Voortzetting van het beleidsuitgangspunt dat de uitvoering van de decentralisaties moet passen binnen de overgedragen middelen. Voor initiële kosten die nodig zijn voor een goede invoering van de decentralisaties doen we een beroep op de algemene reserve.
- Een verbetering van het weerstandsvermogen. Niet ten koste van alles maar wel door een toenemend risicobewustzijn.
- Samenwerken in Twente genoemd om Europese fondsen te benutten, zoals TEN-T, Interreg en Horizon 2020.

Wat zijn de belangrijkste wijzigingen in 2017?

Grond en vastgoed

Grondbedrijf

- De regelgeving voor grondbedrijven is aanzienlijk veranderd. De commissie BBV (Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten) heeft een nieuwe notitie grondexploitaties laten vaststellen die ingaat per 1 januari 2016 en dus bij deze begroting van toepassing is. Deze wetgeving is verwerkt in de begroting, zie hiervoor de paragraaf 6.4 Grondbeleid.
- Het grondbedrijf investeert in verschillende projecten, eventueel met partners, om ontwikkelingen op gang te brengen en verkopen te stimuleren. In Hart van Zuid wordt geïnvesteerd in de Laan. Verder wordt geïnvesteerd in het bouwrijp maken van Veldwijk Noord, het watertorenpark, Dalmeden en het Landmanserve.
- De verkoopcontracten en -opties laten een positief beeld zien bij de kavelverkoop voor woningbouw. De vraag naar woningbouwkavels trekt in sterke mate aan. Op de korte- en middellange termijn kan daardoor een tekort aan woningbouwkavels ontstaan. Het is zaak om te zorgen dat op korte- en middellange termijn voldoende woningbouwkavels aangeboden kunnen worden.
- In het project Hart van Zuid zijn zaken de afgelopen jaren anders gelopen dan verwacht. De gemeente is in onderhandeling om de grondexploitatie volledig in eigen handen te krijgen om zo weer voortgang in de gebiedsontwikkeling te krijgen.
- In het project Veldwijk Noord wordt onderhandeld om de planningsperiode reëler te krijgen en daarmee aan te laten sluiten bij de nieuwe regels van de BBV. In 2009 is een realisatie overeenkomst afgesloten met Welbions. Daarin werd er vanuit gegaan dat de wijk in tien jaar ontwikkeld zou zijn. Die planningsperiode is mede door de crisis niet meer reëel en de gemeente wil komen tot een reële planperiode.

Vastgoedbedrijf

De gemeente is eigenaar van meer dan 250 gebouwen en objecten. De vastgoedportefeuille bestaat uit gymlokalen, buurt- en wijkcentra, jongerencentra, gebouwen op begraafplaatsen, poppodium Metropool, parkeergarage de Beurs, het Twentebad, sporthallen, ateliers voor kunstenaars, gebouwen voor ambtenarenhuisvesting en onderwijsgebouwen.

Per 1-1-2016 is de eigenaarsrol van het gemeentelijk vastgoed ondergebracht bij het vastgoedbedrijf. Uitzondering hierop zijn het Twentebad, sportpark Veldwijk, het stadhuis en de onderwijsgebouwen. Het bezitten van vastgoed is geen gemeentelijk doel op zich maar faciliterend aan beleidsdoelstellingen.

In 2017 wordt ingezet op:

- Het bereiken van kostenefficiëntie vanwege onder andere schaalvoordelen en de eenduidige inrichting van de centrale vastgoedorganisatie.

- Het beheersen van financiële risico's op gebouw- en portefeuilleniveau en het zuiver doorberekenen van kosten en risico's aan eindgebruiker.
- Sturen op een efficiënte en effectieve vastgoedvoorraad. Wanneer een beleidspartij geen gebruikt meer wenst te maken van een pand, wordt dit pand door het vastgoedbedrijf afgestoten.
- Gemeentelijk vastgoed verder verduurzamen doormiddel van aanvraag ELENA subsidie en een regionaal samenwerkingstraject onder leiding van stichting Pioneering.

Met bovenstaande punten wordt verwacht dat de taakstelling die er ligt op het gebied van vastgoed gerealiseerd kan worden.

Algemene dekkingsmiddelen

- De belangrijkste algemene dekkingsmiddelen zijn de belastingen en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De ontwikkelingen voor de gemeentelijke belastingen zijn uitgebreid toegelicht in de paragraaf 6.1 Lokale heffingen. De algemene uitkering uit het gemeentefonds is in deze begroting verwerkt op basis van de meicirculaire 2016.
- Er wordt continu gestreefd om onze planning- en controlcyclus verder te ontwikkelen en te digitaliseren. De digitale versie van de begroting 2017-2020 is hier een mooi voorbeeld van.
- In de Beleidsbegroting 2015-2018 is de post 'Kleine Opties Incidenteel Nieuw Beleid' geschrapt. In de praktijk blijkt dat dit geen goede keuze is geweest. Met de vaststelling van de Kadernota 2017-2020 is de stelpost weer ingesteld. De voorwaarden voor inzet zijn:
 - o Het gaat om incidentele kosten
 - o Er zijn geen reguliere dekkingsmiddelen aanwezig binnen het programma
 - o Er kan geen beroep worden gedaan op reserves of voorzieningen
 - o Het gaat om lasten die het bedrag van € 5.000 niet overstijgen en die geen onderdeel uitmaken van de dekking van een grotere post. Indien de lasten hoger zijn dan € 5.000 zal het voorstel moeten worden afgewogen met andere voorstellen voor nieuw beleid bij de eerstvolgende meerjarenbegroting.
- Via de Beleidsrapportages en het jaarverslag zal de gemeenteraad door het college worden geïnformeerd.
- Om de kansen te vergroten op externe middelen worden de ontwikkelingen op alternatieve financieringswijzen onderzocht en neemt de gemeente actief deel aan diverse netwerken. Een voorbeeld hiervan is samenwerking met de Twentse subsidieadviseurs in het netwerk SAT. De thematiek en opzet van externe subsidies vragen de gemeente om meer samenwerking te zoeken met externe partijen in Hengelo, de regio Twente en zelfs in Europa. Meer informatie hierover is te lezen in programma 7.

Kengetallen	
Gemiddelde WOZ-waarde	€ 163.000 (2015)
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	€ 651 (2016)
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	€ 747 (2016)

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over financiën, grondzaken en vastgoed? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Nota Grondbeleid
- Grondslagen herzieningen
- Herzieningen exploitatie opzetten (2014615)
- Businessplan vastgoedbedrijf
- Financiële verordening (2014-1021247)
- Nota activabeleid (2011)
- Notitie gewenste hoogte algemene reserve (2012-12G200840)
- Spelregels voor investeringen (2014)
- Beleidsnotitie tot op het bot (2012)/nieuwe nota Evaluatie reserves en voorzieningen (2016)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Hierbij wordt enkel ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2016.

Vastgoedbedrijf (€ 150.000)

Het vastgoedbedrijf kreeg voor 2016 een extra taakstelling van € 50.000 en vanaf 2017 een taakstelling van € 150.000. Deze kan behaald worden door gemeentelijke panden te verduurzamen, meer te werken aan energimanagement, huurcontracten te herzien en waar mogelijk het huren van panden van derden te stoppen en gebruik te maken van gemeentelijke panden. Een deel van de taakstelling in 2017 is inmiddels al ingevuld.

Verhogen OZB met cumulatief 0,6% per jaar (€ 240.000)

De OZB wordt met 0,6% per jaar (€ 120.000) verhoogd oplopend tot € 480.000 in 2019.

Financiën

81 : Grond en vastgoed

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
81A	Onroerende zaken aankopen en verkopen voor woningen, bedrijfsruimte, projecten en maatschappelijke functies als ook aanvullende grondactiviteiten uitvoeren zoals afhandeling van planschade.	27.091	27.091
81B	Beheren, onderhouden en verkopen van gemeentelijk vastgoed.	2.646	1.283
81C	De mogelijkheid bieden om grond in erfpacht uit te geven voor maatschappelijke organisaties, bedrijventerreinen en woningbouw.	1.038	1.311
Totaal		30.775	29.685

82 : Algemene dekkingsmiddelen

Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
82A	Gemeentefondsmiddelen ontvangen van het rijk voor de uitvoering van gemeentetaken.	0	127.452
82B	Externe subsidies verwerven, realiseren en verantwoorden.	205	0
82C	Belastingen ontvangen, zoals OZB, toeristen-, Honden-, reclame- en precariobelasting.	779	22.735
82E	Dividend ontvangen van verbonden partijen (deelnemingen).	29	895
82F	Rente betalen en ontvangen rente incl. doorverstrekkingen aan sociale huisvestingsinstellingen.	13.300	18.441
82G	Mutaties in diverse reserves doorvoeren.	4.096	100
82I	Geld reserveren voor onvoorziene uitgaven.	166	
82J	Begrotingstechnische correcties doorvoeren.	-1.203	660
Totaal		17.372	170.282

Programmatotaal

8 Financiën

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-43.387	-26.973	-43.299	-39.909	-34.510	-31.598
	BATEN (excl. mutaties reserves)	204.283	183.469	199.493	195.034	189.736	187.254
	Totaal	160.896	156.497	156.194	155.124	155.226	155.656
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-14.908	-8.570	-4.849	-4.852	-4.882	-5.147
	Onttrekkingen aan de reserves	13.533	1.053	474	474	474	474
	Totaal	-1.375	-7.517	-4.374	-4.378	-4.408	-4.673
Resultaat na bestemming		159.521	148.980	151.820	150.747	150.818	150.983

6. Paragrafen

6.1 Lokale heffingen

Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen dient door middel van een door de gemeenteraad vast te stellen verordening te geschieden. De definitieve vaststelling van de tarieven door de gemeenteraad vindt plaats in december 2016.

De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente, welke vooral door de burgers dienen te worden opgebracht. Lokale belastingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. Ongebonden lokale heffingen (OZB en hondenbelasting) worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals de afvalstoffen- en rioolheffing, worden verantwoord op het betreffende programma en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend.

Voor het betalen van rechten en retributies verricht de gemeente diensten. De kosten van de gemeentelijke dienstverlening worden doorberekend in de tarieven. Het beleid is er op gericht deze kosten zoveel mogelijk te beperken en daar waar mogelijk rechtvaardiger te verdelen. Hierdoor wordt een evenwichtige lastenverdeling bereikt.

Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording dient de paragraaf lokale heffingen tenminste te bevatten:

- de geraamde inkomsten
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd
- een aanduiding van de lokale lastendruk
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid

Deze paragraaf geeft inzicht in de diverse gemeentelijke belastingen en de consequenties daarvan voor de inwoners van Hengelo.

6.1.1.Overzicht inkomsten gemeentelijke heffingen

Tabel overzicht inkomsten gemeentelijke heffingen

Omschrijving heffing	2015		2016	2017
	Raming	Realisatie	Raming	Raming
	(bedragen * €1.000)			
Afvalstoffenheffing *	7.900	7.907	8.473	8.116
Begraafrechten	489	492	513	513
BIZ	265	246	231	234
Havengelden *	368	336	401	454
Hondenbelasting	481	480	484	490
Leges burgerzaken (incl. rijksleges)	1.454	1.481	1.241	1.788
Leges omgevingsvergunning *	1.633	1.693	1.913	2.268
Leges overig	120	117	89	117
Marktgelden *	166	151	123	110
OZB eigenaren woning	9.161	9.163	9.692	9.867
OZB eigenaren niet-woning	6.550	6.683	6.702	6.832
OZB gebruikers niet-woning	4.435	4.421	4.505	4.585
Rioolaansluitrecht *	128	65	77	78
Rioolheffing *	7.641	7.821	8.173	8.723
Parkeerbelastingen	1.884	1.816	1.221	1.320
Precariobelasting	290	279	292	292
Toeristenbelasting	106	105	137	128
totaal	43.071	43.256	44.267	45.915

6.1.2 Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Ontwikkeling tarieven

De met * gemerkte tarieven in de hiervoor opgenomen tabel worden geraamd op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt gestreefd naar 100% kostendekking. De voor 2017 geldende tarieven voor de overige belastingen en rechten stijgen met een inflatiecorrectie, uiteraard met uitzondering van die tarieven, die het rijk heeft vastgesteld, dan wel gemaximeerd. Het accrespercentage is in de Kadernota 2017-2020 vastgesteld op 1,2%. Tenzij anders vermeld is dit percentage toegepast op de overige tarieven.

Duurzaamheid

Daar waar mogelijk proberen wij door tariefstellingen en vrijstellingsbepalingen een bijdrage te leveren aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen.

6.1.3 Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

Gemeenten zijn beperkt in de soorten belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de wet. Naast belastingen, heft de gemeente rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar burgers. De tarieven van deze rechten en leges dienen zodanig vastgesteld te worden dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De opbrengst van deze zogeheten gebonden heffingen dient alleen ter bestrijding van de kosten die de gemeente voor de betreffende dienstverlening maakt. De gemeente is vrij in de besteding van de opbrengst van de ongebonden heffingen (algemene belastingen). De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2017 in worden geheven zijn:

Ongebonden belastingen:	Gebonden belastingen:
Hondenbelasting	Afvalstoffenheffing
Onroerende- zaakbelastingen	Rioolheffing
Parkeerbelastingen	Leges en Rechten
Precariobelasting	Bijdrage Bedrijven Investerings Zone
Toeristenbelasting	Baatbelasting

6.1.3.1 Ongebonden belastingen

Hondenbelasting

Op grond van artikel 226 van de Gemeentewet kan van de houder van een hond hondenbelasting worden geheven. De hondenbelasting is een algemene belasting. Dat houdt in dat de raad vrij is in de bepaling van de opbrengst: er hoeft geen relatie met de kosten te zijn.

De hondenbelasting wordt geheven met een vast bedrag per hond per jaar. Indien een hond maar een deel van het jaar gehouden wordt, is de houder van de hond hondenbelasting verschuldigd over dat deel van het jaar dat hij of zij de hond in bezit heeft.

Onroerendezaakbelastingen

Op basis van artikel 220 van de Gemeentewet kunnen gemeenten onroerende-zaakbelastingen (OZB) heffen. De OZB is een algemene belasting, er is geen relatie tussen de heffing en bepaalde taken van de gemeente. De opbrengst is onderdeel van de algemene middelen.

De OZB is een tijdstipbelasting. Dit betekent dat voor het bepalen van de belastingplicht de situatie per 1 januari van het belastingjaar geldt. Veranderingen in de loop van het jaar, bijvoorbeeld de verkoop van een huis, worden meegenomen in het volgende belastingjaar.

Belastingplichtige

- eigenaren van woningen
- eigenaren van niet-woningen
- gebruikers van niet-woningen

Indien iemand zowel eigenaar als gebruiker is van een niet-woning, dan betaalt hij of zij beide belastingen.

Grondslag onroerende-zaakbelastingen

De grondslag voor de berekening van de OZB is de WOZ-waarde van de onroerende zaak. Deze wordt jaarlijks opnieuw bepaald. Het tarief van de OZB wordt uitgedrukt in een percentage van de WOZ-waarde. Voor iedere groep belastingplichtigen wordt een afzonderlijk tarief vastgesteld. De hoogte van het tarief leidt tot de opbrengst die met de begroting is vastgesteld. De beoogde opbrengst van de OZB per belastingplicht wordt eerst vastgesteld. Vervolgens wordt op basis van de totale WOZ-waarde van de belastingplicht het OZB-tarief berekend. De ontwikkeling van het OZB-tarief is dus naast de ontwikkeling van de OZB-opbrengst afhankelijk van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt. Als de gemiddelde waarde op de vastgoedmarkt stijgt, leidt dit tot een neerwaartse bijstelling van het OZB-tarief. Anders zou de OZB-opbrengst evenredig meestijgen. Andersom geldt hetzelfde. Een negatieve waardeontwikkeling van de vastgoedmarkt leidt tot een verhoging van het OZB-tarief, om te voorkomen dat de OZB opbrengst daalt.

De tariefaanpassing op basis van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt heeft voor de gemiddelde eigenaar en gebruiker geen effect op de hoogte van de OZB-heffing. Immers, een gemiddeld vastgoedobject volgt de ontwikkeling op de vastgoedmarkt.

Parkeerbelastingen

Op basis van artikel 225 Gemeentewet kunnen gemeenten in het kader van parkeerregulering parkeerbelastingen heffen. Onder de naam 'parkeerbelastingen' worden twee belastingen geheven:

- De parkeerbelasting voor een plek en een bepaalde tijdsperiode, waarvoor parkeerautomaten zijn geplaatst.
- De parkeerbelasting voor een door de gemeente verstrekte parkeervergunning.

Hiermee kunnen gemeenten op efficiënte en financieel verantwoorde wijze hun parkeerbeleid realiseren. Er is dus een link naar de financiering van het parkeerbeleid. Maar de opbrengst van het parkeren vloeit in de algemene middelen.

Precariobelasting

Artikel 228 van de Gemeentewet biedt de gemeente de mogelijkheid om precariobelasting op te leggen ter zake van het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Voorbeelden zijn terrassen en uithangborden.

De precariobelasting wordt geheven van degene die het voorwerp of de voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond heeft, dan wel degene ten behoeve van wie dat voorwerp of die voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond aanwezig zijn.

Bouwmaterialen en terrassen zijn voorbeelden van voorwerpen, die in een precariobelasting betrokken kunnen worden.

Toeristenbelasting

Op grond van artikel 224 van de Gemeentewet kunnen gemeenten toeristenbelasting heffen voor overnachtingen van personen binnen de gemeente die niet als ingezetene in de gemeente zijn ingeschreven. Voor zover de belasting wordt geheven van degene die gelegenheid tot verblijf biedt, is deze bevoegd de belasting als zodanig te verhalen op degene ter zake van wiens verblijf de belasting verschuldigd wordt.

De doelstelling is hetzelfde als bij forensenbelasting, namelijk dat de kosten van bepaalde voorzieningen worden omgeslagen naar personen die er wel gebruik van maken, maar niet in de gemeente wonen. Er zijn voor de heffing van de toeristenbelasting drie tarieven, namelijk voor overnachtingen in hotels, B&B's en op campings.

6.1.3.2 Gebonden belastingen

Afvalstoffenheffing

De wettelijke basis voor het heffen van afvalstoffenheffing is geregeld in artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer.

Op basis van de Wet Milieubeheer heeft de gemeente de wettelijke taak om zorg te dragen voor de inzameling van afvalstoffen die afkomstig zijn van particuliere huishoudens. De inzameling van afval wordt sinds 1996 uitgevoerd door Twente Milieu. De verwerking van met name restafval en GFT vindt plaats bij Twence. De kosten van de inzameling en verwerking van afvalstoffen wordt betaald uit de afvalstoffenheffing.

Belastingplichtige

Inwoners zijn verplicht afvalstoffenheffing te betalen, ook als zij geen afval voor inzameling aanbieden. De heffing wordt geheven van de gebruiker van een perceel waarvoor de gemeente een wettelijke plicht tot inzameling heeft en de inzamelverplichting ook nakomt.

Grondslag

De grondslag voor de berekening van afvalstoffenheffing is niet wettelijk vastgelegd. De gemeente is in principe vrij deze grondslag zelf te bepalen. De gemeente Hengelo hanteert als grondslag een vast bedrag plus een opslag naar rato van het aantal en soort aanbiedingen.

Tabel overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Afvalstoffenheffing		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.3	Afval	9.355	280	1.228	10.863	8.116	3.247	11.363
6.3	Inkomensregelingen	500			500			-
	Totaal	9.855	280	1.228	11.363	8.116	3.247	11.363
% Kostendeckking								100

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke kosten komt van het taakveld afval. De kosten zitten vooral in het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van het bedrijfs- en huishoudelijke afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder.

Daarnaast begroten wij € 0,3 miljoen voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die worden gemaakt door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Rioolheffing

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 228a van de Gemeentewet. In de rioolheffing worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het in stand houden van het gemeentelijk rioleringsstelsel.

Met de invoering in 2008 van de Wet gemeentelijke watertaken heeft de gemeente naast de zorgplicht voor het afvoeren van huishoudelijk afvalwater en regenwater ook de zorgplicht voor het grondwater. Daarmee is ook de mogelijkheid ontstaan om de kosten die verbonden zijn aan de taken die voortvloeien uit de Wet gemeentelijke watertaken, toe te rekenen aan de rioolheffing.

De rioolheffing is een bestemmingsheffing (bestemming is watertaken), er staan geen aanwijsbare tegenprestaties tegenover. De gemeente Hengelo hanteert één rioolheffing voor alle watertaken.

Elke gemeente is verplicht een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vast te stellen. In een GRP wordt meerjarig inzicht gegeven in de kosten die gemaakt worden voor de instandhouding van het gemeentelijk rioolstelsel. In 2012 heeft de gemeenteraad het GRP 2013-2017 vastgesteld en bepaald dat deze jaarlijks wordt geactualiseerd. De kosten die hiervoor worden gemaakt, worden met de rioolheffing verhaald op de gebruikers van woningen en niet-woningen. Op grond van het actuele GRP wordt het tarief voor 2017 met 3,5% verhoogd.

Verwachte kosten

In onderstaand overzicht worden baten en lasten van riolering inzichtelijk gemaakt. De kosten zitten vooral in daadwerkelijk nakomen van onze gemeentelijke watertaken op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater. Daarnaast begroten wij 0,4 miljoen voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die wij maken door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Tabel overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Rioolrecht		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.2	Riolering	7.162	413	507	8.082	8.657		8.657
6.3	Inkomensregelingen	575			575			-
	Totaal	7.737	413	507	8.657	8.657	-	8.657
% Kostendekking								100

Leges en rechten

De mogelijkheid tot het heffen van leges is geregeld in artikel 229, lid 1, b van de Gemeentewet. De gemeente levert op aanvraag van individuele burgers een uiteenlopend pakket aan diensten. Door het heffen van leges worden de kosten die hiervoor worden gemaakt in principe verhaald op de burger die de dienst afneemt. Voorbeelden zijn het verstrekken van een paspoort of het verlenen van een vergunning. Degene die de dienst aanvraagt betaalt ook de leges. De heffingsmaatstaf is zeer divers en wordt vermeld in de tarieventabel die hoort bij de legesverordening.

Kostendekkendheid

De leges zijn in de tarieventabel van de legesverordening ingedeeld in drie titels:

- titel 1, algemene dienstverlening
- titel 2, dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning
- titel 3, dienstverlening vallend onder Europese dienstrichtlijn

Op grond van artikel 229b van de Gemeentewet mag de legesverordening als geheel gezien maximaal kostendekkend zijn. Niet elke post zal dus afzonderlijk op zijn kostendekkendheid worden beoordeeld. Dit laatste zou ook moeilijk realiseerbaar zijn gezien het feit dat de kosten voor de individuele diensten moeilijk zijn te bepalen. Dat neemt niet weg dat een gemeente wel een kostendekkendheid per dienst of per samenhangende groep van diensten mag nastreven, als de gemeente in dit opzicht maar een consequente lijn volgt.

Op grond van het bovenstaande is het mogelijk om kruissubsidiëring toe te passen. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan: het hoger stellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten laag te kunnen houden. Daarnaast kan bij de tariefstelling uitdrukking worden gegeven aan het profijtbeginsel. Dat is een aparte beleidsmatige afweging. Onderlinge verschillen in - op zichzelf geoorloofde - kostendekkingspercentages tussen groepen van diensten zijn niet in strijd met de wet of met enig algemeen rechtsbeginsel.

De mogelijkheden tot kruissubsidiëring zijn door de komst van de Europese Dienstenrichtlijn (EDR) beperkter geworden. De EDR maakt kruissubsidiëring binnen een cluster van samenhangende vergunningstelsels mogelijk. Dit betreft alleen de diensten aan dienstverrichters waarop de EDR van toepassing is (titel 3 van de Legesverordening). De wetgever heeft hierin geen aanleiding gezien om artikel 229b van de Gemeentewet te wijzigen. De EDR doorkruist daarmee de wettelijke regeling van artikel 229b Gemeentewet.

Bij de introductie van de Wabo in 2010 (omgevingsvergunning, zie Titel 2 van de Legesverordening) ging de wetgever ervan uit dat kruissubsidiëring tussen het cluster omgevingsvergunning en andere in de legesverordening opgenomen dienstverleningen niet mogelijk is. De wens van de wetgever is echter niet in een wettelijke bepaling vastgelegd, zodat in principe artikel 229b van de Gemeentewet onverkort geldt. Wij gaan echter uit van maximaal 100% kostendekkendheid binnen titel 2.

Voor een aantal tarieven binnen titel 1 geldt dat deze door het rijk zijn gemaximeerd: paspoorten, rijbewijzen, kansspelen en wet bescherming persoonsgegevens.

De lasten worden niet volledig gedekt door de opbrengsten, zoals blijkt uit onderstaand overzicht:

Tabel overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Leges		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
	Titel 1 Algemene dienstverlening							
0.2	Burgerzaken	571	422		993	989		989
	Totaal	571	422	-	993	989	-	989
% Kostendekking								100
	Titel 2 Omgevingsvergunning							
8.3	Wonen en bouwen	1.251	783	14	2.048	2.016	20	2.036
	Totaal	1.251	783	14	2.048	2.016	20	2.036
% Kostendekking								99
	Titel 3 Dienstverlening Europese dienstenrichtlijn							
1.2	Openbare orde en veiligheid	224	147		371	97	-	97
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	508	200		708	20	34	54
	Totaal	732	347	-	1.079	117	34	151
% Kostendekking								14

Baatbelasting

Op basis van artikel 222 van de Gemeentewet kan de gemeente baatbelasting instellen voor het heffen van onroerende zaken die gebaat zijn bij de bepaalde gemeentelijke voorzieningen. Na een aantal arresten van de Hoge Raad kan deze belasting alleen nog worden toegepast om geheel of gedeeltelijk de kosten te verhalen van rioolaanleg in het buitengebied of de verharding van zandwegen. Baatbelasting kan alleen worden geheven van eigenaren van gebate objecten. Wij leggen nog jaarlijks aanslagen op voor de riolering in het buitengebied.

Bijdrage Bedrijven Investerings Zones

Op basis van de Wet Bedrijven investeringszones kan een Bijdrage Bedrijven Investerings Zones worden opgelegd. Met deze bijdrage kunnen bedrijven in een bepaald gebied binnen de gemeente worden verplicht om voor een periode van maximaal vijf jaar een financiële bijdrage te leveren. Deze bijdrage wordt gebruikt om investeringen in het betreffende gebied ter bevordering van de leefbaarheid, de veiligheid, de ruimtelijke kwaliteit of nader publiek belang in de openbare ruimte te bekostigen. Bij de uitvoering wordt om doelmatigheidsredenen zoveel mogelijk aangesloten bij de Wet WOZ en de OZB. In 2016 is een BIZ voor de gebruikers van niet-woningen in het centrum van Hengelo ingevoerd.

6.1.3.3 Overige heffingen

Begraafrechten

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet wordt een vergoeding gevraagd voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De heffing wordt geheven naar de maatstaven en de tarieven zoals die in de verordening begraafrechten zijn opgenomen. De tarieven worden jaarlijks verhoogd met de inflatiecorrectie.

Tabel overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Begraafrechten		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	643	387	-	1.030	513		513
6.3	Inkomensregelingen	3			3			-
	Totaal	646	387	-	1.033	513	-	513
% Kostendekking								50

Havengeld

Onder de naam havengeld wordt op grond van artikel 229 Gemeentewet een recht geheven ter zake van het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemd gemeentewater en voor het genot van de diensten die daarmee worden verleend.

Tabel overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Haven		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
2.4	Economische havens en waterwegen	408	80	-	488	436	17	453
	Totaal	408	80	-	488	436	17	453
% Kostendekking								93

Marktgelden

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet kan de gemeente een recht heffen voor het ter beschikking stellen van een standplaats op een deel van de openbare ruimte die gebruikt wordt voor een markt. Belastingplichtig is degene aan wie de standplaats beschikbaar is gesteld.

Tabel overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Markt		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	126	32	7	165	110	56	166
	Totaal	126	32	7	165	110	56	166
% Kostendeckking								101

Rioolaansluitrecht

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 229 van de Gemeentewet. In het rioolaansluitrecht worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het maken van een verbinding tussen het hoofdriool en een nog niet aangesloten pand.

Tabel overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Rioolaansluitrecht		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.2	Riolering	73	6	-	79	78	-	78
	Totaal	73	6	-	79	78	-	78
% Kostendeckking								99

6.1.4 Woonlastenontwikkeling

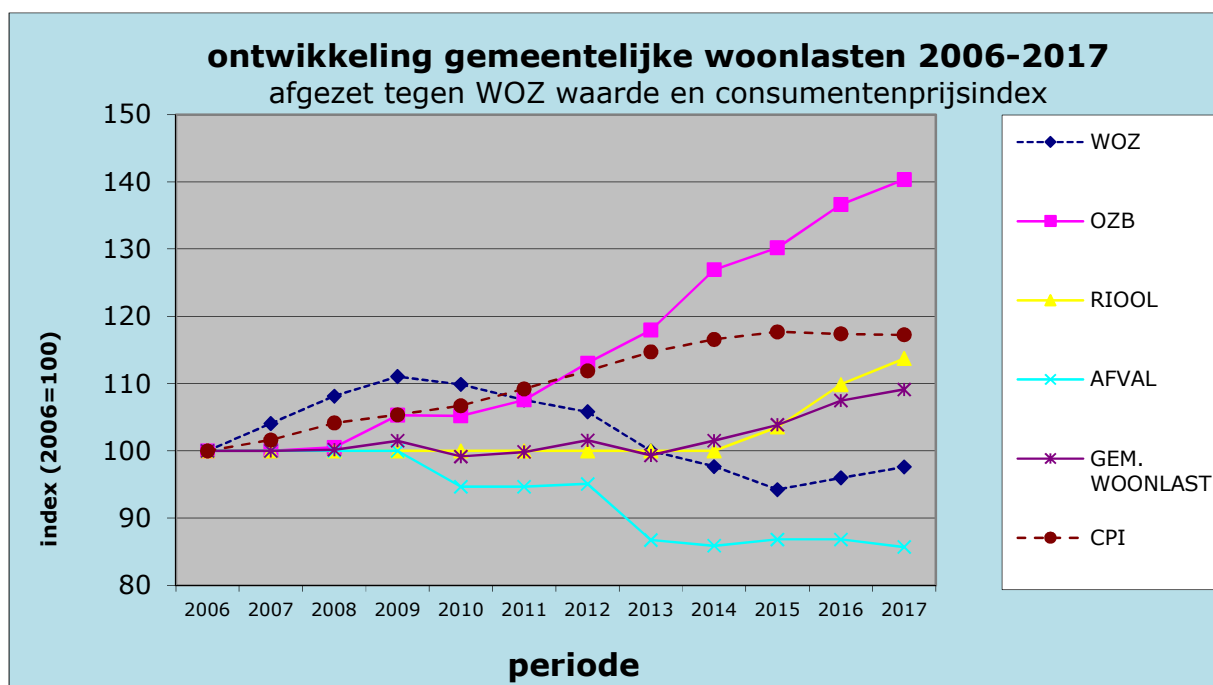
De hoogte van de gemeentelijke woonlasten krijgt regelmatig aandacht in de media. Onder woonlasten verstaan we: onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. Het zijn belastingen en tarieven waarmee ieder huishouden in een gemeente jaarlijks te maken krijgt.

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Men vergelijkt daarin per gemeente de woonlasten van een woning met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefsaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling voor 2017:

Woonlastenontwikkeling	2015	2016	2017
OZB eigenaar	246,10	258,22	265,28
Afvalstoffenheffing	250,94	250,94	247,64
Rioolheffing	193,80	205,68	212,88
Totaal	690,84	714,84	725,80

Een stijging met 1,5% voor de eigenaar/bewoner van een woning. Voor de huurder van een woning stijgen de woonlasten met 0,9%, omdat deze geen onroerende-zaakbelastingen betaalt.

In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van de woonlasten meerjarig afgezet tegen de ontwikkeling van de WOZ-waarde van een gemiddelde woning en de ontwikkeling van de consumentenprijsindex. In relatieve zin is de prijsontwikkeling van de OZB sterk te noemen. De afvalstoffenheffing en het rioolrecht liggen echter fors onder het niveau van het basisjaar zodat de totale gemeentelijke woonlasten voor de gehele periode onder het niveau van de consumentenprijsindex blijven.

6.1.5 Kwijtscheldingsmogelijkheden

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. Binnen deze mogelijkheden zijn de volgende eigen beleidskeuzes gemaakt:

- Voor de ozb, onderhoudsrecht begraven, riool- en voor de afvalstoffenheffing (voor het vaste tarief) is kwijtschelding mogelijk, waardoor minima geen woonlasten betalen.
- Voor extra containers wordt geen kwijtschelding afvalstoffenheffing verleend en ook geen kwijtschelding rioolheffing bij een grondslag > 500m³.
- Bij de normkosten van bestaan wordt uitgegaan van 100% van de bijstandsnorm.
- Ondernemers voor de privébelastingen zijn gelijkgesteld met particulieren.

- Kosten voor kinderopvang worden in aanmerking genomen als uitgaven bij de berekening van de betalingscapaciteit.
- Bij de normkosten van bestaan voor AOW'ers wordt uitgegaan van 100% van de netto AOW-norm.

Voor de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen in het kader van het minimabeleid is voor 2017 uitgegaan van een totaalbedrag van € 980.130, gespecificeerd als volgt:

Rioolheffing	€ 575.000
Afvalinzameling	€ 400.000
Grafrechten	€ 3.130
OZB	€ 2.000

6.2 Weerstandsvermogen en risico beheersing

De gemeente Hengelo hecht aan financiële robuustheid en aan het bewust omgaan met risico's. Dat is ook een wettelijke verplichting die voortkomt uit het in 2015 aangescherpte Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Die wettelijke verplichting heeft als achtergrond dat de financiële positie van de gemeente voor het gemeentebestuur (en samenleving) kenbaar en inzichtelijk moet zijn. De maatschappij verwacht van gemeenten dat zij tijdig inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en dat zij de hiermee gepaard gaande risico's beheersen.

De gemeenteraad heeft tot taak om erop toe te zien dat deze verantwoordelijkheid in voldoende mate wordt ingevuld. De begroting en de jaarrekening dienen om die reden een paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing te bevatten, met daarin zowel een overzicht van de aard en omvang van risico's die de gemeente loopt, als een kwantitatief inzicht in de weerstandscapaciteit waarmee de risico's kunnen worden opgevangen.

Met ingang van de begroting 2016 en het jaarverslag 2015 is de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing uitgebreid met de kengetallen voor de netto schuldquote, de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen, de solvabiliteitsratio, de grondexploitatie, de structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit. De paragraaf moet daarnaast voorzien in oordeelsvorming over de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie. Tenslotte moet de gemeente een risicobeleid en normatieve criteria opstellen voor de mate van interne beheersing die wordt nagestreefd.

Bij de gevolgen van de decentralisaties past ook de (aangescherpte) bestuurlijke aandacht voor de (toekomstige) financiële weerbaarheid van gemeenten.

Voor goed risicomanagement is van belang dat er sprake is van een leercyclus en een organisatiecultuur waarin de kritische dialoog normaal wordt gevonden. De bijdrage van goed risicomanagement is dat de organisatie op een effectieve en efficiënte wijze heeft leren omgaan met een onzekere toekomst. Dit risicobeleid strekt zich ook uit tot de maatschappelijke partners.

6.2.1 Beleidsnotities

Beleidsnotities	Raadsbesluit
De raad heeft het risicobeleid van de gemeente Hengelo in het voorjaar van 2013 geactualiseerd in de Nota "<i>Scherper aan de wind</i>". De nota risicomanagement beleid voor de periode 2013 – 2017 is bedoeld om een bijdrage te leveren aan de toekomstbestendige organisatie die wij graag willen zijn. De nota beschrijft zowel de wijze waarop de gemeente Hengelo het eigen DNA bewaakt en op koers blijft door de risico's te identificeren, in kaart te brengen en te beheersen, als de wijze waarop het bedrag wordt berekend dat de gemeente achter de hand wil houden om de gevolgen van de financiële tegenvallers op te vangen die de potentie hebben om het beleid van de gemeente Hengelo duurzaam te ontwrichten. De gemeenteraad heeft met het volgende ingestemd. De vaststelling van de streefnorm voor voldoende weerstandsvermogen op de ratiowaarden tussen 1,0 en 1,4 met ratiowaarde 0,8 als ondergrens. Een proces van automatische stabilisatie door eventuele batige saldi van het jaarresultaat verplicht te doteren aan de algemene reserve tot dat de minimaal gewenste streefwaarde van 1,0 bereikt is.	N.v.t.

Informatieverstrekking bij begroting en jaarrekening over tenminste 60% van het totale risicoprofiel van zowel de beleidsvelden, de grote projecten als de grondexploitaties. De top 20 van de belangrijkste risico's worden bovendien expliciet genoemd en maken onderdeel uit van de verplichte paragraaf weerstandsvermogen in begroting en jaarrekening. Invulling van de actieve informatieplicht door de majeure risico's tijdig kenbaar te maken en door in de beleidsrapportages de raad te informeren over de belangrijkste wijzigingen in het risicoprofiel. Vertrouwelijke informatie verstrekking bij publicatie van risico's waar gemeentelijke belangen een rol van betekenis spelen.	
--	--

6.2.2 Doelen

Bereiken?	Doen?
Inzichtelijk maken van de financiële positie van de gemeente	In de beleidsrapportages wordt het risicoprofiel geactualiseerd en wordt verslag gedaan van de uitgevoerde maatregelen voor risicobeheersing en -reductie. <u>Stand van zaken</u> In het jaar 2017 wordt de organisatie, evenals in het jaar 2016, actief bij het proces van risicomangement betrokken. Alle afdelingshoofden en projectleiders worden twee keer per jaar geïnterviewd, met als doel dat de risicoprofielen naar de meest recente inzichten worden geactualiseerd. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan nieuwe ontwikkelingen, zoals het project Lange Wemen, Warmtenet, de drie transities in het sociaal domein en de herziene grondexploitaties (incl. het Hart van Zuid, inclusief de voorgenomen ontvlechting). Risicomangement is daarnaast bedoeld om managers, voorafgaand aan bestuurlijke besluitvorming, inzicht te geven in de mogelijke financiële impact van belangrijke voorgenomen activiteiten en projecten. Vooral de risicovolle projecten worden vooraf zorgvuldig getoetst op haalbaarheid. De laatste interviews ten behoeve van de procedure 2017 hebben met uitzondering van het risicoprofielen van Warmtenet en HVZ in vergelijking met het jaarverslag 2015 geen aanzienlijke wijzigingen in de risicoprofielen aan het licht gebracht. Wel is er meer zicht ontstaan op de risico's bij de transities in de jeugdzorg en de WMO. Op een enkele uitzondering na is door geen van de sectoren melding gemaakt van majeure nieuwe risico's. De interne beheersing van risico's is de afgelopen jaren stelselmatig verbeterd, waardoor de benodigde weerstandscapaciteit kon dalen. Deze trend heeft zich in 2016 voortgezet vanwege de risicopercepties rondom Warmtenet, waarvoor inmiddels voorzieningen zijn getroffen en Lange Wemen/nieuwbouw stadskantoor. De raad beslist over het gewenste niveau van het weerstandsvermogen en de raad moet dan ook tijdig worden ingelicht (de actieve informatieplicht), als er zich zaken voordoen waardoor het niveau van het weerstandsvermogen verandert. Dat is het geval bij alle bestuurlijke voorstellen en optredende nieuwe risico's waarbij in een noodscenario de eigen begrotingsruimte van de

	afdeling niet meer toereikend is. Het weerstandsvermogen van de gemeente moet dan worden aangesproken en de raad moet dat weten om bij de besluitvorming een eigen afweging te kunnen maken.
Overzicht houden op de bekende risico's	Actueel houden van de database met onderkende risico's en bijbehorende beheersmaatregelen uit het NARIS pakket. Uitvoeren van simulaties om te bepalen welk buffervermogen nodig is bij de beleidsmatig bepaalde grens van 90%-zekerheid. <u>Stand van zaken</u> De Monte Carlo risicosimulatie berekent een benodigde gemeentelijke weerstandscapaciteit van € 27,2 miljoen voor het netto risicoprofiel, op basis van de beleidsmatig bepaalde grens van 90% zekerheid. Dit is inclusief de € 10,4 miljoen netto risico's (d.w.z. onder aftrek van het afdelingsbudget) van de grondexploitaties. Conform het in de vorige Beleidsbegroting vastgestelde beleid dienen risico's met een laag risicoprofiel (score van 7 of lager op een schaal van 25 en een geldgevolg kleiner dan € 1,0 miljoen) binnen de huidige eigen budgetten van de afdelingen te worden opgevangen. De benodigde weerstandscapaciteit wordt gedekt uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves en bedraagt: Totale benodigde weerstandscapaciteit: € 32,5 miljoen Ten laste van afdelingsbudgetten: <u>€ 5,3 miljoen</u> Herrekenende benodigde weerstandscapaciteit: € 27,2 miljoen Dit is vergeleken met de € 36,4 miljoen opgenomen in de Beleidsbegroting 2016 – 2019 een forse daling van € 9,2 miljoen. Dit komt met name door de noodzakelijk te vormen verliesvoorzieningen van € 10,3 miljoen voor de nihil waardering van de activa van Warmtenet, waardoor de benodigde weerstandscapaciteit met een zelfde bedrag kon dalen. De financiële gevolgen van de kredietcrisis zijn goed in beeld, de bestaande bezuinigingsmaatregelen liggen op schema, en de uitwerking daarvan is verwerkt in het meerjarig perspectief van de voorliggende Beleidsbegroting.
Inzichtelijk maken van risico's bij grote investeringen en grondexploitaties	Nieuwe investeringen en grondexploitaties ondergaan een risicoanalyse en worden getoetst aan het weerstandsvermogen. <u>Stand van zaken</u> De totale beschikbare weerstandscapaciteit van de algemene reserve grondexploitaties kan door de lagere rekenrente worden versterkt tot boven de gewenste norm van € 3 miljoen. Daarnaast heeft het grondbedrijf tijdig voorzieningen gevormd voor tekortexploitaties van € 52,3 miljoen en van €16,7 miljoen voor 'nog niet in exploitatie genomen gronden'. In overeenstemming met de BBV, is bij het grondbedrijf geen rekening gehouden met nog niet gerealiseerde toekomstige exploitatiewinsten, stille reserves en met specifieke eigen bijdragen en stortingen.

	In de herzieningen grondexploitaties 2016 zijn de gevolgen van de afspraken van de Ladder voor duurzame verstedelijking zo veel als mogelijk in de ramingen verwerkt. De effecten van de besluitvorming over de mogelijke herijking in het project Hart van Zuid zijn in de begrotingscijfers verwerkt.
--	--

6.2.3 Indicatoren

Indicator	Waarde
Begrotings-saldo	Tenminste een sluitende begroting. <u>Stand van zaken</u> De Beleidsbegroting 2017 – 2020 toont een positief begrotingssaldo van € 385.000 in 2017, € 217.000 in 2018, € 1.547.000 in 2019 en € 1.937.000 in 2020.
Vrij aanwendbare begroting-ruimte	Post onvoorzien tenminste € 2 per inwoner. <u>Stand van zaken</u> Uitgaande van een bevolking van ongeveer 80.000 inwoners is de omvang van de post onvoorzien bepaald op afgerond € 166.000.
Beschikbare belastingcapaciteit	Kostendekkend zijn van tarieven <u>Stand van zaken</u> Voor alle retributies en bestemmingsheffingen geldt het beleidsuitgangspunt van volledige kostendekkend zijn, op basis van het principe dat de veroorzaker betaalt. Voor de overige belastingen, waaronder de OZB, geldt geen limiet. Deze kunnen dus in principe (mits er geen onredelijke/willekeurige belastingheffing plaatsvindt) onbeperkt worden verhoogd. In de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 zijn deze mogelijkheden nader onderzocht.
Stille reserves	P.M. <u>Stand van zaken</u> De stille reserves van de gemeente zijn conform het beleid niet in beeld gebracht. Het huidige beleid is om de stille reserves niet bij de weerstandscapaciteit te betrekken, omdat: • deze reserves meestal niet op korte termijn liquide kunnen worden gemaakt.

	• dit vanuit beleidsmatig oogpunt vaak niet gewenst is. • de weerstandscapaciteit is gedefinieerd als de middelen die op korte termijn kunnen worden ingezet om tegenvallers in de exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van andere taken.																					
Weerstands-capaciteit (de beschikbare weerstands-capaciteit in relatie tot de benodigde weerstands-capaciteit)	Streefcijfer is 1,0 (= voldoende). Het bureau NAR hanteert de volgende classificatie. <table><tr><th>Klasse</th><th>Ratio</th><th>Betekenis</th></tr><tr><td>A</td><td>> 2,0</td><td>Uitstekend</td></tr><tr><td>B</td><td>1,4 – 2,0</td><td>Ruim voldoende</td></tr><tr><td>C</td><td>1,0 – 1,4</td><td>Voldoende</td></tr><tr><td>D</td><td>0,8 – 1,0</td><td>Matig</td></tr><tr><td>E</td><td>0,6 – 0,8</td><td>Onvoldoende</td></tr><tr><td>F</td><td>< 0,6</td><td>Ruim onvoldoende</td></tr></table> <u>Stand van zaken</u> De beschikbare weerstandcapaciteit op basis van de geraamde gegevens van de stand van de reserves en voorzieningen per 31-12-2016 kan als volgt worden bepaald. Algemene reserve : € 16,7 Bestemming reserves : <u>€ 30,3</u> Totaal reserves : € 47,0 miljoen In mindering komen de volgende niet vrij aanwendbare reserve: Onderwijshuisvesting : <u>€ 4,4</u> Totaal niet vrij aanwendbaar : € 4,4 miljoen Minus 1 jaar rentelasten : € 1,6 (tegen 3,75% standaard omslagrente) Netto weerstandscapaciteit : € 41,0 miljoen De benodigde netto weerstandscapaciteit is € 27,2 miljoen en de beschikbare weerstandscapaciteit is € 41,0 miljoen. Dit levert vervolgens een ratio op van 1,5 (= ruim voldoende). Het weerstandsvermogen voor 2017 valt daarmee binnen de streefwaarden van de nota "Zicht op risico's". Zonder interne maatregelen zou de score 1,0 bedragen. Dit onderstreept het belang van een goede interne beheersing. Een voorbeeld. Zonder de interne beheersmaatregel 'afsluiten brandverzekering' zou het zwaarste risico niet de exploitatierisico's van de multifunctionele ruimten zijn, maar zou het zwaarste risico het schaderisico van de gemeentelijke gebouwen zijn.	Klasse	Ratio	Betekenis	A	> 2,0	Uitstekend	B	1,4 – 2,0	Ruim voldoende	C	1,0 – 1,4	Voldoende	D	0,8 – 1,0	Matig	E	0,6 – 0,8	Onvoldoende	F	< 0,6	Ruim onvoldoende
Klasse	Ratio	Betekenis																				
A	> 2,0	Uitstekend																				
B	1,4 – 2,0	Ruim voldoende																				
C	1,0 – 1,4	Voldoende																				
D	0,8 – 1,0	Matig																				
E	0,6 – 0,8	Onvoldoende																				
F	< 0,6	Ruim onvoldoende																				

6.2.4 Overzicht van de belangrijkste risico's

Nr.	Risicogebeurtenis	Gevolgen	Invloed (%)
R79	Exploitatie van multifunctionele ruimten en culturele kernvoorzieningen valt tegen door afnemende bezoekers en dalende sponsorbijdragen	Tegenvallende opbrengsten	10,7%
R486	De markt voor grondverkoop verslechtert	Geraamde omzet wordt niet gerealiseerd	6,0%
R205	De investeringsrisico's voor Warmtenet over de periode 2016 - 2019	Meerkosten, in combinatie met niet invorderbaarheid van de verstrekte leningen	5,3%
R740	Convenant met de provincie over de Ladder van Duurzame Verstedelijking	Gemeente Hengelo moet in haar eigen projecten gaan snijden	5,1%
R412	Gemeente Hengelo moet voor 23% bijdragen in de nadelige resultaten van Businesspark XL	Dreigende vorming van een verliesvoorziening	4,1%
R537	Prestatie afspraken met ontwikkeling partners blijken niet of moeilijk afdwingbaar	Imagoschade door niet realiseren van maatschappelijke doelen en gedeelde inkomsten	3,3%
R496	Gedeelde inkomsten door gebrek aan realisatiekracht partners in de agenda van Twente (I3H)	Niet meer sluitende grondexploitaties	3,0%
R62	Trajecten van uitkeringsgerechtigden leiden niet tot uitstroom uit de uitkering	Hogere uitkeringslasten dan voorzien.	2,5%
R136	Extreme klimaatverschijnselen, zoals hevige (zomer) stormen	Extra kosten voor het beheer van de openbare ruimte.	2,5%
R693	Verdeelmaatstaven gemeentefonds en de decentralisatie uitkeringen pakken ongunstig uit	Begroting overschrijdingen	2,4%
R379	Klimaatverandering en de gevolgen daarvan	Zwaardere buien en wateroverlast door overbelasting van het rioolstelsel	2,3%
R695	Frauduleuze declaraties van sommige zorgaanbieders in PGB regelingen	Onrechtmatige besteding van middelen	2,2%
R506	Van een aantal zware indicatie stellingen is niet bekend of ze onder de AWBZ of de WLZ vallen	Begrotingsoverschrijdingen	2,2%

R516	De gronduitgifte prijzen komen onder druk te staan	Dreigende vorming van verliesvoorzieningen	1,9%
R282	Beoordeling van constructieve veiligheid van bouwwerken staat onder druk	Gezondheidsrisico's en juridische claims	1,7%
R707	Ramingsrisico van de Backbone investering voor Warmtenet	Gunningresultaten liggen boven de begroting	1,7%
R254	Vandalisme	Schade aan gebouwen en materieel	1,4%
R542	De transities op de jeugdzorg en de WMO leiden tot onvoorziene kosten	De kosten zijn structureel hoger dan de baten wat tot extra ombuigingen leidt	1,4%
R517	De markt voor vastgoed verslechtert	Afwaardering van boekwaarden in grondcomplexen	1,4%
R499	Toepassing van nieuwe regels voor asbestsanering	Niet voorziene uitgaven in begrotingsjaar 2017	1,3%
R256	Invoering wet bijzondere flora en fauna	Hogere beheerskosten	1,3%
R30	Onvoldoende handhaving capaciteit bij bouw en milieutoezicht	Gevaarlijke situaties en calamiteiten	1,2%
R175	Vervuilde grond in eigendom van de gemeente en particulieren	Niet begrote saneringskosten	1,2%
R487	Verkeerswaarde gronden in NIEGG complexen daalt naar agrarische waarde	Hogere verliesvoorzieningen	1,2%
R425	Eigen risicocapaciteit van de gemeente Hengelo op het Inkomensdeel wordt aangesproken	Begroting overschrijding	1,1%
R725	De instroom van bijzondere klanten in het kader van het vluchtelingenwerk waar het rijk niet voor wil compenseren	Begroting overschrijding	1,1%
R257	Te weinig doorstroom bij SWB door gebrek aan arbeidsplaatsen	Compensatie van mogelijke tekorten	1,1%
R457	Sommige gemeentelijke gebouwen voldoen niet aan de ARBO wetgeving	Gezondheidsrisico's en juridische claims	1,1%

6.2.5 Kengetallen

1. Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

	jaarverslag	begroting	begroting
	2015	2016	2017
netto schuldquote	241,43%	260,20%	254,95%
netto schuldquote gecorrigeerd	78,63%	85,95%	101,17%

De netto schuldquote geeft de verhouding aan tussen de aangetrokken geldleningen en de totale baten vóór reservemutaties en probeert daarmee een indicatie te geven van de druk van de kapitaallasten op de exploitatie. Het tweede kengetal doet hetzelfde, maar dan gecorrigeerd voor de door de gemeente aan derden doorverstrekte leningen. Voor 2017 zien we een tegengestelde beweging: De ongecorrigeerde schuldquote neemt af, de gecorrigeerde loopt op. Dat laatste wordt grotendeel verklaard door de toegenomen financieringsbehoefte o.a. door de bouw van het stadskantoor. De daling van de ongecorrigeerde schuldquote wordt verklaard door de afname van het aandeel van de financiering van de woningbouw, nu geen nieuwe leningen meer worden verstrekt.

2. Solvabiliteitsratio

	jaarverslag	begroting	begroting
	2015	2016	2017
solvabiliteitsratio	5,17%	6,40%	6,37%

De solvabiliteitsratio geeft de verhouding aan tussen het eigen vermogen (de reserves) en het balanstotaal. De uitkomst voor 2017 is vrijwel gelijk aan het vorige jaar. De hoogte wordt negatief beïnvloed door de financiering van de woningbouw. Indien deze buiten beschouwing wordt gelaten bedraagt de ratio ruim 14%. Het al in 2013 ingezette beleid op versterking van de algemene reserve beoogt ook de solvabiliteitspositie verder te verbeteren.

3. Grondexploitatie

	jaarverslag	begroting	begroting
	2015	2016	2017
grondexploitatie	29,29%	30,65%	29,92%

Het kengetal grondexploitatie geeft aan de verhouding tussen de boekwaarde van de grond en de totale baten vóór reservemutaties. Het is de vraag of dit kengetal veel inzicht geeft in de risico's van grondexploitaties. De jaarlijkse herzieningen en de paragraaf grondbeleid zijn daarvoor betere instrumenten.

4. Structurele exploitatieruimte

	jaarverslag	begroting	begroting
	2015	2016	2017
structurele exploitatieruimte	3,70%	0,10%	0,00%

Dit kengetal laat zien dat de begroting van 2017, evenals die van 2016, ook in structurele zin sluitend is.

5. Belastingcapaciteit

	jaarverslag	begroting	begroting
	2015	2016	2017
belastingcapaciteit	96,90%	97,28%	n.n.b.

Voor een inzicht in de hoogte van de lokale lastendruk wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

In het kader van de herziene BBV dient er in de begroting een geprognosticeerde balans te worden gepresenteerd:

Geprognosticeerde balans

ACTIVA (bedragen x € 1.000)				
	Ultimo 2017	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020
VASTE ACTIVA				
Immateriële vaste activa	472	447	422	397
Materiële vaste activa	191.356	184.763	181.246	172.856
Financiële vaste activa	428.428	409.428	392.428	357.428
Totaal vaste activa	620.256	594.638	574.096	530.681
VLOTTENDE ACTIVA¹				
Voorraden	83.201	72.901	80.401	64.201
Uitzettingen korter dan één jaar				
Liquide middelen				
Overlopende activa				
Totaal vlottende activa	83.201	72.901	80.401	64.201
Totaal generaal	703.457	667.539	654.497	594.882

¹⁾ De overige vlottende activa en de vlottende passiva zijn voor de meerjarenramingen niet in te schatten.

PASSIVA (bedragen x € 1.000)				
	Ultimo 2017	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020
VASTE PASSIVA				
Eigen vermogen:	49.717	52.209	56.379	61.711
algemene reserve	18.754	21.195	23.599	27.905
Bestemmingsreserves	30.578	30.797	31.233	31.869
Gerealiseerde resultaat	385	217	1.547	1.937
Voorzieningen	18.949	19.354	20.125	21.616
Vaste schulden met looptijd > 1 jaar	709.003	652.003	583.003	517.003
Totaal vaste passiva	727.952	671.357	603.128	538.619
VLOTTENDE PASSIVA				
Kortlopende schulden (korter dan één jaar)				
Overlopende passiva				
Totaal vlottende passiva				
Totaal generaal	777.669	723.566	659.507	600.330

6.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Een groot deel van het gemeentelijk vermogen is geïnvesteerd in kapitaalgoederen. De kapitaalgoederen zijn van groot belang voor het functioneren van onze gemeente, onder andere op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, verkeer, vervoer en recreatie. Onderhoud en beheer is nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen en om veiligheid te waarborgen.

Met het beheer en onderhoud van onze wegen, riolering, water, openbaar groen en gemeentelijk gebouwen is een grote inzet van onze middelen gemoeid. De lasten van onze kapitaalgoederen zijn onderdeel van de verschillende programma's. Deze paragraaf geeft een integraal inzicht in de kaders, ontwikkelingen, onderhoudstoestand en kosten van onze kapitaalgoederen over de programma's heen.

6.3.1 Wegen

Volumes

Verharding	
Asfalt	1.823.909 m2
Elementenverharding	2.586.626 m2
Betonverharding	119.737 m2
Overige	178.580 m2
Totaal	4.708.851 m2
Waaronder:	
Voetpad	1.121.543 m2
Fietspad	304.727 m2
Rijbaan	2.581.928 m2

Onderhoudssystematiek

De gemeente Hengelo hanteert voor het beheer en onderhoud van wegen het kwaliteitsniveau zoals deze omschreven zijn in de landelijke richtlijnen van het CROW.

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau wordt niet veranderd. Hengelo streeft er naar om de richtlijnen van het CROW te handhaven.

Relevante veranderingen t.o.v. vorig jaar

Het preventief herstraten gebeurt op basis van meldingen en geconstateerde schades. Deze werkzaamheden worden per 1 januari naar waarschijnlijkheid uitgevoerd door de nieuwe organisatie Gildebor.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord is niet specifiek aandacht gevestigd op het onderhoud van wegen.

Relevante beleidsnota's

- De wegennota 2003
- Het gemeentelijk verkeer en vervoersplan 2003

Grote projecten en ontwikkelingen

Dalmeden en Medaillon

De komende jaren blijft de gemeente Hengelo inzetten op gebiedsontwikkelingen. Er moeten nog delen openbare ruimte aangelegd worden in Medaillon en Dalmeden. Het areaal wegen en trottoirs neemt hierdoor verder toe.

Enschedesestraat, Kuipersdijk, Deurningerstraat

In de perioden 2017 - 2020 worden de Enschedesestraat, de Kuipersdijk en de Deurningerstraat volledig heringericht. Als gevolg hiervan worden de wegen, fietspaden en trottoirs ook opnieuw aangelegd.

Laan Hart van Zuid

De ontbrekende delen van de nieuwe ontsluitingsweg "Laan Hart van Zuid" worden aangelegd.

Huidige staat van onderhoud

Uit inspecties en de evaluatie over het onderhoud van de openbare ruimte blijkt dat er sprake is van enige achterstand op het gebied van verharding en verlichting. Deze wordt onder andere veroorzaakt doordat in de jaren '70 en '80 veel infrastructurele voorzieningen zijn aangelegd, welke nu toe zijn aan vervanging. Daarnaast zijn de kosten voor het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden verhoogd en de budgetten verlaagd. De budgetten zijn wel toereikend om de staat van onze wegen aan de landelijke CROW richtlijnen te laten voldoen.

Kort cyclisch onderhoud wordt naar waarschijnlijkheid per 1 januari 2017 uitgevoerd door Gildebor. Hierbij worden meldingen verholpen en kleine reparaties aan straatwerk uitgevoerd. Het grote onderhoud aan de wegen, trottoirs en andere verhardingen wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door aannemers in opdracht van de gemeente. Opdrachten worden verstrekt als er niet meer voldaan wordt aan de landelijke richtlijnen voor wegen of wanneer er schades geconstateerd zijn waarbij onderhoud vereist is. Zo blijft de veiligheid gewaarborgd. Wel is het nodig kritisch te blijven nadenken over het gewenste beheerniveau.

Financiën

De budgetten zijn voldoende om de wegen te blijven laten voldoen aan de landelijke CROW richtlijnen. De budgetten zijn niet voldoende om alle onderhoudsmaatregelen en vervangingen uit te kunnen voeren. Ook wegen die wel voldoen aan de gestelde normen hebben onderhoud nodig. Dit wordt nu uitgesteld. Wanneer wegen onder het gestelde onderhoudsniveau dreigen te komen, krijgen deze een hogere prioriteit en worden deze eerder aangepakt. Er wordt voor het onderhoud van de wegen niet jaarlijks gereserveerd. Er wordt wel gereserveerd als er vanuit onderhoud geld aan projecten moet worden bijgedragen en als er gecombineerde onderhoudsactiviteiten plaatsvinden. Als er achterstallig onderhoud is waar geen budget voor is, wordt hiervan melding gemaakt aan de raad en wordt om extra budget gevraagd. De budgetten zijn:

	2017	2018	2019	2020
Kosten van derden	3.241.823	3.198.686	3.195.738	3.195.358
Kapitaallasten	212.130	225.269	213.269	210.216
Onderhoud materieel	14.183	14.183	14.183	14.183
Totaal	3.468.136	3.438.138	3.423.190	3.419.757

6.3.2 Groen

Volumes

Groen	
Bomen	36.201 st
Heesters & botanische rozen	245.000 m2
Bodembedekkers	92.000 m2
Hagen	168.000 m2
Vaste planten en rozen	9.150 m2
Gazon	1.607.820 m2
Berm	455.000 m2
Kruid gras	1.400.000 m2
Overige groen	2.105.000 m2

Relevant beleid

Onderhoudssystematiek

In de beheercatalogus 2007 is aangegeven hoe het groen beheerd moet worden. Er is bijvoorbeeld vermeld hoe lang het gras mag zijn, hoeveel onkruid aanwezig mag zijn, hoeveel overhang er mag zijn. Ook zijn hierin zaken vermeld zoals minimale vlakheid, minimale bedekking etc. De beheercatalogus maakt onderscheid in niveau "Hoog", niveau "Basis" en niveau "Laag". Bedrijventerreinen worden beheerd op niveau "Laag". Het centrum en de wijkwinkelcentra worden beheerd op niveau "Hoog". De rest van Hengelo wordt beheerd op niveau "Basis".

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau wordt niet veranderd.

Coalitieakkoord

Volgens het coalitieakkoord is groen belangrijk voor de leefbaarheid van de stad. Nieuwe ontwikkelingen in de openbare ruimte worden waar mogelijk benut om de groen functie te versterken. Daarbij wordt gekozen voor een slimme en flexibele benadering zonder het kader van de hoofdgroenstructuur los te laten. Waar mogelijk wordt meegewerkt aan zelfbeheer door bewoners. Bij illegaal grondgebruik is het uitgangspunt een oplossing vinden via bijvoorbeeld verkoop of verhuur.

Om dit mogelijk te maken heeft de gemeenteraad in 2015 besloten om het beleid te versoepelen. Voorafgaand aan dit besluit was het zo dat alle ingrepen in de hoofdgroenstructuur, groot of klein, moesten worden voorgelegd aan de gemeenteraad. Dit is –vooral voor kleine ingrepen– een omslachtige procedure. Het college kan hier nu zelf besluiten over nemen. Per geval zal nog altijd zorgvuldig worden gekeken of de ingreep echt nodig is, en of er nog andere mogelijkheden zijn.

Verder heeft de raad besloten om bewoners die een stukje gemeentegrond illegaal in gebruik hebben, onder bepaalde voorwaarden toe te staan om deze grond te kopen of in gebruik te nemen. Dit wordt dan mogelijk gemaakt voor stukjes grond die vóór een peildatum (11 maart 2013) illegaal in gebruik zijn genomen. Dit is terug te vinden op luchtfoto's. Om deze beleidswijzigingen mogelijk te maken zijn de Nota Snippergroen 2013 en het Groenplan Hengelo op onderdelen aangepast.

Inzichten op gebied van spelen veranderen. Er is sprake van een verschuiving naar meer natuurlijk spelen en een grotere nadruk op ontmoeting. Er komt meer aandacht voor informele speelruimte. In het nieuwe speelbeleid geven we een grotere rol aan onze inwoners om zelf speelvoorzieningen te realiseren en/of te onderhouden.

In de afgelopen jaren heeft de gemeente te maken gehad met forse bezuinigingen, ook op het speelbudget. Dit had grote gevolgen, want met het overblijvende budget zou de gemeente bijna de helft van het aantal speelplekken op den duur niet meer kunnen onderhouden. De gemeenteraad vond dit te ver gaan en heeft daarom besloten extra geld beschikbaar te stellen, zodat toch nog 80% van het aantal ingerichte speelplekken in Hengelo voor de toekomst behouden kan blijven.

Om dit te bereiken wordt ingezet op een verbetering van de kwaliteit van de overblijvende speelplekken, zodat de onderhoudskosten omlaag kunnen en de voorzieningen langer mee kunnen. Er zullen oude speelplekjes moeten verdwijnen en sommige speelplekken zullen worden samengevoegd. Dit gebeurt niet in één keer, maar in de loop van de jaren. De gemeente doet dit niet alleen; de voorstellen hiervoor worden gemaakt in overleg met de bewonersorganisaties en bewoners. Er is een Plan van Aanpak Participatie 'Duurzaam spelen' opgesteld, waarin staat hoe de bewonersorganisaties en bewoners bij deze plannen worden betrokken.

De gemeenteraad heeft de Kadernota Spelen en het Plan van Aanpak in 2016 vastgesteld. Daarmee is het traject van start gaan waarin de bewonersorganisaties en de bewoners worden betrokken bij de plannen voor samenvoeging en concentratie van speelplekken.

Relevante beleidsnota's

- Beheercatalogus 2007
- Bomenverordening 2009
- Groenplan Hengelo 2015
- Bomenbeheerplan 2010
- Nota snippergroen 2015
- Kadernota Spelen 2016

Grote projecten en ontwikkelingen

Uitbreidingslocaties

De komende jaren wordt er steeds meer openbare ruimte aangelegd in de uitbreidingsgebieden Dalmeden, Medaillon en 't Rot. Als gevolg hiervan neemt ook het areaal openbare ruimte en daarmee het groenareaal toe.

Reconstructies

De reconstructie van de Westtangent is afgerond. Hierbij zijn veel nieuwe bomen en nieuwe beplantingen aangebracht, die overgaan in regulier beheer. De Enschedesestraat, Deurningerstraat, Vosboerweg, Kuipersdijk en Mozartlaan worden heringericht. Als gevolg hiervan is/wordt ook het openbaar groen opnieuw aangelegd. Omdat het hier in hoofdzaak gaat om vervanging leidt dit tot een beperkte correctie op de arealen.

De bomen in de Troelstrastraat zijn in een zeer slechte conditie en moeten worden vervangen. Hiervoor zijn middelen in de begroting gereserveerd.

Nieuwe infrastructuur & openbare ruimte

De realisatie van het noordelijke deel van de laan Hart van Zuid start in 2016. Het zuidelijke deel, inclusief de brug over het Twentekanaal, volgt in de jaren daarna. De Watertorenlaan wordt gereconstrueerd waarbij gelijktijdig een gedeelte van de fietssnelweg F35 en de nieuwe Veldbeek worden aangelegd.

Deze nieuwe aanleg leidt tot een uitbreiding van het areaal openbare ruimte. De aanleg van het Watertorenpark, gereed in 2016 / begin 2017, leidt tot een behoorlijke uitbreiding van het groenareaal.

Organisatieontwikkelingen

In 2016 is de bestuurlijke opdracht "samen verder" verder uitgewerkt. Samen met de Hof van Twente en de SWB wordt een nieuw bedrijf opgericht te weten Gildebor. Dit nieuwe bedrijf gaat een groot deel van het onderhoud van de openbare ruimte voor zijn rekening nemen. Speerpunten zijn de kwaliteit van de openbare ruimte, vakmanschap en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt opleiden en de mogelijkheden tot werk bieden. Doel is dat deze nieuwe organisatie per 1-1-2017 van start gaat.

Actualisatie Bomenverordening

De bomenverordening wordt aangepast, waarbij het uitgangspunt is dat waardevolle bomen beschermd blijven en tegelijkertijd de regelgeving wordt vereenvoudigd en de vergunningplicht deels wordt afgeschaft.

Huidige staat van onderhoud

Voor één derde van Hengelo zijn er contracten afgesloten met aannemers om het kort cyclisch onderhoud uit te voeren. Het overige twee derde deel van Hengelo wordt beheerd door de het groenbedrijf van de SWB en de eigen dienst en vanaf 2017 naar verwachting door Gildebor. De kwaliteit is voor 85% conform de afgesproken beheerniveaus. Om dit niveau te behouden voeren we renovaties en omvormingen uit. Dit doen we zowel met eigen mensen als ook met aannemers. De bezuinigingen van de afgelopen jaren zetten de kwaliteit wat onder druk.

Financiën

De budgetten zijn voldoende voor het regulier onderhoud om de vastgestelde onderhoudsniveaus te behouden. Voor renovaties is niet voldoende geld beschikbaar. Er wordt jaarlijks niet voor groot onderhoud gereserveerd. Wanneer er onvoldoende budget beschikbaar is voor groot onderhoud, wordt hiervoor aan de raad een krediet gevraagd. Ook wordt gekeken of een combinatie kan worden gevonden met projecten en andere onderhoudswerkzaamheden die plaatsvinden, zoals rioleringswerkzaamheden en herstraten.

	2017	2018	2019	2020
Kosten van derden	2.302.647	2.301.784	2.262.520	2.261.276
Kapitaallasten	206.024	214.010	219.411	226.589
Onderhoud materieel	64.017	64.017	64.017	64.017
Totaal:	2.572.688	2.579.811	2.545.948	2.551.882

6.3.3 Water en riolering

Volumes

Riool	
Vrijverval riool	609.497 m1
Mechanisch riool	88.891 m1
Kolken	33.325 st
Drukriool- en rioolgemalen	361 st
Drainage	229.916 m1

Onderhoudssystematiek

De kwaliteit van de riolering wordt beoordeeld via periodiek uitgevoerde camera inspecties. Op basis hiervan is een rioolrenovatieplan opgesteld. Daarbij is onderscheid gemaakt naar urgentie. Sommige riolen moeten snel worden vervangen (binnen 1 jaar, urgent), anderen zijn minder urgent (2-5 jaar) en een deel is niet urgent (6-10 jaar). Deze laatste groep wordt later nogmaals geïnspecteerd. Voor alle overige riolen wordt een verwachte levensduur van 60 jaar aangehouden.

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau wordt niet veranderd.

Relevante veranderingen t.o.v. vorig jaar

In de afgelopen jaren is voor bijna € 2 miljoen structureel bezuinigd op de riolering. Dat betekent dat grondwaterprojecten worden getemporeerd en dat vervanging van rioolbuizen meer risicogestuurd plaatsvindt.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord is aandacht voor het klimaatbestendig maken van de stad. Onder andere tijdelijke waterberging in de openbare ruimte en de inrichting van stuwgebieden die bij hevige neerslag het water bovenstrooms langer vasthouden. Verder is er aandacht voor beekherstel (Omloopleiding, Berflobeek, Drienerbeek en delen van de Veldbeek). De uitvoering van deze waterhuishoudingsplannen levert een sterke bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente.

Relevante beleidsnota's

- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2013-2017 (vastgesteld in 2013)
- Gemeentelijk Grondwaterplan (vastgesteld in 2013)
- Gemeentelijk Waterplan (vastgesteld in 2006)

NB: het Gemeentelijk Grondwaterplan en het Gemeentelijk Waterplan maken integraal onderdeel uit van het vGRP 2013-2017.

Grote projecten en ontwikkelingen

- Opstellen vGRP 2018-2022
- Riolvervanging Enschedesestraat in combinatie met HOV Hengelo-Enschede
- Riolverzwaring Deurningerstraat
- Riolverzwaring Mozartlaan
- Riolvervanging Ketelstraat
- Inrichten openbare ruimte voor waterberging (WOLK),

- Oplossen grondwateroverlast. (loopt meerdere jaren)
- Herinrichting Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan
- Herinrichting Berflobeek bij de Marskant
- Aanleg (delen van) de Veldbeek
- Aanleg gedeelte Balktsbeek

Op het gebied van riolering en waterhuishouding wordt samengewerkt met de Twentse gemeenten en het Waterschap. Met zogenaamde werkplaatsen wordt door gezamenlijk onderzoek geprobeerd kostenbesparingen te realiseren in de waterketen.

Huidige staat van onderhoud

De kwaliteit van de riolering wordt beoordeeld door periodiek uitgevoerde camerainspecties. Op basis hiervan is een rioolrenovatieplan opgesteld. In het rioolrenovatieplan wordt naast vervanging ook gekeken naar de mogelijkheid van deelreparaties en re-lining. De kosten van vervangingen, renovaties en de exploitatielasten worden volledig gedekt door de voorziening riolering. Om grondwaterstanden goed en langdurig in beeld te krijgen is een grondwatermeetnet gerealiseerd. Dit bestaat uit ruim 100 peilbuizen met dataloggers. Het beheer en onderhoud van het meetnet wordt volledig gedekt middels de voorziening riolering. Het beheer en onderhoud van de beken en bergingsvijvers (oppervlaktewater) ligt bij het waterschap Vechtstromen.

Riolering wordt nu later vervangen dan in het verleden het geval was. Het beheer vindt meer risicogestuurd plaats. De functionaliteit en veiligheid blijven echter gewaarborgd.

Financiën

De budgetten voor regulier en groot onderhoud zijn vastgesteld in het GRP. Op basis van het GRP 2013-2017 zijn de budgetten voldoende. Hoewel het beheer meer risicogestuurd plaats vindt is de verwachting dat dit voldoende is om de eisen die aan de functionaliteit en veiligheid worden gesteld te waarborgen. Mocht een riolering onverhoopt eerder moeten worden vervangen dan gepland dan kan dit vaak worden opgelost door een geplande vervanging wat naar achteren te schuiven.

Riolering	2017	2018	2019	2020
Kosten van derden	979.739	979.739	979.739	979.739
Kapitaallasten	2.012.975	2.050.619	2.057.484	2.075.416
Onderhoud materieel	16.007	16.007	16.007	16.007
Mutaties in voorzieningen	1.804.865	2.091.993	2.412.737	2.740.905
Interne doorberekeningen	1.505.070	1.505.070	1.505.070	1.505.070
Totaal:	6.318.656	6.643.428	6.971.037	7.317.137

Overige Waterlopen	2017	2018	2019	2020
Kosten van derden	175.849	175.849	175.849	175.849
Kapitaallasten	2.305	975	956	937
Mutaties in voorzieningen	29.540	0	0	0
Totaal:	207.694	176.824	176.805	176.786

6.3.4 Gebouwen

Volumes

Gebouwen	
Wettelijke taak (onderwijs)	88 objecten
Gemeentelijk beleid (kunst & cultuur, sport, welzijn, parkeren, kinderboerderij)	72 objecten
Huisvesting eigen organisatie	12 objecten
Herontwikkeling (grondexploitaties)	46 objecten
Afstoten (heroverweging eigendom, verkoop of sloop)	33 objecten

Het gemeentelijk vastgoed bestaat uit 251 objecten. Deze zijn voor € 470,1 miljoen verzekerd (herbouwwaarde). Het gemeentelijk bezit aan objecten bestaat onder andere uit scholen, sporthallen, buurthuizen en aankopen in het kader van grondverwerving. Als gevolg van deze diversiteit zijn de onderhoudskosten voor de gebouwen onderdeel van verschillende beleidsprogramma's en sectoren.

Beheer

Het Vastgoedbedrijf beheert de gemeentelijke vastgoedobjecten. Met 'de gemeentelijke vastgoedobjecten' worden alle verhuurbare objecten bedoelt die in gemeentelijk bezit zijn. De gemeente bezit dit vastgoed als middel om beleidsdoelstellingen te halen. Het hebben van vastgoed is geen doel op zich.

Gemeentelijke objecten die nog niet door het Vastgoedbedrijf worden beheerd zijn: stadion Veldwijk, het Twentebad en het stadhuis. Dit in verband met de geplande renovaties. Deze panden zullen in een later stadium overgaan naar het Vastgoedbedrijf.

Schoolgebouwen en panden in grondexploitaties worden ook niet beheerd door het Vastgoedbedrijf. Schoolgebouwen zijn juridisch eigendom van de schoolbesturen. Pas op het moment dat een school leeg komt te staan komt het volledige eigendom en beheer bij het vastgoedbedrijf te liggen. Objecten die in een grondexploitatie zijn aangekocht voor de ontwikkeling van een locatie blijven in principe in de grondexploitatie zitten.

Onderhoudssystematiek

Momenteel wordt, in opdracht van het Vastgoedbedrijf, het onderhoudsniveau van het gemeentelijk vastgoed inzichtelijk gemaakt conform de NEN 2767-systematiek (conditiemeting van gebouwen en installaties door middel van een vastgelegde meet- en registreermethode). Deze informatie wordt in een meerjarenonderhoudsplanung gezet. Deze onderhoudsplanung bestrijkt een periode van 40 jaar die elk jaar, ten aanzien van de tijdstippen van onderhoud, wordt geactualiseerd. Per categorie van vastgoedobjecten dient een gewenst onderhoudsniveau te worden vastgesteld. Aan de hand van het huidige en toekomstig gebruik van de vastgoedobjecten wordt dan beoordeeld welke onderhoudswerkzaamheden voor dat doel noodzakelijk zijn.

Veranderingen in het onderhoudsniveau

In afwachting op de uitkomsten van de inspectie kan het gewenste onderhoudsniveau worden vastgesteld en de daarbij behorende onderhoudskosten voor 2018 en volgend worden bepaald. De onderhoudskosten blijven voor 2017 nog gelijk.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord wordt niets vermeld over het onderhoudsniveau. Tevens zijn er door de raad of het college geen richtlijnen vastgesteld met betrekking tot het onderhoudsniveau.

Relevante beleidsnota's

- Businessplan oprichting Vastgoedbedrijf 2012

Grote projecten en ontwikkelingen

De belangrijkste ontwikkeling is de inspecties van het gemeentelijk vastgoed, wat hierboven is geschetst.

Huidige staat van onderhoud

Momenteel is er nog geen kwaliteitsniveau vastgesteld. Het streven is om voor de begroting 2018 alle onderhoudsniveaus en de daar bijbehorende budgetten goed in beeld te hebben. Over het algemeen is de staat van het onderhoud voldoende. Voor de panden die in aanmerking komen voor verkoop/sloop kan het onderhoudsniveau wat lager liggen.

Financiën

Op dit moment is de inschatting dat de getroffen onderhoudsvoorzieningen en de bestemmingsreserve toereikend zijn om het huidige onderhoudsniveau te bestendigen.

De budgetten zijn:

	2017	2018	2019	2020
Regulier onderhoud	899.445	891.261	795.033	945.420
Groot onderhoud	990.185	1.212.974	1.090.823	1.092.633
Totaal:	1.889.630	2.104.235	1.885.856	2.038.053

Deze budgetten zijn uitsluitend ten behoeve van kosten derden. Voor het onderhoud dat door ons eigen personeel wordt gedaan (personeelslasten) zijn separate budgetten opgenomen. Het onderhoud voor de onderwijsgebouwen en de panden die in de grondexploitaties zitten, worden niet vanuit bovengenoemde budgetten bekostigd. Het onderhoud van de panden in de grondexploitaties worden binnen de grondexploitaties gedekt. Voor de onderwijsgebouwen krijgen de schoolbesturen een rechtstreekse bijdrage van het rijk voor het onderhoud. Het onderhoud van de gymnastieklokalen, leegstaande schoolgebouwen en noodlokalen worden uit de reserve onderwijshuisvesting gefinancierd. Indien er voor objecten geen voorziening of reserve aanwezig is en er dient (groot) onderhoud uitgevoerd te worden, dient hiervoor bij de raad een krediet aangevraagd te worden. Dit geldt ook indien er bij een object achterstallig onderhoud wordt geconstateerd.

6.4 Grondbeleid

Belangrijkste wijzigingen en bevindingen

Ten opzichte van de jaarrekening 2015 zijn de volgende wijzigingen opgetreden:

- De commissie BBV (Besluit, Begroten en Verantwoorden) heeft de notitie grondexploitaties 2016 gepubliceerd met de volgende wijzigingen:
- De categorie niet in exploitatie genomen gronden wordt afgeschaft;
- Het startpunt van een project is een raadsbesluit met de vaststelling van het project inclusief grondexploitatiebegroting;
- Om een looptijd langer dan tien jaar in projecten aan te houden moet er in een motivering door de raad worden aangegeven waarom gekozen is voor een langere looptijd;
- Grondexploitaties met planinhoudelijke wijzigingen moeten opnieuw door de raad worden geaccordeerd;
- De vervaardigingskosten die aan een grondexploitatie kunnen worden gerekend wordt aangesloten op de kostensoortenlijst zoals opgenomen artikel 6.2.4 van het Besluit ruimtelijke ordening;
- Het is niet meer toegestaan om toevoegingen te doen aan bovenwijkse voorzieningen. Bestaande voorzieningen mogen worden gehandhaafd en kunnen volgens planning afgewikkeld worden;
- Sparen voor bovenwijkse voorzieningen die na het afsluiten van de grondexploitatie worden aangelegd is nog wel mogelijk via een door de raad in te stellen bestemmingsreserve. Toevoegingen kunnen alleen plaatsvinden via resultaatsbestemming;
- Het activeren van voorbereidingskosten voor grondexploitaties onder de immateriële vaste activa is onder voorwaarden toegestaan;
- De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde wordt gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie (momenteel 2%);
- De lasten en baten verband houdend met grondexploitaties worden in de exploitatie verantwoord en via een tegenboeking (onderhanden werk) naar de balans gemuteerd. Het is niet toegestaan eigen middelen (reserve) in mindering te brengen op het onderhanden werk;
- De presentatie van de te verwachten resultaten in de paragraaf grondbeleid dient te gebeuren tegen nominale waarde;
- Wanneer er bij de berekening van de voorziening voor verliesgevende grondexploitaties de contante waarde methode wordt gehanteerd, dan moet het effect daarvan zowel voor verliesgevend als voor winstgevende grondexploitaties worden toegelicht in de paragraaf grondbeleid;
- Het treffen van een voorziening gebeurt bij een verwacht verlies moet, de voorziening worden gepresenteerd als waarde correctie op de post bouwgrond in exploitatie.
- Verspreide gronden Hart van Zuid wordt in exploitatie genomen.

Visie gemeentelijk grondbeleid

Op korte termijn zal een nieuwe visie voor het gemeentelijk grondbeleid geschreven worden. Vooruitlopend daarop is zichtbaar dat de regelgeving voor actief grondbeleid enorm is aangescherpt met de nieuwe regelgeving van de BBV, de vennootschapsbelasting, maar ook met bijvoorbeeld de ladder van duurzame verstedelijking.

Deze regelgeving leidt er toe dat gemeenten minder snel een actief grondbeleid gaan voeren en investeringen gaan doen. Die regelgeving was heel effectief geweest in een periode dat gemeenten graag wilden investeren in de stad (tien tot vijftien jaar geleden). Maar in de huidige tijd zijn er nog maar weinig gemeenten die nieuwe investeringen willen doen. De lopende grondexploitaties worden afgemaakt en daarna wordt er veelal vanuit gegaan dat de gemeenten nieuwe locaties willen faciliteren.

De ontwikkeling van de markt van met name de woningbouw is erg positief. Het consumentenvertrouwen neemt toe en de consument is weer bereid (mede door de lage rente) te investeren in woningbouw. Als deze goede markt zich doorzet, kan dat inhouden dat er meer verkocht wordt dan geraamd. Daarmee worden de grondexploitaties minder negatief en kunnen de voorzieningen afnemen. Dat positieve beeld zet zich overigens nog niet door in de uitgifte van de bedrijventerreinen.

Doordat de markt goed is, willen marktpartijen weer investeren in de stad en dat is goed nieuws, tenzij deze investeringen moeten landen op nieuwe locaties. Omdat we in het verleden al veel geïnvesteerd hebben, hebben we als gemeente veel locaties die nog verkocht moeten worden om de investeringen te kunnen terugverdienen. Ook marktpartijen hebben posities die ze nog willen ontwikkelen. Al deze locaties moeten nog terugverdiend worden. Worden er nieuwe locaties toegevoegd, dan houdt dat onherroepelijk in dat investeringen niet terugverdiend kunnen worden en er verlies genomen moet worden.

De regelgeving en de al gedane investeringen zorgen ervoor dat het grondbedrijf behoedzaam opereert en niet snel zal overgaan tot nieuwe investeringen (of desinvesteringen). Maar vanuit een breder maatschappelijk perspectief kan het wenselijk zijn om bepaalde ontwikkelingen in de stad te stimuleren of juist af te remmen. Daar waar gewenst pakt het grondbedrijf dan een actievere rol op om zorg te dragen voor een evenwichtige ontwikkeling van de stad.

Actualiteit gemeentelijk grondbeleid

Het Besluit Begroten en Verantwoorden (BBV) is enorm gewijzigd. De gemeente laat uiteraard haar grondexploitaties in de begroting aansluiten bij deze nieuwe regelgeving. Kort gaan we hieronder in op een aantal punten van het BBV die een nadere toelichting behoeven.

Disconteringsvoet

De commissie BBV schrijft een disconteringsvoet voor van 2%. De disconteringsvoet wordt gebruikt om het resultaat op eindwaarde, contant te maken naar heden om de hoogte van de te treffen voorziening te bepalen. De gehanteerde disconteringsvoet was gelijk aan de rente (laatst vastgesteld op 3,75%). Bij een disconteringsvoet van 2% en een rente van 3,75% wordt teveel voorziening getroffen. Dat probleem wordt verholpen door de rente in gemeentelijke projecten gelijk te stellen aan de disconteringsvoet (2%). Het creëert wel weer een ander probleem voor de gemeente Hengelo, omdat we op dit moment een hogere omslagrente hebben dan 2%. Hierop wordt ingegaan in hoofdstuk 4 en in de paragraaf 6.5 Financiering.

Voor onze gezamenlijke projecten (BXL, de Veldkamp en Hemmelhorst) zullen het aankomend jaar gezamenlijk de mogelijkheden onderzocht moeten worden. In deze begroting houden we de resultaten van de herzieningen van 2016 aan.

Looptijd langer dan tien jaar

De volgende complexen hebben een langere looptijd dan tien jaar. In de indexering is hiermee rekening gehouden door geen opbrengstenindexering na negen jaar te rekenen. Dit is een risico beperkende maatregel. De volgende zes gemeentelijk grondexploitaties hebben een looptijd langer dan tien jaar:

- We zijn in 2009 een realisatie overeenkomst aangegaan met de woningcorporatie Welbions over heel Veldwijk Noord. Er zijn vertragingen in de uitvoering ontstaan, waardoor het de verwachting is dat de uitvoering van de overeenkomst pas in 2028 gerealiseerd is. We zijn met Welbions in gesprek om het project te verkleinen naar alleen het middendeel van Veldwijk Noord.
- In Dalmeden verkopen we voornamelijk grotere kavels. Het is de verwachting dat er na de gestelde tienjaarstermijn nog steeds vraag is naar deze kavels.
- In de grondexploitatie van Broek Noord gaan we uit van een uitgiftetermijn van 11 jaar. Daarmee wijkt deze grondexploitatie heel licht af van de gestelde tienjaarstermijn en is er geen reden om de termijn aan te passen.
- Bij Broek Oost zijn we, uit risico overwegingen, ervan uitgegaan dat we pas in 2033 de bouwclaim die er ligt, gaan realiseren.
- Hart van Zuid is opgedeeld in diverse deelprojecten. De meeste grondexploitaties vallen ruim binnen de tienjaarstermijn. Uitzonderingen hierop vormen het WTC Businessdistrict (complex 74: fase 2a Industriplein e.o.), waarin de laatste opbrengsten geraamd zijn in 2031 en Woonstad Noord, waarin de laatste opbrengsten geraamd zijn in 2030. Het WTC Businessdistrict is een compacte kantorenlocatie waarvoor de lange looptijd op zich een risicobeperkende maatregel is. Woonstad Noord wordt enkele jaren verhuurd en wordt ontwikkeld nadat Langeler Erve en EMGA bebouwd zijn. Hiernaast heeft de gemeentelijke grondexploitatie een langere looptijd. Er wordt een subsidie terugbetaald. De terugbetaling vindt plaats tot en met 2040.
- In de grondexploitatie van Oosterveld gaan we uit van een uitgiftetermijn van 12 jaar. Daarmee wijkt deze grondexploitatie heel licht af van de gestelde tienjaarstermijn en is er geen reden om de termijn aan te passen.

Planresultaten grondexploitaties

Alle gemeentelijke grondexploitaties worden jaarlijks middels de herzieningen vastgesteld door uw gemeenteraad. De laatst vastgestelde herzieningen zijn van juni 2016. Normaal gezien zijn deze herzieningen ook de basis voor de begroting. Door de vele en omvangrijke wijzigingen van het Besluit Begroten en Verantwoorden moeten de net vastgestelde herzieningen van 2016 enigszins aangepast worden.

De meeste gemeentelijke grondexploitaties laten een sterke verbetering zien ten opzichte van de net vastgestelde herzieningen. De grootste veroorzaker is de rente die gedaald is naar 2% (was 3,75%). Ondanks dat we het niet eens zijn met de wijze waarop de commissie BBV de disconteringsvoet (en dus de rente) heeft opgelegd, heeft het voor het grondbedrijf een voordelig gevolg.

Daarnaast is voor Hart van Zuid de herziene grondexploitatie opgenomen, zoals deze is aangeboden voor de behandeling in uw gemeenteraad van 4 oktober 2016.

De gemeenteraad heeft de parameters begin 2016 al vastgesteld en bij de vaststelling van de parameters is al rekening gehouden met de nieuwe BBV. Voorgesteld wordt om de overige parameters (dus niet de rente) te handhaven zoals deze destijds zijn vastgesteld. Dat leidt tot de volgende parameters:

Omschrijving	2017	2018	2019	2026
			t/m 2025	ev.
Kostenindexering	2%	2%	2%	2%
Rente	2%	2%	2%	2%
Opbrengstenindex bedrijven	0%	1%	2%	0%
Opbrengstenindex woningbouw	2%	2%	2%	0%
Opbrengstenindex kantoren	0%	1%	2%	0%
Opbrengsten overig	0%	1%	2%	0%

Hieronder staan de resultaten per grondexploitatie:

Resultaten grondexploitaties

Omschrijving	Boekwaarde 1-1-2016	Eindwaarde begroting 2017	Voorziening 2017	Einde looptijd grex
Verliesgevend				
<u>Woningbouw</u>				
104 Lange Wemen grondexploitatie	-965.019	-1.638.273	1.574.657	2018
006 't Rot	6.440.667	-2.914.388	2.438.629	2025
021 Exploitatie-overeenkomsten	-119.441	263.551	0	2016
027 M-kwadraat	-68.892	-1.106.830	1.022.540	2020
036 Kristenbos	355.572	-253.298	220.511	2023
<u>HART VAN ZUID</u>				
070 gemeentelijk deel	-119.720	-17.187.112	9.274.928	2040
701 Lansinkveld Noord	15.067.650	-13.691.297	5.559.873	2023
702 Langeler Erve	5.465.923	-5.602.620	1.837.854	2025
703 hoofdinfrastructuur	-4.200.445	12.419.936	-5.350.808	2022
704 EMGA	7.112.405	-9.839.791	3.985.349	2023
711 fase 2a Industrieplein e.o.	5.577.154	-4.122.324	1.012.115	2034
712 Vereenigingsgebouw	595.811	1.869.123	1.131	2027
713 Noordelijke laan HvZ	-2.199.271	348.538	84.649	2027
714 Woonstad Noord	2.008.255	871.881	502.305	2034
715 Zuidelijke laan HvZ	1.241.624	-1.586.099	288.777	2027
716 Kanaalzone	1.084.737	139.506	594.581	2022
<u>Bedrijventerrein</u>				
016 Gezondheidspark	15.927.975	-4.561.271	2.753.484	2022
035 't Oosterveld	16.655.847	-3.920.065	601.963	2028
096 Campus	17.292.393	-5.536.643	3.446.651	2022
<u>Exploitaties buiten gemeentelijke administratie</u>				
De Veldkamp	51.540.589	-38.165.381	16.807.178	2028
Businesspark XL	106.210.606	-82.524.304	5.621.802	2036
Subtotaal verliesgevend	244.904.421	-176.737.160	52.278.168	
Winstgevend				
			Contante Waarde	
<u>Woningbouw</u>				
007 VMBO	954.810	8.320	8.320	2016
044 Veldwijk Noord	-4.423.777	881.357	694.944	2028
052 Dalmeden	41.066.936	16.575.061	12.315.514	2031
054 Medaillon	-120.821	1.542.289	1.369.508	2022
069 Brouwerijterrein	267.109	73.803	69.547	2019
101 Broek Noord	13.030.277	105.750	85.051	2027
102 Broek Oost	3.555.762	1.407.942	1.005.500	2033
XXX Wijkerslokatie Hemmelhorst	4.295.426	687.312	485.147	2027
<u>Bedrijventerrein</u>				
084 Zuidelijke Havenweg	-1.537	398.738	395.348	2016
092 Veldkamptunnel	6.527	68.273	68.273	2016
103 Watertorenpark	-2.973.471	947.443	456.756	2016
Subtotaal winstgevend	55.657.241	22.696.289	16.953.907	

Grondexploitaties die in de bovenstaande tabel bij de boekwaarde een negatief bedrag hebben staan, hebben een spaarsaldo. De boekwaarde van de Veldkamp, de Hemmelhorst en Businesspark XL zitten niet in de gemeentelijke administratie. De boekhouding van de Hemmelhorst en de Veldkamp zitten bijvoorbeeld bij de gemeente Borne in de administratie. Daar daalt de rente begrotingstechnisch nog niet. Juist bij deze externe projecten hebben een heel hoge boekwaarde en is het van belang daar de rentes te laten dalen.

De negatieve bedragen op eindwaarde zijn de grondexploitaties waar een verlies gedraaid wordt. Voor dat verlies treffen we voor ons aandeel op contante waarde een voorziening. Die voorziening komt uit per 1 januari 2017 op € 52,3 miljoen. De voorziening was bij de laatst vastgestelde jaarrekening per 1 januari 2016 nog € 54,9 miljoen (per 1-1-2017 € 56,8 miljoen).

Voor Hart van Zuid zijn de cijfers uit de, na het (concept) onderhandelingsakkoord, geactualiseerde grondexploitatie opgenomen. De voorziening wordt getroffen voor 100% van het geraamde tekort omdat de gemeente vanaf 1-1-2017 alleen de grondexploitatie van Hart van Zuid voert.

We houden daarbij nog een slag om de arm, omdat de grondexploitaties waar we samen in optrekken met andere partijen (BXL, de Veldkamp en Hemmelhorst) nog aangepast moeten worden. Veiligheidshalve houden we daar de resultaten van de vastgestelde herziening van 2016 aan.

Risico's

De risico's worden ingeschat op (bruto) € 11,7 miljoen. In de laatst vastgestelde herzieningen was het risico ingeschat op € 11,0 miljoen. De toename wordt vooral veroorzaakt door het (concept) onderhandelingsakkoord van Hart van Zuid. De risico's en het aanwezige weerstandsvermogen worden behandeld in paragraaf 6.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Hieronder staan de tien grootste risico's vermeld (tussen haakjes staat vermeld welke invloed het betreffende risico heeft).

- Algemeen risico; realisatie afzet

De markt voor de grondverkoop verslechtert, waardoor de verwachte afzet niet gerealiseerd kan worden (20%);

- Algemeen risico; ladder duurzame verstedelijking

De gemeente heeft een convenant afgesloten met de provincie over de ladder van duurzame verstedelijking. De gemeente heeft bijna de volledige ruimte in die ladder geprogrammeerd, waardoor er geen flexibiliteit is en er nauwelijks ruimte is voor nieuwe initiatieven. Indien er voor gekozen wordt om flexibiliteit in de woningbouwprogrammering toe te passen (17%);

- Businesspark XL

Wanneer het project verslechtert, moet de gemeente voor haar aandeel (uitgaande van 13,9%) een hogere voorziening treffen (14%);

- Algemeen risico; uitgifteprijsen

De markt voor de grondverkoop verslechtert, waardoor de uitgifteprijsen onder druk komen te staan (6%);

- Lansink Veld Noord (fase 1 Hart van Zuid);

De grondopbrengsten van Lansink Veld Noord worden niet gerealiseerd (6%)

- Algemeen risico; vastgoed markt verslechtert

De markt voor vastgoed verslechtert, waardoor er op bezittingen (panden) in de grondexploitaties afgeschreven moet worden (5%);

- Algemeen risico; Dalende verkeerswaarde

De verkeerswaarde van percelen in het complex niet in exploitatie genomen gronden daalt naar de agrarische waarde, waardoor er meer voorzieningen voor de niet in exploitatiegenomen gronden getroffen moet worden (4%);

- Subsidietermijnen (fase 2b Hart van Zuid)

De subsidietermijnen worden niet gehaald waardoor subsidies niet (geheel) kunnen worden geïnd (3%);

- Kanaalzone (fase 2b Hart van Zuid)

De vervuilde grond kan niet (volledig) hergebruikt worden op locatie (in en nabij talud zuidelijke laan) (2%);

- EMGA Zuid (Hart van Zuid)

De voorgestelde saneringsaanpak van EMGA Zuid is niet te realiseren (2%).

De tien grootste risico's bepalen 79% van de benodigde weerstandscapaciteit van het grondbedrijf.

6.5 Financiering

Inleiding

De paragraaf financiering beschrijft de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille. Meer dan voor de andere paragrafen is op dit gebied het nodige wettelijk verankerd, met name in de Wet Fido en de Ruddo, de uitvoeringsregeling van de (aangescherpte) Wet Fido, laatstelijk aangepast in 2009. In 2015 is voorts de vernieuwde Handreiking Treasury van het ministerie van BZK verschenen, die ook weer nadere informatie geeft. Tenslotte geeft ook het vernieuwde BBV richtlijnen met betrekking tot de toe te rekenen rente en de verantwoording daarvan in de planning- en control stukken.

In 2014 tenslotte zijn het treasurybesluit van de gemeente Hengelo en de richtlijnen voor het verstekken van geldleningen en garanties aangescherpt.

Wat willen we bereiken

De doelstellingen van het treasurybeleid zijn vastgelegd in de verordening financieel beheer (Verordening ex artikel 213 GemeenteWet, artikel 11) en in het treasurybesluit.

Schatkistbankieren

Per 1 januari 2014 is het verplicht schatkistbankieren van lagere overheden bij het rijk definitief ingevoerd. Dit heeft gevolgen voor het treasurybeleid. Tegoeden worden dagelijks 'afgeroomd', op een aparte rekening bij huisbank BNG gestort en bij het rijk belegd. Debetsaldi, "rood staan" wordt nog steeds op de gebruikelijke wijze afgedekt door daggeld- of kasgeldleningen.

Gemeentefinanciering

Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten wordt de gemeente als één geheel beschouwd. Dat houdt in dat bij het bepalen van de financieringsbehoefte alle inkomsten en uitgaven betrokken worden. Door de goedkope financiering in de laatste jaren is vanaf 1 januari 2016 de omslagrente, de rente die in rekening wordt gebracht bij investeringen die op de balans staan, verlaagd van 4,5% naar 3,75%.

Nu, met het oog op het vernieuwde BBV, wordt voorgesteld om de omslagrente te handhaven op 3,75%. Dat valt binnen het kader van het vernieuwde BBV, dat de gemiddelde rente over de opgenomen geldleningen toestaat, vermeerderd met maximaal 0,5%.

Voor de boekwaarde van de diverse grondcomplexen wordt een rente gehanteerd van 2%, zijnde de disconteringsvoet.¹ De commissie BBV schrijft een disconteringsvoet voor van 2%. De disconteringsvoet wordt gebruikt om het resultaat op eindwaarde, contant te maken naar heden om de hoogte van de te treffen voorziening te bepalen. De gehanteerde disconteringsvoet was gelijk aan de rente (laatst vastgesteld op 3,75%). Bij een disconteringsvoet van 2% en een rente van 3,75% wordt teveel voorziening getroffen. Dat probleem wordt verholpen door de rente in gemeentelijke grondexploitatieprojecten gelijk te stellen aan de disconteringsvoet (2%).

Door "totaalfinanciering" worden de rentekosten geminimaliseerd. Leningen worden op de meest optimale momenten aangetrokken, rekening houdend met de gemeentelijke rentevisie, de Wet Fido, de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

¹ De *disconteringsvoet* die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde ten behoeve van het treffen van een verliesvoorziening voor negatieve grondexploitaties wordt voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone.

Regelmatig wordt een rentevisie opgesteld. Deze rentevisie is samengesteld op basis van rentevisies van de toonaangevende banken en financiële media in Nederland. Voor de periode 2017-2020 wordt rekening gehouden met een licht stijgende korte rente en lange rente, die overigens nog steeds op een relatief laag niveau ligt.

Nu het verplichte schatkistbankieren per 1 januari 2014 is ingevoerd zal zoveel mogelijk de kasgeldlimiet worden opgezocht. Treasury beslissingen zullen nu het gevolg zijn van de liquiditeitenplanning, de rentestand, de verwachte rentestand (rentevisie) en het risico van overliquiditeit.

Kasgeldlimiet en renterisiconorm

Ook in 2017 zal ernaar worden gestreefd de kasgeldlimiet niet langdurig te overschrijden, dit binnen het kader van de (herziene) Wet Fido. Daarbij moet worden opgemerkt dat overschrijding van de kasgeldlimiet gedurende een kortere tijd in afwachting van inkomsten en in het vooruitzicht van een lagere rente niet in strijd is met de wet Fido en het vigerende treasurybesluit, en bij een aanhoudend lage korte rente zelfs aanbevelenswaardig is. De kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal van € 286 miljoen, ofwel ruim € 24,3 miljoen. Samengevat is financiering met kort geld is nog steeds zeer interessant, gelet op de zeer lage korte rente.

De renterisiconorm bedraagt ruim € 57 miljoen (20% van het begrotingstotaal).

De financieringsbehoefte voor de komende jaren bedraagt ongeveer: (x € 1 miljoen):

	2017:	2018:	2019:	2020:
Financieringsbehoefte	40	36	20	5

Wet Hof

Volgens het bestuursakkoord dat minister van financiën Dijsselbloem heeft afgesloten met VNG, IPO en de Unie van waterschappen mogen de lagere overheden een EMU-tekort hebben van 0,3% in 2017. Daarnaast is een motie in de Tweede Kamer aangenomen met de strekking dat het kabinet moet voorkomen dat de Wet Hof leidt tot uitstel en afstel van investeringen.

Het tekort van de rijksoverheid is de afgelopen jaren sterk gedaald. Daarmee lijken de grootste risico's van de Wet Hof voorlopig van de baan.

Kasbasis

Anders dan het rijk moeten gemeenten al jaren begrotingsevenwicht nastreven, althans op basis van het stelsel van baten en lasten. Hierdoor worden de lasten van investeringen over een aantal jaren gespreid. Daardoor kan het ook voorkomen dat gemeenten die een sluitende begroting hebben op baten en lasten basis op kasbasis een begrotingstekort hebben. Om dat in kaart te brengen moeten gemeenten in de begroting het EMU-saldo invullen. Dat is feitelijk een herberekening van de begroting van lasten en baten naar kasbasis.

Vuistregels

Enkele vuistregels voor de omvang van het EMU-saldo:

- Investerings hoger dan afschrijvingen betekent een negatief effect op het EMU-saldo
- Investerings in grond hoger dan verkopen bouwgrond betekent een negatief effect op het EMU-saldo
- Verkoop aandelen betekent een positief effect op het EMU-saldo
- Het vormen van reserves en voorzieningen betekent een positief effect op het EMU-saldo
- Het dekken van uitgaven uit een voorziening betekent een negatief effect op het EMU-saldo

- Een ontvangen subsidie van een andere overheid betekent een positief effect op het EMU-saldo
- Aantrekken en uitzetten van geld heeft géén invloed op het EMU-saldo

Wat gaan we doen

Bij het aantrekken van geldleningen zal, als altijd, rekening worden gehouden met de liquiditeitenprognose, gekoppeld aan de rentestand en met name de rentevisie. Het Treasurycomité zal gedurende het jaar toezicht blijven houden op de uitvoering van het treasurybeleid.

Leningen aan Welbions

Met de fusie van Welbions met Woningstichting Borne is het verstrekken van geldleningen met een beperkte opslag voor risico en kosten definitief van de baan. Er is een achtervangovereenkomst afgesloten met het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). De reeds afgesloten leningen kunnen ongewijzigd 'uitlopen'. De beleidswijziging brengt (beperkte) financiële gevolgen met zich mee, waarmee in de meerjarenbegroting rekening is gehouden.

Verstreking van geldleningen

Nog steeds wordt de gemeente benaderd voor het verstrekken van een garantie of een geldlening. Uitgangspunt is en blijft dat de gemeente geen bankier is en dat ook niet moet worden om het bedrijfs- en verenigingsleven overeind te houden. De Wet Fido en de daaraan gekoppelde Ruddo dichten de gemeente slechts een bancaire rol toe wanneer sprake is van een 'maatschappelijk belang'. Datzelfde geldt voor het verlenen van gemeentegaranties. Het mag niet zo zijn dat een projectontwikkelaar het risico naar een gemeente afschuift en/of de gemeente verder laat financieren als hun geldbron is opgedroogd en/of de onderneming zijn vleugels wil uitslaan naar nieuwe projecten.

Daarenboven heeft de gemeente te maken met steeds verdergaande regelgeving in het kader van staatssteun. Verstreking of garantie van een lening tegen een relatief lage rente aan een CV/BV zal al heel gauw worden gezien door de Europese Commissie als ontoelaatbare staatssteun. De gemeente zal daarop worden aangesproken. Grote terughoudendheid is derhalve nog steeds het parool. Daarom is het beleid met betrekking tot het verstrekken van geldleningen aan derden in 2014 verder aangescherpt. Bovendien is een voorziening getroffen voor instellingen met een gemeentelijke geldlening, die moeite hebben om aan de (terug)betalingsverplichting te voldoen.

Wel is de deur op een kier gezet voor sportverenigingen die een beroep doen op het waarborgfonds voor de sport. Deze instelling wil wel 50% van het te financieren bedrag garanderen, maar zal dat slechts doen indien de gemeente meedoet voor de resterende 50%. Uitgangspunt blijft nee, tenzij de vereniging aan strenge voorwaarden voldoet.

Renteresultaat

De wijziging van de rente voor grondcomplexen van 3,75% naar 2% en voor het Hart van Zuid van 4,5% naar 3,75% heeft de nodige gevolgen voor het renteresultaat. Doordat veel minder rentelasten worden toegerekend aan de diverse grondcomplexen daalt het renteresultaat aanmerkelijk. Dit wordt deels "terugverdiend" doordat de rente voor geldleningen met een langere looptijd ook zeer laag is, maar dat effect treedt pas in de komende jaren op, wanneer hoogrentende leningen worden afgelost en nieuwe, laagrentende leningen worden aangetrokken.

Het komende jaar 2017 wordt, net als de vorige jaren, bijzonder onzeker. Het treasurycomité zal nadrukkelijk de vinger aan de pols houden.

Het renteschema ziet er als volgt uit (* € 1.000):

a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€	25.601
b. De externe rentebaten	-/- €	<u>18.441</u>
Totaal door te rekenen externe rente	€	7.160

c. De rente die aan de grondexploitatie moet

worden doorberekend -/- € 4.021

De rente van projectfinanciering die aan het

betreffende taakveld moet worden toegerekend -/- € 0

-/- € 4.021

Saldo door te rekenen externe rente € 3.139

d1. Rente over eigen vermogen € 0

d2. Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde) € 0

De aan taakvelden (programma's inclusief overhead)

toe te rekenen rente € 3.139

e. De werkelijk aan taakvelden (programma's inclusief

overzicht Overhead) toegerekende rente (renteomslag) -/- € 8.430

Overige rente en kosten € 107

f. Renteresultaat op het taakveld treasury -/- € 5.184

(dus een positief renteresultaat)

6.6 Verbonden partijen

Voor de uitvoering van een aantal taken heeft de gemeente zich verbonden met andere partijen. Tot de verbonden partijen worden volgens het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) die partijen gerekend, waarmee de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft. Van een bestuurlijk belang is sprake wanneer de gemeente in de derde partij een zetel in het bestuur heeft, dan wel stemrecht in besluitvormende vergaderingen kan uitoefenen. Van financieel belang is sprake wanneer de gemeente financieel risico loopt bij faillissement of liquidatie van de derde partij. De beleidskaders rondom verbonden partijen liggen vast in de nota "Geboeid door verbonden partijen", door het college van burgemeester en wethouders vastgesteld op 2 oktober 2007. Op 23 april 2013 is een nieuwe Nota Verbonden Partijen vastgesteld, die het beleidskader nader aanscherpt.

De recente wijziging van het BBV heeft gevolgen voor deze paragraaf.

Ter wille van het inzicht voor de raad wordt de voorgeschreven lijst van verbonden partijen opgesplitst in:

1. gemeenschappelijke regelingen
2. stichtingen/verenigingen
3. coöperaties/vennootschappen

Omdat niet in alle gevallen duidelijk is of al dan niet sprake is van verbonden partijen, is het van belang dat gemeenten in hun beleidsdocumenten een toelichting geven op het begrip verbonden partij. Daarbij hebben ze de vrijheid om dit niet jaarlijks in begroting en jaarrekening te vermelden, maar in de vierjaarlijks te verschijnen nota Verbonden Partijen.

Om te voorkomen dat dezelfde informatie in de verschillende beleidsstukken rond begroting en verantwoording moet worden opgenomen, worden de voorschriften met betrekking tot de paragraaf verbonden partijen in het nieuwe BBV vereenvoudigd. In de nota Verbonden Partijen wordt een kaderstellend overzicht opgenomen. De paragraaf verbonden partijen kan zich dan beperken tot het geven van een totaalbeeld van participaties in verbonden partijen en de financiële aspecten ervan. De navolgende informatie moet in ieder geval worden vermeld in de paragraaf verbonden partijen:

- De wijze waarop de gemeente met de organisatie bestuurlijk en financieel is verbonden, inclusief evt. garantstellingen.
- De verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar.
- De verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar.
- De materiële financiële risico's met een verwijzing naar de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Wat willen we bereiken

Er zijn uiteenlopende redenen waarom een gemeentelijke taak niet door de gemeente zelf maar door een derde rechtspersoon wordt uitgevoerd. Veelal gaat het daarbij om schaalvoordelen, soms gaat het om de noodzaak slagvaardig te handelen. Ook de vorm waarin de samenwerking wordt gegoten – gemeenschappelijke regeling of publiek private samenwerking – is afhankelijk van de aard van de uitbestede taak. Het op afstand plaatsen van de uitvoering van deze taken brengt het risico met zich mee dat de democratische controle niet optimaal is.

Wij willen daarvoor een verbeterde standaardopzet hanteren, die meer dynamisch is en meer (stuur)informatie bevat zodat de raad beter op de hoogte kan blijven van de actuele ontwikkelingen bij een verbonden partij, waarbij het accent meer komt te liggen op informatie over de prestaties, kansen en risico's en voortgang van verbonden partijen. Het ontwikkelen van een dergelijke meer systematische informatievoorziening is een dynamisch proces waarbij de gemeente wel afhankelijk is van de kwaliteit van de planning en control producten van de verbonden partij. Wij willen vanaf nu uitgaan van de navolgende standaardopzet:

Verbonden partij	Informatie
1. Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling, privaatrechtelijke rechtspersoon of anderszins
2. Doel	Doel van de samenwerking, statutaire doelstelling
3. Partijen	Wie zijn de deelnemende gemeenten, publieke of private partijen binnen de verbonden partij?
4. Bestuurlijk belang	Op welke wijze wordt deelgenomen (en wordt er zeggenschap uitgeoefend) in Algemeen bestuur, in Dagelijks bestuur, in Raad van Toezicht, in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, in directie, in Raad van Commissarissen?
5. Financieel belang	Wat is de bijdrage van de gemeente in de begroting van de verbonden partij, wat is de bijdrage aan het eigen vermogen/aandelenkapitaal, welke financiële afspraken gelden er?
6. Prestaties – effecten	Aanduiding prestaties. Inzicht in prestaties en effecten voor zover het nieuwe beleidsontwikkelingen betreft (domein raad, gemeentebegroting)
7. Voortgang	Realiseert de verbonden partij haar aandeel in het onderdeel uit de gemeentebegroting (voor zover dit van toepassing is)?. Doet zij dit binnen de financiële kaders?
8. Risico's en kansen	Welke risico's en kansen kunnen zich voordoen?
9. Ontwikkelingen	Welke majeure ontwikkelingen doen zich voor (nationaal, regionaal of lokaal)?

1. Verbonden partijen – Gemeenschappelijke Regelingen

De gemeente Hengelo neemt deel aan de volgende gemeenschappelijke regelingen:

1.1 Regio Twente (gevestigd te Enschede):

1. Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
2. Doel	(Verplichte) samenwerking op Twents niveau
3. Partijen	14 Twentse gemeenten
4. Bestuurlijk belang	Hengelo is via wethouder Bron vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur. Diverse wethouders participeren in afstemmingsberaden en portefeuillehouders overleggen binnen hun aandachtsgebied.

5. Financieel belang	De Gemeente Hengelo draagt volgens de begroting 2017 van de Regio Twente € 4.102.688 bij. De bijdrage 2017 voor de Regio Twente per inwoner ziet er nu als volgt uit: <table border="0"> <tr> <td>Jeugdgezondheidszorg</td><td>€ 22,52</td></tr> <tr> <td>Gezondheidszorg</td><td>€ 6,91</td></tr> <tr> <td>Recreatieve voorzieningen</td><td>€ 2,64</td></tr> <tr> <td>Algemeen</td><td>€ 13,90</td></tr> <tr> <td>Totaal</td><td>€ 45,97</td></tr> </table> Bij het opstellen van de begroting 2017 van het Twentebedrijf is nog geen sprake van daadwerkelijke dienstverlening en zijn er nog geen besluiten genomen over de dienstverlening die van het Twentebedrijf wordt gevraagd. Wel wordt het programma Shared Services Netwerk Twente (SSNT) nu al als onderdeel van Twentebedrijf aangemerkt. Dat kost geld, Hengelo om precies te zijn € 42.000. Dat is puur en alleen voor de aansturing voor het Twentebedrijf, niet voor de taken die (zullen) worden overgenomen. De casco, zoals dat wordt genoemd. Dit komt bovenop de 'reguliere' bijdrage aan de Regio Twente Begrotingstotaal 2017: € 47,42 miljoen Eigen vermogen per 01.01.17: € 3,162 miljoen Eigen vermogen per 31.12.17: € 3,162 miljoen Vreemd vermogen per 01.01.17: € 14,21 miljoen Vreemd vermogen per 31.12.17: € 14,09 miljoen Financieel resultaat: 0 (2015: € 1,36 miljoen) Solvabiliteit: 18,3%	Jeugdgezondheidszorg	€ 22,52	Gezondheidszorg	€ 6,91	Recreatieve voorzieningen	€ 2,64	Algemeen	€ 13,90	Totaal	€ 45,97
Jeugdgezondheidszorg	€ 22,52										
Gezondheidszorg	€ 6,91										
Recreatieve voorzieningen	€ 2,64										
Algemeen	€ 13,90										
Totaal	€ 45,97										
6. Prestaties – effecten	Uitvoeren van taken op terrein van gezondheid, mobiliteit, recreatie.										
7. Voortgang	In december 2015 heeft besluitvorming plaatsgevonden over de wijze van besturen van de Regio Twente. In het Algemeen Bestuur nemen alleen nog maar bestuurders plaats. Voorheen waren dat college- en raadsleden. Als voorbereiding op de Twenteraad, waarin raadsleden van de 14 gemeenten kunnen participeren is een Presidium opgericht, waaraan iedere gemeente één raadslid levert als vertegenwoordiger. Voor Hengelo is dat de heer Vis. In voorbereiding is het zogenaamde Twentebedrijf, waarin op basis van het principe 'coalition of the willing' gemeenschappelijke taken worden uitgevoerd. De begroting van het Twentebedrijf 2017 gaat uit van een begrotingstotaal van € 357.000 en een bijdrage van Hengelo van € 42.000. Deze is uitsluitend bestemd voor de zogenaamde casco-bijdrage: het opzetten van het Twentebedrijf. De diensten die van dit bedrijf worden afgenomen worden door de afnemers zelf betaald.										

8. Risico's en kansen	Regioraad besluit in meerderheid tot extra uitgaven waarmee de gemeente Hengelo niet akkoord is. Op grond van de gemeenschappelijke regeling moeten alle gemeenten meebetalen. Dus de kans bestaat dat Hengelo tekorten op de begroting moet incasseren voor extra bijdragen voor beleid waarmee de gemeente niet akkoord is. Begroting 2017: Beschikbare weerstandscapaciteit: € 3,4 miljoen Benodigde weerstandscapaciteit: € 2,6 miljoen Ratio: 1,3
9. Ontwikkelingen	Ombuigingstaakstellingen.

Beoordeling financiële positie ²

weerstandsvermogen	
schuldpositie	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

² Groen = goed, geel = voldoende, orange = niet voldoende, rood = slecht, wit = geen gegevens

1.2 Veiligheidsregio Twente (gevestigd in Enschede):

1. Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling
2. Doel	In de Veiligheidsregio Twente (VRT) werken de brandweer, de geneeskundige hulpverlening (GHOR), de politie en de 14 Twentse gemeenten samen aan een veilige regio Twente.
3. Partijen	14 Twentse gemeenten
4. Bestuurlijk belang	De burgemeester heeft zitting in het Dagelijks en Algemeen Bestuur
5. Financieel belang	De gemeentelijke bijdrage 2017 voor Hengelo is lager vanwege de overgang op het Cebeon model. Dat overtreft de autonome groei van 1,7% en daalt van € 5.903.000 in 2016 naar € 5.728.000 in 2017. Begrotingstotaal 2017: € 49,25 miljoen
6. Prestaties – effecten	De VRT zet zich in voor effectieve voorbereiding op en bestrijding van crises en rampen. De VRT regelt de aanpak van grote ongelukken, rampen en crises zoals overstromingen, uitbraak van besmettelijke ziektes en terrorisme.
7. Voortgang	Belangrijke thema's voor 2017 zijn de doorontwikkelde crisisorganisatie in de praktijk brengen en de vorming van de meldkamer Oost Nederland voorbereiden.
8. Risico's en kansen	AB besluit in meerderheid tot extra uitgaven waarmee de gemeente Hengelo niet akkoord is. Op grond van de gemeenschappelijke regeling moeten alle gemeenten meebetalen. Dus de kans bestaat dat Hengelo tekorten op de begroting moet incasseren voor extra bijdragen voor beleid waarmee de gemeente niet akkoord is. Beschikbaar weerstandsvermogen: € 2,1 miljoen Benodigd weerstandsvermogen: € 3 miljoen Ratio: 0,7
9. Ontwikkelingen	In de begroting 2017 van de VRT wordt voor de doorberekening van de lasten over de 14 gemeenten uitgegaan van de Cebeon-norm, deels gelinkt aan het gemeentefonds. Dat betekent een licht positief verdeeleeffect voor Hengelo.

Beoordeling financiële positie

weerstandsvermogen	
schuldbestand	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	

begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

1.3 Euregio (gevestigd in Gronau):

1. Rechtsvorm	De EUREGIO is een Nederlands-Duitse Gemeenschappelijke regeling met een speciale bi-nationale structuur. Deze zorgt ervoor dat de belangen van de Nederlandse en Duitse leden gelijk vertegenwoordigd zijn.
2. Doel	Doel is grensoverschrijdende samenwerking entameren en bevorderen en daarvoor de nodige subsidiegelden aantrekken.
3. Partijen	Nederlandse en Duitse gemeenten
4. Bestuurlijk belang	Twee raadsleden hebben zitting in het AB; Wethouder Bron heeft zitting in de Euregioraad
5. Financieel belang	29 cent per inwoner bijdrage Eigen vermogen per 01.01.17: 1.081.187 Eigen vermogen per 31.12.17: 1.119.656
6. Prestaties – effecten	Regulier overleg tussen grensgemeenten.
7. Voortgang	Aandacht voor grensoverschrijdende infrastructuur
8. Risico's en kansen	De Euregio is een financieel gezond bestuursorgaan met een goede reservepositie.
9. Ontwikkelingen	Belangrijke onderwerpen zijn verschillen op het gebied van belastingen en sociale verzekeringen, en de erkenning van diploma's in het buurland.

Beoordeling financiële positie

weerstandvermogen	
schulddpositie	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
Begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

1.4 Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB), gevestigd in Hengelo

1. Rechtsvorm	Stichting
2. Doel	Verzorgt de uitvoering van de sociale werkvoorziening (SW)
3. Partijen	Hengelo, Borne, Hof van Twente en Haaksbergen
4. Bestuurlijk belang	<i>Wsw taken Haaksbergen</i> De gemeente Haaksbergen heeft een voorgenomen besluit genomen om haar Wsw taken uit te laten voeren door de GR SWB. Gelet op feit dat een voorgenomen besluit is, is dit niet opgenomen in de ontwerpbegroting 2017 SWB. <i>Gemeentelijke eigen bijdrage</i> Jaarlijks voldoen de deelnemende 3 GR gemeenten eigen bijdrage van € 363.000 waarvan Hengelo middels een verdeelsleutel €236.000 bijdraagt. Bij de begrotingsbehandeling 2015 heeft de raad van gemeente Hengelo het besluit genomen om te bezuinigen op haar deel de jaarlijkse eigen bijdrage SWB. Na discussie in het dagelijks bestuur is besloten om de eigen bijdrage te handhaven, aangezien dit vastgesteld in de Strategienota 2014-2018. Dat heeft tot als consequentie dat de bijdrage re-integratiegelden van Hengelo aan de GR wordt verlaagd.
5. Financieel belang	De bijdrage aan de SWB voor het SW-deel is in 2017 ruim € 11,7 miljoen.
6. Prestaties – effecten	Van jaar tot jaar dalen de omzetten van het SWB, alsmede de rijksbijdrage. Dit kan gedeeltelijk worden gecompenseerd met lagere (loon)kosten. De omzet wordt in 2017 geraamd op € 24,9 miljoen, de rijksbijdrage is € 18,5 miljoen. De totale bedrijfslasten bedragen € 37,7 miljoen. Het geraamde subsidieresultaat bedraagt € 1,37 miljoen.
7. Voortgang	Naar waarschijnlijkheid worden per 1 januari 2017 de taken op het gebied van beheer van de openbare ruimte van de gemeenten Hengelo en Hof van Twente ondergebracht in een eigen bedrijfsonderdeel binnen de GR, onder de naam Gildebor. In de begroting zijn de operationele gevolgen vertaald naar financiële consequenties. De calculaties zijn gebaseerd op informatie van maart 2016. Daarmee is de ontwerpbegroting een "grofmazige" begroting omdat er in de loop van 2016 nog verschillende besluiten moeten worden genomen.
8. Risico's en kansen	De risico's van het WSW nemen toe als gevolg van steeds verdergaande bezuinigingen door het rijk en een lagere toegevoegde waarde als gevolg van verslechtering van de economie. Wel kan het versterken van de werkgeversbenadering leiden tot hogere marges. Het SWB verwacht 2017 te eindigen met een eigen vermogen van € 4,6 miljoen. Dit ligt boven het noodzakelijk geachte weerstandsvermogen van € 2,5 miljoen.
9. Ontwikkelingen	Rijksbezuinigingen

Beoordeling financiële positie

Weerstandsvermogen	
Schuldpositie	
Solvabiliteit	
Voorzieningen	
Garantstellingen	
Rentelasten	
Begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

1.5 Stadsbank Oost Nederland (vestiging in Stadskantoor Hengelo)

1. Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
2. Doel	De bank is een gemeentelijke kredietbank als bedoeld in de WCK en heeft tot doel om een, zowel vanuit een bedrijfseconomische alsook maatschappelijke optiek gezien, verantwoord pakket van financiële dienstverlening aan te bieden aan de ingezetenen in haar rechtsgebied.
3. Partijen	Gemeenten in Twente en de Achterhoek
4. Bestuurlijk belang	Wethouder Ten Heuw heeft zitting in het DB en het AB
5. Financieel belang	De begroting 2017 van de SON voorziet in een bijdrage van € 700.000 vanuit Hengelo SON stelt voor de tarieven met 2,3% te indexeren. Dit gebaseerd op de stijging van de salarissen. De SON rechtvaardigt dit doordat de dienstverlening voor vrijwel 100% personeel betreft. Deze stijging is, althans voor de salarissen, ongeveer in lijn met de richtlijnen zoals de hoofden financiën van de aangesloten gemeenten hebben aangegeven. Totale lasten 2017: € 6,16 miljoen Verwacht resultaat: € 3.100
6. Prestaties – effecten	Taken: kredietverstrekking, schuldsanering, uitvoering Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen, bevorderen van spaarzin, geven van voorlichting en advies. Als gevolg van de economische situatie wordt steeds vaker een beroep gedaan door burgers op deze instelling. Dat leidt tot een hogere gemeentelijke bijdrage (gebaseerd op het aantal cliënten afkomstig van een gemeente).
7. Voortgang	Het aantal mensen met beschermingsbewind neemt nog steeds toe.

8. Risico's en kansen	De begroting gaat uit van een stabiele solvabiliteitsratio van 10% en een stabiele verhouding beschikbaar/benodigd weerstandsvermogen van 1,3. Weerstandscapaciteit: € 1,88 miljoen
9. Ontwikkelingen	Vanwege het toenemende aantal cliënten met betalingsproblemen lijkt het erop dat de SON zich in een groeimarkt beweegt. Door bijstellingen van beleid van diverse gemeenten is toch het aantal aanvragen iets gedaald.

Beoordeling financiële positie

Weerstandsvermogen	
Schuldpositie	
Solvabiliteit	
Voorzieningen	
Garantstellingen	
Rentelasten	
Begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

1.6 Openbaar Lichaam Crematoria Twente (vestigingen in Usselo en Almelo)

1. Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
2. Doel	Exploiteren van crematoria in Twente via BV
3. Partijen	Twentse en enkele Achterhoekse gemeenten
4. Bestuurlijk belang	Wethouder Jan Bron is AB en DB-lid. De aandelen van Crematoria Twente zijn in handen van het Openbaar Lichaam
5. Financieel belang	In 2017 wordt weer rekening gehouden met een dividend van € 350.000. Vuistregel is dat Hengelo hiervan ongeveer € 50.000 ontvangt (gaat naar rato van het aantal cliënten per gemeente). Het begrotingstotaal van het OLCT is € 16.000 en betreft voornamelijk wat administratieve kosten.
6. Prestaties – effecten	Het openbaar lichaam bezit de aandelen van Crematoria Twente B.V. De B.V. heeft tot taak het in stand houden en exploiteren van de crematoria in de regio. Gemeenten dragen niet bij in de exploitatie, ontvangen wel een dividend.
7. Voortgang	Verbouwing van vestigingen in Enschede en Almelo. Nieuwbouw van vestigingen in Oldenzaal en Borne
8. Risico's en kansen	Toetreding van buiten kan betekenen dat de winstgevendheid, en daardoor het dividend, vermindert of zelfs wegvalt.

	De weerstandscapaciteit is € 11.000 zijnde de algemene reserve. Daarnaast is er een reserve deelneming van € 1,57 miljoen.
9. Ontwikkelingen	Het OLCT is enig aandeelhouder van Crematoria Twente BV. Jaarlijks keert Crematoria Twente BV de jaarwinst uit aan het OLCT. Deze doet vervolgens op basis van het aantal crematies per gemeente een voorschot aan de aangesloten gemeenten en een nabetaling in het jaar erop. De strategische beleidsplannen van Crematoria Twente BV voorzien in het opknappen van de vestigingen in Enschede en Almelo en het openen van nieuwe vestigingen in Borne en Oldenzaal. Deze worden gefinancierd door vreemd vermogen. Om dat goedkoop te kunnen aantrekken is het eigen vermogen van de BV in de afgelopen jaren versterkt.

Beoordeling financiële positie

weerstandsvermogen	
schuldbestand	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

1.7 Openbaar Lichaam Regionaal Bedrijventerrein Twente (gevestigd in Almelo):

1. Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
2. Doel	Ontwikkelen van het XL Businesspark in Almelo
3. Partijen	Gemeentes Hengelo, Enschede en Almelo en de provincie Overijssel nemen ieder voor 23% deel, de gemeente Borne voor 8%
4. Bestuurlijk belang	Wethouder Ten Heuw heeft zitting in het AB en DB. Wethouder Elferink heeft zitting in het AB.
5. Financieel belang	Over de grondexploitatie en (in het bijzonder) de verdeling van het tekort heeft nog geen definitieve besluitvorming plaats gevonden. Omdat de grondexploitatie als basis dient voor jaarrekening, de (herziene) begroting 2016 en 2017 en de meerjarenplanning 2018 - 2020 is er over deze stukken feitelijk ook geen overeenstemming. In lijn met artikel 20 en artikel 21 van de gemeenschappelijke regeling RBT zendt het DB de concept begroting en jaarstukken wel toe. De gemeenten en de provincie hebben onderzocht op welke wijze de slagkracht van XL Park vergroten en daarmee het project tot ene succes kan worden gemaakt. De overheidspartijen hebben daarbij afgesproken de bestuurlijke verhoudingen niet te wijzigen.

	Dat betekent dat Enschede, Hengelo, Almelo en de provincie Overijssel het belang van 23 procent behouden en dat Borne voor 8 deelnemer blijft. De grondexploitatie resulteert in een tekort van € 45,20 miljoen op eindwaarde (2036). Dat is € 29,80 miljoen op netto contante waarde per 01-01-2016. Op basis van dit tekort zal Hengelo een voorziening moeten treffen ter grootte van € 5,45 miljoen. Bij de herziening van de grondexploitaties 2016 is hiermee inmiddels rekening gehouden. Naast het tekort van de grondexploitatie dienen partners extra investeringen te dekken. Over het beschikbaar stellen van de middelen voor extra investeringen worden met de partners afspraken op maat gemaakt. De bijdragen voor de gemeente Hengelo zullen bij de herzieningen 2017 worden verwerkt en zijn niet opgenomen in de begroting. De extra investeringen betreffen een afdracht aan het fonds bovenwijkse voorzieningen en de afschrijvingslasten voor het parkmanagement. Deze dienen jaarlijks te worden gedekt en zijn voor de gemeente Hengelo geraamd op jaarlijks € 0,15 miljoen. Daarnaast wordt buiten de grondexploitatie € 9,00 miljoen aanvullend acquisitiebudget beschikbaar gesteld. De gemeente Hengelo dient hiervan € 1,34 miljoen te dekken.
6. Prestaties – effecten	Perspectieven zijn de afgelopen jaren verslechterd.
7. Voortgang	Het Dagelijks Bestuur RBT heeft de gemeenteraden van Almelo, Borne, Enschede en Hengelo en Provinciale Staten (PS) in januari 2016 geïnformeerd over de verkenning van de overname van het belang in XL Businesspark door de provincie en heeft de raden en PS gevraagd om eventuele wensen en bedenkingen kenbaar te maken. De binnen gekomen reacties hebben er toe geleid dat er tot op heden nog geen besluit genomen kan worden dat de instemming heeft van alle participanten in XL Businesspark Twente.
8. Risico's en kansen	Wanneer de perspectieven verder verslechteren zullen de participanten, waaronder de Gemeente Hengelo, nog aanvullende voorzieningen moeten treffen.
9. Ontwikkelingen	Zie bij financieel belang

Beoordeling financiële positie

Weerstandsvermogen	
Schuldpositie	
Solvabiliteit	
Voorzieningen	
Garantstellingen	
Rentelasten	
Begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

1.8 Gemeenschappelijk Belastingkantoor Twente (GBT), gevestigd in Hengelo:

1. Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling sinds 1 januari 2009
2. Doel	de gemeentelijke belastingaanslagen, heffingen en retributies op te leggen en te innen voor diverse gemeenten
3. Partijen	Gemeenten Hengelo, Enschede, Borne, Losser, Haaksbergen, Almelo en Oldenzaal.
4. Bestuurlijk belang	Deelname in het AB en DB
5. Financieel belang	De reguliere bijdrage van Hengelo daalt van € 1,608 miljoen in 2016 naar € 1,552 miljoen in 2017. Daar bovenop komt nog eens een (ongewijzigde t.o.v. 2016) bijdrage voor diftar van € 47.000. Oorzaak van de daling is naast de efficiencykorting ook een daling van het aantal aanslagbiljetten. Het begrotingstotaal 2017 bedraagt € 10,04 miljoen en is sluitend. De solvabiliteit bedraagt 17,3%
6. Prestaties – effecten	Door de samenwerking worden efficiencyvoordelen behaald, die weer terugvloeien naar gemeenten in de vorm van een lagere bijdrage
7. Voortgang	In 2017 treden Berkelland en Bronckhorst toe.
8. Risico's en kansen	De bestemmingsreserve jaarresultaten bedraagt € 439.590 per 31.12. 2017, mag maximaal 5% van het begrotingstotaal bedragen en valt daarmee juist binnen de norm.
9. Ontwikkelingen	Op termijn wellicht een verdere uitbreiding van het aantal deelnemende gemeenten

Beoordeling financiële positie

weerstandvermogen	
schuldbestand	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
Begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

1.9 Bestuursvereenkomst Samenwerking Handhaving Overijssel

Wethouder Bruggink vertegenwoordigt de belangen van de gemeente Hengelo.

Het gaat hier om een zogenaamde lichte vorm van een gemeenschappelijke regeling, waarbij de gemeente Hengelo de feitelijke uitvoerder is. Het samenwerkingsverband heeft géén eigen begroting en eigen jaarstukken, deze maken integraal onderdeel uit van de P&C-cyclus van de gemeente Hengelo. Ook inhoudelijk wordt de stand van zaken in het desbetreffende programma verantwoord.

2. Verbonden partijen - Verenigingen:

2.1 VNG (Vereniging van Nederlandse Gemeenten)

1. Rechtsvorm	Vereniging
2. Doel	Belangenbehartiging van de bijna 400 NL gemeenten
3. Partijen	Alle NL gemeenten
4. Bestuurlijk belang	Hengelo is vertegenwoordigd in diverse commissies en regionale organen van de VNG Overijssel
5. Financieel belang	Jaarlijks moet een contributie van ruim € 90.000,- worden afgedragen gebaseerd op een bedrag per inwoner. Per 2017 daalt de contributie met (afgerond) 0,2%
6. Prestaties – effecten	De VNG heeft een geraamde omzet in 2017 van ruim € 55 miljoen, waarvan € 20,7 miljoen afkomstig is van contributies. De bedrijfslasten bedragen ruim € 59 miljoen. Het verschil wordt gedekt door inkomsten uit deelnemingen, beleggingen en het eigen vermogen.
7. Voortgang	De VNG stuurt ledenbrieven n.a.v. wijzigingen in rijksbeleid en wetsvoorstellen die impact hebben voor gemeenten.
8. Risico's en kansen	Als gevolg van de aankomende bezuinigingen is de bijdrage van gemeenten aan de VNG gehandhaafd op het huidige niveau. De VNG heeft de tering naar de nering gezet, maar kent nog steeds een gezonde reservepositie.
9. Ontwikkelingen	Omgevingswet

2.2 VEGANN (Vereniging aandeelhouders Essent Noord Nederland).

De Vegann functioneert als vertegenwoordiger van de belangen van de aandeelhouders van onder meer Enexis NV. De Gemeente Hengelo is lid van deze vereniging. Géén vertegenwoordigers in het bestuur, voornamelijk géén contributieverplichtingen.

2.3a Warmtenetbedrijf Hengelo BV (gevestigd in Hengelo, Transport BV)

1. Rechtsvorm	BV
2. Doel	Het tegen vergoeding transporteren van duurzame energie in de vorm van restwarmte van Akzo Nobel binnen de gemeente Hengelo
3. Partijen	Alliander Duurzame Gebiedsontwikkeling BV en de gemeente Hengelo
4. Bestuurlijk belang	De gemeente Hengelo acteert uitsluitend als financier
5. Financieel belang	5% aandelenbelang ter waarde van € 5. Een agiostorting ter waarde van € 8,042 miljoen en een achtergestelde lening ter waarde van € 1,04 miljoen.

6. Prestaties – effecten	De gemeente Hengelo heeft zich contractueel verplicht tot de verstrekking van € 9,082 miljoen financieringsmiddelen. De verkregen subsidies van Provincie en Rijk zijn ingebracht in de vorm van een agiostorting op aandelen. De aflossing van de achtergestelde lening is resultaatafhankelijk. Met de Belastingdienst is overeengekomen dat deze lening als “zakelijk” kwalificeert.
7. Voortgang	De oprichting van deze BV komt voort uit een verzelfstandiging van Warmtenet Hengelo in twee BV's, te weten een netwerkbedrijf en een leveringsbedrijf. De raad heeft hiertoe besloten op 22 juni 2016.
8. Risico's en kansen	Ten aanzien van de investeringsrisico's is contractueel de volgende verdeling overeengekomen: 65% gemeente Hengelo, 25% Alliander en 10% Ennatuurlijk. De transport BV heeft als voornaamste inkomsten de transportvergoeding die zij aan de leverings BV, en mogelijk in de toekomst ook aan andere partijen in rekening brengt. Na in gebruik stellen van de backbone houdt de verdien capaciteit dus sterk verband met de ontwikkeling/afzet van de leverings BV.
9. Ontwikkelingen	Oprichting heeft plaatsgevonden op 24 juni 2016. De 'financial close' zal voor 31 december 2016 zijn afgerond.

2.3b Warmtebedrijf Hengelo BV (gevestigd in Hengelo, leverings BV)

1. Rechtsvorm	BV
2. Doel	Het verkopen van duurzame energie (warmte) in lijn met de CO2 reductiedoelstellingen van de gemeente Hengelo
3. Partijen	Ennatuurlijk BV en de gemeente Hengelo
4. Bestuurlijk belang	De gemeente Hengelo acteert uitsluitend als financier
5. Financieel belang	5% aandelenbelang ter waarde van € 5. Een overbruggingskrediet ter waarde van € 4,46 miljoen en een achtergestelde lening ter waarde van € 1,04 miljoen.
6. Prestaties – effecten	De gemeente Hengelo heeft zich contractueel verplicht tot de verstrekking van € 5,5 miljoen financieringsmiddelen. Ennatuurlijk heeft zich contractueel verplicht tot de aantrekking van € 4,46 miljoen financieringsmiddelen van derden, waarmee het overbruggingskrediet volledig zal worden afgelost. De aflossing van de achtergestelde lening is resultaatafhankelijk.
7. Voortgang	De oprichting van deze BV komt voort uit een verzelfstandiging van Warmtenet Hengelo in twee BV's, te weten een netwerkbedrijf en een leveringsbedrijf. De raad heeft hiertoe besloten op 22 juni 2016.
8. Risico's en kansen	De nieuwe Warmtewet is in voorbereiding. De uitkomsten van het technische 'due diligence' onderzoek komen in het najaar van 2016 beschikbaar.
9. Ontwikkelingen	Oprichting heeft plaatsgevonden op 24 juni 2016. De 'financial close' zal voor 31 december 2016 zijn afgerond.

Beoordeling financiële positie

weerstandvermogen	
schuldbpositie	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

2.4 WTC (Stichting World Trade Center Twente, gevestigd in Hengelo)

1. Rechtsvorm	Stichting
2. Doel	De missie van het World Trade Center (WTC) Twente is het bevorderen van internationale activiteiten in haar werkgebied; de Euregio. Datzelfde geldt voor uitwisselen van kennis en ervaring met het internationaal zakendoen tussen ondernemers, overheden en kennisinstellingen in haar werkgebied.
3. Partijen	Diverse overheden en bedrijven
4. Bestuurlijk belang	De Stichting WTC Twente is in 2009 formeel opgericht vanuit de volgende doelstellingen: 1. De versterking van de economische bedrijvigheid in de regio Twente; 2. Het faciliteren van de acquisitie van internationale en stuwende bedrijvigheid; 3. Het stimuleren en coachen van startende bedrijven in de internationale handel; 4. Het toegang geven tot global business (WTCA en business services) 5. Het in samenwerking met vastgoedpartners realiseren van een WTC kantoorgebouw met uitstraling en bijbehorende faciliteiten (vergader- en congresfaciliteiten, (flexibele) kantoorruimten en indien mogelijk een hotel) In de nieuwe overeenkomst is de nadruk vooral gelegd op de dienstverlening door WTC Twente en minder op de directe realisatie van het vastgoed.
5. Financieel belang	De verstrekte lening is omgezet in een achtergestelde renteloze en aflossingsvrije lening. Dat geeft de Stichting weer enige lucht op de activiteiten uit te bouwen.
6. Prestaties – effecten	De raad van de gemeente Hengelo heeft in zijn vergadering van 3 december 2014 ingestemd met herijking van de overeenkomsten binnen voorgestelde kaders met de intentie om de bijgestelde overeenkomsten aan te gaan voor de duur van 5 jaar, met een

	evaluatie na 2 jaar.
7. Voortgang	In 2016 heeft de raad besloten in te stemmen met voortzetting van de jaarlijkse founding father bijdrage ter grootte van € 50.000 voor een periode van 5 jaar (2016 tot en met 2020). Daarnaast heeft men besloten in te stemmen met voortzetting van het voor eigen rekening nemen van de jaarlijkse licentiekosten voor een periode van 5 jaar (2016 tot en met 2020), en in te stemmen met het Plan van Aanpak: "Naar een robuuste WTC-organisatie 2016 tot en met 2020", en de daarvoor noodzakelijke financiële middelen (exclusief middelen als vergoeding vanuit Hart van Zuid voor promotionele activiteiten voor het WTC-gebied) voor een totaalbedrag van € 475.000 beschikbaar te stellen aan de stichting WTC Twente.
8. Risico's en kansen	Om te komen tot een robuuste organisatie is het belangrijk te zorgen voor: - Een toekomstbestendige organisatie voor wat betreft de personele bezetting, zowel kwalitatief als kwantitatief; dit moet leiden tot vermindering van kwetsbaarheid - Een verminderde afhankelijkheid van overheidsbijdragen door een meer bedrijfsmatige aanpak - Een op termijn financieel gezonde organisatie waarbij er ruimte is voor het opbouwen van weerstandsvermogen (vanaf 2020).
9. Ontwikkelingen	Businessplan

Beoordeling financiële positie

Weerstandsvermogen	
Schuldpositie	
Solvabiliteit	
Voorzieningen	
Garantstellingen	
Rentelasten	
Begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

2.5 Gemeenschappelijke regeling afvalbrengpunt Hengelo

Regeling tot het medegebruik van het gemeentelijke afvalbrengpunt, oorspronkelijk aangegaan met de gemeente Borne en de in de Hof van Twente opgegangene gemeenten Ambt en Stad Delden

3. Vennootschappen, coöperaties

3.1 Twente Milieu (vestigingen in Almelo, Enschede en Hengelo)

1. Rechtsvorm	NV
2. Doel	Doel: (gescheiden) inzamelen van afvalstromen; vermarkting van gescheiden afvalstromen; diverse activiteiten in het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.
3. Partijen	Betreft een samensmelting van gemeentelijke reinigingsdiensten uit Almelo, Enschede, Losser, Hengelo en Oldenzaal. In 1997 is het bedrijf opgericht, waarbij deze gemeenten aandeelhouder werden. Op 1 januari 1998 traden de Hof van Twente-gemeenten toe, en in 2013 de gemeente Borne, waardoor het bedrijf op dit moment zes gemeentelijke aandeelhouders kent.
4. Bestuurlijk belang	Gemeente wordt als aandeelhouder vertegenwoordigd door wethouder Elferink. Wethouder Ten Heuw vertegenwoordigt de gemeente bij de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA)
5. Financieel belang	Financieel belang: marktconform, kostenbesparend afval gerelateerde activiteiten uitvoeren. In principe geen dividend maar lage tarieven in een financieel gezonde organisatie. Pas in 2015 is voor het eerst dividend ontvangen uit deze participatie. Dat komt omdat de aandeelhouders hebben besloten eerst de solvabiliteit om een gewenste niveau van minimaal 30% te brengen. Indien de solvabiliteit de 30% overschrijdt wordt in eerste instantie gestreefd naar tariefsverlaging. In het meerjarenbeleidsplan probeert de directie de minimale solvabiliteit op te krikken naar 40%. Balanstotaal per 31.12.15: € 24,133 miljoen Eigen vermogen per 31.12.15: € 8,473 miljoen Solvabiliteit: 34,8%
6. Prestaties – effecten	Twente Milieu zet efficiency, lage tarieven en vooral milieubesparende maatregelen voorop ten koste van de winstdoelstellingen. Dat betekent dat fors geïnvesteerd wordt in afvalinzameling volgens de 'ladder van Lansink'.
7. Voortgang	Een nieuw strategisch beleidsplan is door de aandeelhouders in 2016 vastgesteld
8. Risico's en kansen	De gemeente loopt slechts risico op het ingebrachte eigen vermogen.
9. Ontwikkelingen	Operational excellence in afval. Afvalinzameling als kerntaak. Een ambitie om de basis breder te maken is hieraan ondergeschikt. Vanuit Hengelo geen aanvullende taken op het gebied van beheer en onderhoud naar Twente Milieu. Dichtbij de gemeente, waarbij gemeente het beleid bepaalt en Twente Milieu de uitvoering verzorgt.

Beoordeling financiële positie

weerstandvermogen	
schuldpositie	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

3.2 NV Wonen Boven Winkels:

1. Rechtsvorm	NV
2. Doel	Deze NV is na een raadsbesluit van 11 maart 2008 opgericht door Woningstichting Welbions en de gemeente Hengelo en heeft tot doel het wonen boven winkels te stimuleren om daarmee een verbetering van de kwalitatieve uitstraling en de leefbaarheid van de binnenstad te bewerkstelligen.
3. Partijen	Gemeente Hengelo en Welbions
4. Bestuurlijk belang	In 2017 wordt de bestuurlijke relatie ingevuld.
5. Financieel belang	Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 6.500.000. Daarvan is € 1.300.000 geplaatst, waarvan de helft van de gemeente Hengelo, met een gemeentelijke bijdrage van € 650.000 uit de GSB-middelen.
6. Prestaties – effecten	Het verlies over 2015 bedraagt € 90.232. Het eigen vermogen per 31.12.15 bedraagt € 1,23 miljoen.
7. Voortgang	In de aandeelhoudersvergadering van de NV is voorgesteld de NV op te heffen. Daarbij valt het ingebrachte aandelenkapitaal terug aan de aandeelhouders (gemeente en Welbions). Van de ingebrachte middelen (€ 1.300.000) staat voor maximaal € 475.000 aan financiële verplichtingen uit. Dat betekent dat een bedrag van minimaal € 825.000 vrij valt aan de aandeelhouders (€ 412.500 per aandeelhouder) dat opnieuw kan worden ingezet voor het wonen in de binnenstad.
8. Risico's en kansen	Opheffing.
9. Ontwikkelingen	Afgesproken is dat Welbions ook in 2016 de administratie voor de vennootschap blijft voeren en zorg draagt voor de totstandkoming van de jaarrekening 2016. Tevens zorgt zij ervoor dat alle formaliteiten verricht worden voor het opheffen van de vennootschap. Indien de vennootschap verplichtingen is aangegaan jegens derden die langer lopen dan dat de vennootschap bestaat, dan krijgt Welbions eind 2016 de beschikking over het voor de nakoming van deze langer lopende verplichtingen benodigde budget van de vennootschap en draagt zij

	zorg voor verdere afhandeling. Zij doet van de voortgang en uitgaven verslag aan de gemeente Hengelo. Indien het bij wet niet aan Welbions toegestaan wordt voorgaande handelingen te verrichten, dan neemt de gemeente deze taak op zich.
--	--

Verbonden partijen - deelnemingen:

Zowel bij de realisatie en exploitatie van het bedrijventerrein Westermaat Campus als bij de planvoorbereiding van het Hart van Zuid, wordt intensief samengewerkt met private partijen. In dit kader zijn de volgende rechtspersonen opgericht:

3.3 Hart van Zuid

1. Rechtsvorm	Tot 1 januari 2017 CV-BV
2. Doel	Ontwikkeling Hart van Zuid
3. Partijen	Van Wijnen Groep NV en Gemeente Hengelo
4. Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging door verantwoordelijke wethouder
5. Financieel belang	Hart van Zuid staat te boek als een grondcomplex en wordt voor 100% voor rekening en risico van de Gemeente Hengelo gevoerd. Met Van Wijnen is een regeling getroffen voor de afkoop van diens investering en het verwachte resultaat van het complex.
6. Prestaties – effecten	Er ligt een akkoord over de herstructurering van de samenwerking Hart van Zuid: De samenwerkingsovereenkomst uit 2003 wordt per 1-1-2017 beëindigd. Het tekort van de grondexploitatie wordt per 1-1-2016 vastgesteld op € 11,1 miljoen. Vanaf 1-1-2017 gaat de grondexploitatie volledig over naar de gemeente Hengelo. Het door Van Wijnen Holding NV gefinancierde bedrag in het Hart van Zuid wordt onder aftrek van de helft van het tekort per 1-1-2017 uitgekeerd aan Van Wijnen Holding NV.
7. Voortgang	Van Wijnen en de gemeente Hengelo gaan de samenwerking op een andere wijze vormgeven.
8. Risico's en kansen	Het risico dat een negatieve boekwaarde blijft staan is onverminderd groot. De Gemeente Hengelo heeft hiervoor een voorziening getroffen.
9. Ontwikkelingen	De gemeente Hengelo werkt sinds 1999 samen met ontwikkelaar/bouwer Van Wijnen aan het gebied Hart van Zuid. In deze tijd zijn een heleboel projecten afgerond, waaronder bijvoorbeeld het ROC, Metropool, het nieuwe kantoor van Siemens, verbouw van de MTS voor het WTC en woningbouw. Op dit moment is de Laan Hart van Zuid in voorbereiding en zal het Vereenigingsgebouw ontwikkeld worden. Het is nu de tijd om de samenwerking op een andere manier voort te zetten. De samenwerking wordt stopgezet en de gemeente en Van Wijnen gaan zich beide richten op de taken waar ze het beste in zijn; de gemeente richt zich op de infrastructuur en de ontwikkeling van het WTC gebied en Van Wijnen richt zich voornamelijk op de woningbouw.

3.4 Bank Nederlandse Gemeenten (gevestigd in Den Haag)

1. Rechtsvorm	NV
2. Doel	Behartiging van de bancaire zaken van onder meer de NL gemeenten.
3. Partijen	De staat der Nederlanden bezit 50% van de aandelen.
4. Bestuurlijk belang	De Gemeente Hengelo bezit ongeveer een half % van de aandelen.
5. Financieel belang	De dividendraming kan na meevallende jaarcijfers over 2015 worden bijgesteld naar € 160.000
6. Prestaties – effecten	Een solide netto resultaat.
7. Voortgang	De BNG gaat hybride vermogen uitgeven om sneller te kunnen voldoen aan de Basel 3- norm.
8. Risico's en kansen	Verdere aanscherping van de wetgeving en invoering van het verplicht schatkistbankieren vormen een bedreiging voor de winstgevendheid van de BNG. BNG heeft een AAA-rating van S&P en Moody's, in lijn met de Staat der Nederlanden.
9. Ontwikkelingen	In 2012 hebben de aandeelhouders besloten om het dividend te maximeren op 25% van de nettowinst. Dit om het de BNG mogelijk te maken om te voldoen aan de strengere Basel 3-normen. De vooruitzichten voor de winstmarges in de komende jaren zijn redelijk. De Basel 3- richtlijnen vereisen een eigen vermogen van minimaal 3% van het uitgezette leningbedrag.

Beoordeling financiële positie

weerstandvermogen	
schuldpositie	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

3.5 Enexis N.V., gevestigd in Den Bosch

1. Rechtsvorm	NV												
2. Doel	Netwerkbeheer												
3. Partijen	Provincies en gemeenten bezitten de aandelen												
4. Bestuurlijk belang	De bestuurlijke belangen van de gemeente Hengelo worden in de AVA vertegenwoordigd door de Vegann.												
5. Financieel belang	De gemeente bezit 0,216% van de aandelen												
6. Prestaties – effecten	Enexis blijft een gezond bedrijf met een solvabiliteit van 50%												
7. Voortgang	<i>Financiële risico's:</i> De aandeelhouders lopen het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 6,2 miljoen te moeten afwaarderen. Het risico voor de aandeelhouders is zeer gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de 'Vordering op Enexis vennootschap' (zie 1c), levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V. <table><tr><td></td><td>31 dec 2016</td><td>31 dec 2017</td></tr><tr><td>Eigen vermogen</td><td>EUR 3.706 mln.</td><td>EUR 3.806 mln.</td></tr><tr><td>Vreemd vermogen</td><td>EUR 3.700 mln</td><td>EUR 3.800 mln</td></tr><tr><td>Financieel resultaat 2017</td><td colspan="2">EUR 200 mln.</td></tr></table>		31 dec 2016	31 dec 2017	Eigen vermogen	EUR 3.706 mln.	EUR 3.806 mln.	Vreemd vermogen	EUR 3.700 mln	EUR 3.800 mln	Financieel resultaat 2017	EUR 200 mln.	
	31 dec 2016	31 dec 2017											
Eigen vermogen	EUR 3.706 mln.	EUR 3.806 mln.											
Vreemd vermogen	EUR 3.700 mln	EUR 3.800 mln											
Financieel resultaat 2017	EUR 200 mln.												
8. Risico's en kansen	De Gemeente Hengelo loopt slechts risico voor het te ontvangen dividend. De aandelen hebben een geraamde waarde van ruim € 31 euro per stuk.												
9. Ontwikkelingen	Beleid Enexis ziet dat externe ontwikkelingen, zoals grotere ambities in klimaatakkoorden en versnelde technologie-gedreven markt disrupties, potentieel urgent en versneld meer impact hebben op de markten en rollen van Enexis. Zij zal hierom haar strategisch plan vervroegd herijken, ofwel tijdens de Aandeelhoudersvergadering in 2017.												

Beoordeling financiële positie

Weerstandvermogen	
Schuldpositie	
Solvabiliteit	
Voorzieningen	
Garantstellingen	
Rentelasten	
Begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

3.6 Verkoop Vennootschap BV.

1. Rechtsvorm	BV			
2. Doel	In het kader van de verkoop van Essent aan RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan RWE. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de verkopende aandeelhouders overgedragen aan Verkoop Vennootschap. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd in het General Escrow Fonds wordt aangehouden.			
3. Partijen	Voormalige aandeelhouders van Essent			
4. Bestuurlijk belang	Hengelo bezit 0,216% van de aandelen			
5. Financieel belang		31 dec 2016	31 dec 2017	
	Eigen vermogen	EUR 1,2 mln.	EUR 1,1 mln	
	Vreemd vermogen	EUR 20K	EUR 20K	
	Financieel resultaat 2016	-/- EUR 350k		
	Financieel resultaat 2017	-/- EUR 50k		
6. Prestaties – effecten	De functie van Verkoop Vennootschap B.V. is tweërlei: • namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RWE; • het geven van instructies aan de escrow agent voor het beheer van het bedrag dat in het General Escrow Fonds is gestort.			
7. Voortgang	Het vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, € 800 mln. In april 2011 is het eerste deel (€ 360			

	mln.) en in september 2015 (€ 326,9 mln.) is het tweede deel van het General Escrow minus gemelde claims door RWE, vrijgevalen en aan de aanhouders uitgekeerd. Eind juni 2016 zijn RWE en Verkoop Vennootschap BV tot een compromis gekomen voor de afwikkeling van alle (fiscale) claims, te weten EUR 29.768.308. Het restbedrag in het General Escrow Fonds van EUR 83.090.962,93 is door JP Morgan uitbetaald aan Verkoop Vennootschap BV. Het restantbedrag, afgerond € 83.090.962,93 is door JP Morgan uitbetaald aan de vennootschap. Doorbetaling heeft plaatsgevonden aan de aandeelhouders naar rato van hun belang in Verkoop Vennootschap B.V.
8. Risico's en kansen	Buiten het bedrag dat in het General Escrow Fonds zal worden gehouden, zijn de verkopende aandeelhouders niet aansprakelijk voor inbreuken op garanties en vrijwaringen. Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het werkkapitaal en het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.
9. Ontwikkelingen	Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd omdat zij partij is een aantal andere juridische overeenkomsten die bij de verkoop van Essent aan RWE zijn afgesloten.

3.7 CBL Vennootschap BV:

1. Rechtsvorm	BV
2. Doel	De functie van deze vennootschap is de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent ("Verkopende Aandeelhouders") te vertegenwoordigen als medebeheerder (naast RWE, Essent en Enexis) van het CBL Escrow Fonds en te fungeren als "doorgeefluik" voor betalingen in en uit het CBL Escrow Fonds. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag afgerond \$ 19,1 mln. is door JP Morgan in de verhouding 50%-50% uitbetaald aan RWE en de vennootschap.
3. Partijen	Voormalige aandeelhouders van Essent
4. Bestuurlijk belang	Hengelo bezit 0,216% van de aandelen

5. Financieel belang	Er wordt niet met dividend rekening gehouden. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Op het moment wordt nog een bedrag van \$ 1 mln. aangehouden voor eventuele nakomende advies- en afwikkelingskosten. <table><tr><td></td><td>31 dec 2016</td><td>31 dec 2017</td></tr><tr><td>Eigen vermogen</td><td>USD 1,0 mln.</td><td>USD 0</td></tr><tr><td>Vreemd vermogen</td><td>USD 150.000</td><td>USD 165.000</td></tr><tr><td>Financieel resultaat 2016</td><td colspan="2">-/- USD 50.000</td></tr><tr><td>Financieel resultaat 2017</td><td colspan="2">-/- USD 15.000</td></tr></table>		31 dec 2016	31 dec 2017	Eigen vermogen	USD 1,0 mln.	USD 0	Vreemd vermogen	USD 150.000	USD 165.000	Financieel resultaat 2016	-/- USD 50.000		Financieel resultaat 2017	-/- USD 15.000	
	31 dec 2016	31 dec 2017														
Eigen vermogen	USD 1,0 mln.	USD 0														
Vreemd vermogen	USD 150.000	USD 165.000														
Financieel resultaat 2016	-/- USD 50.000															
Financieel resultaat 2017	-/- USD 15.000															
6. Prestaties – effecten	Afwikkeling oude claims.															
7. Voortgang	Zie doel															
8. Risico's en kansen	Geen															
9. Ontwikkelingen	Zie doel															

3.8 1e CSV Amsterdam B.V.

Vestigingsplaats: Brabantlaan 1, 5216 TV 's-Hertogenbosch

1. Rechtsvorm	BV
2. Doel	Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V.. De statuten zijn gewijzigd zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult: a. namens de Verkopende Aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON; b. namens de Verkopende Aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ("Waterland"); c. het geven van instructies aan de escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de escrow-rekening n.a.v. de verkoop van Attero is gestort.
3. Partijen	Voormalige aandeelhouders van Essent
4. Bestuurlijk belang	Hengelo bezit 0,216% van de aandelen

5. Financieel belang		31 dec 2016	31 dec 2017	
	Eigen vermogen	-/- EUR 92k	-/- EUR 167k	
	Vreemd vermogen	EUR 150k	EUR 225k	
	Financieel resultaat 2015	-/- EUR 100k		
	Financieel resultaat 2016	-/- EUR 75k		
6. Prestaties – effecten	Zie financieel belang			
7. Voortgang	Zie doel			
8. Risico's en kansen	Het financiële risico is beperkt tot eventuele claims van Waterland als gevolg van garanties en vrijwaringen die door de Verkopende Aandeelhouders zijn afgegeven en tot het maximale bedrag van € 13,5 mln. op de escrow-rekening. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.			
9. Ontwikkelingen	Zie doel			

3.9 Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

1. Rechtsvorm	BV			
2. Doel	Onderdeel van Essent was het 50% aandeel in N.V. Elektriciteits Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), o.a. eigenaar van de kerncentrale in Borssele. Het bedrijf Delta NV uit Zeeland heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE bij de rechter aangevochten. Er liepen zowel een kort gedingprocedure als bodemprocedure. Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV ("PBE") had het 50% belang in EPZ bij Energy Resources Holding (ERH) ondergebracht.			
3. Partijen	Voormalige aandeelhouders van Essent			
4. Bestuurlijk belang	Hengelo bezit 0,216% van de aandelen			
5. Financieel belang		31 dec 2016	31 dec 2017	
	Eigen vermogen	EUR 1,6 mln.	EUR 1,6 mln	
	Vreemd vermogen	EUR 118k	EUR 118k	
	Financieel resultaat 2016	-/- 100k EUR		
	Financieel resultaat 2017	-/- 75k EUR		

6. Prestaties – effecten	Afwikkelen claims als gevolg van verkoop in 2011
7. Voortgang	Binnen PBE is nog een bedrag van € 1,6 miljoen (merendeel aandelenkapitaal) achtergebleven om mogelijke zaken die uit de verkoop voortkomen af te wikkelen.
8. Risico's en kansen	Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (€ 1.496.822) (art 2.:81 BW).
9. Ontwikkelingen	Zie prestaties

3.10 Vordering op Enexis BV.

1. Rechtsvorm	BV			
2. Doel	Als gevolg van de invoering van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) in Nederland werd Essent per 30 juni 2009 gesplitst in een netwerkbedrijf (later Enexis) enerzijds en een productie- en leveringsbedrijf (het deel dat verkocht is aan RWE) anderzijds. Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Omdat Enexis destijds over onvoldoende contante middelen beschikte om de koopprijs hiervoor te betalen is deze omgezet in een lening van Essent. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer was opgenomen dat er na splitsing geen financiële kruisverbanden mochten bestaan. Omdat het op dat moment niet mogelijk was om de lening extern te financieren is besloten de lening over te dragen aan de verkopende aandeelhouders van Essent.			
3. Partijen	Voormalige aandeelhouders van Essent			
4. Bestuurlijk belang	Hengelo heeft 0,216% van het totale leningbedrag uitstaan.			
5. Financieel belang		31 dec 2016	31 dec 2017	
	Eigen vermogen	EUR 0 mln.	EUR – 15.000	
	Vreemd vermogen	EUR - 100K	EUR - 115K	
	Financieel resultaat 2015	-/- 40K EUR		
	Financieel resultaat 2016	-/- 15K EUR		
6. Prestaties – effecten	Op het moment van overdracht bedroeg de vordering € 1,8 miljard. De vordering is vastgelegd in een leningovereenkomst bestaande uit vier tranches: 1e tranche: EUR 450 mln., looptijd 3 jaar, rente 3,27%			

	• 2e tranche: EUR 500 mln., looptijd 5 jaar, rente 4,1% • 3e tranche: EUR 500 mln., looptijd 7 jaar, rente 4,65% • 4e tranche: EUR 350 mln., looptijd 10 jaar, rente 7,2%
7. Voortgang	Enexis is gerechtigd om de tranches maximaal 1 jaar voor einde termijn vervroegd geheel of gedeeltelijk af te lossen. Op basis van de aanwijzing van de Minister van Economische Zaken is de 4e tranche van € 350 miljoen geormerkt als mogelijke toekomstige conversie naar het eigen vermogen. In januari 2012 heeft Enexis de 1e tranche en in oktober 2013 de 2e tranche van de aandeelhouderslening vervroegd afgelost. De derde tranche is in april 2016 vervroegd afgelost.
8. Risico's en kansen	De aandeelhouders lopen zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet -tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000), art 2.:81 BW.
9. Ontwikkelingen	Bij verkoop van aandelen Enexis wordt ook een evenredig deel van het leningbezit in één keer boetevrij afgelost.

3.11 Vitens

1. Rechtsvorm	NV
2. Doel	Voorziening van drinkwater
3. Partijen	Diverse gemeenten en provincies in Noord, oost en centraal NL zijn aandeelhouder
4. Bestuurlijk belang	Hengelo bezit 46.329 aandelen (iets minder dan 1%)
5. Financieel belang	De gemeente Hengelo bezit 46.329 aandelen, ongeveer 0,81%. Omzet en winst ontwikkelen zich volgens verwachting. Gestreefd wordt naar een stabiel dividend. Daarnaast heeft de gemeente een achtergestelde lening open staan
6. Prestaties – effecten	Stabiele drinkwaterprijs
7. Voortgang	Eigen Vermogen Vitens: Het eigen vermogen per 31 december 2016 zal naar verwachting € 441,3 miljoen bedragen. Het eigen vermogen per 31 december 2017 zal naar verwachting € 466,1 miljoen bedragen.

	Vreemd Vermogen Vitens: Het vreemd vermogen per 31 december 2016 zal naar verwachting € 1.292,8 miljoen bedragen. Het vreemd vermogen per 31 december 2017 zal naar verwachting € 1.289,6 miljoen bedragen Resultaat Vitens: het verwachte resultaat 2017 bedraagt € 29,1 miljoen; Het verwachte dividend over boekjaar 2017 (uitbetaald in 2018) bedraagt € 11,6 miljoen; Het verwachte dividend per aandeel over boekjaar 2016 bedraagt € 2,01 Solvabiliteit per 31 december 2017 bedraagt 28,0% (per 31 december 2016: 25,4%); Solvabiliteit (inclusief achtergestelde geldleningen) per 31 december 2017 bedraagt 30,1% (per 31 december 2016: 29,1%).
8. Risico's en kansen	Maximale WACC voor 2016 en 2017 bedraagt 4,2% Derivaten: per 31 december 2016 is de verwachte stand van de derivaten € 100 miljoen negatief en per 31 december 2017 € 90 miljoen negatief
9. Ontwikkelingen	Vitens heeft enkele aanpassingen aan op het gebied van financieel beleid gedaan, en dan met name het dividendbeleid. Tot op heden is dit gekoppeld aan het eigen vermogen. Nu heeft de AVA besloten het dividend te koppelen aan het netto resultaat en een percentage aan dividend uit te betalen tussen de 40% en 75%. Vitens zal het drinkwatertarief de komende jaren gelijk houden.

Beoordeling financiële positie

weerstandvermogen	
schuldpositie	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

3.12 Twence Holding BV (gevestigd op Boeldershoek)

1. Rechtsvorm	BV
2. Doel	Afvalverwerking en hergebruik
3. Partijen	Regiogemeenten
4. Bestuurlijk belang	Houder van 15% van de aandelen
5. Financieel belang	Dividend en vergoeding garantstelling diverse leningen
6. Prestaties – effecten	De laatste dividendbetaling met betrekking tot de Agenda van Twente vindt naar verwachting in 2017 plaats.
7. Voortgang	Een bestuurlijke discussie loopt over de tarieven van Twence na 2017 en het dividendbeleid.
8. Risico's en kansen	De Gemeente Hengelo loopt risico voor het te ontvangen dividend. De aandelen hebben geen boekwaarde. Daarnaast staan de regiogemeenten, waaronder Hengelo, garant voor een aantal in het verleden verstrekte geldleningen. Het afvalcontract loopt tot en met 2022.
9. Ontwikkelingen	Stadt Münster wil toetreden als aandeelhouder

Beoordeling financiële positie

weerstandvermogen	
schuldbpositie	
solvabiliteit	
voorzieningen	
garantstellingen	
rentelasten	
begroting	
invullen bezuinigingen	
financiële situatie	

Dividenden

	aantal aandelen:	raming 2016	raming 2017
BNG NV	174.486	100.000	160.000
Enexis NV	323.314	260.000	260.000
CBL Vennootschap BV		100.000	0
Verkoop Vennootschap BV		0	0
Vordering Enexis BV		0	0
PBE BV		0	0
Verkoop PBE		0	0
Vitens	26.329	125.000	125.000
Twence BV (basis)		300.000	300.000
OL Crematoria Twente		0	50.000

6.7 Bedrijfsvoering

6.7.1 Organisatie

De ambtelijke organisatie van de gemeente Hengelo is volop in ontwikkeling. Na enkele jaren van bezuinigen ligt de focus nu sterk op de toekomst.

Naast onze eigen ambities maken ook belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen doorontwikkeling van onze organisatie noodzakelijk. Decentralisaties leiden tot een breder takenpakket en zijn een grote veranderopgave. Het streven naar optimale dienstverlening vraagt om zelfbewustzijn en excellente taakuitvoering. Complexe samenwerkingsvormen (zowel lokaal als regionaal) vergen andere sturing en flexibele inzet van mensen en middelen.

Verandering is de continue factor. Onze opgave is om als organisatie zo wendbaar te zijn dat op ontwikkelingen snel en adequaat wordt gereageerd. Onze organisatie, en daarmee onze medewerkers, moeten toekomstbestendig zijn. De vraag is, of onze huidige denkpatronen, structuren, organisatieprincipes en oplossingsrichtingen hiervoor toereikend zijn. Om in de complexe, turbulente werkelijkheid staande te kunnen blijven is er innovatie en creativiteit nodig in de organisatie. Dit zit niet in structuren of systemen maar in de collectieve kracht van mensen.

De directie heeft als leidraad voor onze houding en onze manier van werken drie kernwaarden benoemd:

- De logica van de Hengeloër als uitgangspunt nemen.
- Lef hebben, daar hoort keuzes maken bij, daadkracht tonen.
- Dingen voltooien, door goed samen te werken.

Deze kernwaarden geven richting aan de manier waarop we de doorontwikkeling van onze organisatie vormgeven. Er vinden ontwikkelingen plaats in alle domeinen. Zo wordt er onder andere gewerkt aan één centrale toegang, een nieuwe visie op dienstverlening, Gildebor en de fysieke keten.

Doelen

Bereiken?	Doen?
Een resultaatgerichte, effectieve en efficiënte organisatie	Scherpe focus op de te bereiken resultaten vanuit de logica van de Hengeloër. Optimaliseren van de bedrijfsvoering en concern control. Door het innoveren van werkprocessen onder meer met behulp van informatietechnologie en het op grotere schaal gebruik maken van mobiele apparaten kan efficiënter worden gewerkt en de dienstverlening verder worden verbeterd.
Een flexibele organisatie met een grote mate van samenwerking, mobiliteit, creativiteit en innovatie	Het aanpassen van onze organisatie aan alle veranderende eisen en omstandigheden is een continu proces. Enkele belangrijke ontwikkelingen in 2017 e.v.: <u>Gildebor</u> : is op 1 januari 2017 naar verwachting de nieuwe organisatie voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte, Gildebor. Gildebor is een samenwerking van de gemeentes Hengelo en Hof van Twente en SWB en is onderdeel van de GR SWB. <u>Dienstverlening</u> : heroriëntatie op ons dienstverleningsconcept vanuit de logica van de Hengeloër. Dit krijgt uitwerking op de thema's Houding & Gedrag, Fysiek, Organisatie & Processen en Informatie.

	<u>Sociaal</u>: vanuit de transities in het sociaal domein is de fase van transformatie ontstaan. Dit betekent écht anders samenwerken met partners en burgers, meer vernieuwen en keuzes maken met lef. <u>Fysieke keten</u>: de veranderende omgeving vraagt om een open houding, gericht op samenwerking intern en extern. Denken in mogelijkheden, handelen met lef vanuit vertrouwen en rugdekking.
--	--

6.7.2 Personeel

Veranderingen in de organisatie en de wijze waarop het personeelsbeleid wordt vormgegeven en uitgevoerd moeten goed op elkaar aansluiten. Een modern personeelsbeleid dat aansluit bij de wensen van werknemers en de organisatiedoelstellingen is een voorwaarde voor goed werkgeverschap en een goed presterende organisatie.

Goed werkgeverschap gaat om meer dan het optimaal benutten en inzetten van de aanwezige competenties en kwaliteiten van medewerkers. Het moet uitnodigen tot ontwikkelen en leren, tot veranderen en verbreden van de inzetbaarheid. Dat laatste is juist in tijden van ontgroening en vergrijzing in combinatie met de te verwachten krapte op de arbeidsmarkt van groot belang. Voor de kernwaarde 'werken met lef' is persoonlijk leiderschap (werken vanuit de eigen passies, talenten en kracht) een belangrijk richtinggevend principe dat bijdraagt aan motivatie, effectiviteit en innovatie. We zullen in 2017 ook verder inzetten op leiderschapsontwikkeling.

Binnen het samenwerkingsproject "Twentse Kracht" zetten we regionaal in op het gezamenlijk zijn van één aantrekkelijke Twentse Werkgever met een interne arbeidsmarkt zonder belemmeringen. In het najaar van 2016 wordt dit samenwerkingsverband geëvalueerd en zal duidelijk zijn in welke mate Hengelo in 2017 zal bijdragen en deelnemen aan dit samenwerkingsverband.

Doelen

Bereiken?	Doen?
Modern en aantrekkelijk werkgeverschap	Zorgdragen voor een prettig werkklimaat, ruime ontwikkelmogelijkheden voor medewerkers en aandacht voor talentontwikkeling.
Sociale werkgever die haar maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt	Het invulling geven aan het in 2016 ontwikkelde beleid om in het kader van de participatiewet extra banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking.
Vergroten leervermogen en verbreden inzetbaarheid	Diverse activiteiten en programma's binnen de Hengelo Academie en de Twentse School.
Vergroten van mobiliteit	Stimulerende maatregelen en adequate begeleiding vanuit het Hengelose Ontwikkel Plein, waar mogelijk in regionaal verband met aandacht voor de rol van leidinggevers hierin.

Medewerkers die goed toegerust zijn om binnen veranderende werkprocessen en met vernieuwende ICT-technologie te functioneren	Bij het implementeren van nieuwe technologieën en systemen en bij het aanpassen van werkprocessen is veel aandacht voor betrokkenheid en training van medewerkers.
Optimaal benutten van talenten en het stimuleren van persoonlijk leiderschap	Bewustwording van het belang van persoonlijk leiderschap in de organisatie vergroten en hiervoor activiteiten ontwikkelen.
Leiderschapsontwikkeling	Organiseren van een programma mbt leiderschapsontwikkeling en instrumenten ontwikkelen ter ondersteuning van leidinggevend.
Integriteitsbewustzijn bevorderen	Het ontwikkelen en uitvoeren van een plan met als doel het integriteitsbewustzijn en integer handelen te bevorderen.
Goede arbeidsomstandigheden (veiligheid, gezondheid en welzijn)	Onderhouden van maatregelen gericht op fysiek en mentaal gezonde medewerkers waaronder extra aandacht voor agressie en geweld.
Een verlaging van het ziekteverzuim naar maximaal 4,5%.	Blijvend aandacht voor de eigen regierol van leidinggevend bij (langdurig) verzuim.

6.7.3 Arbeidsvoorwaarden

In 2016 worden ten gevolge van de vorige CAO grote wijzigingen doorgevoerd in de arbeidsvoorwaardenregeling die bijdragen aan modernisering en vereenvoudiging ervan, zoals een nieuwe werktijdenregeling, een nieuw beloningshoofdstuk en de eventuele invoering van het generatiepact.

Mede daardoor bevat de huidige CAO (1 januari 2016 tot 1 mei 2017) geen inhoudelijke verandering van de rechtspositie behalve concrete afspraken over salarisverhogingen en de aanvullingen op de hoogte en duur van WW uitkeringen.

In 2017 wordt het Individueel Keuzebudget (IKB) ingevoerd waardoor de medewerker meer keuzevrijheid krijgt. Het IKB is een budget dat medewerkers maandelijks flexibel kunnen inzetten voor bepaalde doelen. Het sluit aan bij de wens voor meer keuzevrijheid voor medewerkers en is daarmee een stap in de richting van de modernisering van de arbeidsvoorwaarden.

Er wordt zoveel mogelijk afgestemd met de overige Twentse gemeenten om eventuele belemmeringen op het gebied van samenwerking, ontwikkeling en mobiliteit weg te nemen. Uitgangspunten hierbij blijven aantrekkelijk werkgeverschap en vereenvoudiging.

Bereiken?	Doen?
Individueel Keuzebudget	Implementeren
Zoveel mogelijk dezelfde arbeidsvoorwaarden in Twente	Afstemming houden met Twentse gemeenten

6.7.4 Informatievoorziening /-technologie

De organisatie blijft sterk inzetten op het verhogen van de efficiency van de bedrijfsvoering. We zetten actief in op samenwerking met andere gemeenten in de regio op het terrein van ICT. Uitgangspunt blijft dat we een goede dienstverlening willen bieden aan onze burgers. Het belang van ICT als middel om dit te bereiken neemt nog steeds toe.

Bereiken?	Doen?
Dienstverlening aansluiten op de digitale agenda 2017 en 2020: realiseren van een verbeterde interne/ externe (elektronische) dienstverlening.	Na de zomer van 2016 zal het Programma "(digitale) Dienstverlening" worden opgestart. Vanuit dit programma zullen diverse projecten onderdak krijgen. Dit zal gebeuren vanuit de thema's Houding & Gedrag, Fysiek, Organisatie & Processen en Informatie. Bijvoorbeeld het implementeren van nieuwe communicatietechnologieën waardoor de burger eenvoudig en vooral sneller met de gemeente kan communiceren. Daarnaast besteden we aandacht aan de realisatie van nieuwe producten en/of diensten op basis van "Cocreatie" met burgers of ondernemers. Ook aan het digitaal aanbieden van informatie over producten, aangevraagde producten, persoonlijke gegevens, enzovoort via hengelo.nl en één of meerdere portalen (incl. de benodigde aansluiting op landelijke inlogmechanismen) wordt de komende periode gewerkt. Tenslotte besteden we ook aandacht aan de positionering van het klantcontactcentrum (KCC) en de daaruit voortvloeiende informatiebehoefte en de realisatie daarvan.
Innovatie in bedrijfsvoering: Implementeren van efficiënte processen door innovatieve technologieën	De positionering van het centrale zaakstelsel verder uitbreiden door de implementatie van de Zaak-DMS-service (standaard koppelvlak) tussen het Zaakstelsel en de backoffice systemen voor sociale zaken. Daarmee kan efficiencywinst worden behaald. De formulieren in het digitale loket worden aangesloten op het zaakstelsel. Verdere ontwikkeling van de basisregistraties met als doel overal binnen de gemeente eenduidige informatie te gebruiken. Een efficiencyslag kan worden verkregen door meer gebruik te maken van mobiele apparaten "in het veld". Na de implementatie (najaar 2016) van mobile device management (MDM), worden diverse projecten opgestart om medewerkers te ondersteunen met het meer en meer buiten de fysieke kantoorwanden te kunnen werken.

	Faciliteren ICT innovatie in manieren van werken, bijvoorbeeld door software aan te schaffen die het mogelijk maakt om samen aan bedrijfsdoelen te werken. Dit ter voorbereiding van de realisatie van het nieuwe stadskantoor. Hiervoor wordt een apart programma gestart. Dit om de wensen van de organisatie om flexibel werken mogelijk te maken. Inzet van technologie om vereenvoudiging en versnelling van stappen in de uitvoering van processen te realiseren.
Decentralisaties: Van transitie naar transformatie	Twee jaar na de overdracht van taken op het gebied van zorg, jeugd en participatie is de impact steeds duidelijker geworden. De noodzaak bestaat om verdergaande procesautomatisering en innovatie toe te passen om de burger integraal te benaderen. Aspecten als privacy en zorgvuldig omgaan met cliëntinformatie speelt hierbij een belangrijke rol.
Beveiliging: Optimale bescherming bieden van ons netwerk en data	Een optimale beveiliging van zowel het netwerk als de data (met persoonsgegevens) is essentieel. Maatregelen om te voldoen aan de BIG (Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten) worden de komende jaren geïmplementeerd. Bij de nieuwbouw wordt met beveiliging rekening gehouden. Bewustwording van het onderwerp informatiebeveiliging en privacy bij het personeel krijgt aandacht.
Samenwerken: samenwerking in Twente verstevigen en uitbouwen	De dynamiek en complexiteit van samenwerken in Twente en de gevolgen voor ICT vergen veel inzet. De gemeente Hengelo werkt samen met Oldenzaal en deze relatie wordt de komende jaren verstevigd. Daarnaast zijn er regelmatig verzoeken om ICT ondersteuning in de regio die onderzocht moeten worden op haalbaarheid en de gevolgen voor de interne dienstverlening. Ook binnen het SSNT wordt samengewerkt, waarbij Hengelo een actieve rol vervult. Naast ICT wordt ook samengewerkt op andere terreinen, zoals bijvoorbeeld Sociale Zaken. Dit vergt verdergaande ICT samenwerking en afstemming.

6.7.5 Control en auditing

Concern control en auditing ondersteunen het management en de concern control functie bij de continue verbetering van de besturing en de beheersing van de gemeentelijke organisatie. Daarvoor is nodig dat:

- Beleidsvoornemens, planningen en normen voldoende toetsbaar zijn.
- Besluiten in overeenstemming met geldende wet- en regelgeving worden genomen.
- Planning en control instrumenten er voor zorgen dat producten en diensten op norm en conform verwachtingen worden geleverd.
- Tussentijdse rapportages zo zijn ingericht dat zelfsturend en lerend vermogen van de ambtelijke organisatie wordt gestimuleerd.
- Het bestuur verantwoording af kan leggen over gekozen doelen, gemaakte keuzes, getroffen maatregelen, wijze van uitvoering en gerealiseerde prestaties in de jaarverslagen.
- Een organisatie die aan deze voorwaarden voldoet is "In Control".

•

Doelen

Bereiken?	Doen?
Toetsbare beleidsvoornemens	Evaluatie door multidisciplinaire leesteam van account functionarissen Vaststellen dat de verbeterpunten in de plannen en beleidsvoornemens zichtbaar zijn.
Rechtmatigheid (compliance)	Opstellen, uitvoeren en verbeteren van het Jaarlijks Intern Controle Plan. Inzicht in de rechtmatige uitvoering van de begroting door tussentijdse voortgang rapportages.
Stuurbare sectorjaarplannen	Toeziën op Smart geformuleerde beleidsvoornemens, logica, interne consistentie, betrouwbaarheid en relevantie. Toeziën op betrouwbaarheid van niet financiële indicatoren als bijvoorbeeld de dienstverlening prestaties.
Betrouwbare management informatie	Beheerafspraken vastleggen van alle centrale informatiesystemen. Ontsluiten van de centrale informatiesystemen via Cognos10 in overleg met het management
Transparante verslaggeving	Opstellen van standaard rapporten in Cognos10 Toetsing van de Maraps door account functionarissen Kennis bevorderen in samenwerking met Hengelo Academy
Versterking van het leervermogen	Aandacht voor risico identificatie Kennis over risicomanagement bevorderen via de opleidingsplannen van de sectoren.
Organisatie In Control	Door ontwikkelen van risicomanagement bij verbonden partijen Uitvoeren van proces-audits Vaststellen dat bij kritische processen de interne beheersmaatregelen aantoonbaar effectief zijn

6.7.6 Inkopen van diensten, leveringen van werken

In 2017 wordt de professionalisering van de inkoopfunctie verder vormgegeven. Mede op basis van een aantal wetswijzigingen en beleidsinitiatieven die in de jaren 2015 en 2016 zijn ingezet. De belangrijkste hiervan zijn:

Op 1 juli 2016 zijn er aanpassingen gedaan aan de Aanbestedingswet 2012. Onder andere de verplichting tot het digitaal uitvoeren van het aanbestedingsproces per 1 juli 2017 brengt een grote uitdaging mee in de bedrijfsvoering.

In het jaarverslag van de accountant wordt jaarlijks een aantal aanbevelingen ten aanzien van de inkoopfunctie gedaan. Het inkoopproces is mede de oorzaak van het niet verkrijgen van een

goedkeurende verklaring op de jaarrekening 2015. Daarom leeft sterk de wens om op dit proces meer grip te krijgen. Er is in 2016 een project gestart om het rechtmatigheidsprobleem uit het verleden op te lossen ("veegactie") en het in de toekomst te voorkomen ("verplichte inkooptoets" & "tenderboardtoets").

In 2015 heeft de Kring van Twentse Gemeentesecretarissen opdracht gegeven onderzoek te doen naar intensiveringsmogelijkheden van de samenwerking op het gebied van inkoop. Dit rapport heeft in 2016 geleid tot een nadere opdracht om onderzoek te doen naar de beste samenwerkingsvorm. Een nadrukkelijke zoekrichting voor deze samenwerking is gevonden in het Twentebedrijf, maar ook andere opties zullen in 2017 worden afgewogen. Zowel het gezamenlijke uniforme beleid als ook de uniformiteit van het inkoopproces binnen de Twentse gemeenten is onderdeel van dit onderzoek.

In 2017 zullen de Twentse Gemeenten ("Samen 14") op zoek gaan naar mogelijke transformaties in het sociaal domein. Op welke manier kan innovatie in zowel proces, inhoud en marktbenadering worden aangebracht binnen de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo). In 2017 worden essentiële keuzes gemaakt voor de daaropvolgende jaren. Dit op basis van financiële en organisatorische afwegingen. In 2017 wordt bovendien invulling gegeven aan de opdracht om het werkleerbedrijf SWB vaker bij gemeentelijke inkopen te betrekken, om de bezuiniging op de gemeentelijke bijdrage te compenseren.

Grote projecten als de bouw van het nieuwe stadskantoor, Backbone Warmtenet Hengelo en de renovatie van het Twentebad komen in de uitvoerende fase. In deze aanbestedingstrajecten is getracht de (financiële) kansen en risico's door een goede projectmatige aanpak te kunnen beheersen. In de uitvoerende fase wordt duidelijk of deze inspanningen de gewenste effecten hebben. Voor deze projecten is 2017 daarom een beslissend jaar.

In Hengelo (vaak in samenwerking met de andere 13 Gemeenten in Twente) willen we rechtmatiger en vooral ook doelmatiger inkopen. Met het totale beïnvloedbare inkoopvolume (normbedrag jaarlijks € 1500 per inwoner inclusief de Wmo) kunnen we veel bereiken. In eerste instantie een goede kwaliteit qua diensten, leveringen en werken tegen een acceptabele prijs. Daarnaast willen we de lokale en regionale economie bevorderen, innovatie stimuleren en maatschappelijk verantwoord ondernemen aanjagen (SROI en duurzaamheid). Dat gaat uiteraard niet vanzelf. In de afgelopen jaren zijn afspraken gemaakt waardoor de kans op positieve effecten van het ingezette beleid vergroot kunnen worden.

Bereiken?	Doen?
In staat zijn te sturen op inkoopresultaten op concern-niveau: in control over het inkoopproces. En uiteindelijk deze resultaten ook kunnen meten.	Gemaakte afspraken over het inkoopproces consequent naleven. Te denken hierbij valt aan de verplichte inkooptoets (rechtmatigheid) en de Tenderboardtoets (doelmatigheid). Ook de verplichting tot digitaal aanbesteden opnemen in het inkoopproces.
Bewuste keuzes in het Sociaal Domein: innovatieve zorg inkopen in relatie tot financiële uitdagingen.	Het organiseren van een goede wisselwerking tussen de inkooporganisatie binnen het sociaal domein en concern inkoop/concern control.

Regionale samenwerking verder optimaliseren.	Implementatie van de adviezen vanuit het onderzoek van de Kring Twentse Gemeentesecretarissen en/of de invulling geven aan de (inkoop)samenwerking binnen het Twentebedrijf.
Resultaten aanbestedingen grote projecten (Stadskantoor, Backbone Warmtenet, Twentebad) verzilveren.	Door adequate directievoering en toezicht (contractmanagement) de kans op succesvolle uitvoering en realisatie van deze projecten verhogen.

6.7.7 Huisvesting

In 2016 zijn, na het raadsbesluit in januari jl. over de renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van het stadskantoor, de bouwkundige en installatiebestekken uit 2014 geactualiseerd en is de 2e fase (de gunningsfase) van de Europese Aanbesteding uitgevoerd.

Na de definitieve gunning van de aanbestedingspercelen starten de werkzaamheden – met inachtneming van de voorbereidingstijd van de aannemers – zo snel mogelijk. Deze werkzaamheden hebben een doorlooptijd van circa 21 maanden met een verwachte afronding in 2018. Het jaar 2017 staat daarmee volledig in het teken van concrete bouw- en renovatieactiviteiten van het nieuwe stadskantoor en het bestaande stadhuis.

Bereiken?	Doen?
Nieuwbouw van het stadskantoor en renovatie van het stadhuis.	Uitvoering van de werkzaamheden door de per perceel geselecteerde aannemers uit de gunningsfase van de Europese Aanbesteding nieuwbouw stadskantoor en renovatie stadhuis. Directievoering en bouwtoezicht door externe partijen. Inrichting van de diverse ruimten in beide panden met werkgroepen en extern advies. Gemeentelijke projectleiding over het geheel van de werkzaamheden.

6.7.8 Herziening Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV)

In het Staatsblad nummer 101 is het Besluit van 5 maart 2016 geplaatst. Dit is de wijziging van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). De invoering gaat gepaard met een aantal wijzigingen dat bijdraagt aan een verbeterde interne sturing door provinciale staten en de raad, alsmede aan een betere vergelijkbaarheid tussen provincies en tussen gemeenten. In de Kadernota 2017-2020 bent u op pagina 22 tot en met 24 op hoofdlijnen geïnformeerd over deze wijziging. Hieronder wordt daar nogmaals op ingegaan. Gelet op de impact op de begroting wordt er voor de raadsleden een presentatie verzorgd waarin de belangrijkste wijzigingen worden toegelicht.

Naar aanleiding van het Wijzigingsbesluit zijn er een aantal richtinggevende notities door de commissie BBV gepubliceerd over Grondexploitaties 2016, Faciliterend grondbeleid, Rente en Overhead. De laatste twee notities zijn door de commissie BBV in juli 2016 gerectificeerd. In aanvulling op het wijzigingsbesluit doet de commissie BBV in de aanvullende notities aanbevelingen en

stellige uitspraken over aspecten die niet geregeld worden met het besluit, maar waar in de praktijk wel veel vragen over zijn c.q. discussie over is.

Het Wijzigingsbesluit richt zich op:

1. een uniforme indeling in taakvelden
2. een uniforme basisset van beleidsindicatoren
3. een uniforme basisset van financiële kengetallen
4. verbeterde informatie over verbonden partijen
5. vernieuwing van de accountantscontrole
6. inzicht in de overheadkosten
7. overige aanpassingen

De belangrijkste gevolgen voor de begroting en jaarstukken in het kort:

De BBV-wijzigingen betreffende de grondexploitaties worden uitgebreid toegelicht in de paragraaf 6.4 Grondbeleid. De wijzigingen in het kader van de notitie rente worden beschreven in de paragraaf 6.5 Financiering. De toelichting op de notitie overhead en met name op de definitie overhead wordt verder op gegeven.

1) Een uniforme indeling in taakvelden

De uniforme indeling in taakvelden in de begroting en jaarstukken in het kader van de zogenaamde uitvoeringsinformatie is uitgewerkt in een ministeriële regeling. Er is een definitieve lijst van de taakvelden op 19 juli 2016 gepubliceerd. De verplichte verdeling van baten en lasten over de taakvelden in het kader van de informatie voor derden kan in een bijlage bij de begroting worden opgenomen.

2) Een uniforme basisset van beleidsindicatoren

Het proces van besluitvorming over de begroting is een cruciaal moment om ook richting te geven aan het beleid. Het is daarbij van belang om goede afwegingen te kunnen maken over wat de te verwachten effecten op het beleid zijn. De gemeenteraad moet op dit beslissende moment in de beleidscyclus een oordeel kunnen vormen over de behaalde beleidsresultaten uit het verleden en een inschatting kunnen maken van de (met het voorgestelde beleid) te behalen resultaten in de toekomst. Om te bewerkstelligen dat de resultaten van de beleidsmatige inspanning van de gemeente meer inzichtelijk worden en een grotere rol in de begrotings- en verantwoordingscyclus te kunnen laten spelen, wordt voorgeschreven dat het programmaplan per programma beleidsindicatoren bevat die voor de beleidsdoelstellingen relevant zijn. Daarnaast draagt dit bij aan meer beter vergelijkbare resultaten tussen gemeenten, doordat de basisset van beleidsindicatoren uniform is. De voor de basisset ontwikkelde indicatoren voor gemeenten zijn door een werkgroep onder leiding van de VNG en KING ontwikkeld en samengesteld. De 39 verplichte beleidsindicatoren die zijn bij ministeriële regeling vastgesteld. Het staat de gemeenten verder vrij om naast de voorgeschreven indicatoren uit de basisset eigen indicatoren, toegesneden op de eigen situatie, toe te voegen. Hoe meer indicatoren, hoe minder groot de kracht van de indicatoren is onze veronderstelling. Daarom zijn er naast de verplichte indicatoren slechts enkele andere indicatoren opgenomen. In de basisset ligt de nadruk op outcome-indicatoren waardoor de indicatoren door de gemeenteraad kunnen worden gebruikt voor sturing op maatschappelijke effecten.

3) Een uniforme basisset van financiële kengetallen

De wijzigingen in verband met de opname van een uniforme set financiële kengetallen zijn al tot stand gebracht in een wijzigingsbesluit in 2015 en opgenomen in de paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing" van de Beleidsbegroting 2016-2019 en het Jaarverslag 2015.

4) Verbeterde informatie over verbonden partijen

Gemeenten blijven verantwoordelijk voor de taken die zij door verbonden partijen laten uitvoeren. In toenemende mate wordt een beroep op andere organisaties gedaan via uitbesteding, via inkoop of subsidiëring of via uitvoering door verbonden partijen. De diversiteit van de verbonden partijen neemt bovendien toe, evenals het financiële en beleidsmatige gewicht ervan; bij de gemeenten wordt dit versterkt door de decentralisaties in het sociale domein. Het is daarom belangrijk dat de gemeenteraad in het begroting- en verantwoordingsproces de benodigde informatie krijgt om de bijdrage van verbonden partijen aan de realisatie van de programma's en de daarmee gepaard gaande risico's te kunnen beoordelen. Dit wordt daarnaast ook meegewogen in het proces van horizontale sturing en verantwoording.

Voor een adequate verantwoording hoe verbonden partijen bijdragen aan de realisatie van de doelstelling van de programma's is het niet alleen noodzakelijk inzicht te hebben in hun beleidsmatige prestaties van verbonden partijen maar ook in hun financiële positie. Vaak is wel bekend hoeveel wordt bijgedragen aan het budget dat verbonden partijen ter beschikking staat, maar ontbreekt het zicht op de financiële stabiliteit van de verbonden partijen en de mate waarin ze bijdragen aan de output of de beoogde maatschappelijke doelen.

5) Vernieuwing van de accountantscontrole

De voorstellen met betrekking tot de vernieuwing van de accountantscontrole verkeren nog in een fase van nadere uitwerking en zullen op een later moment neerslaan in de voorstellen tot wijziging van de wet- en/of regelgeving.

6) Inzicht in de overheadkosten

Om de gemeenteraad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, wordt voorgeschreven dat in het programmaplan een apart overzicht moet worden opgenomen van de kosten van de overhead. In de programma's hoeven dan alleen de kosten te worden opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Doordat het overzicht in het programmaplan wordt opgenomen is het niet langer nodig om op een complexe wijze de overheadkosten aan programma's toe te rekenen. Dit vergt minder administratieve lasten en leidt tot een eenduidiger budgetbeheer in de organisatie. Er komt meer inzicht in de omvang van de kosten van het primair proces in het algemeen en de overhead in het bijzonder, wat kan leiden tot een betere beheersing van deze kosten. De verantwoording aan de gemeenteraad over deze kosten wordt transparanter. Bovendien neemt de vergelijkbaarheid toe van de kosten van overhead en de kosten van het primair proces.

In samenhang met de besluiten tot een verbeterd inzicht in de overheadkosten, bevat het besluit ook vereisten om de kostenonderbouwing van de heffingen (waaronder leges) transparanter te maken.

Notitie overhead en definitie overhead

In het document "Hoofdpijnen vernieuwing BBV" is het uitgangspunt voor de definitie overhead vastgelegd, dat kosten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende producten (taakvelden in de nieuwe informatie voor derden). Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan producten die gericht zijn op de externe klant, in de betreffende producten (taakvelden) moeten worden geregistreerd. De overhead wordt centraal begroot en verantwoord op de nieuwe overheadproducten P040 in onze begroting (het nieuwe taakveld 0.4 Overhead). Daarentegen mag de overhead nog wel worden toegerekend aan grondexploitaties, investeringen en andere (subsidie)projecten.

In het Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV wordt de definitie nader geduid. Uit de toelichting van het Wijzigingsbesluit vernieuwing BBV blijkt dat de definitie voor overhead uit de Vensters voor Bedrijfsvoering is gehanteerd als uitgangspunt voor de definitie van overhead binnen het BBV.

Om te kunnen vaststellen welke kosten verband houden met de sturing en ondersteuning van het primaire proces en zodoende gerekend kunnen worden tot de overhead, wordt in de notitie overhead de definitie van de overhead geïntroduceerd. Deze definitie luidt: alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

Op hoofdpijnen bestaat de overhead in elk geval uit:

1. Leidinggevendend primair proces (hiërarchisch)
2. Financiën, toezicht en controle gericht op de eigen organisatie
3. Personeel & Organisatie / human resource management
4. Inkoop (inclusief aanbesteding en contractmanagement)
5. Interne en externe communicatie
6. Juridische zaken
7. Bestuurszaken en bestuursondersteuning, niet zijnde de griffie
8. Informatievoorziening en automatisering (ICT)
9. Facilitaire zaken en Huisvesting
10. Documentaire informatievoorziening
11. Managementondersteuning primair proces

De uitgebreide toelichting op de notitie overhead is te raadplegen op de website van de van de commissie BBV: <http://www.commissiebbv.nl/thema/vernieuwing-bbv/>.

Om uw raad op eenvoudige wijze inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie wordt in het begrotingsprogramma 7 "Bestuur, veiligheid en openbare orde", waarvan de bedrijfsvoering een onderdeel is, de totale lasten en baten van de overhead in een apart "Overzicht van de overheadkosten" weergegeven.

7) Overige aanpassingen

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Het besluit verplicht om nieuwe investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut vanaf het begrotingsjaar 2017 af te schrijven over de te verwachten levensduur. De enige uitzondering hierop betreffen de kunstvoorwerpen met een cultuur-historische waarde. Investerings met maatschappelijk nut zijn investeringen in de openbare ruimte, zoals wegen, bruggen en parken.

Vpb-plicht

Voor de regels die zijn opgenomen in verband met de invoering van de Vpb-plicht geldt dat provincies en gemeenten vanaf het eerste boekjaar dat aanvangt op of na 1 januari 2016 belastingplichtig zijn, indien zij een fiscale onderneming drijven. Dat betekent dat de gemeente daarmee in de (lopende) begroting van 2016 al rekening mee moest houden. Provincies en gemeenten die belastingplichtig zijn als gevolg van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen kunnen lopende het begrotingsjaar via een begrotingswijziging voldoen aan de wijze waarop de heffing van de vennootschapsbelasting via dit wijzigingsbesluit in de begroting en jaarrekening dient te worden opgenomen en te worden verantwoord.

De Vpb-plicht heeft (potentieel) gevolgen voor de financiën van provincies en gemeenten. De Vpb-heffing is een nieuwe last die tot nu toe niet voor komt in de begroting en in de jaarrekening. Voorts zal de eventuele Vpb een nieuwe post zijn op de balans van decentrale overheden, aangezien de Vpb-heffing over het betreffende boekjaar per ultimo boekjaar nog niet feitelijk zal zijn verrekend met de Belastingdienst.

De wijziging van het BBV die samenhangt met de Vpb-plicht, zijnde het schrappen van de zogenaamde categorie "Niet in exploitatie genomen grond" (NIEGG), betekent dat grond die niet meer (en nog niet) als bouwgrond in exploitatie kan worden aangemerkt vanaf 2016 in de jaarrekening als materiële vaste activa moet worden opgenomen. Het besluit voorziet er in dat gemeenten voor het bepalen en verwerken van eventuele afwaarderingen van deze gronden een overgangstermijn hebben van vier jaar vanaf 1 januari 2016. Het bepaalde ten aanzien van de bouwgronden in exploitatie wordt ook, in afwijking van de algemene inwerkingtreding, van kracht met ingang van de begroting- en jaarrekeningstukken 2016. Voor de gemeente Hengelo zijn de NIEGG gronden al op de juiste waarde gewaardeerd en hoeft er geen afwaardering meer plaats te vinden.

Beter inzicht in het EMU-saldo en geprognosticeerde balans in de financiële begroting

Met het oog op een betere raming en beheersing van het EMU-saldo wordt voorgeschreven dat bij de uiteenzetting van de financiële positie een geprognosticeerde balans wordt opgenomen, als ook de berekening van het EMU-saldo. Dit geldt ook meerjarig. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans krijgt de gemeenteraad meer inzicht in de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte.

De geprognosticeerde balans voor het begrotingsjaar en de meerjarenraming moet tenminste de posten bevatten die nodig zijn om het voor de gemeente geldende aandeel in het EMU-saldo te kunnen afleiden.

Openbare lichamen o.g.v. Wet gemeenschappelijke regelingen

Omdat openbare lichamen ingesteld op grond van de Wgr eerder hun begroting moeten opstellen zullen de wijzigingen van dit besluit voor het eerst doorwerken in de begrotingsvoorbereiding voor het jaar 2018.

6.8 Investeringsen

Als uitvloeisel van de Nota 'Spelregels voor investeringen' wordt bij de begroting een paragraaf gevoegd over het investeringsprogramma van de gemeente Hengelo om meer inzicht te verschaffen in het totaal van de investeringen. Een belangrijk onderdeel hiervan een integraal Meerjarig Investeringsplan (MIP). Een MIP is onderdeel van een Planning- en Control instrumentarium, waarmee de gemeente inzicht krijgt in de consequenties van het investeringsbeleid voor de gemeentelijke balans en de gemeentelijke schuld in de toekomst.

De financiële gevolgen van de diverse investeringen, zijn daar waar ze neerslaan in de begroting 2017, verwerkt in de betreffende programma's. In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op investeringen in het algemeen en daarna op de ontwikkelingen in de Algemene Reserve Investeringsen (ARI).

6.8.1 Investeringsen - algemeen

Een belangrijk onderdeel van de kaderstellende rol van de raad is de Beleidsbegroting. Een voornaam bestanddeel van de Beleidsbegroting betreft de investeringen. Door het college is in 2014 de nota 'Spelregels voor investeringen' vastgesteld, waarna de raad erover is geïnformeerd. De nota bevat onder andere maatregelen die leiden tot een betere beheersing van de investeringen en de ermee samenhangende lasten. Verder beoogt deze nota een betere en (concern) bredere afweging van verschillende investeringsalternatieven. Ook staan hier de bevoegdheden van de gemeenteraad en het college beschreven.

Gemeenten investeren, bijvoorbeeld, in de wettelijke en noodzakelijke instandhoudingstaak (vervangingen in de openbare ruimte), in maatschappelijk vastgoed, in sociaal-culturele en maatschappelijke voorzieningen, in milieumaatregelen en in infrastructuur. Ook worden investeringen gedaan in de bedrijfsvoering van de gemeente, zoals het gemeentelijk wagenpark en automatisering. Een aparte categorie betreft de investeringen in de grondcomplexen. Hierover wordt de raad apart geïnformeerd middels de jaarlijkse herzieningen van de grondexploitaties.

De impact van de investeringen op de Beleidsbegroting en de bedrijfsvoering is groot. Investeringsen leggen voor meerdere jaren een beslag op de schaarse begrotingsruimte. Daarom zijn de volgende aspecten bij besluitvorming van groot belang.

- Keuzes : wel of niet investeren
- Prioriteren: investeren in alternatief A of alternatief B
- Fasering: op welke termijn moet worden geïnvesteerd of vervangen

Bevoegdheden

Investeringsen worden vastgesteld door de gemeenteraad. Daarmee zijn de financiële effecten van de totale investeringen in de begroting vastgesteld. Als een investering is vastgesteld zijn de (budgettaire) randvoorwaarden bepaald. Zo is duidelijk onder welke voorwaarden een investering kan worden vrijgegeven.

De raad stelt de investering eenmalig vast. Het college gaat over het vrijgeven van investeringen, tenzij er een aanmerkelijk financieel, beleidsinhoudelijk of maatschappelijk belang is en/of de raad heeft aangegeven dat een raadsbesluit noodzakelijk is om de investering vrij te geven. Het college advies voor de vrijgave wordt gebaseerd op een onderbouwde kostenbegroting. Het college legt verantwoording af over de investeringen aan de raad middels de herziening grondexploitatie en/of planning en control documenten (beleidsrapportage en jaarrekening).

Herziening grondexploitaties

Voor de autorisatie van investeringen in bouwgrondexploitatie stelt de raad jaarlijks de herzieningen grondexploitaties vast. Door bij vaststelling van de jaarlijkse herzieningen het krediet binnen de eerstvolgende vier jaarschijven van de geactualiseerde, vastgestelde grondexploitaties vrij te geven, wordt het budgetrecht van de raad ingevuld. De jaarschijven omvatten diverse kosten- en opbrengstenposten. Bij de investeringen in plan- en civiele kosten (sloop, saneren, bouw- en woonrijp maken) wordt het budget vrijgegeven door het college. De overige investeringen zijn vrijgegeven middels het raadsbesluit. Met het vrijgeven van kredieten kan het college overgaan tot uitvoering.

Bevoegdheden

In onderstaande tabel staan de algemene bevoegdheden bij investeringen genoemd.

Bevoegdheden bij investeringen	
Vaststellen	Gemeenteraad
Vrijgeven	College
Uitvoeren	College
Aanwenden	Budgethouders
Doorschuiven	College

Meerjarig Investeringsplan (MIP)

In bijlage 8.6 treft u een gedetailleerd meerjarig overzicht van alle lopende en voorgenomen investeringen. Dit plan vormt sinds de Beleidsbegroting 2015-2018 een nieuw onderdeel. Het geeft inzicht in de volumes van de voorgenomen investeringen en de fasering ervan. In de jaarstukken wordt ter vergelijking en verantwoording een soortgelijk overzicht opgenomen. Dit investeringsplan is realistisch en haalbaar in tijd en capaciteit. In het investeringsplan wordt per investering aangegeven of het een vervangingsinvestering is of niet. Het meerjarig investeringsplan bevat vanzelfsprekend ook uitgestelde of vertraagde investeringen uit eerdere jaren.

Een raadsbesluit voor het vrijgeven van de investering is noodzakelijk bij ten minste die voorstellen met een aanmerkelijk financieel, beleidsinhoudelijk of maatschappelijk belang. Deze investeringen behoeven ook meer informatie dan in het investeringsplan wordt vermeld. Deze informatieverstrekking is het voornaamste doel van een dergelijk raadsbesluit. Natuurlijk speelt ook de afweging van nut en noodzaak in een dergelijk raadsbesluit maar op hoofdlijnen vindt deze afweging al plaats voordat een investering in het investeringsplan wordt opgenomen.

Zwaartepunt investeringen

Naar het zich thans laat aanzien zal het zwaartepunt van de investeringen in 2017 liggen bij de volgende projecten:

Warmtenet Hengelo; in 2016 is het besluit genomen om het Warmtenet te verzelfstandigen. Daarbij zijn financiële afspraken gemaakt over de overdracht van de bestaande activa en over de aanleg van de backbone. De aanleg van de backbone is in 2016 gestart en zal in 2017 grotendeels zijn afgerond en in gebruik genomen. De investeringen in de backbone worden grotendeels door de gemeente bekostigd, waarbij een aanzienlijk deel via subsidies van rijk en provincie worden gedekt. Met de investering in de backbone wordt duurzame industriële restwarmte van AkzoNobel beschikbaar gesteld voor de verwarming van woningen en utiliteitsgebouwen in Hengelo Zuid.

Nieuwbouw stadskantoor en renovatie Stadhuis; in januari 2016 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om te starten met de renovatie van het stadhuis en tegelijkertijd met de nieuwbouw van het stadskantoor te beginnen. De aanbesteding van deze grote investering is in 2016 voorzien. De uitvoering zal in 2017 en 2018 plaatsvinden.

Reconstructie Enschedesestraat; dit is in 2015 in uitvoering genomen en wordt in 2017 afgerond. Het betreft het tracé inclusief de kruising Kuipersdijk-Enschedesestraat tot en met de kruising Drienerstraat-Enschedesestraat. Hiermee wordt de Enschedesestraat als belangrijke oostelijke entree van de binnenstad zowel functioneel als qua uitstraling enorm verbeterd.

Binnenstad; Als vervolg op de reconstructie van de Enschedesestraat zoals hiervoor beschreven zal ten behoeve van een impuls aan de binnenstad in 2017 naar verwachting ook het stuk van de Enschedesestraat tussen de Brinkstraat en de Drienerstraat worden aangepakt. Daarnaast wordt ervan uitgegaan dat de openbare ruimte in een deel van het gebied Lange Wemen in uitvoering wordt genomen conform het raadsbesluit in 2013, mogelijk gecombineerd met het verbeteren van de openbare ruimte in de Pastoriestraat als onderdeel van een investering van betrokken ondernemers.

Twentebad; 2017 staat in het teken van fase II in de renovatie. Fase II betekent de renovatie van het 50 meter sportbad en het plaatsen van een nieuwe (deels flexibele) overkapping. Aan het einde van fase II beschikt Hengelo over het enige overdekte 50 meter sportbad van Overijssel. De realisatie van dit bad creëert ruimte voor extra huurinkomsten aan breedtesport en schoolzwemmen en maakt de zomerperiode minder kwetsbaar voor slecht weer. Daarnaast zorgt clustering van (vereniging)zwemsport in dit bad voor ruimte voor meer bezoek aan activiteiten in het hoofdgebouw (zorg/activiteiten/recreatie). Na fase II is het tijd om het 25 meter wedstrijdbad en instructiebad te renoveren, zonder daarbij al te veel overlast voor de gebruikers te veroorzaken. Gelijktijdig wordt in belangrijke mate geïnvesteerd in verdere verduurzaming van het Twentebad.

In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen, onderdeel 6.3 van deze Beleidsbegroting, wordt nader ingegaan op het onderhoud en de instandhouding van de investeringen in de openbare ruimte. Ook benoemt deze paragraaf een aantal belangrijke investeringen en projecten.

6.8.2 Ontwikkelingen Algemene Reserve Investeringen (ARI)

Met de vaststelling van de begroting 2009 is de Algemene Reserve Investeringen (ARI) ingesteld. In de Kadernota 2009-2012 is de eerste inventarisatie van via ARI te dekken investeringen gemaakt. Deze inventarisatie is naderhand geactualiseerd, mede naar aanleiding van de maatregelen in het kader van:

- de versoeringsmaatregelen, die zijn vastgesteld bij de begrotingsbehandeling 2011.
- de maatregelen op basis van "Vernieuwen en bezuinigen", die zijn vastgesteld bij de begrotingsbehandeling 2012.
- de verlaging van het rente-omslagpercentage in de begroting 2014-2017, waardoor de toevoeging aan de reserve ARI is verlaagd.

Deze maatregelen leiden tot een bijgesteld overzicht van de ARI-investeringen:

Tabel overzicht ARI-investeringen

Omschrijving	Netto investerings- bedrag	(gewijzigd) gereed	looptijd
Centraal Station Twente	3.000.000	2016	n.v.t.
Uitvoering n.a.v. Binnenstadsdebat	647.100	2018	divers
Stadskantoor/Stadhuis fase 1 (t.l.v. algemene middelen)	22.189.600	2018	divers
Winkelcentrum Esrein-Hart van Zuid, inrichting openbare ruimte	1.450.000	2016	n.v.t.
Evaluatie 30 km/uur gebieden (kleine aanpassingen)	60.000	2016	n.v.t.
Weusthagpark 7 km fietspad	0	n.v.t.	n.v.t.
Weusthagpark 5 km wandelpad	0	n.v.t.	n.v.t.
HOV Kruispunt Kuipersdijk	3.880.000	2017	30
HOV Enschede centrum – Hengelo Centrum overig deel	0	n.v.t.	n.v.t.
Toegankelijkheid bushaltes	0	n.v.t.	n.v.t.
Totaal	31.226.700		

Toevoeging aan de reserve ARI

Conform eerdere besluitvorming zijn er sinds de begroting 2016 geen toevoegingen aan de reserve ARI geraamd. Indien er (nieuwe) onttrekkingen plaatsvinden dan zullen deze eerst ter besluitvorming aan uw raad worden voorgelegd.

7. Financiële toelichting

Totaaloverzicht						
Exploitatie (bedragen x € 1.000)						
	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
LASTEN (excl. mutaties reserves)	-286.023	-251.008	-273.276	-270.023	-263.348	-261.627
Toevoegingen aan de reserves	-7.692	-20.013	-12.086	-12.331	-12.457	-12.812
LASTEN (incl. mutaties reserves)	-293.715	-271.021	-285.362	-282.354	-275.805	-274.439
BATEN (excl. mutaties reserves)	284.163	261.747	277.994	274.495	269.394	268.529
Onttrekkingen aan de reserves	6.241	8.647	7.753	8.076	7.957	7.847
BATEN (incl. mutaties reserves)	290.404	270.393	285.747	282.571	277.351	276.376
Resultaat na bestemming	-3.312	-627	385	217	1.547	1.937

7.1 Recapitulatie baten en lasten per programma

7.1 Programmabegroting

Exploitatie (bedragen x € 1.000)						
	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
1 - Economie, Werk en Inkomen	-71.315	-71.052	-68.080	-68.679	-68.911	-69.766
2 - Onderwijs en Jeugd	-40.016	-37.214	-34.895	-35.175	-34.680	-34.576
3 - Welzijn en Zorg	-33.215	-36.748	-33.197	-32.947	-33.387	-33.397
4 - Sport en Cultuur	-17.736	-15.378	-14.851	-14.996	-14.601	-14.586
5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	-8.951	-9.127	-6.848	-6.676	-6.535	-6.526
6 - Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	-53.061	-36.204	-30.575	-30.827	-30.961	-31.324
7 - Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	-18.342	-18.314	-41.531	-40.814	-39.762	-39.854
8 - Financiën	-43.387	-26.973	-43.299	-39.909	-34.510	-31.598
LASTEN (excl. mutaties reserves)	-286.023	-251.008	-273.276	-270.023	-263.348	-261.627
1 - Economie, Werk en Inkomen	37.255	37.648	40.129	41.096	42.138	43.466
2 - Onderwijs en Jeugd	2.778	1.999	2.063	2.063	2.065	2.065
3 - Welzijn en Zorg	3.241	2.419	2.447	2.447	2.447	2.447
4 - Sport en Cultuur	3.857	3.430	3.648	3.679	3.701	3.763
5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	3.933	3.762	4.158	4.035	3.974	3.974
6 - Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	27.109	27.037	21.002	21.372	21.637	21.972
7 - Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	1.707	1.982	5.054	4.770	3.697	3.590
8 - Financiën	204.283	183.469	199.493	195.034	189.736	187.254
BATEN (excl. mutaties reserves)	284.163	261.747	277.994	274.495	269.394	268.529
1 - Economie, Werk en Inkomen	-34.060	-33.404	-27.951	-27.583	-26.774	-26.300
2 - Onderwijs en Jeugd	-37.238	-35.216	-32.832	-33.111	-32.615	-32.512
3 - Welzijn en Zorg	-29.975	-34.329	-30.751	-30.500	-30.940	-30.950
4 - Sport en Cultuur	-13.878	-11.948	-11.203	-11.317	-10.901	-10.823
5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	-5.018	-5.364	-2.690	-2.641	-2.562	-2.553
6 - Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	-25.952	-9.166	-9.573	-9.455	-9.323	-9.352
7 - Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	-16.635	-16.332	-36.476	-36.045	-36.065	-36.263
8 - Financiën	160.896	156.497	156.194	155.124	155.226	155.656
Saldi / Resultaat voor bestemming	-1.861	10.739	4.718	4.472	6.046	6.902
Toevoegingen aan de reserves	-7.692	-20.013	-12.086	-12.331	-12.457	-12.812
Onttrekkingen aan de reserves	6.241	8.647	7.753	8.076	7.957	7.847
Mutaties reserves	-1.451	-11.366	-4.333	-4.255	-4.500	-4.965
Resultaat na bestemming	-3.312	-627	385	217	1.547	1.937

7.2 De financiële toelichting per programma

Inleiding

Verschillenanalyse

In deze paragraaf worden de verschillen per product toegelicht. Tussen haakjes staat de afwijking van de begroting 2017 t.o.v. begroting 2016 (+ = voordeel; - = nadeel). Voor de begroting 2016 wordt uitgegaan van de (gewijzigde) begroting tot en met de besluitvorming in de raadsvergadering van 6 juli 2016. Bij de financiële analyses worden, zoals gebruikelijk, de verschillen boven de € 50.000 dan wel een afwijking die groter is dan 10% van het budget toegelicht.

Dit is een ander soort toelichting dan wordt gegeven in hoofdstuk 4 "De financiën van de gemeente Hengelo". In hoofdstuk 4 vindt een vergelijking plaats tussen dezelfde jaarschijven. Na de vaststelling van de Kadernota 2017-2020 (inclusief de effecten van meicirculaire 2016 van het gemeentefonds) hebben nog enkele aanpassingen effect gehad op het begrotingssaldo 2017-2020, zoals die nu zijn verwerkt in de voorliggende begroting. Na de Kadernota is de begroting op detailniveau geactualiseerd.

De cijfers uit de begrotingshoofdstukken 4 en 7 kunnen dus niet zonder meer met elkaar worden vergeleken.

Aanpassing verdeelsystematiek n.a.v. gewijzigde BBV-wet- en regelgeving

In 2016 was nog sprake van een doorbelasting/opslag van de overhead (de lasten van de sectoren Informatie & Faciliteiten en Personeel & Financiën) naar alle producten in het primaire proces in de begroting, boven op de salariskosten van de overige sectoren. Dit werd in de financiële toelichting aangeduid met sectorkosten.

Met ingang van begrotingsjaar 2017 is voor dit onderdeel ook het herziene BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) van kracht. Door de wijziging in deze wet- en regelgeving mag er geen overhead meer rechtstreeks op de producten in het primaire proces worden geraamd, tenzij het te maken heeft met de toerekening aan grondexploitaties, investeringen en andere (subsidie)projecten. Dit betekent dat de overhead met ingang van 2017 grotendeels wordt verzameld op de nieuwe ingestelde producten "Overhead" in programma 7 "Bestuur, Veiligheid en Openbare Orde." Dit maakt de vergelijkbaarheid over de jaren erg moeilijk. Een uitgebreide toelichting op de gewijzigde BBV-systematiek wordt gegeven in hoofdstuk 4 "De financiën van de gemeente Hengelo" en de paragraaf bedrijfsvoering.

De aanpassing van de verdeelsystematiek heeft op veel producten geleid tot lagere sectorkosten d.w.z. een verschuiving van de opslag overhead naar de producten "Overhead" . Wanneer in de financiële analyses alleen van deze verschuiving sprake is dan wordt dit in de verklaring onder het product aangeduid als "*verschuiving van de overheadkosten*".

Daarnaast kan op de producten sprake zijn van een aanpassing van de begrote uren. Dan wordt dit afzonderlijk toegelicht in de financiële analyses.

Rente-omslagpercentage

Zoals in de Kadernota 2017-2020 is aangegeven liep er een onderzoek om te bezien welke effecten de herziene BBV-regelgeving op de begroting 2017 e.v. heeft. Dit geldt ook ten aanzien van het te hanteren rentepercentage voor de omslagrente. Op basis van het BBV is voor met name de "eigen" gemeentelijke grondexploitaties aangesloten bij de door het BBV voorgeschreven disconteringsvoet, dat wil zeggen een rentepercentage van 2%.

Voor alle overige onderdelen, waar de renteomslag wordt toegepast, blijft het rentepercentage van 3,75% gehandhaafd. In de paragraaf 6.5 "Financiering" wordt dit verder toegelicht.

Algemene opmerkingen Sociaal Domein

In de nasleep van de jaarrekening 2015, vindt momenteel een verdergaande controle van de jaarcijfers van aanbieders plaats. Op basis de bevindingen tot nog toe, hebben wij signalen dat de uitvoering van de taken in het sociaal domein, en in het bijzonder de Wmo en Jeugdhulp, in 2016 in mindere mate budgettair neutraal zou kunnen verlopen dan op basis van de jaarrekening 2015 aannemelijk leek.

Wanneer tevens rekening wordt gehouden met de extra budgettaire kortingen voor de jaarschijf 2017 en de eerste signalen omtrent de komende septembercirculaire, moet worden geconstateerd dat bijsturing zeer waarschijnlijk en zelfs noodzakelijk is. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief n.a.v. de septembercirculaire. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017.

De financiële analyses op de betrokken producten zal bij deze begrotingswijziging worden gevoegd. Korteidshalve wordt hier in de financiële analyse per programma naar verwezen.

Analyse programma 1 Economie, werk en inkomen

1 Economie, Werk en Inkomen							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-71.315	-71.052	-68.080	-68.679	-68.911	-69.766
	BATEN (excl. mutaties reserves)	37.255	37.648	40.129	41.096	42.138	43.466
	Totaal	-34.060	-33.404	-27.951	-27.583	-26.774	-26.300
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-45	-45	-45	-45	-45	-45
	Totaal	-45	-45	-45	-45	-45	-45
Resultaat na bestemming		-34.105	-33.448	-27.996	-27.628	-26.819	-26.345

P221.1 Haven (+ 19.000)

In 2016 is voor het optimaliseren van de havenkade (o.a. damwanden) een investeringskrediet van € 1,25 miljoen beschikbaar gesteld. Hiervoor is deels een beroep gedaan op de reserve Twentehaven (€ 300.000), zodat een investering van € 950.000 resteert. Dit leidt in 2017 tot een stijging van de kapitaallasten (€ 62.000) ten laste van de algemene middelen, zoals op basis van de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 is besloten. Verder is er met name sprake van een voordeel op de sectorkosten als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten.

P310.1 Markt (+ 39.000)

Het voordeel veroorzaakt door een verschuiving van de overheadkosten.

P310.3 Economische aangelegenheden (+ 133.000)

Dit voordeel is het gevolg van de bezuiniging die is doorgevoerd op het acquisitie- en promotiebudget (€ 50.000). Daarnaast is er sprake van een verschuiving van de overheadkosten.

P310.4 Bedrijventerreinen (+ 95.000)

Het voordeel binnen dit product wordt in zijn geheel veroorzaakt door een wijziging van de sectorkosten, als gevolg van minder personele inzet (conform de bezuinigingen op ondersteuning van accountmanagement en versobering van bedrijfscontacten) en anderzijds de verschuiving van de overheadkosten.

P560.3 Kermis (+ 34.000)

Dit voordeel wordt veroorzaakt door een stijging van de staangelden voor de kermis (+ € 52.000). Hierbij dient te worden vermeld, dat de organisatiekosten van de kermis (inclusief personele inzet) echter ook zijn gestegen (- € 18.000). De bezuinigingstaakstelling van € 60.000 wordt hiermee niet in zijn geheel gehaald.

P610.1 Bijstandsverlening (+ 4.099.000)

Inkomensdeel (+ 881.000)

De cijfers voor 2017 e.v. zijn gebaseerd op het geactualiseerde financieel perspectief in de Kadernota 2017-2020. In de Beleidsbegroting 2016-2019 werd voor 1 januari 2017 nog uitgegaan van 2.495 bijstandsccliënten, oplopend tot 2.706 op 1 januari 2020. Dit meerjarige bijstandsvolume is in de nieuwste prognoses op basis van de Kadernota 2017-2020 neerwaarts bijgesteld naar 2.407 cliënten op 1 januari 2017, oplopend tot 2.636 cliënten op 1 januari 2020.

Voor 2016 waren gemiddeld 2.376 bijstandsuitkeringen begroot tegen een gemiddelde prijs van € 13.684. Voor 2017 wordt nu uitgegaan van gemiddeld 2.470 uitkeringen tegen een gemiddelde prijs van € 13.740.

De inkomsten zijn conform de laatste raming van het BUIG budget. Deze zijn in 2017 € 1.979.000 hoger dan in 2016 (na aanpassing bij de 1^e Beleidsrapportage 2016).

Ook de prognose van de bijstandskosten is € 1.384.000 hoger dan in 2016.

Daarnaast is in de begroting 2016 eenmalig extra € 160.000 beschikbaar gesteld voor een controle op de bijstandsuitkeringen op voorliggende voorzieningen. Ook zijn in 2016 bij de 1^e Beleidsrapportage extra kosten voor loonkostensubsidies ad € 170.000 geraamd.

Voor het Hengelose BUIG budget voor 2016 is uitgegaan van het bedrag dat voor dit jaar is toegekend. Voor de jaren 2017 tot 2020 is uitgegaan van het Hengeloos aandeel van het geprognosticeerde macrobudget. Daar het macrobudget meebeweegt met de kosten van de bijstand is het budget aangepast aan de voor Hengelo geprognosticeerde (procentuele) stijging van de kosten van de bijstandsverstrekking.

Voor de aantallen is als uitgangspunt het aantal uitkeringen op 31 december 2015 genomen. Voor de toename tot 2020 is uitgegaan van de prognoses van het CPB, opgehoogd met een inschatting van de instroom in de bijstand van statushouders. Voor 2016 tot 2020 wordt respectievelijk uitgegaan van een stijging van 5,1%, 3,5%, 3,1%, 2,8% en 2,9%.

Voor de prijs per uitkering is voor 2016 uitgegaan van de door het ministerie SZW geprognosticeerde prijs van een bijstandsuitkering (algemeen, Ioaw en Ioaz). Deze prijs is op basis van de ontwikkeling in de eerste maanden van 2016 naar beneden bijgesteld. Voor de jaren 2017 tot en met 2020 is de prijs voor 2016 genomen, opgehoogd met 0,5% ter correctie van de inflatie voor 2017.

De prognose resulteert in een tekort op het BUIG budget voor 2016 van 0,6%, voor 2017 een overschot van 0,5% en voor de jaren 2018 tot en met 2020 een tekort van respectievelijk 1,1%, -1,3% en 1,4%.

Per 1 januari 2017 komt er een nieuw verdeelmodel, de gevolgen daarvan zijn naar verwachting op 1 oktober 2016 bekend.

Exploitatie H164 (- 21.000)

Dit verschil wordt veroorzaakt doordat aan de exploitatie van het ROZ-gebouw H164 meer salariskosten zijn toegerekend. Dit nadeel is overigens beperkt door de toepassing van de verschuiving van de overheadkosten.

Sociale economie ROZ (+ 35.000)

Dit voordeel is het gevolg van de verschuiving van de overheadkosten.

Startersadvisering ROZ (+ 110.000)

Het betreft de verschuiving van de overheadkosten.

Bedrijfsadvisering ROZ (+ 325.000)

De omzet uit bedrijfsadvisering ROZ is in 2017 als invulling van een bezuinigingsopdracht uit de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 met € 25.000 verhoogd. De bijdragen van andere gemeenten zijn met € 15.000 gestegen als gevolg van de toegepaste prijsindexering.

Door de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er een voordeel van € 284.000.

Beheer (+2.790.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er een voordeel van € 2.642.000. Ook is in de begroting 2016 op basis van de 1^e Beleidsrapportage incidenteel € 150.000 beschikbaar gesteld voor de inhuur van extern personeel. Het resterende verschil tussen de begroting 2017 en 2016 is het gevolg van de toegepaste prijsindicering.

P611.2 Sociale werkvoorziening (+ 527.000)

Naast de gemeentelijke eigen bijdrage zijn de beschikbaar gestelde budgetten aan de werkvoorzieningsschappen conform de in de meicirculaire 2016 van het gemeentefonds door het rijk meerjarig beschikbaar gestelde Wsw-budgetten. De integratie-uitkering hiervoor is opgenomen in programma 8 op het product P923.1. Integratie-uitkering sociaal domein (onderdeel Participatie).

In principe is er sprake van een afbouw van het aantal Wsw-arbeidsplaatsen. Er komen geen nieuwe Wsw-arbeidsplaatsen meer bij, terwijl er ieder jaar wel sprake is van uitstroom. De daling van het budget, welke oploopt tot meer dan € 2 miljoen in 2020, houdt hiermee verband. Dit onderdeel van de budgettoekenning wordt conform de bestuurlijke afspraak van het Ministerie van SZW en de VNG jaarlijks herzien op basis van het aantal gerealiseerde Wsw-arbeidsplaatsen in standaard eenheden in het voorgaande jaar.

De bezuiniging van € 236.000 op de gemeentelijke bijdrage aan SWB is niet haalbaar gebleken. Om te voorkomen dat dit voor de gemeente Hengelo leidt tot een kostenuitzetting is overeengekomen om deze bezuiniging vooralsnog in te vullen door een aframing van € 158.000 op het budget trajecten bij de SWB en een aframing van € 78.000 op het budget voor trajecten sociale activering.

Met betrekking tot de motie 'inbesteden SWB' hebben wij u middels een raadsbrief van 7 juni 2016 geïnformeerd (zaaknummer 2027432).

P614.1 Minimabeleid (- 100.000)

Een voordeel van € 428.000 laat zich verklaren door de verschuiving van de overheadkosten. Daarnaast is er in 2017 een voordeel doordat in 2016 bij de 1^e Beleidsrapportage € 27.000 extra beschikbaar is gesteld voor de verstrekking van computers. Hiertegenover staan ook enkele nadelen.

Voor nieuwkomers (vergunninghouders) is in de Kadernota 2017-2020 in verband met het extra beroep dat gedaan wordt op zowel bijzondere bijstand als het minimabeleid € 511.000 extra beschikbaar gesteld. Dit bedrag is opgebouwd uit € 116.000 autonome ontwikkeling bijzondere bijstand, € 320.000 voor de nieuwe groep statushouders voor de eerste inrichting en € 75.000 voor deze statushouders in het kader van het kindpakket, zorgverzekering, bibliotheek, etc. Voor een bedrag van € 187.000 was hiervoor de begroting 2016 via de 1^e Beleidsrapportage al extra verhoogd.

In het kader van het armoedebeluid 2016-2020 is een stelpost van € 156.000, welke nog op begrotingstechnische correcties (P922.5) "geparkeerd" stond, als budget aan dit product toegevoegd.

Ook is er in 2017 een nadeel van € 50.000 ten opzichte van 2016 doordat het budget voor bijzondere bijstand Bbz in 2016 bij de 1^e Beleidsrapportage op basis van een nieuwe prognose met dit bedrag is verlaagd.

Het resterende verschil is het gevolg van de toegepaste prijsindicering.

De komende jaren wisselt het beschikbaar gestelde bedrag voor minimabeleid nogal. De afwijking ten opzichte van 2016 gaat van € 100.000 nadelig in 2017 tot € 45.000 voordelig in 2020. Eén en ander houdt verband met de in de Kadernota 2017-2020 beschikbaar gestelde extra middelen voor de groep statushouders, welke een extra beroep doet op zowel de bijzondere bijstand als het minimabeleid. Met name voor 2017 en 2018 worden extra hoge kosten verwacht voor de eerste inrichting van woonruimte. Wij verwachten dat dit vanaf 2019 weer afneemt.

In het kader van het armoedebeleid is er voor de Voedselbank en het Jeugdsportfonds gezamenlijk een subsidieplafond van € 20.000 vastgesteld.

P614.4 Schuldhulpverlening (+ 184.000)

Een voordeel van € 133.000 laat zich verklaren door herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten.

Voordelige afwijkingen in 2017 zijn er door de vrijval van een subsidie ten behoeve van het opgestarte project 'Gezonde Toekomst' ter grootte van € 28.000 en door budgetuitbreiding met € 25.000 voor de inhuur van personeel via de 1^e Beleidsrapportage in 2016.

Het resterende verschil is het gevolg van de toegepaste prijsindicering.

P623.1 Trajecten (- 149.000)

Er zijn per saldo € 380.000 meer salariskosten aan dit product toegerekend, ondanks het voordeel dat ontstaat als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten.

Daarnaast is er op dit product een voordeel van € 158.000 op het budget voor trajecten bij de SWB in verband met een andere invulling van de bezuiniging op de eigen bijdrage gemeente Hengelo aan de SWB. Ook het budget voor trajecten sociale activering is in dit verband met € 78.000 verlaagd. Zie ook product 611.2 Sociale werkvoorziening.

Het resterende verschil wordt veroorzaakt door de bij de 1^e Beleidsrapportage aangepaste begroting 2016 met € 5.000 en de toegepaste prijsindicering in 2017.

De budgetten voor de WWB-trajecten stijgen de komende jaren, oplopend van € 71.000 in 2017 tot € 391.000 in 2020. Dit houdt verband met de nieuwe doelgroep, namelijk de personen die voorheen in aanmerking kwamen voor een Wajong-uitkering of een WW-indicatie, waarvoor het rijksbudget voor re-integratietrajecten is opgehoogd.

P623.2 Inburgering (+ 19.000)

In 2017 is sprake van een voordeel van € 155.000 doordat in 2016 extra budget beschikbaar is gesteld voor na-ijlende verplichtingen voor taalcursussen nieuwkomers. Het hiervoor beschikbare budget is eerder wegbezuinigd.

Hiertegenover staan extra kosten voor een verplicht aantal te huisvesten statushouders. Hiervoor is in de Kadernota 2017-2020 een extra budget van € 75.000 beschikbaar gesteld. Er wordt van uit gegaan dat dit voldoende moet zijn ter dekking van een eventueel exploitatietekort op de verhuur van woningen aan statushouders.

Daarnaast wordt, vooralsnog voor de duur van 2 jaar, een extra budget van € 60.000 voor activiteiten op het Werkplein beschikbaar gesteld voor de benodigde inzet van personeel en projecten om zoveel mogelijk statushouders aan te werk te krijgen. Deze kosten worden gedekt uit het innovatiebudget sociaal domein.

P623.4 Werkloosheidsbeleid (+ 560.000)

Er zijn per saldo € 538.000 minder sectorkosten aan dit product toegerekend. Hierbij is inbegrepen het voordeel dat ontstaat als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten. Een groot deel van de lagere kosten houdt verband met verschuiving van uren naar product 623.1 Trajecten.

Daarnaast is er voor 2017 een voordeel doordat bij de 1^e Beleidsrapportage 2016 het budget voor werkloosheidsbeleid Fitis stadsbanen met € 34.000 is verhoogd.

Het resterende verschil is het gevolg van de toegepaste prijsindicering.

Analyse programma 2 Onderwijs en jeugd

2 Onderwijs en Jeugd		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Exploitatie, bedragen x € 1.000							
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-40.016	-37.214	-34.895	-35.175	-34.680	-34.576
	BATEN (excl. mutaties reserves)	2.778	1.999	2.063	2.063	2.065	2.065
	Totaal	-37.238	-35.216	-32.832	-33.111	-32.615	-32.512
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-5.503	-5.399	-5.933	-6.174	-6.270	-6.361
	Onttrekkingen aan de reserves	6.426	7.344	7.028	7.351	7.233	7.122
	Totaal	923	1.946	1.095	1.177	962	761
Resultaat na bestemming		-36.315	-33.270	-31.736	-31.934	-31.653	-31.750

P421.2 Onderwijshuisvesting (- 570.000)

Het nadeel op het product onderwijshuisvesting wordt enerzijds veroorzaakt door de hogere dotatie aan de reserve en anderzijds door de bijgestelde lasten en baten op het product.

Per onderdeel de toelichtingen:

Lasten-baten (+ 280.000):

De budgetten op onderwijshuisvesting zijn vanaf 2017 bijgesteld, met name op basis van de Kadernota 2017-2020. De reden hiervoor was dat er in de loop der jaren de werkelijke kosten aanzienlijk waren gestegen en de budgetten op het oude niveau waren geraamd. Het bijstellen van de budgetten heeft ten opzichte van 2016 tot de volgende afwijkingen geleid.

Aan de lastenkant is de verhoging inclusief de prijsindex € 424.000. Deze grote afwijking betreft o.a. de gemeentelijke belastingen (€ 246.000), energielasten (€ 59.000), te betalen huren (€ 48.000), schoonmaakkosten (€ 26.000). Vanaf 2017 is er ook rekening gehouden met een bijdrage van € 30.000 voor het pand Multifunctionele Accommodatie (MFA). Dit bedrag betreft de zakelijke lasten van twee scholen (KBHZ en de basisschool Mikado) die in dat pand zijn gehuisvest. Het overige deel van de afwijking, circa € 15.000, betreft de optelsom van kleine afwijkingen op diverse kostensoorten.

De bovenstaande kostenuitzetting wordt in 2017 incidenteel voordelig beïnvloed met € 120.000. Dit bedrag is ten opzichte van 2017 hoger en betreft de toegekende aanvragen in 2016 om de capaciteitstekorten op te heffen. Jaarlijks dienen de schoolbesturen aanvragen in om voorzieningen in het kader van de onderwijshuisvesting te kunnen realiseren.

Tevens zijn er afwijkingen op de post kapitaallasten. In 2017 is de afwijking ten opzichte van 2016 per saldo circa € 424.000 voordelig. Dit voordeel is een optelsom van voor- en nadelen. De voordelen ontstaan enerzijds door afgeschreven boekwaardes waardoor er geen kapitaallasten meer zijn en anderzijds door steeds lagere boekwaardes in verband met afschrijvingen op de boekwaardes waardoor de rentelast steeds lager wordt.

Naast bovengenoemde hogere kosten is er een voordeel op (loon)kosten van circa € 49.000. Dit voordeel wordt deels veroorzaakt door de verschuiving van de overheadkosten. Het voordeel betreft voor ongeveer € 11.000 de kosten voor het schadeherstel dat ten gunste van de algemene middelen komt. Het overige deel circa € 38.000 betreft de kosten voor de uren voor onderhoud van eigen panden zoals de gymnastieklokalen. Dit deel komt ten gunste van de reserve onderwijshuisvesting.

Naast de bovengenoemde, per saldo, nadelige afwijkingen aan de lastenkant, is er een voordelige afwijking aan de batenkant. De baten uit de verhuur van panden en overige doorberekeningen zijn in verband met het bijstellen van de budgetten ook verhoogd naar het niveau van de werkelijke inkomsten. Inclusief de prijsindex bedraagt het voordeel op de baten € 112.000.

Dotatie/mutaties reserve (- 850.000)

Het nadeel op onderwijshuisvesting wordt grotendeels veroorzaakt door een verhoging van de dotatie aan de reserve. Aangezien de reserve op termijn negatief ontwikkelt door de bovengenoemde gestegen kosten is in het financieel perspectief van de Kadernota 2017-2020 de dotatie verhoogd met € 390.000. In het financieel perspectief van de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 was de dotatie ook verhoogd, met € 50.000 in 2017 en vanaf 2018 met € 180.000.

Nadelige afwijking wordt voor € 51.000 veroorzaakt door een verhoging van de dotatie vanwege het jaarlijks toegepaste accres. Verder is het bedrag van de correctie op de dotatie naar aanleiding van renteaanpassing van 5,5% naar 3,75% met € 42.000 lager ten opzichte van 2016.

P480.1 Schoolbegeleidingsdienst (+ 74.000)

Voordeel op dit product betreft de bezuiniging op onderwijsbegeleiding op basis van de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019.

P480.2 Leerlingenvervoer (+ 60.000)

Door een herverdeling van de uren en de verschuiving van overheadkosten ontstaat er circa € 20.000 voordeel. Vanaf 2017 is er een bezuiniging op dit product doorgevoerd van € 50.000 (O 2.1.6 Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019). Daarnaast is er sprake van prijsindicering (- € 10.000).

P480.6 Overige gemeenschappelijke uitgaven (+ 472.000)

Door de verschuiving van overheadkosten ontstaat er circa € 322.000 voordeel. Vanaf 2017 worden de kapitaallasten van het pand MFA (ongeveer € 335.000) niet meer op dit product geraamd. Deze zijn in verband met de overheveling van het pand naar het vastgoedbedrijf binnen het product P830.7 Accommodatiebeleid (programma 8) geraamd. Naast de bovengenoemde voordelen is op dit product een extra last van € 190.000 geraamd. Vanuit het rijk worden namelijk extra middelen via de onderwijsachterstandsmiddelen beschikbaar gesteld om goed onderwijs te kunnen verzorgen aan de kinderen van nieuwkomers. Daarnaast zijn er nog niet noemenswaardige verschillen.

P650.1 Kinderdagopvang (+ 120.000)

Dit voordeel laat zich verklaren door de verschuiving van overheadkosten.

P650.2 Peuterspeelzaalwerk (+ 223.000)

In het kader van de bezuinigingsvoorstellen, op basis van de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019, is er ingaande 2017 een bezuiniging doorgevoerd van € 235.000 door de peuterspeelzaal te fiscaliseren en te harmoniseren naar kinderopvang. De aan de peuterspeelzalen toegerekende salariskosten zijn in 2017 licht gestegen.

P670.8 Jeugd en jongerenwerk (- 402.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van overheadkosten ontstaat er € 71.000 voordeel.

Bij de combifuncties is hier sprake van een nadeel: door het hogere tarief bij het Twentebad wordt de doorberekening naar dit product € 113.000 hoger. Dit nadeel heeft echter een budgettair neutraal karakter omdat het bedrag gelijk is aan een voordeel binnen het product P530.3 Twentebad in programma 4.

Op basis van de Kadernota 2017-2020 worden er op dit product middelen in het kader van nieuw beleid beschikbaar gesteld voor de versterking en doorontwikkeling van Wijkkracht (- € 400.000). De dekking hiervan vindt plaats uit het innovatiebudget sociaal domein (product P670.2; programma 3). De subsidie voor het professioneel jongerenwerk wordt verlaagd met € 50.000 (voordeel), conform de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. De overige kleine nadelige verschillen zijn € 10.000.

P671.1 Jeugdgezondheid maatwerk (+ 57.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 82.000 voordeel. De prijsindicering behelst een nadeel van € 25.000.

P715.1 Jeugdhulpverlening (- 126.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 96.000 nadeel. De prijsindicering laat een nadeel zien van € 30.000.

Algemene opmerkingen Sociaal Domein

In de nasleep van de jaarrekening 2015, vindt momenteel een verdergaande controle van de jaarcijfers van aanbieders plaats. Op basis de bevindingen tot nog toe, hebben wij signalen dat de uitvoering van de taken in het sociaal domein, en in het bijzonder de Wmo en Jeugdhulp, in 2016 in mindere mate budgettair neutraal zou kunnen verlopen dan op basis van de jaarrekening 2015 aannemelijk leek. Wanneer tevens rekening wordt gehouden met de extra budgettaire kortingen voor de jaarschijf 2017 en de eerste signalen omtrent de komende septembercirculaire, moet worden geconstateerd dat bijsturing zeer waarschijnlijk en zelfs noodzakelijk is. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief n.a.v. de septembercirculaire 2016 van het gemeentefonds. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017. De financiële analyses op de betrokken producten zal bij deze begrotingswijziging worden gevoegd. Bij de begrotingswijziging 2017 zullen de financiële analyses van de volgende producten binnen dit begrotingsprogramma als bijlage worden gevoegd:

- P671.3 Jeugd: vroeghulp/vertrouwenswerk
- P672.2 PGB Jeugdhulp: begeleiding
- P672.5 PGB Jeugdhulp: GGZ Dyslexiezorg
- P672.6 PGB Jeugdhulp: opvoedhulp
- P672.7 PGB Jeugdhulp: spoedzorg
- P672.8 PGB Jeugdhulp: verblijf
- P672.9 PGB Jeugdhulp: pleegzorg
- P682.0 Landelijk transitiearrangementen
- P682.1 Jeugdhulp begeleiding
- P682.2 Jeugdhulp behandeling inclusief vervoer
- P682.3 Jeugdhulp persoonlijke verzorging
- P682.4 Jeugdhulp tijdelijk verblijf
- P682.5 Jeugdhulp GGZ/dyslexiezorg
- P682.6 Jeugdhulp opvoedhulp
- P682.7 Jeugdhulp spoedzorg
- P682.8 Jeugdhulp verblijf
- P682.9 Jeugdhulp pleegzorg
- P683.2 AMHK en crisisdienst
- P683.3 Jeugdbescherming
- P683.4 Jeugdreclassering
- P683.5 Jeugdzorgplus

Analyse programma 3 Welzijn en zorg

3 Welzijn en Zorg							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-33.215	-36.748	-33.197	-32.947	-33.387	-33.397
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.241	2.419	2.447	2.447	2.447	2.447
	Totaal	-29.975	-34.329	-30.751	-30.500	-30.940	-30.950
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves						
	Onttrekkingen aan de reserves	-925					
	Totaal	-925					
Resultaat na bestemming		-30.900	-34.329	-30.751	-30.500	-30.940	-30.950

Algemene opmerkingen Sociaal Domein

In de nasleep van de jaarrekening 2015, vindt momenteel een verdergaande controle van de jaarcijfers van aanbieders plaats. Op basis de bevindingen tot nog toe, hebben wij signalen dat de uitvoering van de taken in het sociaal domein, en in het bijzonder de Wmo en Jeugdhulp, in 2016 in mindere mate budgettair neutraal zou kunnen verlopen dan op basis van de jaarrekening 2015 aannemelijk leek.

Wanneer tevens rekening wordt gehouden met de extra budgettaire kortingen voor de jaarschijf 2017 en de eerste signalen omtrent de komende septembercirculaire, moet worden geconstateerd dat bijsturing zeer waarschijnlijk en zelfs noodzakelijk is. De komende maanden vindt een diepgaande analyse van de jaarcijfers 2015 plaats in combinatie met een matching van de indicaties en het financieel perspectief n.a.v. de septembercirculaire 2016 van het gemeentefonds. Deze analyse vormt de basis voor een plan van aanpak en een voorstel voor een begrotingswijziging 2017. De financiële analyses op de betrokken producten zal bij deze begrotingswijziging worden gevoegd. Bij de begrotingswijziging 2017 zullen de financiële analyses van de volgende producten binnen dit begrotingsprogramma als bijlage worden gevoegd:

- P662.3 Bemoeizorg en begeleiding
- P662.4 Ondersteuning en waardering mantelzorg
- P662.5 Inkomensondersteuning chronisch zieken en gehandicapten
- P662.6 WMO begeleiding inclusief persoonlijke verzorging
- P662.7 WMO kortdurend verblijf
- P662.8 WMO vervoer dagbesteding
- P667.1 WMO Eigen bijdrage maatwerkvoorzieningen
- P671.4 WMO Doventolk
- P671.5 WMO Inloopfunctie GGZ
- P671.6 WMO Ondersteuning Sociale wijkteams
- P672.3 WMO PGB zelfstandig leven
- P672.4 WMO PGB kortdurend verblijf

P661.1 WMO-verstrekingen wonen/hulpmiddelen (+ 281.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 317.000 voordeel. De prijsindicering op verstrekingen is € 32.000. De niet noemenswaardige verschillen zijn € 4.000 (voordeel).

P662.2 WMO-huishoudelijke verzorging uitvoering (+ 957.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 223.000 voordeel. In 2017 stopt de decentralisatie-uitkering voor de Huishoudelijke hulp toelage (HHT) ad € 1.022.000 in de gemeentefondsuitkering (product P921.1 in programma 8). Dat is de reden waarom ook de raming van de bestedingen tot eenzelfde bedrag niet meer op dit product is opgenomen. Het budget voor de uitvoering van de huishoudelijke verzorging is conform de integratie-uitkering Wmo verhoogd (- € 289.000).

P663.1 Maatschappelijke opvang (subsidies) (- 50.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 44.000 nadeel. De prijsindicering bedraagt € 6.000 (nadelig).

P670.2 WMO-subsidieregelingen (algemeen) (- 149.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 230.000 voordeel. Ten opzichte van 2016 wordt er in 2017 2,5% extra vrijgemaakt voor het innovatiebudget (- € 839.000). Voor verschillende projecten wordt er een bijdrage vanuit het innovatiebudget beschikbaar gesteld, namelijk voor de versterking en doorontwikkeling Wijkkracht € 400.000 voor 2017 en 2018 (zie ook programma 2 op 670.8) en Werk- en inkomen statushouders € 60.000 (zie ook programma 1 op P623.2).

P670.3 WMO-verstrekingen (vervoer) (+ 188.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 204.000 voordeel. De prijsindex op de verstrekingen is € 16.000 (nadelig).

P670.4 Sociale vernieuwing/wijkaanpak (+ 303.000)

Dit voordeel wordt veroorzaakt door:

- een geringere personele inzet door bezuinigingen, een verschuiving van de personele inzet over diverse producten en de verschuiving van de overheadkosten (tezamen + 270.000).
- een verlaging van het budget voor buurtbonnen (+ 32.000), conform de bezuinigingstaakstelling uit de Maatschappelijke takenverkenning 2016-2019.

P670.7 Wijkwelzijnsvoorzieningen (+ 110.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 49.000 voordeel. De onderhoudskosten zijn verlaagd met € 43.000. Verder is er sprake van diverse kleine voordelige verschillen (€ 18.000) door de aanpassing van subsidies, huurverhogingen, bijdragen aan Oostwerk en het WGI (werkgeversinstituut) en het programmeren in de wijken.

P671.2 WMO-verstrekingen medische indicering (+ 206.000)

Door herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat het voordeel op dit product.

P671.6 WMO cliëntondersteuning via sociale wijkteams (+ 121.000)

Op dit product worden de sociale wijkteams geraamd die worden gedekt uit de bestaande middelen en uit de middelen die we ontvangen vanuit de integratie-uitkering Sociaal Domein.

Door herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 86.000 voordeel. De sociale wijkteams die gedekt worden uit de integratie-uitkering Sociaal Domein worden toegelicht bij de eerste begrotingswijziging 2017. Deze wijziging behelst de aanpassing van de begroting in het sociaal domein (€ 35.000).

P672.1 WMO-huishoudelijke verzorging PGB (+ 267.000)

Door de herverdeling van de uren en de verschuiving van de overheadkosten ontstaat er € 282.000 voordeel. De prijsindicering op huishoudelijke verzorging is € 15.000 (nadeel).

Analyse programma 4 Sport en cultuur

4 Sport en Cultuur							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-17.736	-15.378	-14.851	-14.996	-14.601	-14.586
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.857	3.430	3.648	3.679	3.701	3.763
	Totaal	-13.878	-11.948	-11.203	-11.317	-10.901	-10.823
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-328	-328	-328	-328	-328	-328
	Totaal	-328	-328	-328	-328	-328	-328
Resultaat na bestemming		-14.206	-12.275	-11.531	-11.645	-11.228	-11.151

P510.1 Openbaar bibliotheekwerk (- 73.000)

De bezuiniging op de subsidie van de bibliotheek is met ingang van 2017 met € 50.000 teruggedraaid (Kadernota 2017-2020). Hiermee is het subsidiebedrag t.o.v. 2016 gelijk gebleven. De prijsindexatie op de subsidie veroorzaakt wel een kostenuitzetting van circa € 29.000.

Verder zijn de kapitaallasten circa € 53.000 hoger in 2017. Dit betreft de lasten van de investeringsbijdrage van € 200.000 voor het project 'Bibliotheek op school' in 2016. Na het vierde jaar van de investering ontstaat er voordeel voor hetzelfde bedrag omdat de investering dan is afgeschreven.

Als laatste is er een voordeel van ongeveer € 10.000 door de verschuiving van de overheadkosten.

P511.1 Muziekschool 2017 (- 52.000)

Er is in de systematiek van de ramingen in de voorzieningen voor groot onderhoud een wijziging doorgevoerd. Vanaf heden wordt de structurele dotatie in de voorziening voor groot onderhoud (vanaf 2017 € 52.000) in de exploitatie geraamd. Dit in tegenstelling tot voorgaande jaren waarbij dotaties en onttrekkingen gesaldeerd in de exploitatie werden geraamd. Deze wijziging is in de begroting 2016 nog niet doorgevoerd. Hierdoor ontstaat een nadeel op de exploitatie. De geraamde dotaties en de onttrekkingen zijn gebaseerd op de onderhoudsplanning van 2015. In 2016 zal een actualisatie van deze ramingen plaatsvinden.

Vanaf 2020 ontstaat er een voordelig resultaat op de exploitatie van muziekschool. Naar aanleiding van het besluit 'muziekonderwijs in één organisatie voor muziek-, techniek- en kunsteducatie' kan de subsidie voor de Muziekschool met € 223.500 worden verlaagd.

P530.2 Sporthallen (+ 48.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door de verschuiving van overheadkosten (+ € 57.000). Daarnaast is er sprake van lagere doorberekening van de sporthallen ten laste van het onderwijs (- € 8.000).

P530.3 Zwembaden (+ 574.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door de verschuiving van overheadkosten (+ € 250.000).

Daarnaast is er per saldo sprake van lagere kapitaallasten in 2017 ten opzichte van 2016 (+ € 122.000) als gevolg van:

- een incidentele afwaardering van de oude te renoveren activa in 2016 welke in 2017 vervalt (+ € 322.000).
- de stijging van de kapitaallasten ten gevolge van investeringen in het kader van nieuwbouw en renovatie Twentebad (- € 135.000).
- de kapitaallasten (- € 65.000) als gevolg van het besluit om bij de ontmanteling van het Warmtenet het "Warmte Opwek Station Twentebad" over te dragen aan het Twentebad.

De overige vermeldenswaardige ontwikkelingen vormen de extra badinkomsten (+ € 79.000) en de doorbelasting voor Hengelo Sport (+ € 113.000).

P531.1 Sportparken (+ 136.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door de verschuiving van overheadkosten (+ € 436.000).

Daarnaast is er sprake van hogere kapitaallasten ten gevolge van:

- investeringen in diverse tractiemiddelen voor de sportvelden conform regulier beleid.
- investeringen in bestaande kunstgrasvelden conform het financieel perspectief (Kadernota 2017-2020).
- investeringen in nieuwe kunstgrasvelden conform de gehonoreerde voorstellen voor nieuw beleid op basis van de Kadernota 2017-2020.

P540.1 Schouwburg (- 40.000)

Op 10 juni 2015 heeft de raad, bij de integrale afweging in de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019, besloten tot een bezuiniging van € 50.000 op het Rabotheater. Met een amendement tijdens de begrotingsbehandeling 2016 op 4 november 2015, heeft de raad besloten tot een incidentele verlaging van het bezuinigingsbedrag voor het jaar 2016 met € 25.000. Tijdens dezelfde begrotingsbehandeling in november 2015 heeft de raad aan de hand van de rapportage onderzoek 'Rabothheater financieel toekomstbestendig' (zaaknummer 1092237) gedebatteerd over de (financiële) toekomstbestendigheid van het Rabotheater. Belangrijkste conclusie van dat onderzoek was dat in de huidige vorm het Rabotheater financieel niet toekomstbestendig is, met name als gevolg van ontbrekende dekking voor onderhoud en vervangingsinvesteringen. Met behulp van een extern adviesbureau heeft daarop een second opinion plaatsgevonden en wordt daarnaast onderzocht welke alternatieve scenario's er zijn voor een financieel gezonde theaterfunctie in Hengelo. Op basis van voorgaande is helder dat een financieel gezonde theaterfunctie niet haalbaar is zonder een heroverweging van het raadsbesluit tot bezuiniging van € 50.000. Wij stellen voor om deze structurele bezuiniging van € 50.000 terug te draaien.

Het resterende verschil betreft de verschuiving in overheadkosten.

P540.2 Amateuristische kunstbeoefening en beeldende kunst (+ 56.000)

Het voordeel is ontstaan door de herverdeling van de uren en de verschuiving van overheadkosten.

P580.3 Overige cultuur (+ 44.000)

Het voordeel op dit product ontstaat door wijzigingen in de urenverdeling en de verschuiving van overheadkosten.

Analyse programma 5 Ruimtelijke ontwikkeling en mobiliteit

5 Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-8.951	-9.127	-6.848	-6.676	-6.535	-6.526
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.933	3.762	4.158	4.035	3.974	3.974
	Totaal	-5.018	-5.364	-2.690	-2.641	-2.562	-2.553
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves		-400	0	0	0	0
	Totaal		-400	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-5.018	-5.764	-2.690	-2.641	-2.562	-2.553

P003.3 Kadaster (+ 132.000)

Als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten is er € 154.000 minder toegerekend. Daarnaast zijn de inkomsten met € 22.000 verlaagd, omdat de vergoedingen voor de BAG zijn opgenomen in de gemeentefondsuitkering.

P210.8 Verkeer (+ 121.000)

Dit voordeel wordt per saldo veroorzaakt door:

- een stijging van de kapitaallasten (- € 80.000) door diverse investeringen in het kader van actieplan fiets, zoals werkzaamheden aan de F35, verwijderen van obstakels, het aanleggen van oplaadpunten.
- een geringere personele inzet door bezuinigingen en de eliminatie/verschuiving van de opslag overhead naar het "product overhead" (+ € 200.000).

P210.9 Verkeersmaatregelen uitvoering (+ 49.000)

Het voordeel binnen dit product wordt in zijn geheel veroorzaakt door de verschuiving van de overheadkosten.

P214.1 Parkeren (+ 94.000)

Dit voordeel wordt per saldo veroorzaakt door:

- een geringere personele inzet op parkeercontroles en de verschuiving van de overheadkosten (+ € 182.000).
- een lagere parkeeropbrengst uit de parkeergarage (- € 82.000).
- een hogere parkeeropbrengst uit de parkeerautomaten (+ € 100.000).
- een rechtstreekse toerekening van de heffings- en invorderingskosten van het GBT aan dit product in verband met het herziene BBV (- € 105.000); voorheen werden deze kosten in totaliteit (voor alle producten) geraamd op P 940.1 Lasten heffing en invordering belastingen.

P723.7 Vergunningverlening milieu (+ 172.000)

Dit voordeel wordt veroorzaakt door enerzijds een geringere personele inzet bij het verlenen van milieuvergunningen en het verstrekken van milieuadviezen en anderzijds de verschuiving van de overheadkosten.

P810.1 Structuurplannen (+ 154.000)

Aangezien de kosten van dit product voornamelijk bestaan uit de inzet van personeel, wordt het voordeel veroorzaakt door enerzijds een geringere personele inzet conform de bezuinigingen (o.m. op regionale samenwerking, t.b.v. initiatieven in de stad en landelijk gebied) en de verschuiving van de overheadkosten.

P810.2 Bestemmingsplannen (+ 52.000)

Aangezien de kosten van dit product voornamelijk bestaan uit de inzet van personeel, wordt het voordeel veroorzaakt door enerzijds een verschuiving van personele inzet op diverse producten en de verschuiving van de overheadkosten.

P810.7 Voorbereiding Plannen & Projecten (+ 243.000)

Het voordeel op voorbereiding Plannen & projecten is het gevolg van formatieve krimp als gevolg van eerdere bezuiniging op duurzaamheid en de verschuiving van de overheadkosten.

P810.8 Adviezen Ruimtelijke Ordening (+ 178.000)

Aangezien de kosten van dit product voornamelijk bestaan uit de inzet van personeel, wordt het voordeel veroorzaakt door enerzijds een verschuiving van personele inzet op diverse producten en de verschuiving van de overheadkosten.

P821.2 Stadsvernieuwingsactiviteiten (+ 472.000)

In 2016 zijn als nieuw beleid (N1.3b) eenmalig middelen beschikbaar gesteld voor het vereveningsfonds en compactere binnenstad (+ € 400.000). Daarnaast is het voordeel het gevolg van het uitvoeren van minder werkzaamheden in het kader van de monumentenzorg (+ € 40.000), een geringere personele inzet ten behoeve van werkzaamheden in het kader van de stedelijke vernieuwing en de verschuiving van de overheadkosten.

P822.1 Bouw en woningtoezicht (+ 74.000)

Het voordeel binnen dit product wordt in zijn geheel veroorzaakt door een verschuiving van personele inzet op diverse producten en de verschuiving van de overheadkosten.

P822.5 Vergunningen (+ 686.000)

Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- een geringere personele inzet op het product bouwvergunningen (+ € 136.000).
- minder personele inzet t.b.v. de Vrijstellingen (+ € 55.000).
- minder personele inzet op de toetsing van bestemmingsplannen, deel uitmakend van een verschuiving van personele inzet over de producten van de afdeling en de verschuiving van de overheadkosten (+ € 85.000).
- hogere bouwleges (+ € 332.000).
- hogere opbrengsten uit detachering (+ € 61.000).

P822.6 Handhaving bouwen (+ 590.000)

Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- een grotere personele inzet op het product APV/evenementen (- € 54.000).
- minder toezicht houden tijdens de bouwfase (+ € 400.000).
- minder personele inzet t.b.v. de handhaving op bouwvergunningen, deel uitmakend van een verschuiving van personele inzet over de producten van de afdeling en de verschuiving van de overheadkosten (+ € 240.000).

Analyse programma 6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid

6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-53.061	-36.204	-30.575	-30.827	-30.961	-31.324
	BATEN (excl. mutaties reserves)	27.109	27.037	21.002	21.372	21.637	21.972
	Totaal	-25.952	-9.166	-9.573	-9.455	-9.323	-9.352
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-864	-5.272	-932	-932	-932	-932
	Onttrekkingen aan de reserves	1.162	249	251	251	251	251
	Totaal	298	-5.022	-682	-682	-682	-682
Resultaat na bestemming		-25.653	-14.188	-10.255	-10.137	-10.005	-10.034

P210.1 Onderhoud wegen stedelijk niveau (+ 68.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door een lagere last als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 171.000). De areaaluitbreiding en de prijsindexering leiden tot een lastenverhoging (- € 61.000). Op grond van het financieel perspectief van de Kadernota 2017-2020 is rekening gehouden met lagere inkomsten van de derden WGW (- € 45.000).

P210.2 Schoonhouden wegen wijkniveau (+ 779.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door een lagere last op grond van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 800.000). Daarnaast is in 2017 een stelpost ingevuld door inlevering van tractie (- € 32.000). Mede hierdoor en het verder inleveren van diverse tractiemiddelen door de afdeling Wijkbeheer zijn de kapitaallasten ook gedaald (+ € 17.000). Tot slot zijn diverse budgetten geïndexeerd (- € 11.000).

P210.3 Onderhoud wegen wijkniveau (+ 249.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door de verschuiving van de overheadkosten (+ ¼ 263.000). Ook binnen dit product zijn diverse budgetten geïndexeerd (- € 11.000).

P210.5 Schoonhouden wegen stedelijk niveau (+ 134.000)

Het voordeel op dit product wordt o.a. veroorzaakt door de verschuiving van de overheadkosten (+ € 48.000). Daarnaast is de taakstelling uit de Maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 (O6.1.9 Onderhoud SB/SWB) deels met 1 fte (+ € 40.000) ingevuld. Tevens wordt een deel van deze taakstelling ingevuld door het inleveren van een veegmachine. Dit leidt op dit product tot lagere exploitatie- (+ 18.000) en kapitaallasten (+ € 28.000) op het onderdeel tractie.

P221.2 Overige waterlopen (+ 126.000)

Het voordeel op dit product wordt veroorzaakt door de verschuiving van de overheadkosten (+ € 94.000). Daarnaast leidt het restant van de terug te betalen investeringen in de Houtmaatvijver tot een lagere dotatie in de voorziening riolering (+ € 33.000).

P550.1 Duurzaamheid /natuur- en milieueducatie (+ 166.000)

Het voordeel wordt voornamelijk veroorzaakt door de formatieve krimp als gevolg van eerdere bezuinigingen op duurzaamheid en de verschuiving van de overheadkosten.

P560.1 Openbaar groen wijkniveau (+ 705.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door een lagere last als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 730.000). De areaaluitbreiding en prijsindicering leiden tot een lastenverhoging (- € 37.000). Daarnaast is er sprake van een lichte daling van de kapitaallasten op tractie (+ € 14.000), omdat diverse reeds afgeschreven tractiemiddelen nog niet op de nominatie staan om vervangen te worden.

P560.6 Hoofdinfra groen stedelijk niveau (+ 335.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door een lagere last als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 478.000). Als gevolg van investeringen in tractiemiddelen en de vervroegde vervanging van de houtversnipperaar zijn de kapitaallasten in 2017 ten opzichte van 2016 hoger (- € 40.000). In 2016 was er sprake van een incidentele bate 2016 van € 65.000 als inruilwaarde voor de houtversnipperaar. Tot slot is een aanvullend budget voor bloembakken in de binnenstad in het kader van nieuw beleid op basis van de Kadernota 2017-2020 gehonoreerd (- € 35.000). Het overige verschil betreft prijsindicering.

P560.7 Speeltoestellen (+ 89.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door een lagere last als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 97.000).

In het kader van nieuw beleid wordt conform de nota Duurzaam Spelen geïnvesteerd in nieuwe duurzame speeltoestellen, hetgeen leidt tot hogere kapitaallasten (- € 19.000). Tot slot is minder budget voor inschakeling derden nodig (+ € 11.000), omdat het aantal speeltoestellen afneemt.

P560.8 Groenbeleid (+ 69.000)

Het voordeel op dit product wordt in zijn geheel veroorzaakt door een lagere last als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten.

P560.9 Kinderboerderij (+ 107.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door een lagere last als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 89.000). Daarnaast is er conform het huidige meerjarig onderhoudsplan een lager budget voor bijzonder onderhoud voorzien (+ € 19.000).

P721.1 Afval (- 23.000)

Ondanks het feit, dat er in zijn totaal eigenlijk geen sprake is van een financieel verschil tussen 2017 en 2016, zijn er toch een aantal vermeldenswaardige ontwikkelingen:

- de lagere onttrekking aan de voorziening afvalverwerking dan in de meerjarenprognose "scenariokeuze afvalloos Hengelo" staat aangegeven (- € 40.000); deze onttrekking is nodig, omdat er in 2017 reeds kosten worden toegerekend en er pas vanaf 2018 naar verwachting sprake is van besparingen.
- de aanpassing van het totale bedrag aan kwijtschelding (+ € 100.000).
- de kosten voor inzameling en verwerking van fijnrest afval zijn verlaagd als gevolg van het minder aanbieden van restafval bij Twente Milieu (+ € 264.000).
- de kosten samenhangend met het opruimen van gedumpt afval (- € 100.000).
- voor wat betreft de inzameling van papier als verpakkingen heeft zowel aan de lasten- als aan de batenkant een ophoging van de budgetten plaatsgevonden; per saldo gaat het hier om een lastenverzwaring (- € 50.000). Als gevolg van afnemende vergoedingen die we als gemeente ontvangen en de stijgende verwerkingskosten voor verpakkingen neemt het tekort toe.

Alle bovengenoemde ontwikkelingen leiden er toe, dat er in 2017 ruim € 8,1 miljoen aan afvalstoffenheffing nodig is om binnen het product afval volledig kostendekkend te zijn (in 2016 was dit € 8,3 miljoen).

P722.1 Riool (+ 226.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door lagere lasten als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 282.000).

Overige vermeldenswaardige ontwikkelingen binnen dit product zijn:

- de rechtstreekse toerekening van de lasten van het GBT (- € 310.000); voorheen werden deze lasten geraamd op P940.1 'Lasten heffing en invordering belastingen'.
- de hogere kapitaallasten (- € 192.000), veroorzaakt door investeringen in o.a. de Westtangent, Enschedesestraat, Deurningerstraat, Landmansweg en Mozartlaan.
- de verhoging van de budgetten voor inschakeling van derden als gevolg van areaaluitbreiding en prijsindexatie (- € 16.000).
- een hogere dotatie in de voorziening dan begroot (- € 23.000).
- hogere inkomsten uit rioolheffing op grond van de jaarlijkse herberekening van de aantallen woningen en bedrijven en de jaarlijkse tariefsverhoging van 3,5% (+ € 485.000) op basis van het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). De voorbereidingen voor een nieuw GRP zijn inmiddels gestart, zodat de effecten daarvan in de Kadernota 2018-2021 en de daarop volgende Beleidsbegroting kunnen worden verwerkt.

P723.2 Geluid (+ 102.000)

Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- een geringere personele inzet voor werkzaamheden in het kader van geluid, deel uitmakend van een verschuiving van de personele inzet over diverse producten en de verschuiving van de overheadkosten (+ € 124.000).
- een lagere rijksbijdrage voor externe veiligheid (+ € 22.000).

P723.3 Bodem (+ 216.000)

Dit voordeel wordt veroorzaakt door een verminderde personele inzet, zowel intern als extern, bij werkzaamheden in het kader van het product Bodem, deel uitmakend van een verschuiving van personele inzet over diverse producten en de verschuiving van de overheadkosten.

P723.8 Handhaving milieu (+ 177.000)

Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- een geringere personele inzet op handhaving in het kader van milieubeheer (+ € 160.000).
- meer inzet op handhaving in het kader van brandpreventie (- € 10.000).
- een afname van het werk in het kader van de RUD (+ € 30.000).

Dit alles deel uitmakend van een verschuiving van personele inzet over diverse producten en de verschuiving van de overheadkosten.

P723.9 Handhaving bodem (+ 141.000)

Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- een geringere personele inzet op handhaving in het kader van bodembeheer (+ € 70.000).
- een afname van het werk als bevoegd gezag in het kader van de WWB (+ € 70.000).

Dit alles deel uitmakend van een verschuiving van personele inzet over de producten van de afdeling en de verschuiving van de overheadkosten.

P724.1 Lijkbezorging (+ 272.000)

Het voordeel op dit product wordt overwegend veroorzaakt door een lagere last als gevolg van de verschuiving van de overheadkosten (+ € 290.000).

Hier staat tegenover, dat de door het GBT in rekening gebrachte kosten rechtstreeks op dit product worden geraamd (- € 18.000) in plaats van op P940.1 'Lasten heffing en invordering belastingen'.

Analyse programma 7 Bestuur, veiligheid en openbare orde

7 Bestuur, Veiligheid en Openbare orde							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-18.342	-18.314	-41.531	-40.814	-39.762	-39.854
	BATEN (excl. mutaties reserves)	1.707	1.982	5.054	4.770	3.697	3.590
	Totaal	-16.635	-16.332	-36.476	-36.045	-36.065	-36.263
Resultaat na bestemming		-16.635	-16.332	-36.476	-36.045	-36.065	-36.263

P001.1 Raad en raadscommissies (- 330.000)

Het nadeel op dit product wordt voornamelijk veroorzaakt door de personeelskosten (exclusief overhead) van de griffie en de lasten van de rekenkamer, die door de herziene BBV met ingang van 2017 op dit product worden geraamd. Deze lasten maakten voorheen deel uit van P006.1 'Bestuursondersteuning raad en rekenkamer'.

P001.2 College van burgemeester en wethouders (- 66.000)

Dit betreft enerzijds het deels wegvallen van de wachtgelden van voormalige wethouders (+ 52.000 en anderzijds de looncompensatie (- € 18.000) en de betaling van het lidmaatschap aan de VNG inclusief prijsindex (- € 100.000). Voorheen stond het lidmaatschap op product P 002.7, maar door het gewijzigde BBV is dit nu aangepast.

P002.1 Bestuursondersteuning algemeen (+ 1.213.000)

Door de gewijzigde BBV wet- en regelgeving vallen de lasten van dit product met ingang van 2017 onder de overhead producten (P040.1 tot en met P040.8).

P002.3 Algemene personele aangelegenheden (+ 623.000)

De lasten en baten van dit product zijn in verband met het herziene BBV verplaatst naar product P040.3 'Overhead sector Middelven' en maken integraal onderdeel uit van dit nieuwe product.

P002.4 Communicatie (+ 1.032.000)

De lasten van dit product zijn in verband met het gewijzigde BBV verplaatst naar product P040.1 "Overhead Directie" en maken integraal onderdeel uit van dit nieuwe product.

P002.7 Lidmaatschap VNG (+ 98.000)

De lasten zijn verplaatst naar P001.2 'College van burgemeester en wethouders'. Zie hierboven.

P003.1 Burgerzaken (+ 924.000)

De voornaamste afwijking is de verschuiving van de overheadkosten. Daarnaast is er in 2017 ook nog sprake van een afname van de formatie met 1,21 fte. Aangezien er in 2017 Tweede Kamerverkiezingen zijn is hiervoor in de begroting een budget gereserveerd van ruim € 80.000.

P005.1 Bestuurlijke samenwerking (+ 111.000)

Het betreft een lagere bijdrage aan de Regio Twente (+ € 36.000) als gevolg van lagere kosten voor Netwerkstad in de regiobegroting en de verschuiving van de overheadkosten (+ € 75.000).

P005.2 Regionale/internationale samenwerking (+ 38.000)

Betreft de verschuiving van de overheadkosten.

P006.1 Bestuursondersteuning raad en rekenkamer (+ 408.000)

De lasten zijn verplaatst naar P001.1 'Raad en raadscommissies'. Zie hierboven.

Overheadproducten:

Overzicht van overheadkosten (* € 1.000)			
Product - omschrijving product	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017
P040.1 - Overhead sector Directie	-1.687	0	-1.687
P040.2 - Overhead sector Dienstverlening	-18.930	1.728	-17.202
P040.3 - Overhead sector Middelen	-5.235	226	-5.009
P040.4 - Overhead sector Sociaal	-1.437	1.069	-368
P040.7 - Overhead sector Stedelijk Beheer	-1.630	3	-1.628
P040.8 - Overhead sector Fysiek	-781	134	-647
Totaal overheadkosten	-29.701	3.160	-26.541
P040.9 - Doorberekende overhead aan grond-exploitaties, investeringen en (subsidie-)projecten	1.863	0	1.863
Netto overheadkosten	-27.838	3.160	-24.679

P040.1 Overhead directie (- 1.687.000)

De lasten en baten van (voorheen) de producten P002.4 'Communicatie' en grotendeels P002.1 'Bestuursondersteuning algemeen' (met name directie en stafondersteuning) maken met ingang van de begroting 2017 onderdeel uit van de overhead.

P040.2 Overhead sector Dienstverlening (- 17.202.000)

Onder dit product vallen de overheadkosten vanuit de sector Dienstverlening die in eerdere jaren werden geraamd op sectorkostenplaatsen. Dit betrof o.a. huisvesting, ICT, catering, post, archief, secretariaten en bodes. Deze lasten maakten voorheen onderdeel uit van de opslag overhead, bovenop de salariskosten, die tezamen de sectorkosten vormden. De sectorkosten werden op de diverse producten in het primaire proces geraamd.

De personeelslasten van de afdeling Burgerzaken (exclusief afdelingshoofd) en de medewerkers van de sectie Geo zijn rechtstreeks aan de verschillende producten toegerekend. Op basis van het gewijzigde BBV worden alle overige personeelslasten van de sector Dienstverlening op dit product geraamd.

De daadwerkelijke uitzetting ten opzichte van de begroting 2016 komt met name door de kapitaallasten van de aanstaande renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van het stadskantoor en de eenmalige post voor de kosten van tijdelijke huisvesting (Kadernota 2017-2020).

P040.3 Overhead sector Middelen (- 5.009.000)

De lasten en baten van P002.3 'Algemene personele aangelegenheden' zijn verplaatst naar dit product. Op dit onderdeel zijn geen significante afwijkingen ten opzichte van 2016.

Daarnaast bestaan de lasten op dit product uit de salarissen van de afdelingen Financiën, Personeel en Organisatie, team juridische zaken en de alle sector- en afdelingshoofden van de sector Middelen. Tevens staan de overige kosten hieronder vermeld o.a. de accountants- en advieskosten, de inhuur van derden en opleidingskosten.

P040.4 Overhead sector Sociaal (- 368.000)

Op grond van de gewijzigde BBV-voorschriften dient met ingang van 2017 onderscheid gemaakt te worden tussen direct aan een product toe te rekenen personele lasten en de overhead. De overhead dient afzonderlijk in beeld te worden gebracht. Naast de personele lasten van de leidinggevenden bestaat de overhead uit o.a. reis- en verblijfskosten, kosten opleidingen en overige personele kosten. Voor de sector Sociaal vindt dit plaats binnen dit (nieuwe) product. Opgemerkt wordt nog dat de bijdrage in de uitvoeringskosten samenwerking sociale dienst volledig hier wordt geraamd, terwijl de

relevante lasten voor een deel verspreid over diverse producten in de begroting staan. Daar waar op de diverse producten sprake is van een voordeel als gevolg van de verschuiving van de opslag overhead naar het product overhead, staat hier de "negatieve" tegenboeking voor wat betreft de sector Sociaal vermeld.

P040.7 Overhead sector Stedelijk Beheer (- 1.628.000)

Op grond van de herziene BBV-voorschriften dient er met ingang van 2017 een onderscheid gemaakt te worden tussen direct aan een product toe te rekenen personele lasten en de overhead. De overhead dient afzonderlijk in beeld te worden gebracht. Voor de sector Stedelijk Beheer geschiedt dit op dit (nieuwe) product. Daar waar op de diverse producten sprake is van een voordeel als gevolg van de verschuiving van de opslag overhead naar het product overhead, staat hier de 'negatieve' tegenboeking voor wat betreft de sector Stedelijk Beheer (inclusief 't Beukert en de Kinderboerderij) vermeld.

P040.8 Overhead sector Fysiek (- 647.000)

Op grond van de nieuwe BBV-voorschriften dient er met ingang van 2017 een onderscheid gemaakt te worden tussen direct aan een product toe te rekenen personele lasten en de overhead. De overhead dient afzonderlijk in beeld te worden gebracht. Voor de sector Fysiek geschiedt dat in dit (nieuwe) product. Daar waar op de diverse producten sprake is van een voordeel als gevolg van de verschuiving van de opslag overhead naar het product overhead, staat hier de "negatieve" tegenboeking voor wat betreft de sector Fysiek vermeld.

P040.9 Doorberekende overhead (+ 1.863.000)

Op basis van het gewijzigde BBV mag de overhead nog wel worden toegerekend aan de grondexploitaties, de investeringen en andere (subsidie)projecten. Dat dient begrotingstechnisch te geschieden door de verlaging van het aandeel aan overheadkosten op dit onderdeel "Doorberekende overhead" en de verhoging van dit gedeelte aan overheadkosten op de grondexploitaties, de investeringen en andere (subsidie)projecten.

P140.3 Veiligheid (+ 113.000)

Het voordeel binnen dit product wordt in zijn geheel veroorzaakt door een wijziging van de sectorkosten, als gevolg van enerzijds minder personele inzet en anderzijds de verschuiving van de overheadkosten.

P140.5 Handhaving openbare ruimte (+ 332.000)

Dit voordeel wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door:

- een geringere personele inzet op handhaving openbare ruimte (+ € 200.000).
- minder inzet op handhaving op gebruik openbaar groen (+ € 50.000).
- meer inzet op handhaving in het kader van de drank- en horecawet (- € 32.000).
- een afname van het werk in het kader van de APV (+ € 68.000).
- minder personele inzet bij het verlenen van vergunningen betreffende de openbare ruimte (+ € 49.000).

Analyse programma 8 Financiën

8 Financiën		Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Exploitatie, bedragen x € 1.000							
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-43.387	-26.973	-43.299	-39.909	-34.510	-31.598
	BATEN (excl. mutaties reserves)	204.283	183.469	199.493	195.034	189.736	187.254
	Totaal	160.896	156.497	156.194	155.124	155.226	155.656
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-14.908	-7.942	-4.849	-4.852	-4.882	-5.147
	Onttrekkingen aan de reserves	13.533	1.053	474	474	474	474
	Totaal	-1.375	-6.890	-4.374	-4.378	-4.408	-4.673
Resultaat na bestemming		159.521	149.607	151.820	150.747	150.818	150.983

P002.2 Externe subsidie verwerving (+ 208.000)

In verband met het gewijzigde BBV zijn de lasten en baten van dit product verplaatst naar het product P922.7.

P820.2 Renteverschil woningbouwexploitatie (- 1.317.000)/P914.1 Rente interne financiering (- 6.236.000)

In verband met het gewijzigde BBV vallen deze onderdelen met ingang van 2017 onder P050.0 "Treasury".

P050.0 Treasury (+ 5.184.000)

Als gevolg van het gewijzigde BBV en de ontwikkelingen op de geld- en kapitaalmarkt heeft de omslagrente wijzigingen ondergaan. De omslagrente die wordt toegerekend aan investeringen is gehandhaafd op 3,75%. De rente over de 'eigen' gemeentelijke grondcomplexen echter is verlaagd naar 2%. Dit met uitzondering van de investeringen in het Hart van Zuid, waarvan de rente is verlaagd van 4,5% naar het rentepercentage van 3,75%.

Dit alles heeft aanzienlijke gevolgen voor het renteresultaat, zeker gelet op de huidige netto boekwaarde van de grondexploitaties. Daar staat tegenover dat financiering goedkoper plaatsvindt, maar de effecten daarvan worden pas in de komende jaren verder zichtbaar.

Om de verschillen in het renteresultaat te analyseren ten opzichte van 2016 worden de volgende producten bij elkaar opgeteld:

P820.2 Renteverschil woningbouwexploitatie	- € 1.317.000
P914.1 Rente interne financiering	- € 6.236.000
P050.0 Treasury	<u>+ € 5.184.000</u>
Renteresultaat 2017 vs. 2016 (afgerond)	- € 2.369.000

Dit wijkt af van het resultaat zoals dat wordt gepresenteerd in hoofdstuk 4 'De financiën van de gemeente Hengelo'. In hoofdstuk 4 worden de begrotingsjaren 2017 met elkaar vergeleken van de begroting 2017-2020 ten opzichte van de (gewijzigde) Beleidsbegroting 2016-2019 t/m juni 2016.

Het renteresultaat van bijna € 2,4 miljoen is als volgt te verklaren:

- Rente opgenomen geldleningen + € 1.193.000

Veroorzaakt door de rentedaling van nieuwe aangetrokken geldleningen en de aflossing van leningen met een hoge rente. Daarnaast is het totaalbedrag aan opgenomen leningen afgenomen, omdat Welbions vanaf 2015 via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw borging in zijn eigen leningenbehoefte voorziet en er derhalve geen doorverstrekking meer plaatsvindt door de gemeente.

- Rente verstrekte geldleningen - € 1.192.000

Met name door de aflossing van leningen door Welbions veroorzaakt, waardoor de renteopbrengst daalt.

- Lagere doorberekening van rentelasten aan producten - € 2.371.000

Dit betreft met name de lagere doorberekening aan grondexploitaties, omdat voornamelijk over de boekwaarde nog maar 2% rente wordt toegerekend in plaats van 3,75%.

P830.3 Grondexploitaties (0)

De raming van de omzet van de grondexploitaties is afkomstig uit de laatst vastgestelde herzieningen per 1-1-2016, de neerwaartse bijstelling van de toegerekende rente aan de grondexploitaties en de geactualiseerde herziening voor Hart van Zuid welke is opgesteld voor de herstructurering. Op basis van de herziene BBV-regelgeving zijn er geen kosten meer geraamd op de nog niet in exploitatie genomen gronden.

Ontwikkeling boekwaarde (* € 1 miljoen):

	Begroting 2017:	Begroting 2018:	Begroting 2019:	Begroting 2020:
Lasten	-20,6	-24,8	-19,4	-11,3
Verkopen	+13,1	+15,8	+16,3	+17,1
Bijdragen	<u>+14,0</u>	<u>+ 8,3</u>	<u>+ 3,4</u>	<u>+ 1,6</u>
Jaarresultaat	+ 6,5	- 0,7	+ 0,3	+ 7,5
Begroting 2016-2019	(+11,4)	(+3,4)	(+7,1)	(+9)

De jaarresultaten worden verrekend met de balansposten voorraden en onderhanden werk zodat deze geen invloed hebben op het jaarresultaat. De meerjarige prognose laat een beeld van afnemende lasten zien. Dit impliceert dat er in de nabije toekomst minder personele capaciteit nodig zal zijn. Voor het volledige beeld van de grondexploitatie wordt verwezen naar de hierboven genoemde herzieningen van de grondexploitaties per 1-1-2016 en het voorstel herstructurering Hart van Zuid.

P830.6 Grondexploitatie algemene dienst (+ 131.000)

Het voordeel op dit product is de som van een aantal mutaties. De opbrengst voor snippergroen die voor een aantal jaren was begroot ad € 101.000 is ingaande 2017 komen te vervallen. Hier tegenover staat dat de kapitaallasten ogenschijnlijk zijn toegenomen met ruim € 23.000. Echter is dit een correctie op een te hoog doorgevoerde begrotingswijziging in 2016. Daarnaast is er een budget voor externe advisering op het gebied van grondexploitatie en ruimtelijke ordening van € 50.000 opgenomen. Deze advieskosten worden vervolgens via P980.9 ten laste de algemene reserve grondexploitatie gebracht. In de begroting 2016 waren een aantal werkzaamheden voor derden opgenomen waar niet de volledige vergoeding van ruim € 30.000 was geraamd. Maar de belangrijkste mutatie ten opzichte van de vorige begroting is de verschuiving van de overheadkosten (verlaging van de sectorkosten) met € 275.000 als gevolg van de gewijzigde BBV-regels.

P830.7 Accommodatiebeleid (- 654.000)

De op het oog enorme nadelige afwijking wordt grotendeels (4 ton incl. 1 ton wijkwelzijn) veroorzaakt doordat de termijn van de tijdelijke taakstelling m.b.t. tot het afstoten van overbodig gemeentelijk vastgoed is verstreken en de taakstelling is ingevuld. Daarnaast zijn de kapitaallasten van de MFA brede school (€ 335.000) nu ook integraal onder dit product opgenomen. Hier tegenover staat dat de personeelslasten als gevolg van de eerder genoemde BBV-systeemwijziging zijn afgenomen met € 186.000. Daarnaast zijn de geraamde energielasten lager geraamd en de huuropbrengsten hoger.

P830.8 Erfpachten (+ 158.000)

De resultaten op de exploitatie van de erfpachtgronden worden gebruikelijk met de reserve grondexploitatie c.q. de reserve erfpacht verrekend. Door de lagere toegerekende rentelasten aan dit product zou de betreffende reservetoevoeging behoorlijk stijgen. Deze toevoeging is gecorrigeerd tot een aanvaardbaar niveau.

P913.1 Dividend (- 190.000)

Op basis van de 1^e Beleidsrapportage 2016 is er een extra dividendopbrengst geraamd van de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) (€ 60.000) en Vitens (€ 140.000). Daarnaast was er in een afrekening in 2016 van CBL Vennootschap B.V. (- 100.000).

Het extra dividend ad € 60.000 voor de BNG is ook voor 2017 geraamd (conform de Kadernota 2017-2020). Bovendien worden volgens plan de dividendbetalingen weer opgepakt van Crematoria Twente BV aan het Openbaar Lichaam Crematoria Twente (OLCT). Verwacht wordt dat dit openbaar lichaam € 50.000 dividend betaald aan de gemeente Hengelo. Dividendbetalingen vinden plaats naar rato van het aantal crematies per deelnemende gemeente.

P921.1 Uitkeringen gemeentefonds (- 2.106.000)

In de Kadernota 2017-2020 (zaaknummer 2023377) bent u uitgebreid geïnformeerd over de ontwikkelingen van de gemeentefondsuitkeringen op basis van de meicirculaire 2016. Het verschil tussen het ramingsbedrag in de begroting 2017 ten opzichte van 2016 is circa € 2,1 miljoen lager. Op basis van de doorrekening van deze meicirculaire was het verschil ruim € 1,83 miljoen nadeliger.

Hiervan wordt bijna € 1,28 miljoen met name veroorzaakt door een aanzienlijke verlaging van de uitkeringsfactor in 2017 ten opzichte van 2016 en € 0,55 miljoen door minder inkomsten op basis van de decentralisatie- en integratie-uitkeringen (m.n. huishoudelijke hulp toelage stopt m.i.v. 2017). Echter in de begroting 2016 worden ook de oude uitkeringsjaren 2014 en 2015 verrekend, dat wil zeggen mutaties na het opstellen van het jaarverslag 2015. Dit geeft een voordeel in het begrotingsjaar 2016 van circa € 275.000.

P922.1 Onvoorziene uitgaven (- 25.000)

In de Kadernota 2017-2020 is vastgesteld om als stelpost een bedrag van € 25.000 op te nemen voor "Kleine opties incidenteel nieuw beleid".

P922.5 Begrotingstechnische correctie (+ 6.482.000)

Begrotingstechnische correcties en stelposten bedrijfsvoering (+ 4.721.000)

Het verschil wordt vooral veroorzaakt door de mutaties in de stelposten:

Stelpost looncompensatie 2016 + 1.612.000

(1^e Beleidsrapportage 2016 en Kadernota 2016-2019)

Vakantiegeld juni – december 2016 i.v.m. Individueel Keuzebudget + 2.050.000

(1^e Beleidsrapportage 2016)

Correctie rentelasten Stads Kantoor + 938.000

Stelposten gemeentefonds (+ 1.792.000)

De stelposten voor het gemeentefonds worden naar aanleiding van gemeentefondscirculaires ingesteld indien er nog geen nieuw beleid is geformuleerd bij een nieuwe of uitbreiding van een taak voor de gemeente. Daarnaast worden taakstellingen die niet direct op korte termijn op een product worden ingevuld op de het onderdeel 'Stelposten gemeentefonds' geparkeerd in afwachting van concretisering op andere producten in de begroting.

De grootste verschillen in de begrotingsramingen 2017 versus 2016 zijn de stelposten:

• Armoedebeleid	156.000 V
• Wmo 'oud' (m.n. huishoudelijke hulp)	204.000 N
• Wmo 'nieuw'	923.000 V
• Jeugd(zorg)	59.000 N
• Participatie	390.000 V
• Rijksbijdrage statushouders	660.000 V

P922.7 Externe verwerving subsidies (- 205.000)

De baten en lasten van product P002.2 (- 208.000) zijn verplaatst naar dit product. Door de herverdeling van de uren naar investeringen en grondexploitaties is er op dit product sprake van een voordeel. Het voordeel hiervan € 154.000 is ingeboekt als verlaging van de taakstelling. Per saldo is er voordeel € 3.000 dat wordt o.a. veroorzaakt door de verschuiving van de overheadkosten.

P923.1 Integratie-uitkering sociaal domein (- 2.884.000)

De begrotingsramingen in het sociaal domein voor de jaren 2016-2020 zijn gebaseerd op de meicirculaire 2016 van het gemeentefonds, inclusief de rectificaties die het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties tot medio juni jl. heeft doorgevoerd. Ten opzichte van de uitgebreide toelichting in de Kadernota 2017-2020 (zaaknummer 2023377) zijn er nadien extra middelen toegevoegd aan de Jeugdzorg (circa € 251.000).

Dit betekent dat we in 2017 bijna € 2,9 miljoen minder ontvangen dan in 2016. Voor de betreffende onderdelen betekent dit (* € 1.000):

Wmo	- 1.502
Jeugd(zorg)	- 395
Participatie	- 987
Totaal	- 2.884

P930.1 Uitvoering Wet WOZ/P940.1 Lasten heffing en invordering belastingen (+ 1.641.000)

De lasten van de uitvoering van de Wet onroerende zaakbelastingen (WOZ) is verplaatst naar P931.1 Onroerende-zaakbelastingen. De lasten van de heffing en invordering van diverse belastingen en tarieven is met ingang van 2017 geraamd op de verschillende belastingsoorten (producten), conform het gewijzigde BBV.

P931.1 Onroerende-zaakbelastingen (- 325.000)

De lasten voor de uitvoering van de WOZ zijn verplaatst naar dit product (- 710.000). Deze lasten stonden voorheen op P930.1 'Uitvoering Wet WOZ'.

Daarnaast wordt op dit product de totale OZB-opbrengst geraamd. De OZB-opbrengst stijgt in 2017 ten opzichte van 2016 met € 385.000. Dit betreft met name de geraamde tariefsverhoging OZB met netto 1,8%, namelijk 0,6% op basis van de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 en 1,2% inflatiecorrectie voor het jaar 2017 op basis van de Kadernota 2017-2020.

P980.9 Reserves (+ 3.016.000)

Algemene reserve grondexploitatie (+ 3.384.000)

Het voordeel is het gevolg van een lagere omslagrente van 2% in plaats van 3,75%. Conform de bestendige gedragslijn wordt dit nieuwe percentage ook toegepast over de rentevergoeding aan de algemene reserve grondexploitatie. Hierdoor is de toevoeging aan de betreffende reserve bijna € 3,4 miljoen lager dan in de begroting 2016.

Algemene reserve (+ 177.000)

Op basis van eerder vastgesteld beleid zijn de toevoegingen aan de algemene reserve bijna € 2.264.000 in 2016 en bijna € 2.087.000 in 2017. Vanaf 2020 wordt er structureel € 223.500 extra toegevoegd in verband met de besluitvorming omtrent de muziekschool (zaaknummer 2010011).

Reserve Organisatieontwikkeling (- 145.400)

Door de bezuinigingsmaatregelen zijn enkele medewerkers (2,5 fte) van het Infocentrum Projecten en subsidies en op het gebied van ruimtelijke ordening boventallig. De hiermee gemoeide lasten werden voor het jaar 2016 gedekt uit de reserve organisatieontwikkeling.

Reserve Preventiepakket Berflo Es (- 400.000)

In 2016 valt deze reserve vrij als gevolg van de minimale uitvoering van het Sport en Leercentrum (bezuiniging O4.1.3).

P990.1 Saldo van baten en lasten na bestemming (- 627.000)

Naar aanleiding van de 1^e Beleidsrapportage 2016 is dit het nog op te lossen negatieve begrotingssaldo voor 2016.

7.3 Overzicht van algemene dekkingsmiddelen

Het overzicht van algemene dekkingsmiddelen

x € 1.000

Algemene Dekkingsmiddelen	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
1. Lokale heffingen	22.196	22.833	22.955	23.055
2. Gemeentefondsuitkering	127.452	126.810	126.272	126.101
3. Dividend	895	895	895	895
4. Saldo financieringsfunctie	-5.184	-4.849	-6.015	-6.419
6. Overige algemene dekkingsmiddelen	5.184	4.849	6.015	6.419
Totaal	150.542	150.538	150.122	150.051

8. Bijlagen

8.1 Reserves en voorzieningen

8.1.1 Mutaties in de reserves

nr	reserve	1-1-2016	Vermeerdering	Vermindering	31-12-2016
101	Algemene reserve	10.606	2.264	2.442	10.428
150	Reserve Grex Algemeen	1.954	6.536	2.197	6.293
310	Reserve centraal opleidingsbudget	100	0	0	100
311	Reserve Communicatiebeleid	216	0	0	216
313	Vereveningsreserve binnenstad	0	400	0	400
316	Reserve arbeidsvoorwaarden	212	0	0	212
319	Reserve Warmtenet	319	0	319	0
324	Reserve Preventiepakket Berflo Es	420	0	400	20
326	Reserve accommodaties egalisatie (5206)	1.029	257	332	954
327	Reserve Vastgoedbedrijf	1.161	0	0	1.161
328	Reserve duurzaamheid	94	0	0	94
329	Reserve fietspadenplan	881	0	0	881
331	Reserve Twentehaven	371	45	0	416
332	Reserve bodemsanering	2.533	932	249	3.216
333	Reserve volkshuisvesting	83	0	0	83
367	Reserve Onderwijshuisvesting	6.404	5.418	7.364	4.458
371	Reserve Decentralisatie-uitkeringen	3.012	0	0	3.012
372	Reserve Organisatieontwikkeling	2.328	400	145	2.583
374	Reserve Compensatiefonds Bomenverordening	152	0	0	152
375	Reserve Prj. Bestrijding Jeugd Werkloosheid	189	0	0	189
384	Reserve lening Schouwburg	5.067	327	0	5.394
396	Reserve lopende projecten	996	0	0	996
398	Reserve onderhoud buurtcentra	109	0	0	109
399	Reserve ARI	5.628	0	0	5.628
		43.864	16.579	13.448	46.995

8.1.2 Aard en reden reserves

Algemene reserve

Gevormd vanuit resultaten van algemene middelen zonder directe bestemming, nodig t.b.v. het weerstandsvermogen van de gemeente (o.a. voor calamiteiten). Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat binnen de algemene reserve een bedrag van circa € 4,5 miljoen is geormerkt als 'Algemene Reserve Zorg'.

Algemene reserve grondexploitatie

Buffer ter afdekking van de risico's vanuit grondexploitatie. De bedragen vanuit de herzieningen van de grondexploitaties per 1-1-2016 en de herziene grondexploitatie herstructurering Hart van Zuid zijn hierin verwerkt. Bij de verminderingen zijn de begrote mutaties en de claims (winst- en verliesnemingen) verwerkt.

Reserve centraal opleidingsbudget

Niet bestede middelen van het centraal opleidingsbudget worden hierin gedoteerd als buffer voor tegenvallers in reguliere opleidingsbudgetten.

Reserve communicatiebeleid

Reservering bij verkoop van St. Kabeltevee Hengelo met doel deze te besteden ter dekking van kapitaallasten van investeringen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Besteding dient plaats te vinden t.b.v. de burgers van de gemeente Hengelo conform de oorspronkelijke doelstellingen van de stichting.

Reserve vereveningsreserve binnenstad

Middelen ter versterking van de kwaliteit van de binnenstad.

Reserve arbeidsvoorwaarden

Bestemd voor de uitvoering lokale arbeidsvoorwaarden.

Reserve Warmtenet

Bestemd om aanloopverliezen van het Warmtenet i.o. te dekken.

Reserve Preventiepakket Berflo Es

Bestemd voor Programma Berflo Es kansen scheppen, stappen maken.

Reserve egalisatie accommodaties

Ter dekking van (groot) onderhoud van gebouwen, welke niet direct meer in gemeentelijk gebruik zijn, maar nog wel eigendom van de gemeente.

Reserve vastgoedbedrijf

Egalisatie van verkoopresultaten,

Reserve duurzaamheid

Bestemd voor dekking van interne duurzaamheid.

Reserve fietspadenplan

Als correctie op de negatieve boekwaarde van cpl. 42 Fietspadenplan/Duurzaam Veilig is de vermogenstoename ondergebracht in deze reserve.

Reserve Twentehaven

Bestemd voor toekomstig incidenteel groot onderhoud van de haven.

Reserve bodemsanering

Middelen ter dekking van lasten bodemsaneringen.

Reserve volkshuisvesting

Ingesteld met doel een bedrag beschikbaar te hebben voor sociale woningbouw.

Reserve onderwijshuisvesting

Vanuit de algemene uitkering afgezonderde middelen ter dekking van uitgaven binnen het meerjarig investeringsprogramma onderwijshuisvesting.

Reserve decentralisatie-uitkeringen

Vanuit de algemene uitkering afgezonderde middelen ter dekking van uitgaven die gemoeid zijn met decentralisatie-uitkeringen. Het gaat om incidentele middelen voor een beperkte periode.

Reserve organisatieontwikkeling

Bestemd voor de transitie van meer mobiliteit in de organisatie naar een flexibele organisatie met de juiste medewerker op de juiste plek, zoals verwoord in de notitie "Koersvast in krappe tijden".

Reserve groencompensatie bomenverordening

Egalisatie van baten en lasten bomenverordening.

Reserve projecten bestrijding jeugdwerkloosheid

Bestemd voor projecten ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid.

Reserve lening schouwburg

Reservering als tegenhanger van de aan de schouwburg verstrekte lening, welke na 40 jaar aan elkaar gelijk zijn. Vast staat dat de lening niet zal worden terugbetaald. De lening is aan te merken als een bijdrage aan een actief in eigendom van derden. De jaarlijkse afschrijving van het actief is feitelijk de jaarlijkse dotatie aan de reserve.

Reserve lopende projecten

Reservering van middelen om de exploitatie te belasten op het moment waarmee in de beheersplanning rekening is gehouden. De verrekening kan plaatsvinden op of na het moment van realisatie, ter voorkoming van een negatieve boekwaarde van activa.

Reserve onderhoud buurtcentra

Doel: meerjarig onderhoud van buurtcentra.

Reserve ARI

Bestemd ter dekking van toekomstige lasten die voortvloeien uit de ARI-investeringen

8.1.3 De mutaties in de voorzieningen

nr	Voorziening	31-12-2016	Vermeerdering	Vermindering	31-12-2017
501	groot onderhoud stadhuis/stadskantoor	1.770	50	0	1.820
503	pensioen wethouders	5.980	125	0	6.105
505	onderhoud gebouwen	231	58	19	270
507	Onderhoud Waterstaatskerk	168	48	0	216
508	rioolrenovatie	4.841	1.834	1.834	4.841
510	gebiedsgericht grondwaterbeleid	1.257	0	0	1.257
511	afvalverwerking	2.465	-950	0	1.515
522	wachtgeld Muziekschool reorganisatie	1.788	0	0	1.788
527	renovatie sportvelden	41	36	35	42
528	gebouwen/installaties sport	321	179	162	338
530	onderhoud buurt- en wijkcentra	509	122	113	518
531	onderhoud Metropool	70	29	0	99
532	parkeergarage De Beurs	94	47	0	141
		19.535	1.578	2.163	18.950

8.1.4. Aard en reden voorzieningen

Voorziening groot onderhoud stadhuis/stadskantoor

T.b.v. groot onderhoud stadhuis en stadskantoor op basis van een meerjarige onderhoudsplanning.

Voorziening pensioen wethouders

Te verwachten verplichtingen jegens de pensioenen wethouders, waarvan de omvang redelijkerwijs in te schatten is.

Voorziening onderhoud gebouwen

Ter dekking van groot onderhoud van gebouwen. Aan de voorziening ligt een meerjarig onderhoudsplan ten grondslag.

Voorziening onderhoud Waterstaatskerk

Ter dekking van toekomstig onderhoud van de Waterstaatskerk.

Voorziening rioolrenovatie

Bestemd voor het in stand en op peil houden van het rioolstelsel alsmede egalisatie van de tarieven rioolheffing.

Voorziening gebiedsgericht grondwaterbeleid

Ter dekking van grondwaterverontreiniging in centrumgebied.

Voorziening afvalverwerking

Reserve vanuit toevallige meevallers product afvalverwerking/-verwijdering ten behoeve van egalisatie mogelijk toekomstige tegenvallers.

Voorziening Muziekschool reorganisatie

Te verwachten verplichtingen wachtgeld i.v.m. reorganisatie Muziekschool.

Voorziening renovatie sportvelden

T.b.v. het toekomstig groot onderhoud van sportvelden afgezonderde middelen. Aan de voorziening ligt een onderhoudsplan ten grondslag.

Voorziening gebouwen/installaties sport

T.b.v. het toekomstig groot onderhoud voor gebouwen en installaties op de sportparken afgezonderde middelen. Aan de voorziening ligt een onderhoudsplan ten grondslag.

Voorziening onderhoud buurt- en wijkcentra

Ter dekking van het onderhoud van buurt-wijkcentra.

Voorziening onderhoud Metropool

Ter dekking van het onderhoud voor Metropool.

Voorziening Parkeergarage De Beurs

Ter dekking van het onderhoud aan de parkeergarage.

8.1.5 Overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves 2017-2020
(bedragen groter of gelijk aan € 100.000; bedragen * € 1.000)

Product	Omschrijving	2017	2018	2019	2020
P421.2	Dotatie aan reserve OHV	-5.933	-6.174	-6.270	-6.361
P421.2	Onttrekkingen aan reserve OHV	7.028	7.351	7.232	7.122
Totaal programma 2:		1.095	1.177	962	761
P540.1	Dotatie aan reserve Schouwburg	-328	-328	-328	-328
Totaal programma 4:		-328	-328	-328	-328
P723.3	Toevoeging aan reserve bodemsanering	-932	-932	-932	-932
P723.3	Onttrekking aan reserve bodemsanering	251	251	251	251
Totaal programma 6:		-681	-681	-681	-681
P830.7	Toevoeging aan reserve egalisatie accommodaties	-317	-317	-317	-317
P830.7	Onttrekking aan reserve egalisatie accommodaties	374	374	374	374
P980.9	Toevoeging aan algemene reserve	-2.087	-2.062	-2.087	-2.310
P980.9	Toevoeging aan reserve organisatieontwikkeling	-400	-400	-400	-400
P980.9	Toevoeging aan algemene reserve grondexploitatie	-2.045	-2.073	-2.079	-2.120
P980.9	Onttrekking aan algemene reserve grondexploitatie	-100	-100	-100	-100
Totaal programma 8:		-4.575	-4.578	-4.609	-4.873
TOTAAL		-4489	-4410	-4656	-5121

8.2 Lasten en baten naar product

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017
Economie, Werk en Inkomen	P221.1	haven	395.896	453.502	-57.606
	P310.1	markt	125.809	165.451	-39.642
	P310.3	economische aangelegenheden	659.926	233.760	426.166
	P320.1	Bedrijventerreinen	206.618		206.618
	P560.2	regionale samenwerking	214.318		214.318
	P560.3	kermis	133.712	197.716	-64.004
	P560.5	vvv	442.131		442.131
	P610.1	bijstandsverlening	42.777.792	38.060.880	4.716.912
	P611.2	wet sociale werkvoorziening	12.270.114		12.270.114
	P614.1	minimabeleid	4.519.593	203.918	4.315.675
	P614.4	Schuldhelpverlening	1.779.576	408.274	1.371.302
	P623.1	WWB trajecten	2.917.254	50.000	2.867.254
	P623.2	inburgering	572.851	355.980	216.871
	P623.4	Werkloosheidsbeleid	1.109.497		1.109.497
Economie, Werk en Inkomen - Totaal			68.125.087	40.129.481	27.995.606
Onderwijs en Jeugd	P420.9	ambtelijke onderste openbaar on	71.748	71.748	0
	P421.2	Onderw ijs huisvesting	13.927.023	7.498.450	6.428.573
	P480.1	schoolbegeleidingsdienst	117.253		117.253
	P480.2	leerlingenvervoer	923.838	6.434	917.404
	P480.6	overige gemeenschappelijke uit	1.973.182	1.460.695	512.487
	P482.1	volwasseneneducatie	30.630		30.630
	P650.1	kinderdagopvang	682.003	54.081	627.922
	P650.2	peuterspeelzaalw erk	649.346		649.346
	P670.8	Jeugd-en jongerenw erk	2.118.971		2.118.971
	P671.1	Jeugd gezondheid maatw erk	978.848		978.848
	P671.3	Jeugd: vroeghulp/vertrouw ensw .	150.000		150.000
	P672.2	PGB Jeugd	2.666.227		2.666.227
	P682.0	Landelijk transitie arrangementen	622.000		622.000
	P682.1	Jeugdhulp begeleiding	947.858		947.858
	P682.2	Jeugdhulp behand.incl. vervoer	276.020		276.020
	P682.3	Jeugdhulp persoonl. verzorging	70.631		70.631
	P682.5	Jeugdhulp GGZ/dyslexiezorg	2.359.600		2.359.600
	P682.6	Jeugdhulp opvoedhulp	947.121		947.121
	P682.7	Jeugdhulp spoedzorg	839.571		839.571
	P682.8	Jeugdhulp verblijf	4.530.620		4.530.620
	P682.9	Jeugdhulp pleegzorg	1.082.578		1.082.578
	P683.1	WMO-subs.reg. jeugd/veiligheid	20.392		20.392
	P683.2	AMHK en crisisdienst	395.885		395.885
	P683.3	Jeugdbescherming	1.674.978		1.674.978
	P683.4	Jeugdreclassering	233.000		233.000
	P683.5	Jeugdzorgplus	629.564		629.564
	P715.1	basistakenpakket uniform deel	1.908.867		1.908.867
Onderwijs en Jeugd - Totaal			40.827.754	9.091.408	31.736.346

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017
Welzijn en Zorg	P511.3	emancipatie	5.129		5.129
	P621.1	lokale minderheden	44.472		44.472
	P661.1	WMO-verstrek. wonen/hulpm.	3.069.899	74.994	2.994.905
	P662.1	WMO-subsreg. thuisbegeleiding	35.686		35.686
	P662.2	WMO-huish.verzorging uitvoerin	6.144.901		6.144.901
	P662.3	Maatsch.dienstverl.Bemoeizorg	238.106		238.106
	P662.4	Onderst./w aarding Mantelzorg	209.772		209.772
	P662.5	Ink.onderst. chronisch zieken	1.004.030		1.004.030
	P662.6	WMO begeleiding (incl. PV)	4.737.363		4.737.363
	P662.7	WMO kortdurend verblijf	80.365		80.365
	P662.8	WMO vervoer dagbesteding	75.334		75.334
	P663.1	Maatsch.opvang (subsidies)	422.470		422.470
	P667.1	Eigen bijdrage WMO		568.000	-568.000
	P670.1	Maatsch. dienstverlening	1.094.094		1.094.094
	P670.2	WMO-subs.regeling (algemeen)	1.335.036		1.335.036
	P670.3	WMO-verstrekkingen (vervoer)	1.554.973		1.554.973
	P670.4	Soc.vernieuw ing/w ijkaanpak	544.241		544.241
	P670.5	Ouderenbeleid	720.612		720.612
	P670.6	Overig maatschappelijk werk	70.161		70.161
	P670.7	Wijkw elzijns werk	2.653.848	587.217	2.066.631
	P670.9	Samenlevingsopbouw	338.769		338.769
	P671.2	WMO-verstrek.(med.indicering)	473.784		473.784
	P671.4	WMO: doventolk	57.154		57.154
	P671.5	WMO: inloopfunctie GGZ	380.592		380.592
	P671.6	WMO: onderst.soc.w ijkteams	734.109		734.109
	P672.1	WMO-huishoudelijke verzorging	1.545.071	50.980	1.494.091
	P672.3	WMO PGB zelfstandig leven	4.612.722		4.612.722
	P672.4	WMO PGB kortdurend verblijf	161.186		161.186
	P677.1	Eigen bijdr. huish.verz. (CAK)		815.672	-815.672
	P677.2	Eigen bijdr.vervoersvoorzienin		349.720	-349.720
	P714.2	overige gezondheidszorg	853.325		853.325
Welzijn en Zorg - Totaal			33.197.204	2.446.583	30.750.621
Sport en Cultuur	P510.1	openbaar bibliotheekwerk	2.427.288	53.091	2.374.197
	P511.1	muziekschool	1.272.604	157.160	1.115.444
	P511.2	creativiteitscentra	502.204		502.204
	P530.2	sporthallen	691.360	406.011	285.349
	P530.3	zw embaden	3.443.173	1.878.982	1.564.191
	P530.4	overige accommodaties	14.936	19.453	-4.517
	P530.5	subsidies	113.505		113.505
	P530.6	overige sport	268.270	10	268.260
	P531.1	sportparken	2.404.163	435.405	1.968.758
	P540.1	schouw burg	3.054.416	648.959	2.405.457
	P540.2	amateur.kunstbeoef. en beelden	400.579	48.484	352.095
	P540.6	overige kunst	34.653		34.653
	P541.1	musea	490.267		490.267
	P580.1	plaatselijke radio en tv	41.227		41.227
	P580.3	overige cultuur en recreatie	19.580		19.580
Sport en Cultuur - Totaal			15.178.225	3.647.555	11.530.670

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017
Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	P003.3	Kadaster	359.883	1.453	358.430
	P210.9	Verkeersmaatregelen uitvoering	386.163	23.614	362.549
	P212.1	openbaar vervoer	453.507		453.507
	P214.1	parkeren	1.257.356	1.520.589	-263.233
	P541.2	monumenten en monumentenzorg	46.719	44.607	2.112
	P723.7	vergunningverlening milieu	278.038		278.038
	P810.1	structuurplannen algemeen	245.385	0	245.385
	P810.2	bestemmingsplannen	327.852	76.999	250.853
	P810.7	voorber. plannen&projec.	194.840		194.840
	P810.8	adviezen ruimtelijke ordening	306.339		306.339
	P820.5	woninggebonden subsidies	7.283		7.283
	P820.6	regeling woonconsument	104.514		104.514
	P821.2	stadsvernieuwingactiviteiten	294.754		294.754
	P822.1	bouw - woning- en welstandstoez	96.149		96.149
	P822.4	volkshuisvesting	85.041		85.041
	P822.5	vergunningverlening bouw en	1.032.486	2.329.166	-1.296.680
	P822.6	handhaving bouw en	583.137	30.545	552.592
Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit - Totaal			6.847.843	4.157.736	2.690.107
Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	P210.1	onderhoud wegen stedelijk niveau	2.607.733	179.208	2.428.525
	P210.2	schoonhouden wegen wijkniveau	1.804.529	724.136	1.080.393
	P210.3	onderhoud wegen wijkniveau	705.651		705.651
	P210.4	openbare verlichting	995.113	81.567	913.546
	P210.5	schoonhouden wegen stedelijk n	332.786		332.786
	P221.2	overige waterlopen	43.102		43.102
	P550.1	duurz.h/nat. en milieu-educ.	115.443	0	115.443
	P560.1	openbaar groen wijkniveau	3.076.097		3.076.097
	P560.6	hoofdfra groen stedelijk niv	1.033.383	25.392	1.007.991
	P560.7	speeltoestellen	539.685		539.685
	P560.8	groenbeleid	188.350		188.350
	P560.9	kinderboerderij	232.637		232.637
	P721.1	afval	9.153.663	10.660.996	-1.507.333
	P722.1	riolering	7.809.560	8.735.605	-926.045
	P723.1	milieu	19.381		19.381
	P723.2	geluid	163.116	38.234	124.882
	P723.3	bodem	1.227.881	250.676	977.205
	P723.5	openbare toiletten	89.321	1.990	87.331
	P723.8	handhaving milieu	521.615	41.983	479.632
	P723.9	handhaving bodem	202.393		202.393
	P724.1	lijkebezorging	645.770	512.689	133.081
Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid - Totaal			31.507.209	21.252.476	10.254.733

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten 2017	Baten 2017	Saldo 2017
Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	P001.1	Raad en raadscommissies	1.239.492		1.239.492
	P001.2	College van burgemeester en wethoude	1.448.943		1.448.943
	P003.1	Burgerzaken	2.476.412	1.797.152	679.260
	P005.1	Bestuurlijke samenw stedendriehoek	668.577		668.577
	P005.2	Reg / intern samenw erking	123.887		123.887
	P040.1	Overhead sector Directie	1.687.362		1.687.362
	P040.2	Overhead sector Dienstverlening	18.930.251	1.728.088	17.202.163
	P040.3	Overhead sector Middelen	5.235.117	225.768	5.009.349
	P040.4	Overhead sector Sociaal	1.437.073	1.069.198	367.875
	P040.7	Overhead sector Stedelijk Beheer	1.630.396	2.610	1.627.786
	P040.8	Overhead sector Fysiek	780.840	134.158	646.682
	P040.9	Doorberekende overhead	-1.862.681		-1.862.681
	P120.5	Regionale brandweer	6.017.800		6.017.800
	P140.1	Opvang zw erf dieren	196.895		196.895
	P140.2	Lijkschouw ing	37.348		37.348
	P140.3	Integrale veiligheid	452.610		452.610
	P140.5	Handhaving openbare ruimte	1.024.713	97.331	927.382
	P160.1	Bommenregeling	5.577		5.577
Bestuur, Veiligheid en Openbare orde - Totaal			41.530.612	5.054.305	36.476.307
Financiën	P050.0	Treasury	13.256.773	18.440.596	-5.183.823
	P830.3	GrEX Grondexploitatie	27.091.341	27.091.341	0
	P830.6	GrEx Algemene Dienst	1.005.854	153.975	851.879
	P830.7	accommodatiebeleid	1.640.312	1.129.101	511.211
	P830.8	erfpachten	1.037.776	1.310.776	-273.000
	P913.2	deelnemingen	28.962	895.000	-866.038
	P914.1	rente interne financiering	43.544		43.544
	P921.1	Uitkeringen gemeentefonds	0	81.171.801	-81.171.801
	P922.1	onvoorziene uitgaven	191.000		191.000
	P922.5	begrotingstechnische correctie	-1.228.137	660.000	-1.888.137
	P922.7	Externe subsidie verw erving	204.914		204.914
	P922.9	reclame	11.154	539.209	-528.055
	P923.1	Uitk.deelfonds sociaal domein		46.279.912	-46.279.912
	P931.1	onroerende-zaakbelastingen	712.160	21.285.154	-20.572.994
	P936.1	toeristenbelasting	1.260	128.366	-127.106
	P937.1	baten hondenbelasting	43.050	490.311	-447.261
	P939.1	precariobelasting	11.520	291.853	-280.333
	P980.9	Algemene reserves	4.096.278	100.000	3.996.278
Financiën - Totaal			48.147.761	199.967.395	-151.819.634
Geheel - Totaal			285.361.695	285.746.939	-385.244

8.3 EMU-saldo

Omschrijving	2016	2017	2018	2019	2020
	x € 1000	x € 1000	x € 1000	x € 1000	x € 1000
	Volgens realisatie tot en met sept. 2016, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2017	Volgens meerjarenraming in begroting 2017	Volgens meerjarenraming in begroting	Volgens meerjarenraming in begroting
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	10.739	4.718	4.472	6.046	6.902
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	9.571	8.893	9.492	9.973	10.420
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie					
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	17.215	27.091	24.108	19.706	19.391
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4					
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord					
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw -, w onrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	16.548				
8 Baten bouw grondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord					
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen					
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten					
11 Verkoop van effecten: a Gaat u effecten verkopen? (ja/nee) b Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
Berekend EMU-saldo	-13.453	-13.480	-10.144	-3.687	-2.069

8.4 Overzicht van incidentele baten en lasten 2017-2020

(bedragen groter of gelijk aan € 100.000; bedragen * € 1.000 (- = nadeel))

Product	Omschrijving incidentele bate/last	2017	2018	2019	2020
614.4	Schuldhelpverlening Gezonde Toekomst	108	108	103	
614.4	Schuldhelpverlening Gezonde Toekomst	-108	-108	-103	
632.2	Extra middelen COA t.b.v. statushouders	315	315		
623.2	Extra kosten statushouders	-315	-315		
714.1	Subsidie gezond in de stad	-162			
Totaal programma 3:		-162	0	0	0
531.1	Extra afschrijving kunstgrasvelden	-218	-234		
Totaal programma 5:		-218	-234	0	0
040.2	Tijdelijke huisvesting	-290	-217		
Totaal programma 7:		-290	-217	0	0
921.1	Algemene uitkering (DU gezond in de stad)	162			
Totaal programma 8:		162	0	0	0
TOTAAL		-508	-451	0	0

8.5 Overzicht van verbonden partijen en vertegenwoordiging

Wijzigingen collegeleden door de gemeenteraad

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
DB- en AB lid openbaar lichaam Regionaal Bedrijven Terrein	AB: Elferink (vervanging Bruggink) en Ten Heuw (vervanging Bron) DB: Ten Heuw (vervanging Elferink)	AB: gemeenteraad besluit op voordracht college DB: college doet voordracht aan AB RBT
Stadsbank Oost Nederland	Ten Heuw (DB + AB)	Gemeenteraad besluit op voordracht college In het dagelijks bestuur hebben in ieder geval de leden van het algemeen bestuur uit de gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede zitting.

Benoemingen en voordrachten door het college

1. Verbonden partijen

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Regio Twente	AB: Bron (op grond van art 11 verordening aangewezen door B&W)	Als voorbereiding op de Twenteraad, waarin raadsleden van de 14 gemeenten kunnen participeren is een Presidium opgericht, waaraan iedere gemeente één raadslid levert als vertegenwoordiger. Voor Hengelo is dat de heer Vis.
Bestuurscommissie Publieke Gezondheid (PGZ)	Bron (plv. voorzitter)	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
(Bestuurscommissie) Organisatie Zorg en Jeugd Twente/ bestuurlijk overleg transitie jeugdzorg (OZJT)	Bruggink (plv. Bron)	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Mobiliteit	Bron	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Werken, Economische zaken*	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap. * Wordt mogelijk gecombineerd met portefeuilleoverleg Sociale Zaken tot portefeuilleoverleg Arbeidsmarkt.
Portefeuillehoudersoverleg Arbeidsmarkt	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap. * Wordt mogelijk gecombineerd met portefeuilleoverleg Werk en Economische Zaken tot portefeuilleoverleg Arbeidsmarkt.

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Portefeuillehoudersoverleg Financiën	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Milieu, Afval en Duurzaamheid	Elferink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Sport	Bruggink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Vrije Tijd, Recreatie en Toerisme	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Euregio	AB: Vanuit college: Schelberg en Bron (met de overige collegeleden als plaatsvervangers) Vanuit de raad: Van Doren en (R.) Kok . Plaatsvervangers: Yikilmaz en Peters	Gebaseerd op de aangepaste rechtsvorm voor de Euregio, waarmee de raad op 2 september 2015 heeft ingestemd. Gevolg daarvan is nu dat Nederlandse leden kunnen deelnemen aan het Algemeen Bestuur. Hengelo mag vier leden voor het Algemeen Bestuur aanwijzen.
Bestuurlijk overleg Ontwikkelagenda Netwerkstad	Elferink / Ten Heuw	Is vervolg op het BO REG
Eurocities: Social Affairs Forum	Bruggink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Eurocities: Vervoer	Bron	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
GR Twentebedrijf	Bruggink	
AB Veiligheidsregio	Schelberg	Regionale Brandweer, Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie Regio (GHOR), Bevolkingszorg (oude gemeentelijke crisisbeheersing)
DB Veiligheidsregio	Schelberg	

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Districtelijk Veiligheidsoverleg	Schelberg	'opvolger' van Regionaal College Politie Twente
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente		
Algemeen Bestuur	Ten Heuw, Elferink	Het gaat om het aan wijzen van 2 leden door elk van de deelnemende colleges van het SWB. AB benoemt dan vervolgens 1 lid per gemeente in het DB.
Dagelijks Bestuur	Ten Heuw	
Gemeentelijk belastingkantoor Twente (GBT)		
Algemeen bestuur	Ten Heuw	Aan het hoofd van het GBT staat een AB, waarvan door elk van de colleges van de deelnemers één lid wordt aangewezen. Ieder college van een deelnemer wijst uit zijn midden een plaatsvervangend lid van het algemeen bestuur aan.
Dagelijks bestuur	Ten Heuw	De leden van het DB worden benoemd door en uit AB. Het DB bestaat uit drie leden, waaronder de voorzitter. Twee leden van het DB worden aangewezen uit de deelnemers met een inwonertal van meer dan 50.000 inwoners. Van de deelnemende gemeente waar het DB-lid als voorzitter wordt benoemd, wordt een tweede AB-lid aangewezen.
Samenwerking Sociale Zaken Borne en Haaksbergen		
Lichte gemeenschappelijke regeling	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
RUD		
Bestuursovereenkomst Samenwerking Handhaving Overijssel	Schelberg	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
GR OLCT AB en DB	Bron (vervanging Bruggink)	AB-lid wordt door college aangewezen (raad 16 december 2015)

2. Verenigingen

Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)	Ten Heuw (commissie Werk & Inkomen) Schelberg (commissie Asiel en Integratie)	Diverse commissies
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders N- Ned. (VEGANN,)	Ten Heuw	Loopt via VNG-Overijssel, obv voordracht VEGANN.
VNG-Overijssel		Diverse commissies. Afhankelijk van vacatures nader te bepalen.

3. Stichtingen

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
De "Overijsselse Ombudsman"		Indien er gevraagd wordt een vertegenwoordiger te leveren. Op dit moment geen zitting in het bestuur.

4. Publiek private samenwerking

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Samenwerkingsovereenkomst Hart van Zuid	Bron	Betreft project Hart van Zuid, samen met Van Wijnen. In de SOK HvZ wordt verwezen naar een bijlage over de Projectorganisatie. Daarin wordt gesproken over de Projectwethouder.
Samenwerkingsovereenkomst plan Buren (Borne)	Ten Heuw	Betreft samenwerking met Borne: realisatie bedrijventerreinen In de SOK Buren staat dat de portefeuillehouders Economische Zaken en Grondbedrijf of hun bestuurlijke vervangers zitting hebben in de Stuurgroep.

Samenwerkingsovereenkomst Berflo Es	Elferink	Betreft samenwerking met Welbions en bewoners. In de SOK Berflo Es uit 2005 staat dat de wethouder Volkshuisvesting zitting heeft in de Regiegroep namens de gemeente.
-------------------------------------	----------	--

5. Deelnemingen in vennootschappen

Instelling	Vertegenwoordig door	Bijzonderheden
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
Essent N.V.	Ten Heuw	Link met VEGANN, onderstaande vennootschappen hebben gezamenlijk vergadering.
Enexis NV	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
Attero NV	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
Verkoop Vennootschap BV (afwikkeling van oude claims)	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
CBL Vennootschap BV (afwikkeling van oude claims)	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
Claim Staat Vennootschap BV (afwikkeling van oude claims)	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
Vordering op Enexis BV	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
NV Wonen Boven Winkels	Elferink	Het aandeelhouderschap en de uitoefening van de rechten daaraan verbonden is een collegeaangelegenheid. De raad wordt in de gelegenheid gesteld haar bedenkingen en wensen te uiten.
Vitens N.V.	Ten Heuw	Portefeuille gebonden (financiën)
Twente Milieu N.V.	Ten Heuw	Afvaardiging naar / uitoefening van aandeelhouderschap. Suggestie portefeuillehouder milieu en/of financiën.
Twence BV	Ten Heuw	Afvaardiging naar / uitoefening van aandeelhouderschap. Suggestie portefeuillehouder financiën en/of milieu.

6. Overige vertegenwoordigingen

Instelling	Vertegenwoordig door	Bijzonderheden
Grote Stedenbeleid (G32)		Het Algemeen Bestuur van het netwerk G32 bestaat uit een bestuurder van elke deelnemende gemeente, zijnde lid van het college van B&W.
Pijler Sociaal	Bron	
Pijler Fysiek	Elferink	
Pijler Economie en Werk	Ten Heuw	
Warmtebedrijf Hengelo BV (leverings BV)	Elferink (inhoudelijk) Ten Heuw (financieel)	Oprichting op 24 juni 2016
Warmtenetbedrijf Hengelo BV (transport BV)	Elferink (inhoudelijk) Ten Heuw (financieel)	Oprichting op 24 juni 2016
WTC	Schelberg	Betreft advisory board (Schelberg is voorzitter, wethouders zijn lid)
Provincie Overijssel Uitvoeringscommissie Saasveld-Gammelke	Elferink	Portefeuille gebonden, Ruimtelijke Ontwikkeling
Provincie Overijssel Uitvoeringscommissie Enschede-Zuid	Elferink	Portefeuille gebonden, Ruimtelijke Ontwikkeling
Commissie Voorbereiding Naamgeving Openbare Ruimte	Elferink	Portefeuille gebonden, Ruimtelijke Ontwikkeling. Collegelid is voorzitter van de commissie.
Cultuurconvenant Oost Nederland	Bruggink	Portefeuille gebonden Cultuur

NB. Als het om de vervanging gaat, wordt (waar mogelijk) de 'collegevervanging' in acht genomen.

Locoburgemeesters	
1 ^e locoburgemeester	Ten Heuw
2 ^e locoburgemeester	Elferink
3 ^e locoburgemeester	Bruggink
4 ^e locoburgemeester	Bron

Vervangingsafspraken	Wordt vervangen door:
Schelberg	Op loco-volgorde
Ten Heuw	Elferink
Elferink	Ten Heuw
Bruggink	Bron
Bron	Bruggink

8.6 Meerjarig investeringsoverzicht

8.6 Meerjarig investeringsoverzicht

8.6 Meerjarig investeringsoverzicht						Bedragen x € 1.000					
Product code	Product naam	Kostenplaatsnaam	Totaal kredieten	Werkelijke kosten en opbrengsten t/m 2015	Restant kredieten per eind 2015	Beschikbaar krediet 2016	Beschikbaar krediet 2017	Beschikbaar krediet 2018	Beschikbaar krediet 2019	Beschikbaar krediet 2020	Verv. inv.
Programma: 1. Economie, Werk en Inkomen											
P221.1	Haven	Optimaliseren kade Tw entekanaal	950			950					nee
P310.3	Economische aangelegenheden	Breedband	0	157	-157						nee
P320.1	Bedrijventerreinen	Uitvoeringsmaatregelen scan bedrijventerreinen Tw entekanaal	0	132	-132						nee
Programma: 2. Onderwijs & Jeugd											
P421.2	Onderw ijs huisvesting	Bataaf se Kamp	396		396						nee
		HAVOVWO Tw ickel	11.202		11.202						nee
		Nieuw bouw VMBO	16.098	2.136	13.962						nee
		OLP en Meubilair	330		30	100	50	50	50	50	nee
		Voortgezet speciaal onderw ijs	3.000				3.000				nee
		St. Janschool uitbreiding lokaal	54			54					nee
Programma: 4. Sport en Cultuur											
P510.1	Openbaar bibliotheekwerk	Bibliotheek op school	200			200					nee
P530.2	Sporthallen	Sporthallen	122	47	64			10			ja
P530.3	Zw embaden	Zw embaden	1.525	178	606	460	38		183	61	ja
		Renovatie Tw entebad	9.275			1.799	3.663	300	3.512		nee
P531.1	Sportparken	Sportparken kunstgrasvelden	3.632	592	-583	933	550	650	1.090	400	ja
P541.1	Musea	Huisvesting Crea, Heim, Muziekschool	600			600					nee
Programma: 5. Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit											
P210.8	Verkeersmaatregelen beleid	F35 door Watertorenpark	0	150	-150						nee
		F35 Hengelo Borne	0	257	-257						nee
		F35 Kuipersdijk Centrumring	0	68	-68						nee
		Fietsoversteek Weusthag Castorw eg	0	20	-20						nee
		HOV midden	764	661	103						nee
		Reconstructie kruispunt de Ruyterstraat Deurningerstraat	0	56	-56						nee
		Uitvoeringsnota Fietsen	200	57	143						nee
		Verkeersmaatregelen Westermaat	0	242	-242						nee
		Verkeersregelinstallaties/- apparatuur	699	27	268	255	64		85		nee
		Voorbereiding herinrichting Kuipersdijk	0	81	-81						nee
		F35 Borne - Hengelo fase 2	0	8	-8						nee
		Aktieplan fiets	1.000			1.000					nee
P212.1	Openbaar vervoer	Fietsenflat Stationsplein	0	49	-49						nee
		HOV kruising	3.840	99	3.741						nee
		Raamkrediet HOV Hengelo Enschede	-4.346	-2.603	-1.743						nee
		Verw erving HOV Hengelo Enschede	3.259	3.291	-32						nee
P214.1	Parkeren	Aanpassen parkeergarage BP Hofstedestraat	220		70	150					nee
Programma: 6. Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid											
P210.1	Onderhoud w egen stedelijk niveau	Enschedesestraat Binnenstad	1.189	200	988						nee
		HOV herinrichting Enschedesestraat	-1.080		-1.080						nee
P210.3	Onderhoud w egen w ijkniveau	Onderhoud w egen	98				98				nee
P210.4	Openbare verlichting	Straatverlichting	2.774	587	618	301	308	315	320	324	ja
P330.1	Warmtenet	Investeringen Warmtenet	100	109	-9						nee
P560.1	Openbaar groen w ijkniveau	Openbaar groen	700	730	-230		200				nee
P560.7	Speeltoestellen	Overige recreatieve voorzieningen	995			206	206	206	206	171	ja
P721.1	Afval	Afval	1.340		590	750					ja
P722.1	Riolering	Riolering	11.386	2.123	634	6.430	1.449	250	250	250	ja
Programma: 7. Bestuur, Veiligheid en Openbare orde											
P040.	Overhead	ICT	10.364	14	130	2.754	1.290	1.494	3.014	1.670	ja
		ICT 3D	420			120			300		nee
		Inventaris en apparatuur	2.173		1.881		79	213			ja
		Tractie	3.480		1.648	153	240	587	581	271	ja
P001.1	Raad en raadscommissies	ICT gemeenteraad	216		216						ja
P001.2	College van burgemeester en wethouders	Auto gemeentebestuur	46		46						ja
P002.3	Algemene personele aangelegenheden	Stadhuis-stadskantoor	39.227	7.013	32.214						nee
P003.1	Burgerzaken	Herinrichting trouw zaal en beveiliging Burgerzaken	140		140						ja
Programma: 8. Financiën											
P830.3	GrEX Grondexploitatie	Sloop/Bouw WTC MTS	0	40	-40						nee
		GrEx Grondexploitatie	166.073	163.843	22.441	16.548	-12.273	-4.969	-6.009	-13.508	nee
P830.8	Erfpachten	Erfpachten	28.256	28.229	27						nee
Geheel - Totaal			320.914	208.593	87.222	33.763	-1.040	-894	3.581	-10.311	

8.7 Nieuwe en oplopende taakstellingen

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de nieuwe, oplopende en aangepaste taakstellingen vanaf 2017. Deze taakstellingen komen voort uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Voor een toelichting op de wijziging wordt naar de inhoudelijke beleidsprogramma's verwezen. De bedragen in onderstaande tabel moeten als * €1.000 worden gelezen.

code	Omschrijving maatregelen	2016:	2017:	2018:	2019:	2020:
1.1.4	Kermis	10	60	60	60	60
1.2.1b	Verhogen omzet ROZ	225	250	250	250	250
1.3.4	Wsw-werkplekken bekostigen	40	276	276	276	276
2.1.2	Programma onderwijshuisvesting	0	10	30	30	30
2.1.3	Beleid tegen onderwijsachterstanden	75	88	88	88	88
2.1.4	Inkoop van onderwijsbegeleiding	25	100	100	100	100
2.1.6	Beleid leerlingenvervoer en inkoop	0	50	50	50	50
2.1.8	Bekostiging peuterspeelzaalwerk	15	250	250	250	250
2.1.10a	Subsidie prof. Jongerenwerk verlagen	100	150	200	200	200
3.3.2d	Verminderen buurtbonnen	0	32	32	32	32
3.3.5	Subsidiëren servicepunt vrijwilligers	0	13	27	27	27
4.1.5	Sportactiviteiten en evenementen	39	44	44	44	44
4.2.1	Subsidie bibliotheek	75	75	150	150	150
4.2.6	Kunst en cultuur educatie	0	7	7	7	7
5.1.1	Structuurvisie	0	43	43	43	43
5.1.2	Ruimtelijke visievorming	145	159	159	159	159
5.2.2	Toezicht & handhaving	212	0	0	0	0
6.1.3	Verlichting	1	5	10	14	14
6.1.9	Onderhoud SB/SWB	0	50	161	275	275
6.2.7a	Duurzaamheid	94	194	194	194	194
7.2.5	Verkiezingen	0	3	7	19	19
8.1.2	Vastgoedbedrijf	50	150	150	150	150

Daarnaast is de structurele ombuigingstaakstelling van € 50.000 voor het Rabotheater heroverwogen en wordt de taakstelling met ingang van 2017 teruggedraaid.

8.8 Overzicht subsidies

Feitenkaart	Omschrijving	Begroot 2017
73	Raad en raadscommissies	102.906
71	Opvang zwerfdieren	109.904
53	Verkeersveiligheid	74.092
11	BI zone Binnenstad	235.931
11	Bijdragen diverse projecten	4.528
21	Schoolbegeleidingsdienst Bijdr Drienerwoold	107.842
21	Schoolbegeleidingsdienst Bijdr pedagogisch centrum	9.411
21	Breedeschool	10.372
21	Volwasseneneducatie Nivon afd Hengelo	12.537
42	Bibliotheek	2.279.874
42	Muziekschool	1.148.388
42	Creativiteitscentra	484.254
41	Tuindorpbad	39.827
41	Subsidies sport	65.583
41	Subsidies sport TVO	5.148
41	Subsidie sport velden eigen beheer	17.644
42	RABO theater	1.218.698
42	Metropool	1.040.135
42	Culturele amateurverenigingen	121.260
42	Subs. Lokale Culturele Initiatieven	35.832
42	Beeldende kunst	84.431
42	Cultuur en school	24.707
42	Heim	263.003
42	Div musea	25.736
42	Aankoop voorw. tbv Oald Hengel	2.624
42	Stg. Hist. Archief Beckum	2.501
42	Subs. Stg. Oald Hengel	15.276
42	Stg. Historie Brandweer	1.070
51	Subs.Begr.pl. Bornsestraat	3.530
62	Activiteiten Duurzaamheid	2.295
11	VVV / stadspromotie	442.131
42	RTV hengelo	41.227
42	Subs. Cultuur in Kleur	1.091
42	Subs.Hgl.Oranjevereniging	11.776
42	Subs. werkgroep 4 mei	2.831
32	Lokale minderheden sub anti discr bur	24.138
32	Lokale minderheden Actieplan LHBT	20.334
31	Bemoeizorg en begeleiding	207.334

31	Maatschappelijke opvang	363.783
32	Maatsch. Dienstverlening alg. maatschap. Werk	880.795
32	Maatsch. dienstverlening vrijwilligers project	46.025
31	Preventie	67.087
32	Subsidieregelingen algemeen innovatie	193.846
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak Buurtbonnenbudg	51.469
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak St de Schole	8.142
32	Soc.vern./wijkaanpak Budg Wijkaandachtsfunct.	6.001
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak Wijkbrede act budget	73.261
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak Instandh bewonersorg.	56.773
32	Ouderenbeleid Seniorenplatform	1.800
32	Ouderenbeleid SWOH	700.862
32	Gehandicapten Gehandicaptenraad	19.931
32	VVTV vluchtelingenwerk	12.096
32	Thuis in de buurt	25.313
32	Wijkwelzijn/soc.cult.werk alg.	51.328
32	Wijkwelzijn werkgevers instituut	1.088.013
32	Geerdink	9.397
32	Hasseler Es	286.216
32	Hengelose Es	166.457
32	De Jeugd	24.019
32	Lansink	28.022
32	Slangenbeek	33.256
32	Sterrentuin	151.548
32	Tempel	57.556
32	Twekkelerwegkwartier	38.695
32	Weidedorp/Woolderes	8.875
32	Weidedorp/Woolderes	11.715
32	Breemars	6.269
21	Jeugd- jongerenwerk projecten	6.175
21	Impuls brede school, sport, cultuur	217.912
21	Jeugd- jongerenwerk Donna	58.059
21	Jeugd- en jongerenwerk ScaLa	988.648
21	Jeugd- jongerenwerk div.instel Cerberus	25.837
21	Jeugd- jongerenwerk div.instel Stg Innocent	27.484
21	Vrijw. jeugd- jongerenwerk Subsidie	3.808
21	Vrijw. jeugd- jongerenwerk Programma	96.764
32	Samenlevingsopbouw vrijwilligerscentrum	129.467
32	Samenlevingsopbouw Nrd Mid Zd	139.731
22	CJG	884.545
22	Jeugd: huisarts pilot	150.000
31	WMO: inloopfunctie GGZ	347.000
32	WMO: ondersteun. soc.wijkteams	650.000

22	GRIP begeleiding	360.000
32	Overige gezondheidszorg	165.466
62	Voorlichting milieu	11.443
51	Cultuur historisch erfgoed	46.309
51	Puizenregeling	102.140

8.9 Nieuw beleid

De voorstellen voor nieuw beleid die door de gemeenteraad zijn besloten in de Kadernota 2017-2020 zijn in het onderstaand overzicht op 'JA' gezet. De regel Totaal 'JA' is financieel verwerkt in deze Beleidsbegroting.

Nieuw beleid Kadernota 2017-2020		- = nadeel; bedragen * € 1.000				
		2017:	2018:	2019:	2020:	Ja / Nee
N.1A	Revitalisering bedrijventerreinen	-200	-200	-150	-100	NEE
N.1B	Minimabeleid - strippenkaart (model Hoorn)	-50	-50	-50	-50	NEE
N.1C	Werk en participatie	-206	-156	-156	-156	NEE
N.1D	Budget bijzondere trajecten	-100	-150	-200	-200	NEE
N.3A	Versterking en doorontwikkeling Wijkkracht	b.n.	b.n.			JA
N.3B	MFA Berflo Es beheer-gastheerschap	-101	-101	-101	-101	NEE
N.4A	Nieuwe aanleg kunstgrasvelden	b.n.	b.n.	b.n.	b.n.	JA
N.4B	Amateurkunst - Koninklijk Symphonieorkest St. Cecilia	-4	-4	-4	-4	JA
N.6A	Aankleding openbare ruimte	-41	-62	-26	-25	JA
N.7A	Uitbreiding capaciteit openbare orde en veiligheid	-79	-79	-79	-79	NEE
N.7B	Garantiebanen	b.n.	b.n.	b.n.	b.n.	JA
N.8A	Kleine opties incidenteel nieuw beleid	-25	-25	p.m.	p.m.	JA
Totaal nieuwe beleidswensen		-805	-826	-765	-715	
Totaal 'JA'		-69	-90	-30	-29	
Totaal 'NEE'		-736	-736	-736	-686	

8.10 Lasten en baten per taakveld

Taakveld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Programma
0.1	Bestuur	3.480.899	0	-3.480.899	7
0.2	Burgerzaken	2.836.295	1.798.605	-1.037.690	7
0.4	Overhead	27.838.358	3.159.822	-24.678.536	7
0.5	Treasury	13.329.279	19.335.596	6.006.317	8
0.61	OZB woningen	595.000	9.867.497	9.272.497	8
0.62	OZB niet-woningen	115.160	11.417.657	11.302.497	8
0.63	Parkeerbelasting	104.690	1.320.589	1.215.899	5
0.64	Belastingen overig	54.570	782.164	727.594	8
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	127.451.713	127.451.713	8
0.8	Overige baten en lasten	-821.069	1.199.209	2.020.278	8
0.10	Mutaties reserves	12.085.715	7.752.882	-4.332.833	diverse
0	Totaal	59.618.897	184.085.734	124.466.837	
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	6.017.800	0	-6.017.800	7
1.2	Openbare orde en veiligheid	2.055.695	97.331	-1.958.364	7
1	Totaal	8.073.495	97.331	-7.976.164	
2.1	Verkeer en vervoer	7.620.372	1.139.288	-6.481.084	5 en 6
2.2	Parkeren	814.114	200.000	-614.114	5
2.4	Economische havens en waterwegen	394.248	453.502	59.254	1
2.5	Openbaar vervoer	453.507	0	-453.507	5
2	Totaal	9.282.241	1.792.790	-7.489.451	
3.1	Economische ontwikkeling	89.015	0	-89.015	1
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.861.685	4.966.748	2.105.063	1 en 8
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	615.895	399.211	-216.684	1
3.4	Economische promotie	528.360	128.366	-399.994	1, 7 en 8
3	Totaal	4.094.955	5.494.325	1.399.370	
4.1	Openbaar basisonderwijs	71.748	71.748	0	2
4.2	Onderwijshuisvesting	6.549.706	0	-6.549.706	2
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	5.139.027	1.937.607	-3.201.420	2
4	Totaal	11.760.481	2.009.355	-9.751.126	
5.1	Sportbeleid en activering	381.775	13.240	-368.535	4
5.2	Sportaccommodaties	6.553.632	2.726.621	-3.827.011	4
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	4.961.635	854.603	-4.107.032	4
5.4	Musea	536.986	44.607	-492.379	4
5.5	Cultureel erfgoed	248.823	0	-248.823	4
5.6	Media	2.468.515	53.091	-2.415.424	4
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	5.533.625	223.108	-5.310.517	1, 5 en 6
5	Totaal	20.684.991	3.915.270	-16.769.721	
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	11.157.180	1.806.690	-9.350.490	2 en 3
6.2	Wijkteams	2.774.487	0	-2.774.487	2 en 3
6.3	Inkomensregelingen	48.277.515	38.264.798	-10.012.717	1
6.4	Begeleide participatie	12.334.314	0	-12.334.314	1
6.5	Arbeidsparticipatie	4.606.549	405.980	-4.200.569	1
6.6	Maarwerkvoorzieningen (WMO)	3.069.899	74.994	-2.994.905	3
6.71	Maarwerkdienstverlening 18+	20.624.112	1.027.254	-19.596.858	1 en 3
6.72	Maarwerkdienstverlening 18-	14.342.226	0	-14.342.226	2
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	422.470	0	-422.470	3
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	2.953.819	0	-2.953.819	2
6	Totaal	120.562.571	41.579.716	-78.982.855	
7.1	Volksgezondheid	2.762.192	0	-2.762.192	3
7.2	Riolering	7.234.560	8.735.605	1.501.045	6
7.3	Afval	8.753.663	10.660.996	1.907.333	6
7.4	Milieubeheer	1.569.524	82.207	-1.487.317	6
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	642.640	512.689	-129.951	6
7	Totaal	20.962.579	19.991.497	-971.082	
8.1	Ruimtelijke ordening	1.074.416	76.999	-997.417	5
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijfventreinen)	27.292.528	24.344.211	-2.948.317	8
8.3	Wonen en bouwen	1.954.541	2.359.711	405.170	5
8	Totaal	30.321.485	26.780.921	-3.540.564	
Totaal generaal		285.361.695	285.746.939	385.244	

Stadhuis
Burg. Jansenplein 1

Postadres:
Postbus 18,
7550 AA Hengelo

Internet:
www.hengelo.nl

Stadskantoor Hengelo
Hazenweg 121

Telefoon:
14074

Email:
gemeente@hengelo.nl

